

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Martii Et Aprilis

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10259

De S. Gregorio Papa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77384)

num genus saluaret, de cælo in hanc lachrymarum vallem descendit: qui in te primi Adæ rugam extendit dudum, iam iamque secundus Adam, lauacro maculam abluens. Cum hæc oraret sanctus Attala, precatur omnes, vt abeant, seseque cellulæ reddant, sibi que paulisper locum quietum præbeant. Abeuntibus ergò omnibus, vnus tantum frater, nomine Blidemundus, post tergum viri Dei tacito anhelitu stetit, cogitans, si viri Dei poplites labefactari vidisset, se ad suscipiendum eum paratum fore. Cum ergò nullum superesse sanctus pater puraret, cœpit conditoris clementiam cum lachrymarum vbertate flagitare, vt largitatis suæ sibi, etsi indigno, dona largiretur, & veteres maculas delens, omnia saluti redintegraret, ac antiquam misericordiam exercens, se à cælesti munere non abdicaret.

Inter hæc mœsta suspiria & fluentes lachrymas cælos intuens, vidit sibi eos apertos: quos multarum horarum spatio affectuosè inspiciens, vberes cordis rugitus promebat. Gratiâ deinde referens omnipotenti Deo, qui sibi ianuas cæli apertas demonstraret, quas post paululum corporis membris exuta anima penetratura esset, factò signo, vt fratres aduenirent, præcepit, vt eum cellulæ redderent. Hæc nobis supradictus frater eadem die retulit. Hanc quippe consolationem famulo suo Christus ostendit, vt extremum halitum, securus de futura venia, immò gloria, ouans dimitteret. Quod vir Dei libenter occultare voluisset, si supradictus Blidemundus abditè post eius dorsum non remansisset. Altera die valefaciens omnibus fratribus vir Domini sanctus Attala, exhortabatur eos, vt cœptum iter non relinquerent, sed vt melioribus actibus roborati, quotidie perseuerando firmarent. Cōsolatis ergò cunctis, vitæ præsentis nexibus absolutus, animam cælo feliciter reddidit. Meritò itaque rerum conditor & humani generis reparator sanctos suos virtutum copia adornat, sicut scriptum est: Spiritus eius ornauit cælos: quia illi ad cælestem vitam anhelantes, eius præceptis parère student, vt de labore obedientiæ fructus recipiant vitæ æternæ, Amen.

DE S. GVMBERTO Confessore quædam habentur Tomo 5. in Vita S. Burchardi Episcopi Herbipolensis, die 14. Octobris.

VITA S. GREGORII SVMMI ET INCOMPARABILIS VIRI, VRBIS ROMÆ PONTIFICIS,

Suscipe Romuleos pastor venerande triumphos: 7
 Gregorij sancti suscipe gesta tui,
 Qui nituit factis, verbis, scriptisque beatis,
 Vt iubar auricomis solis in orbe cluit,
 Norma, decus, speculum tibi sit, via, vita per æuum, 7
 Si cupis æternum ferre sacerdotium,
 Nam qui non huius sequitur vestigia præsul, 7
 Ante Deum præsul non erit, immò pecus,
 Hinc Psalmista canit hominem simile caballis
 Ignauum stultis, qui sub honore perit,
 Nocturnum dedimus sancto, cantumque diurnum, 7
 Carminibus clarum concinimusque virum,
 Redde vicem scriptor, seruans cola, commota, puncta, 7
 Nè tua mendosum pagina seruet opus,
 Dissimilis cunctis vox, vultus, vita, voluntas, 7
 Mens sociata bonis, dissociata malis.
 Ludere me libuit variabilis ordine campi, 7
 Postquam profa fugit, Musa iocosa redit,
 Hæc mihi tu tribuis doctor preciose Gregori, 7
 Qui bona das famulis, sed mala nulla tuis;
 Vestitus cœpi, nudus tua munia dixi, 7
 Indue me factis, velleribusque tuis.
 Vt quia mortalis defunt commercia carnis, 7
 Da mihi sub pedibus posse iacere tuis;

Psal. 40.

M 3

PRO-

Ex Biblio-
theca Vari-
cana & co-
dice veru-
sissimo ma-
nuscripto.

PROLOGVS IN VITAM S. GREGORII, EDI-
TAM A IOHANNE DIACONO ROMANO,

Claruit is Iohannes Diaconus anno Domini 872,

Beatissimo ac felicissimo domino Iohanni, sanctæ Catholice Aposto-
lica Romanæ Ecclesie præfule, Iohannes vltimus Leuitarum, Nupèr
ad vigilijs beati Gregorij Romani Pontificis, Anglorum scilicet gen-
tis Apostoli, Lectione de Paulino ciuitatis Nolanae præfule consue-
tudinaliter personante, vifus es à venerabilibus Episcopis diuino
quodam instinctu commotus requirere, cur tantus Pontifex, qui
multorum sanctorum vitas texuerat, gestis proprijs in propria dun-
taxat ecclesia caruisset, præsertim cum & apud Saxones, & apud Longobardorū sibi
prorsus infensissimam gentem, gestis proprijs vbique polleret. Cumque venerabiles
Episcopi has ab vtrifque gentibus haberi quidem, sed cōpendi osissimè, responderent,
meam quoque paruitatem consciscens, præceperas vt vitam ipsius de scrinio sancte se-
dis Apostolicæ tanto plenius, quanto & certius carpere studuissem. Sed dum ego pro-
priae inertiae confcius, me meis prioribus, ac per hoc sapientioribus, qui vitam eius, licet
breuiter, tamen pio conatu, pulcherrimoque stylo descriperant, conferre penitus du-
bitarem, identidem iubendo vehementer hortatus es, vt Romanæ sedis Pontificem,
eiusdem sedis præfulis autoritate describerem? cui Deus omnipotens probandorum
seu repellendorum scriptorum omnium specialem dederit proculdubio potestatem,
Itaq; tam imperiosis autoritatibus tandem compulsus, vix primum librum Gregoria-
næ vitæ compleueram, quando hunc in eiusdem vigilijs, annua vertigine reuolutis, tua
probauit pariter ac publicauit autoritas. Ergò sollicitior factus ad cætera, pauca de
multis, te incentore, te præceptore, te fautore, teq; iudice colligens, in libris quatuor,
auxiliante Domino, coarctavi: & secundum distributionem eiusdem doctoris, quali-
brum regulae pastoralis quadripartita ratione distinxerat, ego quoq; illum, qualiter ad
culmen regiminis venerit, in primo huius operis libro perhibui. Et ad hoc ritè perue-
niens, qualiter vixerit, in secundo differui. Et benè viuens, qualiter docuerit, in tertio
designaui. Et rectè docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cogno-
uerit, in quarto conclusi. Neque magnoperè tempora temporibus contuli, sed rebus
similibus similia coaptaui. Quoniam reuerà non tantum quando fecisset, sed quantum
fecisset, sollicitus deflorare curavi. In quibus quanquam multa & varia memoratu di-
gna studio breuitatis omiserim, nihil posuisse me memini, quæ scriptorum veterum
nequeant autoritate defendi. Exceptis illis miraculis, quæ nostris temporibus fa-
cta, multorum adhuc superstitem viuis vocibus celebrantur. Si cui tamen aliter vi-
sum fuerit, vt affolet, ad plenitudinem scrinij vestri recurrens, tot * cartacos libros epi-
stolarum eiusdem patris, quot annos probatur vixisse, reuoluat. Et quia quædam illa-
rum vario tempore destinata, varietatem sensuum retinent: eademque nonnullis in-
tegra, quibusdam verò parte aliqua diminutæ pro personarum, locorum siue tempo-
rum dispensatione videntur, sinetenus relegendo conspiciat? sicque demum lucidam
veritatem cognoscens, me aut cum amarijs defendat, aut cum osoribus arguat? Quan-
quam in eo, quod tuo iudicio placeo, cunctis veritatem tuentibus me perpetuò placi-
turum fore præsumam. Peto igitur, vt sicut tuis iussionibus humiliter parui, sic beati
Gregorij precibus, & in hoc seculo ab æmulorū insidijs, & in futuro à peccatorū nexi-
bus merear misericorditer liberari, per Dominum nostrum Iesum Christum, Amen.

Vide autho-
ritatem Ro-
mani pon-
tificis.

Distributio
huius ope-
ris.

for. * char-
tacos

CAPITA LIBRI PRIMI.

DE genere beati Gregorij.	1
Quod <i>perónuoc</i> fuerit.	2
De institutione eius.	3
Vbi prætor vrbanus exprimitur.	4
Vbi sex monasteria in Sicilia facit.	5
Vbi sub Abbatibus in suæ domus monasterio militans, postmodum Abbas efficitur.	6
Vbi paschali sabbato ieiunare non valet.	7
Vbi à Domino ieiunandi fortitudinem impetrat.	8
Vbi mater Syluia ei consuetudinaliter legumina mandat.	9
Vbi duabus vicibus ab angelo Dei tentatur, tertia verò liberalissimus comprobatur.	10
Vbi frater furtum faciens, à dæmone vexatur, & à Gregorio liberatur.	11

Vbi

Vbi fugitiuus frater cæcatur, & à nigri canis moribus liberatur.	12
Vbi frater fugam molitus, à damone corripitur, à Gregorio liberatur.	13
Vbi fratrum latebræ caballorum immobilitate cognoscuntur.	14
Vbi frater Iustus pro re peculiari seueriter in morte punitur.	15
Vbi eius anima de inferni cruciatibus liberatur.	16
Vbi dimissis peccatis Antonius mori iubetur.	17
Vbi Gerontius secum quosdam fratres asserit morituros.	18
Vbi frater Merulus ex albis floribus se somniat coronatum.	19
Vbi Iohannes ab Apostolo sanatus, à defuncto vocatur.	20
Vbi de venalibus Anglorum pueris percontatur.	21
Vbi pro conuertendis Anglis Britanniam petiturus absolvitur.	22
Vbi à præfule, tribus sententijs confternato, redire iubetur.	23
Vbi per locustam se cognoscit continuò reuersurum.	24
Vbi à monasterio tractus, diaconus consecratur.	25
Vbi Constantinopolim apocrisarius destinatur.	26
Vbi pro exponendo libro beati Iob enixè rogatur.	27
Vbi cum Eutychio disputans, victor agnoscitur.	28
Vbi liber Eutychij ab Augusto ignibus deputatur.	29
Vbi Eutychius moriens, pellè manu sua tenebat, dicēs se in ea veraciter resurrecturū.	30
Vbi apocrisariatūs Gregorij qualitas declaratur.	31
Epistola Pelagij Papæ Gregorio mittitur.	32
Vbi Maximianus cum fratribus à naufragio liberatur.	33
Vbi Romana vrbs diluuiò Tiberis inundatur.	34
Vbi Athēsis fluius mirabiliter solidatur.	35
Vbi dracone cum bestijs in marinecato, aër corrumpitur.	36
Vbi sagittis cælestibus eladem ferentibus, Pelagius præsul extinguitur.	37
Vbi Theodorus, à dracone liberatus, conuertitur.	38
Vbi Gregorius nolens ad Pontificatum eligitur.	39
Vbi pontificium subterfugere gestiens, Imperatori literas latenter mittit.	40
Vbi pro concione poenitentiam prædicat.	41
Vbi septiformem litaniam localitè ordinat.	42
Vbi octoginta homines pestilentia prosternuntur.	43
Vbi ab vrbe diffugiens, indicio cælesti monstratur, & reductus, primæ sedis pontifex consecratur.	44
Vbi noluisse summum sacerdotium veraciter demonstratur.	45
Vbi discretionis eius perfecta qualitas indicatur.	46
Vbi conabatur extra mundum & extra carnem fieri, & ad speciem anhelare.	47
Vbi condoluit ruinæ suæ gemitum renouari.	48
Vbi ex scriptis Anastasij Patriarchæ quasi beatitudinis requiem, salutem accipiens, fontem sitiens, ymbram æstuans inuenit.	49
Vbi ab Andrea illustris charitate & animo non recessit.	50
Vbi Iohannis ex consulis bona excellentia sit expertus.	51
Vbi Leandro Hispalensi Episcopo respondere noluit Epistolis ad se transmissis.	52
Vbi cum magno angore animi summum sacerdotium susceperit.	53
Vbi inuestigare superna iudicia nullus homo sufficere queat.	54

LIBER PRIMVS. CAP. I.

Gregorius genere Romanus, arte philosophus, Gordiani ^{12. Martij.} viri clarissimi, & beatæ Syluie filius, præfuit Romanæ sedi ^{parentes & patria S. Gregorij.} annis tredecim, mensibus sex, diebus decē, temporibus Tiberij, Maurij & Phocæ Augustorū. Iste senatoria stirpe progenitus, tam nobilissimā quàm etiam religiosissimā genealogiam duxit, ita vt quartus Felix Apostolicæ sedis pōtifex, vir magne in Christi Ecclesia reuerentiæ, qui Basilicam sanctorum Cosmæ & Damiani martyrum, via sacra iuxta templum Romuli, sicut hæcenus cernitur, venustissimè fabricauit, eius atauus fuerit, & beata Tarsilla virgo, quæ mortura, promissionis cælestis audiuit harmoniam, & Iesum ^{Vide Gregorij Homil. 38. in Euangelia, & Dialog. lib. 4. cap. 16.} Christum ad se recipendam videre meruit, amita nihilominus eius extiterit.

2 Quam Gregorius geminæ nobilitatis lineâ pijs moribus extulit, probis actibus exornauit: ad eò vt præfatio quodam Græcè *γρηγορίου*, quod Latinè Vigilâtus resonat, vocaretur. Nam recta, quæ docturus erat, dum viuus operibus adimpleuit, sibi metipfi vt què se vigilâsse perdoctuit. Dum verò recta, quæ faciebat, docendo quoquè differuit, vigilâsse quoquè dignoscitur, non solùm sibi, sed & futuri temporis Christianis.

3 Siquidem inerant ei in tenera ætate matura iam studia, & auditurus incognita, religiosi senibus indagator solertissimus adhærebat? sumptaquè doctrinæ semina, tenaci memoria ruminanda, quæ post in populos mellito declamaret gutture, congeribat. Deniquè docilis adolescens, cum transmissio communiter stylo surgentis infantia, ad biuium Pythagoricæ literæ peruenisset, incunctanter sinistrum tramitè cum seculi voluptate relinquere, & ad dextrum cœpit cum cælesti desiderio totis viribus anhelare.

4 Sed dum conuersionis suæ gratiam longiùs protrahens, tutiùs se Christo famulaturum putaret, si sub prætoris vrbani habitu mundo specierentis deseruiret, cœperunt multa contra eum ex eiusdè seculi cura succrescere: ita vt non iam, sicut proposuerat, specie, sed in eo retineretur & mente.

Septem monasteria cōdidit. 5 Tandem patre orbatus, vbi liberam disponendarum rerum suarū nactus est facultatē, sex monasteria in Sicilia fabricans, sufficientibus fratribus cumulauit. Quibus tantum prædiorum contulit, quantum posset ad victum quotidianum Deo illic militantium sine indigentia suffragari.

Fit monachus. 6 Septimum intra Romanæ vrbis mœnia, sub honore sancti Andreæ Apostoli iuxta Basilicam sanctorum Iohannis & Pauli ad clium Scauri monasterium in proprio domate fabricauit. In quo, relictis sericis, auro gemmisque radiantibus togis, simulque suppellectilibus reliquis in vsum pauperum erogatis, ex huius mundi naufragio nudus euasit: diuque desideratum monachicum capiens indumentum, primò sub Hylarionis, deinde sub Maximiani venerabilium patrum regimine, multis sibi sociatis fratribus, regulari tramite militauit. Post verò, cum subesse mallet, fratrum vortua concordia imminente, præesse non renuit, sicut in consequentibus apparebit.

Nota ieiunium sabbati sancti. 7 Erat ei abstinentia tanta ciborum, sedulitas orationum & ieiuniorum, studiositas tam desiderata sacrorum librorū, vt infirmato stomacho lassescens, vix subsistere proculdubio videretur. Nam cum quodam tempore incisionem vitalium, quam Græci dicunt *συκοσιν*, pateretur, crebrisque angustijs per horarum momenta deficeret, & ad exitum appropinquaret, ac nisi eum fratres frequenter cibo rescicerent, vitalis ei spiritus funditus intercipi videretur, paschalis superuenit dies? Et dum sacratissimo sabbato, in quo omnes etiam paruuli pueri ieiunant, ipse ieiunare non posset, cœpit plùs moerore quam infirmitate deficere.

Precibus morbum pellit. 8 Mox accersito viro sanctissimo Eleutherio, dudum penès Spolerum multis præposito, tunc verò eiusdem sui monasterij monacho, à quo videlicet audierat fuisse mortuum suscitatum, oratorium petijt, seseque cum lachrymis, vt saltem die illo ad ieiunandum sibi virtus daretur, in orationem dedit. Et post paululum completa oratione digressus, tantam virtutem suum stomachum percepisse cognouit, vt ei cibis & morbus funditus de memoria tolleretur. Cœpit secum mirari, quis esset, quis fuerit? & cum ad animum redibat infirmitas, nihil in se ex his, quæ meminerat, recognoscere præualebat. Cumque in dispositione monasterij occupata mens esset, obliuisceretur funditus ægritudinis suæ? Si verò rediret ægritudo ad memoriam, cum tam fortem se esse sentiret, mirabatur si non comedisset. Qui ad vespertinum veniens, cognouit sibi tantam fortitudinem permanere, vt ad diem alterum trāsferre potuisset ieiunium, si voluisset. Verum quanquam penè quotidiano languore tabesceret, nullam tamen corpori suo cupiebat quietem, quo minus aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut diceret.

Eius exercitia. 9 In huius sacri monasterij penetralibus idem vir omnipotētis Dei Gregorius à matre Syluia, tunc temporis iuxta portā beati Pauli apostoli loco, qui dicitur Cella noua, quo hætenus oratorium nomini eius dedicatum, & famosum sancti Sabæ confessoris Christi monasterium, cuius laus est in sexta & septima synodo, constitutū videtur, degente? crudis leguminibus pascebat.

Crudis videtur leguminibus. 10 Vbi hunc de more quadam scribentem Angelus Dei reperiens, misereri sibi flebiliter sub habitu naufragi postulabat. Cui Gregorius ex intimo corde cōpatiens, bis ternis nummis datis, abire præcepit. Nec multò post eadē die idem naufragus redijt, seque multa perdidisse, pauca verò recepisse perhibuit. A quo senis pari modo nummis sumptis, letabundus abcessit. Sed die tertia rediēs, idētidē adiutoriū naufragus impor-

importunis vocibus requirebat. ⁷ Cui liberalissimus pater, accessito vestiario, alia sex nummismata dari præcipiens, cognouit in vestiario nil nummismatū, vnde posset consolari naufragum, remansisse. ⁸ Quis faceret, nesciebat. Aestuabat Deo deuoti pectoris pietas, non sufferens vacuum proximi reliquisse miseriam. ⁹ Rursus vestiariū suū, si forte vas quo dlibet aut vestimentum haberet interrogans, audiuit nil penitus remansisse, præter matris argenteam, quæ cum infusis leguminibus mitti solita erat, scutellā. Mox alacrior factus. ¹⁰ Ergo, inquit, frater hanc defer, nè tristis abeat, qui cōsolari querit, pauper. Itaque delatam scutellā Gregorio satis hilariter largiente, pauper qui putabatur, lætus amplectitur, non iam ad expetenda, sed ad conferēda suffragia rediturus. A quo videlicet Angelicę visitationis tēpore, tantis miraculis, tantis est virtutibus publicatus, vt omnibus secū viuētibz & exēplo fuerit & terrori. ¹¹ Quippe qui nō solus, sed socialiter cum beato Andrea apostolo, suo monasterio signis euidentibus sit præfuisse putatus.

¹² Nam vt pauca de multis loquar, quadam die duos exinde fratres transmisit, qui aliquid emere pro eiusdem monasterij vtilitate debuissent. Vnus iunior, qui prudentior videbatur, alter senior, qui custos iunioris esset. Perrexerunt vtrique, & de precio, quod acceperunt, ipse, qui custos iunioris missus fuerat, nesciente altero, furtum fecit. Qui mox vt in monasterium sunt reuersi, atque ante oratorij limen venerunt, arreptus à dæmonio is, qui furtum fecerat, cecidit. ¹³ Dimissus autem à dæmonio, concurrentibus monachis, Abbatis iussu requisitus est, an forte de eo, quod acceperat, furtum fecisset. Negauit, & iterum vexatus est, dimissus, atque iterum requisitus negauit, atque iterum vexatus est. ¹⁴ Octo itaque vicibus negauit, octo vicibus vexatus est. Post octauam verò negationem, Gregorio interrogante, confessus est, quod nummos furto abstulerat: ei que prostratus, se peccasse testatus est. ¹⁵ perceptaque poenitentia, vltius ad eum dæmonium non accessit.

¹⁶ Alio quoque tēpore, dum in die natalitio eiusdem Apostoli, iam meridianis horis fratres requiescerent, subito quidā frater apertis oculis cæcatus cœpit tremere, voces ingentes emittere: quibus vocibus testabatur ferre se non posse, quod patiebatur. ¹⁷ Currerunt fratres, viderunt cæcum oculis apertis, tremētem & clamantem, & a præsentibus alienum, nihilque, quod foris agi poterat, sentientem. Hunc in manibus leuaerunt, ante altare sancti Andreæ apostoli iussu Gregorij proiecerunt, ipsique pro eo in orationem prostrati sunt. Qui statim ad se reuersus, confessus est, quia senex quidam ei apparuit, & canem nigrum ad eum dilacerandum dimisit, dicens: ¹⁸ Quare fugere voluisti de monasterio isto? Cumque euadere de canis moribus nullo modo poruissē, venerunt quidam monachi, & eundem senem pro me rogauerunt, Qui statim iussit canem abscedere, & ipse ad me reuersus sum. Hic etiam sæpè confessus est postea, dicens, quod eo die, quo ista pertulerat, consilium habuerit de monasterio fugiendi.

¹⁹ Alius quoque monachus discedere ex eodem monasterio latēter disponens, oratorij ingredi voluit, sed demone corripiente nequiuit, Relinquebarur à dæmonio, quando extra oratorij stabat. ²⁰ Si ingredi conabatur, statim maligno spiritui traditus, vexabatur. Hoc dum sæpius fieret, tandem Gregorio inquirente, se de monasterio fugere voluisse confessus est: eiusque per triduum simul cum fratrum precibus ita pietate diuina curatus est, vt ad eum postmodum malignus spiritus nunquam accedere tentaret.

²¹ Alij quoque duo fratres de eiusdem patris monasterio fugerunt: qui aliqua prius colloquendo fratribz signa dederant, quod per Appiam viam descendētes, Hierosolymam tenderent. Hi exeuntes, diuiterunt de itinere, & vt à sequentibus inueniri minime possent, retrusas cryptas iuxta Flamineam portā inuenientes, in eis se occultauerunt. Cum verò vespertinis horis iussu Gregorij requisiti, minime in congregatione inuenti fuissent, assēnsis caballis eos quidā fratres secuti sunt. Per Metrouij portā exeuntes, vt eos in Latinā vel Appiam viam sequerentur, subito eis consiliū ortum est, vt eos in Salaria via extra ciuitatē requirere debuissent. Igitur pergentes deflexerūt iter, & in Salaria eos veterē non inuenientes, per portam Flamineā decreuerunt redire. Cumque reuenterentur, mox vt equi ante cryptas illas venerūt, in quibus se monachi absconderant, fixerunt gradum, Pulsati & compulsi, passum mouere noluerunt. Considerauerunt equites rem talem sine mysterio esse non posse. Attendentes ergo ad cryptas, viderunt earum aditus missa maceria prædamnatos. sed caballis suis nusquam ire volentibus descenderunt, & lapides, qui ad ora cryptarum compositi fuerant, deponentes, ingressi sunt, eosque in eisdem tenebrosis latibulis consternatos terræ inuenerunt. Qui ad monasterium reducti, tam stupore miraculi, quam exhortatione venerabilis patris Grego-

Egregia eius liberalitas.

Pœna furis.

Pœna furti negantis.

Ob apostasiam meditatione quid monachus passus.

Si hæc considerassent nostri temporis apostata, non tot à monasterijs defecissent.

Monachos apostatas produunt equi.

Gregorij, sic meliorati sunt, vt eis multum profuerit ad paruum tempus de monasterio recessisse.

Monachus propriarius.

15 Alio quoque tempore quidam monachus, Iustus nomine, medicinali arte imbutus, beato Gregorio sedule obsequi atque in assiduis ægitudinibus eius excubare consueuerat. Hic itaque corporis languore præuentus, ad extrema deductus est. Cui in ipsa molestia frater germanus, Copiosus nomine, seruebat. Sed prædictus Iustus cum iam se ad extrema peruenisse cognosceret, eidem Copioso fratri suo quia occultos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirum fratribus clari non potuit. Qui subtiliter indagantes, atque illius medicamenta omnia perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt in medicamine absconditos. Quod mox vt Gregorio nunciatum est, tantum malum de fratre, qui secum communiter vixerat, aquanimiter ferre non valuit. Quippe qui eidem monasterio iam dudum regulam constituerat, vt cuncti fratres ita communiter viuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc Gregorius nimio mœrore percussus, cogitare cœpit, vel quid ad purgationem morientis faceret, vel quid ad exemplum viuentibus prouideret. Specioso igitur eiusdem monasterij præposito ad se accersito, dixit: Vide vt nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat, sed cum in morte constitutus fratres quasi fuerit, ei suus frater carnalis dicat, quia pro solidis, quos occultè habuit, à cunctis fratribus abominatus sit: vt saltem in morte de culpa sua mentem illius amaritudo transuerberet, atque à peccato, quod perpetrauerat, purget. Cum verò mortuus fuisset, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur: sed quamlibet fossam in sterquilino facite, ibique super eum tres aureos, quos reliquit, iactate simul omnes clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditione, & sic eum terra cooperite. In quibus vtrisque rebus solertissimus pater Gregorius vnam morienti, alteram verò viuentibus fratribus pro desse decreuit: vt & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritia tanta damnatio miscerit talibus prohiberet. Quod ita factum est. Nam cum idem monachus peruenisset ad mortem, atque anxie se quaereret fratribus cõmendare, nullusque fratrum ei applicare vel loqui tentaret, ei suus carnalis frater, cur ab omnibus esset abominatus, aperuit. Ille protinus, vt audiuit, de reatu suo vehementer ingemuit, atque in ipsa tristitia de corpore exiuit. Qui ita est sepultus, vt Gregorius iusserat, sed fratres omnes eadem eius sententia perterriti, cœperunt singuli extrema quæque & vilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad medium proferre, vehementerque formidare, nè quid apud se esset, vnde reprehendi potuissent.

Vide feruitatem sancti viri in monachum peculium habentem.

16 Cum verò post mortem fratris triginta iam essent dies euoluti, cœpit animus Gregorij misericorditer ei compati, eiusque cum graui mœrore supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium, inquirere. Tunc euocato ad se eodem Specioso monasterij sui præposito, tristis dixit: Diu est, quod frater ille Iustus, qui defunctus est, in igne cruciatur. Debemus ei aliquid charitatis impendere, & ei in quantum possumus, vt eripiatur, adiutorium nostrum accommodare. Vade itaque, & ab hodierna die continuus triginta diebus offerre pro eo sacrificium stude, vt nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris hostia nõ macetur. Qui protinus abscessit & paruit. Gregorio autem alia curante, atque euolutos dies minimè numerante, isdem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo Copioso per visum apparuit. Quem ille cum vidisset, inquisiuit, dicens: Quid est frater? Quomodo es? Cui ille respondit: Nunc vsque malè fui, sed iam modò benè sum, quia hodiè communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens, protinus indicauit in monasterio fratribus. Fratres verò sollicitè computauerunt dies, & ipsum diem inuenerunt fuisse, quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta: cum & Copiosus nesciret, quid pro eo fratres auctore Gregorio agerent: & fratres ignorarent, quid de eo Copiosus vidisset. Vno igitur eodemque tempore dum agnoscit ille oblationem, isti audiunt somnium, trigessimamque diem cognoscunt, concordante simul visione & sacrificio, res aperte claruit, quia frater, quem sub animaduersionis sententia Gregorius mori permiserat, per salutarem hostiam à supplicio liberatus esset.

Iubet pro eo offerri sacrificium.

Liberatur à poenis Purgatorij. Habes hic originè 30. Missarum, quæ vulgò beati Gregorij dicuntur.

17 Sed quia idem venerabilis pater quemadmodum fratribus terrori fuerit, ex parte iam terigi, qualiter eius exemplis iidem profecerint, breuiter indicandum putavi. Frater quidam in eodem monasterio, Antonius nomine, beato Gregorio sedulus adhaerebat: qui tantum patris verbis exemplisque cõmonitus, multis quotidianisque lachrymis ad gaudia patriæ celestis anhelabat. Cumque studiosissime & cum magno seruore desiderij sacra eloquia, duce

Antonius egregius monachus & discipulus s. Gregorij.

duce Gregorio, scrutaretur, non in eis verba scientiæ, sed fletum compunctionis que-
rebat: quatenus per hæc incitata mens eius exardesceret, & ima deferens, ad contem-
plationem cælestis patriæ peruolaret. Huic per nocturnam visionem dictum est; Para-
tus esto, & quia Dominus iussit, migra. Cumq; ille non habere se sumptus ad migran-
dum diceret, responsum protinus audiuit, dicens: Si de peccatis tuis agitur, dimissa
sunt. Quod dum semel audisset, & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoque alia
in eisdem est verbis admonitus. Post quinque verò dies febre correptus, cunctis fratri-
bus stentibus orantibusque defunctus est.

18 In eodem monasterio frater quidam Gerontius dicebatur: qui dum graui mole-
stia corporis fuisset depressus, in visione nocturna albatos viros & clari omnimodò
habitus in hoc ipsum monasterium descendere de superioribus adspexit. Qui dum cor-
am lecto iacentis assisterent, vnus eorū dixit; Ad hoc venimus, vt de monasterio Gre-
gorij quosdam fratres in militiam mittamus. Atque alteri præcipiēs, dixit; Scribe Mar-
cellum, Valentinianum, Agnellum, atque alios, quorum ego cognitionē non habeo.
Quibus expletis, addidit dicens; Scribe & hunc ipsum, qui nos adspicit. Ex qua visione
Gerontius certus effectus, factò manē innotuit fratribus, quot & qui essent ex eodem
monasterio morituri, seque illos continuo secuturum. Cum die altero prædicti fratres
mori cœperunt, atque sub eodem ordine se in mortem secuti sunt, quo fuerant in de-
scriptione nominati: ad extremū verò & ipse obiit; q̄ eosdē fratres morituros præuidit.

Visio Gerō-
tio ostensa
de fratribus
morituris.

19 Alius etiam frater in eodē monasterio Merulus dicebatur; vehementer lachrymis
atque elemosynis ex Gregorij viri venerabilis doctrina intentus. Psalmodia verò ex
ore illius penē nullo tempore cessare consueuerat, excepto cum aut alimēta corpori;
aut membra dedisset sopori. Huic nocturna visione apparuit; quia ex albis floribus co-
rona de cælo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus; cum
magna securitate animi atq; hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulcrum dum post an-
nos quatuordecim Petrus, qui pontificatus istius beati Gregorij tempore, monasterio
eidem præfuit, sibi sepulturā facere voluisset; tanta de eodē sepulcro fratris Meruli fra-
grantia suauitatis emanauit, ac si illic florū omniū fuissent odoramēta congesta. Ex qua
re manifestē paruit, q̄ verū fuit, quod per nocturnā visionē tanti patris discipulus vidit.

Merulus, in-
signis disci-
pulus S. Gre-
gorij.

20 Alius quoque frater in eodem monasterio, Iohānes dictus est, magnæ indolis ado-
lescens; qui ætatem suam intellectu & humilitatis dulcedine & grauitate morum, do-
cente Gregorio, transcendebat. Huic ægrotāti atque ad extremum perducto, per no-
cturnam visionem sub habitu senis beatus apostolus Andreas apparuit; & hunc virga
tetigit, eique dixit; Surge. Ex hac enim molestia modò minimè morieris. Sed paratus
esto; quia longum tempus hinc facturus non eris. Qui dum iam esset à medicis despera-
tus; repente sanatus est atque conualuit. Rem, quam viderat, narrauit; seque per bien-
nium in Dei seruitio, sicut prædixit, vltra ætatis suæ annos exhibuit. Euolutis autem du-
obus annis, cum quidam frater fuisset mortuus, atq; in cœmeterio eiusdem monaste-
rij à Gregorio fratribusque sepultus; cunctis indē discedentibus, idem Iohannes, sicut
postmodum pallens & tremens Gregorio & fratribus indicauit; solus inuentus ab eo-
dem fratre, qui sepultus fuerat, de sepulcro vocatus est. Quod mox etiam subsequens
finis ostendit. Nam post dies decem correptus febribus; moriendo vocantem subse-
cutus est. Verum quia longum est, & multa restant, quæ de huius viri sanctimonia cer-
tis possunt attestacionibus prædicari; quæ etiam ex relatione Maiorum scriptis ve pri-
orum compererim, his inferenda decreui.

Visio F. Io-
hānis, ado-
lescentis
eximij.

21 Quadam die cum adueniētibus nup̄r negociatoribus multa venalia in foro Rō-
manæ vrbis fuissent proposita, multiq; ad emendum vndiquè confluxissent, contigit
& Gregorium virum Deo dignissimum præterire. Qui cernēs inter alia pueros corpo-
re candidos, forma pulcherrimos, vultu venustos, capillorū quoque nitore perspicuos
esse venales, interrogauit mercatorem, de qua patria illos attulisset. Ille respondit; De
Britannia insula; cuius incolarum omnium facies simili candore fulgescit. Gregorius
dixit; Christiani sunt iidem insulani, an adhuc paganis tenentur erroribus implicati?
Mercator respondit; Non sunt Christiani; sed paganis tenentur laqueis irretiti. Tunc
Gregorius grauitè ingemiscens; Heu pro dolor, inquit, q̄ splendidas facies princeps
tenebrarum nunc possidet; tantaq; frontis species vacuam ab interna Dei gratia men-
tem gestat. Rursus interrogauit, quod esset vocabulū gentis illius. Mercator respondit;
Angli vocantur. At ille; Bene, inquit Angli quasi angeli, quia angelicos vultus habēt; &
tales in cælis angelorū decet esse cōciues. Iterum ergo interrogat, quod nomē haberet
ipsa

Pueri à Bri-
tannia Ro-
mæ venales.

ipſa prouincia. Mercator reſpondit; Prouinciales illi; Deiri vocantur. Et Gregorius Benè, inquit, Deiri, quia de ira ſunt eruendi; & ad gratiam Chriſti conuocandi. Rex (ait) illius prouinciæ quomodò nuncupatur? Mercator reſpondit; Aelle vocatur. Et Gregorius alludens ad nomen, dixit; Benè, quia rex dicitur Aelle. Alleluia enim in laude creatoris oportet illis in partibus decantari.

S. Gregori
it ad couer-
tendos Bri-
tannos.

22 Mox itaque accedens ad Benediſtum, Apoſtolice ſedis pontificem, cœpit vehementer expetere, vt in Britanniam aliquos verbi miniſtros emitteret. Quò cum neminem ire velle cognosceret, ſemetipſum quoquè non dubitauit ingerere, dummodò Pontifex ſibi licentiam commodaret. Qui, licèt cum magna cunctatione totius cleri ac populi, Gregorium ſpontè proficiſci cupientem abire permisit; imprecatuſ ei diuinituſ proſpera miniſtrari.

23 De cuiuſ abſentia Romani plurimùm perturbati, deliberato conſilio, trifariè per loca viæ contigua, vndè Pontifex ad beati Petri proſecturus erat baſilicam, partiuntur, eumque turmatim taliter alloquuntur; Petrum offenditi, Romam deſtruxiſti, quia Gregorium dimiſiſti. Quibus ſententijs omninò Papa perterrituſ, miſit cõtinuò nuncios, qui virum Domini reuocarent Gregorium; quod ipſe ſibi cõmeantibus iam prædixerat fore futurum.

Reuocatur
ex itinere.

24 Iamque trium dierum itinere proſigato, ad quandam locum requieturi fortè diuerterant. Quo ſingulis quieſcētibus, Gregorius lectitabat. Quem locuſta ſuperueniẽs, cõggit paululùm à legendo quieſcere; & ex conſideratione ſui nominis docuit eum in eodem loco reſtare debere. Tunc fertur dixiſſe; Locuſta, inquit, dici poteſt, quaſi loco ſta. Statimque comites adhortatuſ, feſtinatũs ire certabat; ſed præueniẽtibus Apoſtolicis nuncijs, licèt magnoperè trifaretur, redire ad proprii compulſuſ eſt monaſterij curam.

Creatur Le-
uita.

25 Deniquè cernens Benediſtuſ venerabilis Pontifex virtutum gradibus Gregorium ad alta conſcendere, violenter eum à quiete ſui monaſterij abſtrahens, Eccleſiaſtici ordinis officio ſublimauit, Leuitamque ſeptimùm ad ſuum adiutorium conſecrauit. In quo venerabilis pater Gregorius tanta humilitate vigniit, tanta ſolertia miniſtrauit, vt in Eccleſiaſtica hierarchiæ miniſterio videretur diuinis angelis non ſolum nitore habitũs, verùm etiam claritate morum probabiliũs veraciter coæquari.

Agit apocri-
ſarium Cõ-
ſtãtinopoli.

26 Nec multò poſt pro reſponſis Eccleſiaſticis ad urbem Conſtãtinopolim à Pelagio præſule deſtinatur. Vbi quanuſ in terreno conuerſaretur palatio, vitæ cœleſtis nõ intermiſit propoſitum. Secuti nanque ſunt eum multi ex ſuo monaſterio fratres, germana deuincti charitate, quod diuina factum diſpenſatione conſpiciuſ, vt eorum videlicet exemplo ad orationis placidum lituſ, quaſi anchoræ fune fringeretur; & dum cauſarum ſecularium continuatiſ vertiginibus fluctuaret, ad illorum confortium, velut ad tutiſſimi portũs ſinuſ, reſugeret. Et licèt illud eum miniſterium à monaſterio abſtractum, à priſtinæ quoquè quietis vita, mucrone ſuæ occupationis extingueret, inter eos tamen per ſtudioſæ lectionis alloquium, quotidianæ adſpirationis compunctionis animabat.

Nota de cõ-
fortio mo-
nachorum,
quantum ei
contulerit.

Scribit ex-
poſitiones
in S. Iob.

27 Horum ergò confortio non ſolum à terrenis eſt munituſ in curſibus, verùm etiam ad vitæ cœleſtis exercitia magis magisque ſuccenſuſ. Nam ab eiſdem fratribus enixè rogatuſ, maximeque à Leandro Hiſpalenſi epiſcopo, qui pro cauſis Viuiſgothorum legatuſ eodem tempore Conſtãtinopolim venerat, compulſuſ eſt, vt librum beati Iob multis inuolutum myſterijs enodaret. Neque ille negare potuit opus, quod ſibi amor fraternuſ multis vtilè imponebat futurum. Sed eundem librum quomodò iuxta literam intelligenduſ, qualiter ad Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta referẽduſ, quo ſenſu vnicuique fidelium ſit aptandus, per trifarias intelligendi ſpecies, miranda ratione perdocuit. In quibus tamen ita de virtutibus vitijsque diſſeruit, vt nõ ſolum videatur eadem verbis exponere, ſed formis quodammodò viſibilibus ſeu palpabilibus demonſtrare. Vndè non eſt dubium, perfectionem ipſarum eum conſecutum fuiſſe virtutũ, quarum tam efficaciter valuit indicare proſectuſ.

Eutychiã
hereſin pro-
ſtigat.

Eutychi
error.

28 Præterea venerabilis Leuita Gregorius in eadem Vrbe regia conſtitutuſ, naſcentem nouam hereſim de ſtatu noſtre reſurrectionis, cum ipſo, quo orta eſt initio, iuuantè gratia noſtri redemptoris attriuit. Siquidem Eutychiuſ, eiſdẽ ciuitatis epiſcopuſ, libro de reſurrectione mortuorum conſectõ, dogmatizabat corpus noſtrum in illa reſurrectionis gloria impalpabile, ventis aëreque ſubtiliuſ eſſe futurum. Quod Gregorius audiens, & ratione veritatis, & exẽplo Dominicæ reſurrectionis, probauit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis eſſe contrariuſ. Catholica etenim, inquit, fideſ habet,

bet, quod corpus nostrum in illa immortalitatis gloria sublimatū, subtile quidem erit per effectum spiritualis potentia, sed palpabile per veritatem naturā: Iuxta exemplum Dominici corporis, de quo à mortuis resuscitato, dicit ipse discipulis suis; *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Cumque hoc evangelicæ veritatis testimonium Gregorius protulisset; Euty chius ait; Idcirco hoc Dominus fecit, vt dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoueret. Cui Gregorius dixit; Mira est res valde, quam adstruis; vt inde nobis dubietas surgat, vnde discipulorum corda fuerunt à dubitatione sanata. Quid enim dererius dici potest, quam vt hoc nobis de eius vera carne dubium fiat, per quod discipuli eius ad fidem ab omni sunt dubietate reparati? Si enim hoc non habuisse adstruitur, quod ostendit, vnde fides discipulorum eius confirmata est, inde nostra destruitur. Euty chius ait; Corpus palpabile habuit, quod ostendit, sed post confirmata corda palpantium, omne illud in Domino, quod palpari potuit, in subtilitatem aliquam est redactū. Ad hæc Gregorius respondit; Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Si quid ergo in eius corpore post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, Dominus redijt in mortem post resurrectionem. Quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis eius resurrectionem negat? Tunc Euty chius obiecit, dicens; Cum scriptum sit; Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt, qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui Gregorius respondit; In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atque aliter iuxta culpam vel corruptionem. Caro quippe dicitur iuxta naturam, sicut scriptum est: Hoc nuncos ex ossibus meis, & caro de carne mea. Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis? Caro verò iuxta culpam, sicut scriptum est: Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eò quod sunt caro. Et sicut Psalmista ait; Memoratus est, quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens. Vnde & discipulis Paulus dicebat; Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, quibus epistolas transmittibat? Sed quia passionum carnalium desideriorum vicerant, iam liberi per virtutem spiritus, in carne non erant. Quod ergo Paulus Apostolus dicit; Quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt; carnem secundum culpam intelligi voluit, non carnem secundum naturam. Vnde & mox, quia carnem secundum culpam diceret, ostendit subdens; Neque corruptio incorruptelam possidebit. In illa ergo celestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum corruptionem vel etiam passionis desideria non erit: Quia deuictis mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus auditis, Euty chius consentire se protinus respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello, quem scripserat, Pauli quoque testimonium indiderat, dicens; Tu quod feminas, non viuificatur, nisi prius moriatur. Et quia non corpus, quod futurum est, feminas, sed nudum granum. Hoc nimirum ostendere festinans, quia caro vel palpabilis, vel ipsa non erit. Dum sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum est, seminari dixerit, sed nudum granum. Sed ad hæc citius Gregorius respondit; Paulus apostolus dicens; Non corpus, quod futurum est, feminas, sed nudum granum, hoc insinuat, quod videmus; quia videlicet granum cum culmo & folijs nascitur, quod sine culmo & folijs seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non dixit grano seminis deesse, quod erat, sed adesse, quod non erat. Tu autem dum verum corpus resurgere denegas, nequaquam dicis adesse quod deerat, sed deesse quod erat.

29 Tunc itaque Gregorius Romanus diaconus & Euty chius Constantinopolitanus episcopus, hac de re in longa contentione perducti, grauissima coeperunt ab inuicem similitate resiliere. Tum pia memoriæ Tiberius Constantinopolitanus Imperator, seceretò vtrunque suscipiens, quid inter eos discordia versaretur, agnouit. Et vtriusque partis allegationem subtiliter pensans, eundem librum, quem Euty chius de resurrectione conscripserat, suis quoque allegationibus destruens, deliberauit vt flammis cremari debuisset. A quo videlicet pijsimo Imperatore vt simul egressi sunt, post longissimam disputationis conflictum pariter aegrotantes, in lectulum deciderunt.

30 Dum ergo Gregorius validissimis febribus æstualet, Euty chius cum morte conficiens, pellem manus suæ tenebat, coram omnibus dicens; Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus. Post quam catholicæ fidei confessionem defunctus est. Quo mortuo, quia penè nullus erat, qui eius dicta sequeretur; Gregorius dissimulauit cœpta persequi, nè in fauillas videretur verba iaculari.

Luc. 24.

Rom. 6.

1. Cor. 15.

Genes. 2.

Iohan. 1.

Genes. 6.

Psal. 77.

Rom. 8.

1. Cor. 15.

Ibidem.

Ibidem.

Euty chius respiciens moritur.

31 Quanta autem autoritate ministerium sui apocriphatū impleuerit, quantē reuerentiæ apud Augustos extiterit, quantaque sollicitudine afflictæ Italiæ succurri sapius fecerit, si quis plenius nôsse desiderat, epistolâs antecessoris sui Papæ Pelagij, ad eum super multimodis Ecclesiæ Dei necessitatibus destinatas, quæ hæctenus in scrinio sanctæ sedis Apostolicæ studiosissimè conseruantur, percurrat. Ex quarum multitudine hîc vnam interfero, quatenus & illius ministerij qualitas, & reliquarum quoque frequentia cognoscatur.

Pelagij Pa-
pæ ad Gre-
goriū Epi-
stola.

32 Quæ ita se habet; Pelagius episcopus, dilecto filio Gregorio venerabili diacono, Omnia quidem, quæ necessaria fuerunt, per Honoratum notarium tibi curauimus indicare. Quem cum fratre & coepiscopo Sebastiano, ad dilectionem tuam direximus, vt quia in illis partibus ad Rauennam vsque nunc cum viro glorioso domino Decio patritio fuit, ipse sua relatione studeat te ex omnibus informare, vel si qua necessaria iudicaueris, possit domino Imperatori suggerere: Quia tantæ calamitates ac tribulationes nobis à perfidia Longobardorum illatæ sunt, contra suum proprium iusturandum, vt nullus possit ad referendum sufficere. Prædictum autem fratrem Sebastianum quomodo susceperimus, vel in quali apud nos te suggerente fuerit charitate, ipsius poteris relatione cognoscere. Qui etiam iam promisit nobis necessitates vel pericula totius Italiæ pijsimo domino Imperatori suggerere. Loquimini ergo & tractate pariter, quomodo nostris celeriter possitis subuenire periculis. Quia ita hîc coangustata est respublica,

Infectiones Longobardorum.

vt nisi Deus pijsimi in corde principis inspirauerit, vt in sitam sibi misericordiam suis famulis largiatur, & super illam diacoposim vel vnum magistrum militum & vnum ducem dignetur concedere, in omni simus angustia defuturi. Quia maximæ partes Romanæ omni præsidio vacuatæ videntur, & Exarchus scribit nullum nobis posse remedium facere, quippe qui nec ad illas partes custodiendas se testatur posse sufficere. Imperet ergo illi Deus nostris velociter periculis subuenire, antequàm nefandissima gentis exercitus loca, quæ adhuc à republica detinentur, Deo sibi contrario (quod absit) praualeant occupare. Presbyterum autem ad nos transmittere Deo iuuante festina, quia & in monasterio tuo, & in opere, cui eum præposuimus, necessarius esse omnino cognoscitur. Data quarto Nonarum Octob: Indiæ. 3.

33 Huic siquidem monasterio, cuius hîc Papa Pelagius meminit, Siculus Maximianus, qui post Syracusanus episcopus extitit, eodem tempore præfuit. Qui ad venerabilem Leuitam Gregorium in eiusdem regiæ vrbs palatio, pro responsis Ecclesiasticis desudantem, visitationis gratia cum fratribus venit, & dum ad monasterium eius, sibi quoque commissum, Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempestate deprehensus, inæstimabili ordine atque inusitato miraculo erga se cunctosque, qui secū aderant, omnipotentis Dei & iram cognouit, & gratiam. Nam cum in eorum morte ventorum nimeratibus fluctus eleuati sauirent, ex naui clauis perditis, arbor ab eis est, vela in vndis proiecta, totumque vas nauijs quassatum fluctibus, ab omni fuerat sua compage dissolutum. Rimis itaque patentibus intrauit mare, atque vsque ad superiores tabulas impleuit, ita vt non magis naui inter vndas, quàm vndæ iam intra nauim esse viderentur. Tunc in eadem naui residentes, non iam ex mortis vicinia, sed ex ipsa eius presenti visi-

Afferuata in nauis sacra Eucharistia.

Miraculum insigne.

one turbati, omnes sibimetipsis pacem dederunt, corpus & sanguinem redemptoris acceperunt, Deo se singuli commedantes, vt eorum animas benignus susciperet, quorum corpora ita pauendæ morti tradidisset. Sed omnipotens Deus, qui eorum mentem mirabiliter terruit, eorum quoque vitam per meritum famuli sui Gregorij, pro cuius speciali amore venerant, mirabilius reseruauit. Nam diebus octo naui eadem, vsque ad superiores tabulas aquis plena, iter proprium peragens enatauit. Nono autem die, ad Cortonensis castri portum deducta est. Ex qua exierunt omnes incolumes, qui cum prædicto Maximiano viro venerabili nauigabant. Cumque post eos ipse quoque fuisset egressus, mox in eiusdem portus profundum naui demersa est, ac si illis egredientibus, pro pòdere subleuatione caruisset, & que plena hominibus in pelago aquas portauerat atque natauerat, Maximiano cum fratribus recedente, aquas sine hominibus in portu, nec portare valuerit, nec natare. Vt hinc omnipotens Deus ostenderet, quia per meritum Gregorij, quem fratres visitauerant, hanc onustam sua manu tenuerat, quæ ab hominibus vacua, permanere non potuit super aquas.

Inundatio Tiberis.

34 Igitur postquam Romam Gregorius venerabilis Leuita reuersus est, aliquanto interiecto tempore, tanta inundatione Tiberis fluuius alueum suum egressus est, tantumque excreuit, vt eius vndæ super muros vrbs influerent, atque in ea regiones maximas occuparent,

parent, & antiquarum ædium plurima monumenta deijcerēt, ecclesiastica quoque horrea violenter subuererent, in quibus nonnulla modiorum tritici millia periēre.

35 Tunc siquidem apud Veronensem urbem fluvius Athesis, vt idem Gregorius refert, excrescens, ad beati Zenonis martyris atque Pontificis ecclesiam venit. Cuius ecclesie dum essent ianua aperta, aqua in eam minimè intrauit. Quæ paulisper crescens, vsque ad fenestras ecclesie, quæ erant tecto proximæ, peruenit. Sicque stans aqua, ecclesie ianuam clausit, ac si illud elementum liquidum, in soliditatem parietis fuisset immutatum. Cumque essent multi interiùs inuenti, sed aquarum magnitudine circumdata omni ecclesia, qua possent egredi non haberent, ibique se siti ac fame deficere formidarent, ad ecclesie ianuam veniebant, & ad bibendum hauriebant aquam, quæ vsque ad fenestras excreuerat, & tamen intra ecclesiam, vt aqua, defluere nullo modo preualebat. Stans autem ante ianuam, ad ostendendum cunctis meritum martyris, & aqua erat ad adiutorium, & aqua non erat ad inuadendum locum. Quod nimirum miraculum, Babylonici illius ignis miraculo non dissimile poterit æstimari, qui trium puerorum & vestimenta non tetigit, & vincula incendit.

Nota miraculum stupendum.

36 Tunc etiam innumerabilis multitudo serpentiū cum magno dracone in modum trabis validæ, per Tiberini fluminis alueum in mare descendit. Sed suffocata bestie inter falsos maris turbidissimi fluxus, sine mora in litore defecerunt, suaque putredine totum aërem corruerunt.

Serpentes extincti corruerunt aërem.

37 Sequuta est è vestigio clades inguinaria, quæ Romanam urbem adeò vehemēti pestilentia lanauit, vt etiam corporali visu sagittæ cælitus venire, & singulos quosque percutere viderentur. Quæ in mense vndecimo veniens, primùm omnium, iuxta illud, quod in Ezechiel propheta legitur, A sanctuario meo incipite: Pelagium Papam percussit, & sine mora extinxit. Quo defuncto, ita in reliquum vulgus desauit, vt subtractis habitatoribus, domos in vrbe plurimas vacuas omninò reliquerit.

Pestis inguinaria.

Pelagius Papa mortitur.

38 Eodem tempore in monasterio venerabilis Leuitæ Gregorij, puer inquietus valde, Theodorus nomine, cum fratre religioso magis necessitate quam voluntate degebat, cui nimium grauis erat, si quis ei pro sua quicquam salute dicebat. Bona autem non solum facere, sed etiam audire non poterat. Nunquam se ad sanctæ conuersationis habitum venire, iurando, irascendo ac deridendo testabatur. Qui tamen eiusdem pestilentie clade percussus in inguine est, & perductus ad mortem. Cumque extremum spiritum ageret, conuenerunt cum Gregorio fratres, vt egressum illius orando protegerēt. Iam corpus eius ab extrema fuerat parte præmortuum, in solo tantummodo pectore vitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem, qui aderant, tantum pro eo cœperunt enixius orare, quantum eum iam videbant sub celeritate discedere. Cum repente cœpit eisdem fratribus assistentibus clamare, atque cum magnis vocibus orationes eorū interrumpere, dicens; Recedite, ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui propter vestram præsentiam me deuorare non potest. Caput meum in suo ore iam absorbit. Date locum, vt me amplius non cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad deuorandum datus sum, quare propter vos moras patior? Tunc fratres cū Gregorio cœperunt ei dicere: Quid est quod loqueris frater? signum tibi sanctæ Crucis imprime. Respondebat ille cum magnis clamoribus, dicens: Volo me signare, sed nō possum, quia squamis huius draconis premor. Cumque hoc fratres audirent, vnà cum Leuita Dei Gregorio in terram prostrati, cum lachrymis cœperunt pro ereptione illius vehementius Dominum deprecari. Et ecce subito cœpit æger cum magnis vocibus clamare, dicens: Gratias Deo: ecce Draco, qui me ad deuorandum susceperat, fugit. Orationibus vestris expulsus est, stare non potuit. Pro peccatis meis modò intercedite, quia conuerti paratus sum, & secularem vitam funditus relinquere. Homo ergò, qui, sicut dictum est, ab extrema fuerat parte præmortuus, Gregorij precibus, & morte corporis caruit, & salutem animæ acquisiuit.

Exemplum terribile.

39 Sed pestilentia supra modum saeuiente, quia Ecclesia Dei sine rectore esse non poterat, Gregorium, licet totis viribus renitentem, Clerus, Senatus, populusque Romanus sibi concorditer pontificem delegerunt. Quem ille apicem totis viribus euitare decernens, sese indignum omninò tali honore clamitabat, videlicet metuens, nè mundi gloria, quam priùs abiecerat, ei sub Ecclesiastici colore regiminis aliquo modo subreperere potuisset.

S. Gregori plantæ nolis creatur Romanus Pontifex.

40 At vbi decretum generalitatis euadere nequiuit, cōsensurum se tandem aliquando simulauit, & Imperatori Mauritio, cuius filium ex lauacro sancto susceperat, latèter

litteras destinavit, adiurans & multa prece deposcens, ne vquam assensum populis praberet, ut se huius honoris gloria sublimaret: sed prefectus vrbis, Germanus nomine, eius nuncium anticipavit, comprehensum que ac diruptis epistolis, consensum, quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro amicitia diaconi, eo quod locum deferendi ei honoris, ut cupierat, reperisset, data preceptione, ipsum ordinari precepit. Interim dum ab vrbe regia Imperatoris prastolaretur assensus, & lues ipsa populum vehementius deuastaret, venerabilis Leuita Gregorius verbum ad plebem exorsus est, dicens;

Oratio eius ad populū. 41 Oportet, fratres dilectissimi, ut flagella Dei, que metuere ventura debuimus, saltem presentia & experta timeamus. Conuersionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis nostri duritiam ipsa, quam patimur, poena dissoluat. Ut enim Propheta teste predictum est,

Jerem. 4.

Peruenit gladius usque ad animas nostras. Ecce etenim cuncta plebs celestis ire mucrone percutitur, & repentina singuli cæde vastantur. Nec languor mortem prauent, sed languoris moras, ut cernitis, mors ipsa præcurrit. Percussus quisque ante rapitur, quam ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Pensate ergo, qualis ante conspectum districti iudicis peruenit, cui non licet flere, quod fecit. Et habitatores quidem non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes adspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnuiquisque ergo nostrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussione vacat. Reuocemus ante oculos mentis, quicquid errando commisimus, & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præueniamus faciem eius in cōfessione, & sicut propheta admonet, Leuemus

Thren. 3.

Leuare corda cum manibus. Ezech. 18.

Ionæ 3.

Luc. 23.

corda nostra cum manibus ad Dominum. Ad Dominum quippe corda cum manibus leuare, est, orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profectò, dat tremori nostro fidutiam, qui per prophetam clamat, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veterofas nanque Niniuitarum culpas, triduana pœnitentia absterfit, & conuersus Iatro, vitæ præmia etiam in ipsa sententia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos iam percepisse quod petimus, citius ad precem iudex fleatur, si à prauitate sua petitor corrigatur. Imminete ergo tantæ animaduersionis gladio, nos importunis precibus insistamus. Ea nanque, quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, iudicio veritatis placet. Quia pius ac misericors Deus vult à se precibus veniam exigi, qui quantum meremur, non vult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dicit; Inuoca me in die tribulationis tuæ, eripiam te, & glorificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia inuocantibus misereri desiderat, qui admonet ut inuocetur. Proinde fratres reuerendissimi, cum contrito corde & correctis operibus, crastina die primo diluculo ad septiformem Litaniam, iuxta distributionem inferius designatam, deuota cum lachrymis mente veniamus. Nullus vestrum ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negocium agere præsumat: quatenus ad sanctæ genitricis Domini ecclesiam conuenientes, qui simul omnes peccauimus, simul omnes mala, quæ fecimus, deploremus, ut districtus iudex dum culpas nostras nos punisse considerat, ipse à sententia proposita damnationis parcat.

Psal. 49.

Litaniarum vltus antiquissimus in ecclesia.

Litania septiformis.

Litania clericorum exeat ab ecclesia sancti Iohannis Baptistæ. Litania virorum, ab ecclesia sancti martyris Marcelli. Litania monachorum, ab ecclesia sanctorum Iohannis & Pauli. Litania ancillarum Dei, ab ecclesia beatorum martyrum Cofina & Damiani. Litania foeminarum coniugarum, ab ecclesia beati primi martyris Stephani. Litania viduarum, ab ecclesia beati martyris Vitalis. Litania pauperum & infantum, ab ecclesia beatae martyris Cæcilie.

43 Igitur dum magna multitudo diuersæ ætatis, sexus atque professionis, iuxta preceptionem Leuitæ Gregorij, die constituta Dominum rogatura venisset, intantum lues ipsa iudicio diuino desauit, ut intra vnus horæ spatium, dum voces plebs ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homines ad terram corruentes, spiritum exhalarent. Sed nequaquam desistit facundissimus rhetor populo predicare, ne ab oratione cessarent, donec miseratione diuina pestis ipsa quiesceret.

44 Enimvero cum adhuc futurus antistes putaret se principem à consensu consecrationis suæ penitus auertisse, cognouit tandem suas litteras à Germano prefecto vrbis interceptas fuisse. Cuius rei gratia Imperiale responsum, quod videlicet voluntati suæ contrarium rebatur, praueniens, quia palam egredi portas ciuitatis non poterat, à negociatoribus exponendum se dissimulato, ut fertur, habitu callidus impetrauit, sylvarum saltus

Fugit mutato habitu & latitavit.

expe-

experijt; cauernarum latibula requisit. In quibus dum ab omnibus summa sollicitudine quareretur, indicio columnæ fulgidæ, super se iugiter à cælo dependentis, agnoscitur, capitur, trahitur; & apud beati Petri apostolorum principis templum summus Pontifex consecratur.

45. Verùm quia sunt nonnulli Longobardorum perfidi, qui Gregorium appetisse magis pontificium autument quàm fugisse, operæ precium reor pauca de multis inferere, quibus cum, in quantum sine pertinaciæ vitio potuit, noluisse pontificium, immò quasi pondus importabile penitus cauere voluisse; luce clariùs manifestem. Ait enim, penè in ipso consecrationis suæ principio, in epistola Paulo Scholastico; *Quicquid mihi ex honore sacerdotalis officij extranei arident, non valdè penso. De vobis autem mihi hac ex re aridentibus non minimum doleo, qui desiderium meum plenissimè scitis, & tamen profecisse me creditis. Summus enim mihi profectus fuerat, si potuissem implere quòd volui; si voluntatem meam, quam dudum cognitam habetis, perficere optatæ quietis perceptione valuissem. At nunc quia honoris huius vinculis in ciuitate teneor Romanæ religatus; habeo aliquid, quod etiam vestræ gloriæ exultem. Quia viro eminentissimo domino Leone ex consule veniente, vos in Sicilia remanere nò suspicor, & cum ipse quoquè tuo honore religatus; Romæ retineri cœperis, quid mœroris, quid amaritudinis ego patiar, agnosces. Veniente autem viro magnifico domino Maurenio chartulario, ei quæso in Romanæ vrbes necessitate concurrite; quia hostilibus gladijs foris sine cessatione confodimur, sed & seditione militum interno periculo grauius vrgemur.* Item:

46. Gregorius Iohanni Patriarchæ Constantinopolitano; Si charitatis virtus in proximi dilectione consistit, si sic diligere proximos sicut nos iubemur, quid est, quòd me beatitudo vestra non ita vt se diligit? Quo enim ardore, quo studio episcopatus pondera fugere voluerim, scitis. Et tamen hæc eadem episcopatus pondera nè mihi deberent imponi, non resististis. Constat ergò, quia non me sicut vos diligitis; quia illa me voluistis onera suscipere, quæ vobis imponi nolulistis. Sed quia vetustam nauim vehementerque contractam indignus ego infirmusque suscepi; (Vndique enim fluctus intrant, & quotidiana ac valida tempestate quassata, putridæ naufragiū tabulæ sonant) per omnipotentem Dominum rogo, vt in hoc mihi periculo orationis tuæ manum porrigas; quia tanto enixius potestis exorare, quanto & à confusione tribulationum, quas in hac terra patimur, longius statis. Item:

47. Gregorius Theoctistæ sorori Imperatoris; Mens mea vestræ venerationi quanta deuotione subternitur, explere verbis nequeo. Nec tamen me prodere laboro; quia & me tacente in vestro corde legitis, quid de meâ deuotione sentiat. Miror aut, quòd in me collatas dudum continētias vestras, ex hac moderna pastoralis officij continētia distraxistis; in qua sub colore episcopatus ad seculum sum reductus, in qua tantis terrenis curis inferuio, quantis me in vita laica nequaquam deseruisse reminiscor. Altā enim quietis meæ gaudia perdidit; & intus corruens, ascendisse exterius videor. Vnde me à conditoris mei facie longè expulsū deploro. Conabar nanque quotidie extramundum, extra carnem fieri, cuncta phantasmata corporis ab oculis mentis abigere, & superna gaudia incorporaliter videre. Et non solis vocibus, sed totis medullis cordis ad Dei speciem anhelañs, dicebam; Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Nihil autem in hoc mundo appetens, nihil pertimescēs, videbar mihi in quodam rerum vertice stare; ita vt in me penè impletum crederē, quod pollicitante Domino ex propheta didicissem; Sustollam te super altitudines terræ. Super altitudines etenim terræ sustollitur, qui & ipsa, quæ alta ac gloriosa præsentis videntur seculi, per mentis despectum calcant. Sed repente à rerum vertice tentationis huius turbine impulsus, ad timores pauoresque corruo. Quia & si mihi nihil timeo, eis tamen, qui mihi commissi sunt, multum formido. Vndique caufarum fluctibus quattior, ac tempestatibus deprimor; ita vt rectè dicam; Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Redire post causas ad cor desidero; sed vanis ab eo cogitationū tumultibus exclusus, redire non possum. Et hoc ergò mihi longè factū est, quod intra me est, ita vt obedire nequeā prophetiæ voci, qua dicitur; Redite prauaricatores ad cor. Sed stultis pressus cogitationibus, solūmodo exclamare compellor; Et cor meū dereliquit me. Contemplatiuæ vitæ pulchritudinē velut Rachelē dilexi sterilem, sed videntem ac pulchram. Quæ etsi per quietem suam minùs generat, lucem tamen subtiliùs videt. Sed quo iudicio nescio; Lia mihi in nocte coniuncta est, actiua videlicet vita, fœ-

- cunda, sed lippa, minus videns, quamuis amplius pariens. Sedere ad pedes Domini, cum Maria festinaui, verba oris eius percipere? & ecce cum Martha compellor in exterioribus ministrare, atque erga multa saragere. Expulsa à me, vt credidi, legione dæmonum, volui obliuisci quos noui, & ad Saluatoris pedes quiescere? & ecce mihi nolenti atque compulsio dicitur: Reuertere in domum tuam, & annuncia quanta tibi fecerit Dominus. Sed quis inter tot terrenas curas valeat Dei miracula prædicare, cum iam mihi difficile sit saltem recolere? Pressum nanque in hoc honore, tumultu secularium negotiorum, ex eis me esse video, de quibus scriptum est: Deiecisti eos dum alleuarentur. Neque enim dixit, Deiecisti eos, postquam alleuati sunt: sed, dum alleuarentur. Quia prauis quique dum seculari honore suffulti, foras videntur surgere, intus cadunt. Alleuatio ergo ipsa, ruina est: quia dum gloria falsa subnixi sunt, à vera gloria vacuantur. Hinc iterum dicitur: Deficientes vt fumus deficiant. Fumus quippe ascendendo deficit, & se dilatando euanescit. Sic videlicet fit, cum peccatoris vitam præsens felicitas comitatur. Quia vnde ostenditur, vt altus sit: indè agitur, vt non sit. Hinc rursus scriptum est: Deus meus, pone illos vt rotam. Rota quippe ex posteriori parte attollitur, in anterioribus cadit. Posteriora autem nobis sunt bona præsentis mundi, que reliquimus: anteriora verò sunt æterna & permanentia, ad quæ vocamur, Paulo attestante, qui ait: Quæ retrò oblitus, in ea quæ sunt priora, extendens me. Peccator ergo cum in præsentia vita profecerit, vt rota ponitur: quia in anterioribus corruens, ex posterioribus eleuatur. Nam cum in hac vita gloriam percipit, quam reliquit: ab illa cadit, quæ post hanc venit. Et quidem multi sunt, qui sic exteriores profectus regere sciunt, vt per eos nequaquam interius corruant: Vnde scriptum est: Deus potentes non abijcit, cum & ipse sit potens. Et per Salomonem dicitur: Et intelligens gubernacula possidebit. Sed mihi hæc difficilia sunt: quia & valde onerosa. Et quod mens voluntariè non recipit, congruè non disponit. Ecce serenissimus Dominus Imperator fieri simiam leonem iussit. Et quidem pro iussione illius vocari leo potest, fieri autem leo non potest. Vnde necesse est: vt omnes culpas ac negligentias meas non mihi, sed suæ pietati deputer, qui virtutis ministerium infirmo commisit. Item-
- Lib. 1. ep. 6. 48 Gregorius Narsi patricio: Dum contemplationis dulcedinem altè describitis, ruinæ meæ mihi gemitum renouatis: Quia audiui quod intus perdidisti, dum foras ad culmè regiminis immeritus ascendisti. Tanto autem me percussum mœrore cognoscere, vt vix loqui sufficiam. Oculos enim mentis meæ doloris tenebræ obsident. Triste est, quicquid adspicitur: quicquid delectabile creditur, cordi meo lamentabile apparet. Pense enim, ab alto quietis meæ culmine corruens, ad quam deiectum exterioris prouectus culmen ascendisti. Et pro culpis meis in occupationis exilium à facie dominantis missus, quasi destructe Iudææ vocibus cum propheta dico: Qui consolabatur me, longè recessit à me. Quod verò causæ & nominis similitudinem faciendò per scripturam, clausulas declamationes que formatis, certè frater reuerendissime simiam leonem vocas. Quod eo modo vos agere cõspicimus, quo scabiosos sepe catulos, pardos vel tigres vocamus. Ego enim bone vir quasi filios perdidisti, quia per terrenas curas recta opera amisi. Nolite ergo me vocare Noemi, id est, pulchram, sed vocate me Mara, quia amaritudine plenus sum. Item-
- Lib. 1. epist. 7. & 27. 49 Gregorius Anastasio Patriarchæ Antiocheno: Scripta vestra beatitudinis vt fessus requiem, salutem æger, fontem sitiens, vmbra estuans inueni. Neque enim illa verba per linguam carnis videbantur expressa: quia sic spiritualemente erga me amorem suum, quem gestabat, aperuit, ac si mens per semetipsam loqueretur. Sed durum valde fuit, quod secutum est: quia amor vester terrena me portare onera præcepit: & quem prius spiritualiter diligebatis, post, vt æstimo, temporaliter amantes, vsque ad terram me superposito onere depressistis: ita vt omnem mentis rectitudinem funditus perdès, contemplationis que aciem amittens, non per prophetiæ spiritum, sed per experimentum dicam: Incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque. Tanta quippe me occupationum onera deprimunt, vt ad superna animus nullatenus erigatur. Multis causarum fluctibus quatuor, & post illa quietis ocia, tumultuosa vitæ tempestatibus affligor, ita vt rectè dicam: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Periclitanti igitur mihi orationis vestra manum tendite vos, qui in virtutum litore statis. Quod verò me os Domini, quod lucernam dicitis, quod loquendo multis prodesse, multisque posse lucere perhibetis, æstimationem meam mihi fateor in dubietatem maximam perduxistis. Considero nanque quis sum, & nihil in me ex huius boni signo deprehendo.

Con-

Nota mirabile animi candorem & puritatē.

Considero autem qui estis, & vos mentiri posse non arbitror. Cum ergo credere volo quod dicitis, contradicit mihi infirmitas mea. Cum discutere volo quod in laude mea dicitur, contradicit mihi sanctitas vestra. Sed quæso vir sancte, nobis aliquid de hoc certamine nostro conueniat, ut si non quod dicitis, ita est, sit ita, quia dicitis. Item.

50 Gregorius Andrea illustri; Omnipotens Deus dulcissimo cordi vestro indicet, quia & absens corpore, a charitate vestra animo non recessi. Bona enim vestra, etiam si volo, obliuisci non valeo. Hoc autem quod me ad episcopatus ordinem cognoscitis peruenisse, si me diligitis, plangite. Quia tanta hic huius mundi occupationes sunt, ut hic per episcopatus ordinem penè ab amore Dei videam me esse separarum. Quod incesanter desleo, atque ut pro me Dominum exoretis, rogo. Item.

Lib. 1. ep. 29.

51 Gregorius Iohanni exconsuli & patricio atque Quæstori; Bona vestra excellentia expertus, tanto erga vos amore constringor, ut vestra memoria de meo pectore aboleri nullatenus possit. Sed contra amorem non modicè contristor, quia quietè me querere cognouistis, & ad inquietudinem perduxistis. Vobis quidem omnipotens Deus, quia hoc bono animo fecistis, bona æterna retribuatur, sed me à tanto loci huius periculo qualiter voluerit, absoluat. Quia sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Logobardorum Episcopus factus sum. Quorum syntychia spatha sunt, & gratia pœna. Ecce ubi vestra patrocinia me perdixerunt. Gemo quotidie occupationibus pressus, & respirare non valeo. Sed vos qui adhuc valetis, mundi huius occupationes fugite, quia quantum in eo quisque profecerit, tantum, ut video, ab amore Dei amplius decrescit. Item.

Li. 1. ep. 30.

52 Gregorius Leandro Hispalensi Episcopo; Respondere epistolis vestris tota intentione voluissim, nisi pastoralis cura ita me labor attereret, ut mihi magis flere libeat, quam aliquid dicere. Quod vestra quoque reuerentia in ipso literarum mearum textu vigilanter intelligit, quando ei negligenter loquor, quæ vehementer diligo. Tantis quippe in hoc loco huius mundi fluctibus quator, ut vetustam ac putrescentem nauim, quam regendam occulta Dei dispensatione suscepi, ad portum dirigere nullatenus possim. Nunc ex aduerso fluctus irruunt, hunc ex latere cumuli spumosi maris intumescunt, nunc à tergo tempestas insequitur. Inter quæ omnia turbatus, cogor modò in ipsam clauium aduersitatem dirigere, modò curuato nauis latere minas fluctuum ex obliquo declinare. Ingemisco, quia sentio quod, negligente me, crescit sentina vitiorum, & tempestate fortiter obuiante, iam iamque putridæ naufragium tabula sonant. Flens reminiscor, quod perdidit meæ placidum litus quietis, & suspirando terram conspicio: quam tamen, rerum ventis aduersantibus, tenere non possum. Si ergo me frater reuerentissime diligis, tuæ mihi orationis in his fluctibus manum tende, ut quo laborantem me adiuuas, ex ipsa vice mercedis in tuis quoque laboribus valentior existas.

Lib. 1. Epist. 41.

Hæc omnia ab incredibili animi humilitate proficiscuntur.

53 Sed quia Gregorium non solum declinare voluisse, quin etiam cum magno angore animi summum sacerdotium suscepisse, satis (ut opinor) probatum est: qua discretione id fecerit, videtur breuiter indicandum, nè scilicet tantus vir aut pertinaciæ, aut pusillanimitatis vitio saltem leuiter succubuisse putetur. Ait enim in epistola ad Anastasium Corinthiorum Archiepiscopum; Iudicia Domini quanto sunt inuestigabilia, tanto debent humanis mentibus esse metuenda. Et quia ea ratio mortalis comprehendere non valet, his se necesse est humili cordis ceruice subternat, quatenus quod eam regentis voluntas duxerit, illuc obedientibus mentis gressibus prosequatur. Ego autem considerans infirmitatem meam ad Apostolicæ sedis culmen non posse pertingere, onus hoc mali declinare, nè in pastoralis regimine impari administrationis actione succumberem. Sed quia contraire non est Domini disponentis arbitrio, obedienter secutus sum, quod misericors de me regentis manus voluit operari. Nam fraternitati vestrae, etsi præsens non cueniret occasio, necessarium fuerat indicandum, quod licet indignum, me Apostolicæ sedi Dominus præesse dignatus est.

Li. 1. ep. 26.

54 Item idem de eadè re, Philippico comiti excubitorum; In quantum homo discutere & inuestigare iudicia superna non sufficit, intantum sub eis debet ceruicem cordis inflectere. Et quia id, quod sibi tribuitur, quo iudicio disponatur ignorat, nec ad appetendum locum procerax insistere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. Unde indignus ego, ad suscipienda episcopatus onera iussioni omnipotentis Dei vestrae, volueram me subdidici, cui me præesse largitate magis gratia, quam iudicij æstimatione voluistis. Potens est enim Deus, propter quæ me indignum diligitis, hæc vobis in perpetuum repensare mercedem, ut gratiam quam indignis famulis eius impenditis, apud eum multiplicius inuenire valeatis.

Li. 1. ep. 31.

At ego hîc à deflorationis opere paululùm respirabò; vt quæ specialiter de pontificio eius dicenda sunt; in libello alio, suffragante Domino, referantur.

FINIS LIBRI I.

CAPITVLA LIBRI II.

V bi Gregorius seruum seruatorum Dei se scribens, mediocribus vestimentis amicitur.	1
Vbi fidei suæ inreprehensibile symbolum dicitur.	2
Vbi patriarchalibus thronis suam synodicam dirigit.	3
Vbi quinque Concilia se venerari fatetur.	4
Vbi collecta synodo, prauas consuetudines damnat.	5
Vbi Antiphonarum centonizans, cantorum constituit scholam.	6
Cur occidentales dulcedinem cantilenæ corrumpant.	7
Quòd per Iohannem Romanum cantorem correcti sunt.	8
Qualiter Carolus Rex, dissonantia cantûs offensus, duos clericorum suorum erudientes Romæ dimiserit.	9
Quemadmodum idem Carolus, dissonantia cantûs offensus, duos Romanos cantores ab Adriano Papa perceperit.	10
Vbi Gregorius, pulsus laicis, familiares sibi clericos elegit.	11
Vbi talem Ecclesiam Romanam exhibuit, qualis prima sub Apostolis fuit.	12
Quanta & qualia tunc Romæ studia reflorebant.	13
Quòd non diuites, sed sapientes ad consilium conuocabat.	14
Quamobrem laici primò cœperint tonsurari.	15
Vbi Laicos non ad Ecclesiasticum officium, sed tantum ad monasticum habitum admittit.	16
Vbi codicem Gelasianum coarctat.	17
Vbi stationes constituens, tractatus euangeliorum declamat.	18
Vbi cum verbi pabulo, pauperibus alimenta ministrat.	19
Vbi consuetudines nouas inducit.	20
Vbi murmurantibus pro eisdem, humiliter satisfacit.	21
Vbi pro hospite Dominum recipit.	22
Vbi duodecim inuitatis, tertiumdecimum Angelum sibi deputatum diuinitus recognoscit.	23
Vbi quater in anno distribuendum per polyptychum censet.	24
Vbi aureos & peregrina vestimenta largitur.	25
Vbi Kalendarij diuersas species erogat.	26
Vbi tribus millibus ancillis Dei octoginta libras annualiter præstat.	27
Vbi dietim per veredarios coacta stipenda destinat.	28
Vbi pro paupere mortuo vehementissimè lamentatur.	29
Quot & qualium remunerandorum nomina in scrinio teneantur.	30
Vbi Arrianorum Basilicam in Suburra Domino dedicat.	31
Quot & qualia miracula ibi diuinitus sint ostensa.	32
Vbi pro conuertendis Anglis Saxonibus Augustinum cum alijs mittit.	33
Vbi sine profectu redire volentes, ad proficiendum hortatur.	34
Vbi Augustinus proficiscens, iussa compleuit.	35
Vbi Augustinus episcopus consecratus, postulat adiutores.	36
Vbi ei Gregorius pallium & diuersa necessaria, simulque nonnulla responsa transmittit.	37
Vbi de consanguinitatibus percontatus, ponit pontifici Felicitationem.	38
Quanta & qualia de conuersione Saxonum, signisque discipulorum suorum Gregorius præconetur.	39
Vbi Augustinum monet, nè pro miraculis tumeat.	40
Vbi panis frustum in carnem, carnis rursus in panis primordia reformauit.	41
Vbi pannum pupugit, & sanguis effluxit.	42
Vbi maleficos cæcitate multauit.	43
Qualiter intelligi debet, Gregorium Traiani animam de inferni cruciatibus liberasse.	44
Vbi monachum, sub excommunicatione defunctum, mirabiliter soluit.	45

Vbi

Vbi paganos pueros comparat, vt Christianos efficiat.	46
Vbi pro paganis rusticis Episcopis comminatur.	47
Vbi Iudeos conuersos à pensionibus leuigat.	48
Vbi baptizandis vestimenta largitur.	49
Vbi pueris Arrianorum subueniri prædicat.	50
Vbi singulis diaconijs vel xenodochijs singulos rectores constituit.	51
Vbi Hierosolymis Xenodochium constituens, & ibi & in monte Sina monachis annualia stipenda assignauit.	52
Vbi singulis patrimonijs rectores constituit.	53
Vbi vni personæ duo ministeria nullo modo committenda definit.	54
Vbi eleemosynas localiter ac personaliter ordinat.	55
Quod omni petenti se voluntariè tribuit.	56
Quod etiam non petenti necessaria ministrat.	57
Vbi liberalitatis eius innocentia comprobatur.	58
Vbi pro eleemosynis faciendis frumenta comparat quinquaginta libris auri.	59
Quale de eo somnium Eremita cognouit.	60

LIBER SECVNDVS. CAP. I.

A Gè iam nunc, quoniam athletæ Christi Gregorij, viriliter in gymnasio sanctæ ipsius Ecclesiæ defudantis, prælato libello torosa membra descripta sunt: qualiter in palæstra quoque conflixerit, adspirante Domino proferatur. Siquidem mox vt summum pontificium felicissimæ Romanæ vrbs, Christo mortalibus consulente, fortitus est, superstitiosum Vniuersalis vocabulum, quod Iohannes Constantinopolitanus Episcopus insolèter sibi tunc tēporis vsurpabat, more antecessorum suorum pontificum, sub districtissimæ interminationis sententiâ refutauit; & primus omnium se in principio suarum epistolarum seruum seruorum Dei scribi satis humiliter diffiniuit; cunctisque suis successoribus documentum suæ humilitatis, tam in hoc, quàm in mediocribus pontificalibus indumentis, quod videlicet hæctenus in sancta Romana Ecclesia conseruatur, hæreditarium reliquit.

Seruum seruorum Dei scribit.

2 Denique in specula sanctæ vniuersalis Ecclesiæ vir totius humanitatis & authoritatis ac orthodoxæ fidei, vnde videri & audiri clariùs Euangelicus præco valeret, confitens: oris sui diuinissimo gladio & rectam fidem munij, & cunctas hæreses vno symbolo dissipauit. Quod videlicet sacræ confessionis symbolum ita se habet:

Nota, de specula vniuersalis Ecclesiæ.

Credo in vnum Deum omnipotentem, patrem & filium & spiritum sanctum, tres personas, vnam substantiam: Patrem ingenitum, filiū genitum, spiritum verò sanctum nec genitum, nec ingenitum: sed coæternum, de patre & filio procedentem. Confiteor vni genitum filium consubstantialem, & sine tempore natum de patre, omnium visibilium & inuisibilium cōditorem; lumen ex lumine, Deum verum de Deo vero; splendorem gloriæ, figuram substantiæ: qui manens verbū ante secula, perfectus homo creatus est iuxta finem seculorum; conceptus & natus ex spiritu sancto & Maria virgine: qui naturam nostram suscepit absque peccato; & sub Pontio Pilato crucifixus est, & sepultus, tertia die resurrexit à mortuis: die autem quadragesimo ascendit in cælum, sedet ad dexteram patris; inde vēturus est iudicare viuos & mortuos; positurus ante oculos omnium omnia occulta singulorum; daturus iustis perpetua præmia regni celestis; iniquis autem supplicia ignis æterni. Innouaturus seculum per ignem, & carnis resurrectionem. Confiteor vnam fidem, vnum baptisma, vnam Apostolicā & vniuersalem Ecclesiam; in qua sola possunt laxari peccata in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

Symbolum S. Gregorij.

3 Synodicam quoque suam Gregorius, secundum præscam prædecessorum suorum consuetudinem Iohanni Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Iohanni Hierosolymitano, & Anastasio Patriarchæ Antiochiæ destinauit. Quæ ita se habet:

Consideranti mihi, quod impar meritis, ac toto animo renitens, pastoralis curæ pondera portare compulsus sim, caligo mœroris occurrit; & triste cor nihil aliud nisi eas, quæ videre nil sinūt, tenebras videt. Nam quid Antistes ad Dominū, nisi pro delictis populi intercessor eligitur? Quæ itaque fiducia ad eū pro peccatis alienis intercessor venio, apud quem de proprijs securus non sum? Si fortasè quispiam apud potentem virum, qui & sibi iratus, & mihi esset incognitus, intercessorem suum me fieri quæreret; protinus responderem; Ad intercedendum venire nequeo; quia eius notitiam ex sedula fami-

Li. i. ep. 24. Epistola Synodica ad Patriarchas.

familiaritate non habeo. Si igitur rectè homo apud hominem, de quo minimè præsumpsissem, fieri intercessor erubescerem? quanta hoc audacia est, quòd apud Deum pro populo locum intercessoris obtineo, cui familiarem me per vitæ meritum non agnosco? Quia in re est mihi adhuc aliud grauius formidandum, quia sicut cuncti liquido nouimus, cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora protocatur. Et valdè pertimesco, nè commissà mihi plebs fidelium, reatus mei additamento depereat, cuius vsq; nunc Dominus æquanimiter delicta tolerabat. Cum verò vtrunquè hunc timorem supprimo, & consolatam mentem ad pontificalis operis studia accingo, considerata ipsa rei immensitate deterreor. Perpendo quippe, quòd omni cura vigiladum est, vt rector cogitatione sit mundus, operatione præcipuus, discretus in silètio, vtilis in verbo, singulis compassione proximus, præ cunctis in contemplatione suspensus, benè agentibus per humilitatem socius, contra delinquentiũ vitia per zelum recititudinis erectus, & cætera, quæ latius potest in libro Pastoralis prosequitur.

Rector quæ
lis esse de-
beat.

Rom. 10.
Cocilia V.
œcumenica
quanti fe-
cerit.

4 Præterea quia corde, inquit, creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: sicut sancti Euagelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari inefateor: Nicenum scilicet, in quo Arri peruersum dogma destruitur: Constantinopolitanum quoquè, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur: Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur: Chalcedonense verò, in quo Eutyctis Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio. Quia in his, velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura confurgit: & cuiuslibet vitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoquè Concilium pariter veneror, in quo epistola, quæ Iba dicitur, erroris plena reprobatur, & Theodorus, personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse cõuincitur. Scripta quoquè Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides repræhenditur, ausu inuidentiæ prolata refutatur. Cunctas verò, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo: quas veneratur, complector. Quia dum vniuersali sunt consensu cõstituta, se, non illa, destruit, quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergò aliud sapit, anathema sit.

*dementiæ

5 Hoc modo postquam Gregorius fundamentum fidei suæ, secundum pristinum prædecessorum suorum pontificum morem, luculenter Apostolicis thronis exposuit, animaduertens idè se à Domino super gentes & regna summum pontificem constitutum, vt iuxta illud propheticum, vitiorum radices euelleret, destrueret atque disperderet: sicquè demum ædificaret plantaretque virtutes: omnes consuetudines, quas contra priscam traditionem Apostolicam nouiter pullulasse cognouerat, videlicet de ministris, de cantoribus, de laicis pontifici familiariter adherentibus, de titulandis præiudicialiter quibuslibet rebus: de contegendo dalmaticis Apostolico feretro, de * pastillatico pro pallio vel consecratione pontificum, & de non admittendis passim laicis ad ecclesiastici iuris officium: primò quidem à Romanæ Ecclesiæ, postmodum verò, collectis circumquaq; positarum prouinciarum episcopis, à totius sanctæ vniuersalis Ecclesiæ corpore segregauit, eaquè sub interpositione terribilis anathematis, tam generaliter quam perpetualiter condemnauit.

Jerem. 1.
Traditioni
Apostolicæ
contrarias
tollit con-
suetudines.
*pastillaco

6 Deinde in domum Domini, more sapientissimi Salomonis, propter musicæ compunctionem dulcedinis, antiphonarium centonem cantorum studiofissimus nimis vtiliter compilauit, scholamque cantorum, quæ hætenus eisdem institutionibus in sancta Romana Ecclesia modulatur, constituit, ei que cum nonnullis prædijs duo habitacula, scilicet alterum sub gradibus ecclesiæ sancti Petri Apostoli, alterum verò sub Lateranensis patriarchij domibus fabricauit. Vbi vsque hodiè lectus eius, quo recubans modulabatur, & flagellum ipsius, quo pueris minabatur, veneratione congrua, cum authentico antiphonario referuantur. Quæ videlicet loca per præcepti feriem, sub interpositione anathematis, ob ministerij quotidiani vtrouique gratiam subdiuisit.

Schola can-
torum &
Antiphona-
rius.

7 Huius modulationis dulcedinem, inter alias Europæ gentes Germani seu Galli discere, crebroque rediscere insigniter potuerunt: in corruptam verò tam leuitate animi, quia nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miscuerunt, quam feritate quoque naturali, seruare minimè potuerunt. Alpina siquidè corpora, vocum suarum tonitruis altisonè perstreptentia, susceptæ modulationis dulcedinè propriè nõ resultant: quia bibuli gutturus barbara feritas, dum inflexionibus & repercussionibus mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quasi plaustra per gradus confusè sonantia, rigidas

Cantus à
Gallis de-
prauatus.

voces

voces iactat, sicque audientium animos, quos mulcere debuerat, exasperando magis ac obstrependo conturbat.

8 Hinc est, quod huius Gregorij tempore cum Augustino, tunc Britannias adveniente, per occidentem quoque Romanæ institutionis cantores dispersi, Barbaros insigniter docuerunt. Quibus defunctis, occidentales ecclesiæ ita susceptum modulationis organum vitiarunt, ut Iohannes quidam Romanus cantor cum Theodoro, æque civis Romano, sed Eboraci Archiepiscopo per Gallias in Britannias à Vitaliano sit præfule destinatus. Qui circumquaque positarum ecclesiarum filios ad pristinam cantilenæ dulcedinem reuocans, tam per se, quam per suos discipulos, multis annis Romanæ doctrinæ regulam conseruauit.

9 Sed & Carolus noster patritius, rex autem Francorum, dissonantia Romani & Gallicani cantus Romæ offensus, cum Gallorū procacitas cætum à nostratibus quibusdam nenijs argumētaretur esse corruptum, nostrique è diuerso authenticū antiphonarum probabiliter ostentarent: interrogasse fertur, quis inter riuum & fontem limpidiorem aquam conseruare soleret? Respondentibus, fontem, prudenter adiecit: Ergo & nos, qui de riuo corruptam lympham vsque hæcenus bibimus, ad perennis fontis necessè est fluentia principalia recurramus. Mox itaque duos suorum industrios clericos Adriano tunc episcopo dereliquit. Quibus tandem satis eleganter instructis, Metensem metropolim ad suauitatem modulationis pristinæ reuocauit, per quam illam totam Galliam suam correxit.

Carolus Magnus reformati curat cantum in Gallijs.

Eccles. Romana fons perennis.

10 Sed cum multa post tempora defunctis his, qui Romæ fuerant educati, cantū Gallicanarum ecclesiarum à Metensi discrepare prudentissimus regum vidisset, ac vnumqueng; ab alterutro vitiatum cantum iactantem aduerteret: Iterum, inquit, redeamus ad fontem. Tunc Regis precibus, sicut hodiè quidam veridicè adstipulantur, Adrianus Papa permotus, duos in Galliam cantores emisit, quorum iudicio Rex omnes quidem corruptis dulcedinem Romani cantus leuitate quadam cognouit? Metenses verò sola naturali feritate, paululum quid dissonare peruidit. Deniq; vsque hodiè quantum Romano cantui Metensis cedit, tantū Metensi cedere Gallicanarum ecclesiarum Germaniarumq; cantus, ab his, qui meram veritatem diligunt, comprobatur. Hæc ergo per anticipationem retulerim, ne in discussam Gallorum leuitatem videar præterisse.

11 Cæterum prudentissimus rector Gregorius, remotis à suo cubiculo secularibus, clericos sibi prudentissimos consiliarios familiaresque delegit. Inter quos Petrum diaconum coætaneū suum, cum quo postea disputans, quatuor Dialogorum libros composuit. Aemilianum quoque notarium, qui quadraginta Homilias euangelij cum socijs suis excepit: Paternum æque notarium, qui ab eo secundicerius factus, ex libris ipsius aliqua vtilissima deflorauit: Et Iohannem defensorem, qui eius iussu in Hispanias cognitor est destinatus. Ianuarium episcopum ciuitatis Malalitane, ab episcopis suis compatriotis depositum, sedi propria restaurauit, & depositores eius cum eo, qui in locum eius obrepserat, pari sententia condemnauit. Monachorum verò sanctissimos sibi familiares elegit. Inter quos Maximianum monasterij sui Abbatem, quem Syraculis episcopum fecit, eique per Siciliam vices suas commisit. Augustinū eiusdem monasterij sui præpositum, & Mellitum, per quos Anglorum gentes ad Christianismi gratiā conuocauit. Marinianum eiusdem monasterij sui monachum, quem in Rauennati metropoli episcopum consecrauit: Probum, quem subito Abbatem spiritu reuelante constituens, pro construendo Xenodochio Hierosolymis destinauit: simulque Claudium Clafitanæ ciuitatis Abbatem, qui de Proverbijs, de Canticis canticorū, de Prophetis, de libris Regum, & de Heptateucho, Papa disputante, multa licet non eodem sensu composuit.

Monachos habet familiares.

12 Cum quibus Gregorius die noctuque versatus, nihil monasticæ perfectionis in palatio, nihil pontificalis institutionis in Ecclesia dereliquit. Videbantur passim cum eruditissimis clericis adherere pontifici religiosissimi monachi, & in diuersis professionibus habebatur vita communis: ita ut talis esset tunc sub Gregorio penes urbem Romanam Ecclesia, qualem hanc fuisse sub Apostolis Lucas, & sub Marco Euangelista penes Alexandriam Philo commemorat.

Familia s. Gregorij.

13 Tunc rerum sapientia Romæ sibi templum visibiliter quodammodo fabricabat, & septemPLICIBUS artibus veluti columnis, nobilissimorum totidem lapidum Apostolicæ sedis atrium fulciebat. Nullus pontifici famulantium à minimo vsq; ad maximum, barbarum quodlibet in sermone vel habitu præferbat, sed togata Quiritum more seu trabeata Latinitas, suū Latium in ipso Latiali palatio singulariter obtinebat. Resloruerant

ibi

ibi diuersarum artium studia, & qui vel sanctimonia vel prudētia fortē carebat, suo ipsius iudicio subsistendi coram pontifice fiduciam non habebat.

14 Arcessabantur pontificalibus profundis consilijs prudentes viri, quos perhibui, potius quā potentes, & paupere philosophia intrinsecus, quid potius aut potissimum in vnoquoque negotio sequendum putaretur, artificiosis argumentationibus rationaliter inquirente, diues inertia, quæ modò se de sapientibus pari forte vlciscitur, pro cubiculi foribus despicibilis remanebat. Sola decrat interpretandi bilinguis peritia, & facundissima virgo Cecropia, quæ quondam suæ mentis acumina, Varrone cælibatum suum auferente, Latinis tradiderat, imposturarum sibi præstigia, sicut ipse in suis epistolis queritur, vindicabat.

Laici à quibus exclusi functionibus.

15 Nemo laicorum quodlibet palatij ministerium vel ecclesiasticum patrimonium procurabat, sed omnia ecclesiastici iuris munia ecclesiastici nihilominus viri subibant. Nimirum laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hoc se nonnulli procerum, sub obtentu religionis, primò tonsurare coeperunt. Quorum tergiversationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, data per Longinum stratonem lege præcepit, vt quisquis publicis fuisset administrationibus implicatus, ei ad ecclesiasticum venire officium nō liceret. Quam legem Gregorius super hoc valdè laudauit, dicens; Qui secularem habitum deserens, ad ecclesiastica officia venire festinat, non relinquere cupit seculum, sed mutare.

Milites per multi cupiunt in Cleru admitti.

16 Verum dum ad clericalem professionem tam ex ecclesiastica, quā ex seculari quoque militia diuersis occasionibus quotidie penè innumerabilis multitudo conflueret, Pastor ad omnia prouidus, nequaquam eos ad ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodò monachicum propositum suscipiendos esse censebat, dicens; Multos ex ecclesiastica seu seculari militia nouimus ad omnipotentis Dei seruitium festinare, vt ab humana seruitute liberi, in diuino seruitio videātur familiarius conuersari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi ecclesiastici vel secularis iuris dominium occasionem præbemus. Si verò festinantes ad omnipotentis Dei seruitium incautè retinemus, illi inueniemur negare quædam, qui dedit omnia. Vndè necesse est, vt quisquis ex iuris ecclesiastici vel secularis militia seruitute, ad Dei seruitium conuerti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus, & si mores eius atque conuersatio bono desiderio illius testimonium perhibuerint, absq; vlla retractatione seruire in monasterio omnipotenti Domino permittatur, vt ab humano seruitio liber recedat, qui in diuino obsequio districtiorē subire appetit seruitutem. Si autē & in monachico habitu secundum patrum regulas inreprehensibiliter fuerit conuersatus, post præfixa à sacris canonibus tēpora, licet iam ad quodlibet ecclesiasticū officiū promoueatur: si tamē illis nō fuerit criminibus maculatus, quæ in testamēto veteri morte mulctantur.

Stationes vt instituerit.

17 Sed & Gelasianum codicem, de Missarum solennijs multa subtrahens, pauca conuertens, nonnulla adijciens pro exponendis euangelicis lectionibus, in vnus libri volumine coarctauit. In canone apposuit, Diesque postros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari.

18 Stationes per basilicas vel beatorum martyrum cœmeteria, secundum quod hæc tēnens plebs Romana quasi eo viuentē certatim discurret, sollicitè ordinauit. Per quas & ipse simul discurrens, dum adhuc eloqui præualeret, viginti Homilias euangelij coram ecclesia diuerso tempore declamauit. Reliquas verò eiusdē numeri distulit quidem, sed lassescēte stomacho languore continuo, alijs pronunciantas commisit.

19 Sequebatur exercitus Domini vltra citraque B. Gregorium præeuntem, & audituræ verbum doctrinæ, innumerabiles vndique diuersi sexus, ætatis ac professionis voluntariæ confluebant cohortes. Quibus ille, vtpotè ductor cælestis militia, cunctis duntaxat arma spiritalia suggerebat. Pauperibus verò & aduenis, qui pro conditione temporum Romæ influxerant, quotidiana stipendia ministrabat.

Super corpora Apostolorum Missas celebrat.

20 Super corpora autē beatorum Petri & Pauli Apostolorum, Missarum solennia celebrari decreuit, acquisitis numerosissimis oliuetis, quorum summā in tabulis marmoreis pro foribus eiusdē Basilicæ annotauit. Luminaria superaddidit, officia sedula deputauit, de sepultura iuxta ecclesiam, commodū sperare prohibuit, septem ex defensoribus honore regionario decorandos indixit. Alleluia extra Pentecostes tēpora dici ad Missas fecit, Subdiaconos expoliatos procedere statuit, Kyrie eleison cantari præcepit, & orationem Dominicam mox post Canonem super hostiam censuit recitari.

21 De quibus cum postea quosdā murmurare sentiret, tanquā qui Constantinopolitane

ne ecclesie cōsuetudines sequeretur, pijsimus pater non dedignatus est reddere rationem, dicens; Nos in nullo horum aliam ecclesiam secuti sumus. Nam & alleluia hīc ut diceretur; de Hierosolymorum ecclesia ex beati Hieronymi traditione, tempore beate memorie Damasi Papae traditur tractum. Et ideò magis in hac sede illam consuetudinem amputauimus; quā hīc à Græcis fuerat tradita. Subdiaconos autem ut spoliatos procedere facerē, antiqua consuetudo Ecclesie fuit. Sed placuit cuidā nostro pontifici, nescio cui, qui eos vestitos procedere precepit. Nam Siciliae ecclesie nunquid à Græcis traditōne acceperunt? Unde habent ergo hodiē, ut subdiaconi in lineis tunicis procedant; nisi quia hoc à matre sua Romana Ecclesia perceperunt? Kyrieleison autem nos neq; diximus, neq; dicimus, sicut à Græcis dicitur; quia in Græcis omnes simul dicunt. Apud nos verò à clericis simul dicitur, à populo respondetur. Et totidē vicibus etiā Christeeleison dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Missis, alia, quæ dici solent, tacemus; tantūmodò Kyrieleison & Christeeleison dicimus; ut in his deprecationis vocibus paulo diutiùs occupemur. Orationē verò Dominicam idcirco mox post precē dicimus; quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodò orationē, oblationis hostiam consecrarent. Et valde mihi inconueniens visum est, ut precem, quam Scholasticus composuerat, super oblationem diceremus; & ipsam traditionem, quam Redēptor noster composuit; super eius corpus & sanguinem non diceremus. Sed & Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur; apud nos verò à solo sacerdote. In quo ergò Græcorum consuetudines secuti sumus, qui aut veteres nostras reparauimus, aut nouas & viles constituimus, in quibus tamē alios comprobamur imitari? Ergò vestra charitas, cū occasio dederit, ut ad Catanensem ciuitatē pergat, vel in Syracusana ecclesia eos, quos credit aut intelligit, quia de hac re murmurare potuerūt, facta collatione doceat; & quasi alia ex occasione eos instruere non desinat. Nam de Constantinopolitana ecclesia quod dicūt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? Quod & pijsimus dominus Imperator, & frater noster eiusdem ciuitatis episcopus assidue profitetur. Tamen si quid boni vel ipsa vel altera ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui in eo se primum existimat; ut bona, quæ viderit, discere contemnat.

Li. 7. ep. 63.

Missā ab Apostolis celebrata.

Ecclesia Constanti-
nop. subie-
cta est Ro-
manæ.

22 Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiā patriarchio permanit; ut exceptis his, quos tam per diuersas regiones, quàm Romæ quoquē, Longobardorum perfidia gladios fugientes, Ecclesie stipe misericorditer nutrebat; quotidie ad mensam suam peregrinos quoslibet inuitaret. Inter quos die quadam vnus accessit; in cuius manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere vellet, conuersus vrceum accepit; sed repente eum, in cuius manibus aquam fundere voluerat, inuenire non potuit. Cumque hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte Dominus ei per visionem dixit; Ceteris diebus me in membris meis; hesternum autem die me in memetipso suscepisti.

Hospitalitas S. Gregorij.

Vide eius Homil. 23. in Euangelia.

23 Alio quoquē tempore idem Gregorius iuxta consuetudinem suam præcepit sacellario, ut duodecim peregrinos ad prandium inuitaret. Qui perges, iussa compleuit; eosque ad mensam pariter ordinauit. Dum autem simul discumberent, intuens Papa, tredecim numerauit. Et accersito sacellario, cur contra iussionem suam tertiumdecimum inuitare præsumperit, inquisiuit. Ille obstupescens, conuiuantes peregrinos curiosius numerauit; & duodecim solos inueniens, veluti securus respondit: Crede mihi, honorabilis pater, non sunt nisi duodecim, sicut ipse iussisti. Ergò dum conuictus sapius duodecim identidē numeraret, ac tertiumdecimum, quem solus Papa videre poterat, non videre; anima duertens spiritualis pater Gregorius virū propius discumbentem, vultus crebrò conuertere, & nunc adolescentem, nunc verò se vetulum veneranda quadam canitie simulare; finito conuiuio, duodecim quidē abire permisit; tertiumdecimū verò manu suscipiens, in cubiculū suum induxit; vehementer adiurans, ut ei se nomenq; suum simpliciter prodere dignaretur. Qui respondens, dixit; Et cur interrogas de nomine meo, quod est mirabile? Veruntamē scito memoria recognoscēs, quia ego sum naufragus ille, qui quondam veni ad te, quando scribebas in cella monasterij tui ad cliuū Scauri, cui dedisti duodecim nummismata & argenteam scutellam; quam tibi miserat cū infusis leguminibus beata Syluia mater tua. Et hoc tibi pro certo sit cognitū; quia ab illo die, quo mihi hæc hilari animo tribuisti, destinavit te Dominus fieri presulē sanctæ sue Ecclesie; pro qua & propriū sanguinem fudit; & esse te successorem atque Vicariū Apostolorum principis Petri, cuius & virtutem imitatus es; cū substantias offerentium diuideret, prout cuique opus erat. Hæc audiens Gregorius, dixit;

Act. 1 & 4.

Angelus se
ostendit S.
Gregorio.

Et tu quomodo nosti, quod tunc me Dominus præesse sanctæ suæ Ecclesiæ destinârit? At ille inquit; Quoniam ego Angelus eius sum, & tunc ab eo ad tuum inquirendū propositū destinatus. Tunc Gregorius, quia nondum manifestè viderat angelum, prorsus expauit; sibi que hunc taliter dicentem audiuit; Nè timeas, neque formides. Ecce enim remisit me Dominus, ut sim tibi custos quandiu fueris in isto mortali seculo? quatenus quamcunq; rem petieris, per me apud eum fiducialiter valeas impetrare. Illic Gregorius in faciem suam corruit, dicens; Si propter pusillum meæ paruitatis munusculum tanta mihi retribuit omnipotentissimus Dominus, ut & pontificem me sanctæ suæ Ecclesiæ faceret, & custodem mihi suum angelum deputaret? quanta putem mihi restitui, si in præceptis eius totis viribus permanens, plura studuero de pluribus erogare?

Eius admi-
randa libera-
litas.

24 Igitur incipiens tantum largior esse de collato temporali commodo, quantum certior de recipiēdo præmio sempiterno; cunctorum patrimoniorum prædiorumque redditus, ex Gelasiano polyptycho, cuius nimirum studiosissimus videbatur pedisequus, adærauit; eorumque pensionibus in auro argentoque collatis omnibus ordinibus Ecclesiasticis, vel palatinis, monasterijs, ecclesijs, cœmeterijs, diaconijs, xenodochijs, vrbanijs, vel suburbanis, quot solidi quater in anno distribuerebantur; Pascha scilicet, natali Apostolorum, natali sancti Andree, natalitioque suo, per polyptychum, quo hætenus erogantur, indixit.

25 Extra quos, primo Dominicæ Resurrectionis diluculo, in basilica quondam doctissimi Papæ Vigilijs, iuxta quam consuetudinaliter habitabat, ad impertiendum pacis osculum residens; cunctis episcopis, presbyteris, diaconibus, alijsq; axiomaticis, aureos erogabat. Natalitio verò Apostolorum vel suo, mixtos solidos offerens; peregrinis nihilominus vestimenta donabat.

26 Omnibus omninò Kalendis, pauperibus generaliter easdem species, quæ cõgeriebantur ex redditibus, erogabat. Et suo tempore frumentum, suo vinum, suo caseum, suo legumen, suo lardum, suo manducabilia animalia, suo pisces, vel oleum, paterfamilias Domini, discretissimè diuidebat. Pigmenta verò aliaque delicatiora commercia primoribus honorabiliter offerebat; ita ut nihil aliud, quam communia quædam horrea; communis putaretur Ecclesia.

3000. mo-
niales alit.
Lib. 6.
Epiat. 187.

27 Tribus millibus ancillis Dei, quas Græci Monastrias vocant, quindecim libras aurum pro lectisternijs dedit; eisque pro quotidianis stipendijs octoginta libras annualiter conferebat. De quibus Theodistio patricio scribens; Harum, inquit, talis vita est, atque intantum lachrymis & abstinentia districta, ut credamus quia si ipsæ non essent; nullus nostrum iam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gladios potuisset.

28 Quotidianis quibusque diebus per omnium regionum vicos vel compita, infirmis seu qualibet corporis parte debilibus, cocta stipendia per constitutos veredarios emittebat. Verecundioribus verò, antequam ipse cibum caperet, à mensa sua benedictionis Apostolicæ ostiatum dirigere curabat scutellam; ita ut neminem prorsus exciperet misericordissimè benevolentia prouisoris; quem ad fidem traxerat omnipotentis cõgnitio creatoris.

Pauperis
obitu quam
facit affli-
ctus.

29 Horum dum quendam pauperem in angustijs andronarum recessibus à vespillonibus inueniri mortuum contigisset, æstimans eum stipis inopia perijsse, ita per aliquot dies, ut dicitur, à Missarum celebratione vacando tristatus est, tanquam si eum proprijs manibus, quod dictu nefas est, peremisset.

30 Extat vsque hodiè in sacratissimo Lateranensî Palatij scrinio, huius cõfectum temporibus chartaceum prægrande volumen; in quo communis sexus cunctorum ætatum ac professionum nomina, tam Romæ quam per suburbana ciuitatésve vicinas, necnon longinquas maritimæ vrbes degentium, cum suis cognominibus, temporibus & remunerationibus expressius continentur. Quorum summam, nè videlicet fastidiatur, ego transferre diffugio; meique lectoris oculum ad illius venerandi scrinii plenitudinem, cuius ipse penè in cunctis auctoritatem, Papa largiente, secutus sum, transmitto.

Dedicare
tēpla cum
sanctorū re-
liquijs, an-
tiquus mos
est Ecclesiæ.

31 Præterea cum Arrianorum Basilica in regione vrbs huius, quæ Suburra dicitur, clausa vsque ad Gregorij Pontificatus tempora remansisset, placuit ei, ut in fide Catholica, introductis illuc beati Sebastiani & sanctæ Agathe martyrum reliquijs, dedicari debuisset; quod factum est. Nam cum magna populi multitudine Gregorius laudes canendo perueniens; Basilicam præfatam ingressus est. Cumq; venerabilis Pontifex iam Missarum solennia celebraret, ac propter eiusdem loci angustias populi se turba com-
prime-

primeret, quidam ex his, qui extra sacrarium stabant, porcum subito inter suos pedes huc illucque discurrere senserunt. Quem dum unusquisque sentiret, & iuxta se statibus indicaret, idem porcus ecclesiae ianuas petijt, & omnes, per quos transijt, in admirationem conuertit. Sed videri nihil potuit, quantum sentiri potuisset. Quod idcirco diuina pietas ostendit, vt cunctis patefceret, quia veniente cum reliquijs sanctorum Gregorio, de loco eodem immundus habitator exiret.

32 Peracta igitur Missarum celebratione, Papa cum plebe recessit. Sed adhuc nocte eadem magnus in eiusdem ecclesiae tectis strepitus factus est, ac si in ea aliquis errando discurreret. Sequenti autem nocte grauior sonitus excreuit, cum subito tantus terror insonuit, ac si omnis illa ecclesia à fundamētis fuisset euersa. Et protinus recessit, ac nulla illic vterius inquietudo antiqui hostis apparuit. Sed per terroris sonitum, quem fecit, innotuit, à loco, quem diu tenuerat, quia per inuocationem Gregorij coactus exibat. Post paucos verò dies in magna serenitate aeris super altare eiusdem ecclesiae nubes calitatis descendit, suoque illud velamine operuit, omnemque ecclesiam tanto terrore ac suauitate odoris impleuit, vt patentibus ianuis nullus illuc praesumeret intrare. Et sacerdos atque custodes, vel hi, qui ad celebranda Missarum solennia venerat, & rem videbant, ingredi minimè poterant, & suauitatem mirifici odoris trahebant. Die verò alia in ea lampades sine lumine sunt accensae. Post paucos iterum dies, cum expletis Missarum solennijs, extinctis lampadibus custos ex eadem ecclesia egressus fuisset, post paululum intrauit, & lampades, quas extinxerat, lucentes reperit. Quas negligenter extinxisse se credidit, atque eas iam sollicitius extinxit. Qui exiens, ecclesiam clausit, sed post horarum trium spatium regressus, lucentes lampades, quas extinxerat, inuenit, vt videlicet ex ipso lumine aperte claresceret, quia per beatum Gregorium locus ille de tenebris ad lucem venisset.

Nubes caelirum descendit in templum.

Lampades diuinitus accenduntur.

33 Sed cum sanctus Gregorius pro conuertendis Anglis Saxonibus, quemadmodum in monachatu suo proposuerat, assiduis cogitationum fluctibus vrgeretur, mox vbi Ecclesiae statu composito, quartum sui pontificatus annum intrauit, Augustinum cum alijs domus suae monasterij monachis in Britanniam euangelizandi gratia destinauit. Qui suscepta peregrinationis post dies aliquot inerti tædio pregrauati, redire domum potius, quam barbaram, feram, incredulamque gentem, cuius nec linguam intelligerent, adire decreuerunt. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum consecrandum, si ab Anglis exciperentur, indixerat, Romam remittunt, summum praesulem deprecantes, vt tam laboriosam, tam incertam, tamque periculosam peregrinationem sibi nuper impositam remoueret, & ad suos reuerti permetteret. Quibus ille rescripsit, dicens;

Mittit ad conuertendos Anglos.

34 Gregorius episcopus, seruis seruorum Dei, seruis Domini nostri Iesu Christi. Quia melius fuerat bona non incipere, quam ab his, quae coepta sunt, cogitatione retrorsum redire, summo studio, dilectissimi filij, oportet vt opus bonum, quod coepistis, auxiliante Domino complectis. Nec labor vos ergo itineris, nec maledicorum hominum linguae deterreant, sed omni instantia, omni que seruore, quae inchoastis, Deo auctore peragite. Scientes, quod laborem magnum maior aeternae retributionis gloria consequetur. Remeanti autem Augustino Praeposito vestro, quem & Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite. Scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quicquid à vobis fuerit in eius admonitione completerem. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, & vestri laboris fructum in aeterna patria videre concedat, quatenus etsi vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar, quia laborare scilicet volo.

Literis confirmat à se missos.

35 His exhortationibus Augustinus cum fratribus roboratus, per Etherij Arelatenis vatis, perque aliorum Episcoporum Galliae Regumque, quibus eos piissimus pater proprijs literis commendarat, hospitium Britanniam petijt, & ad Ethelbertum regem Cantuariorum veniens, Dei cooperante gratia, non solum licentiam praedicandi, verum etiam victus & mansiones in ciuitate Doruernensi, quae erat regni eius metropolis, facile impetrauit. Ad quam Augustinus cum socijs, praelata cruce, seu Saluatoris imagine, appropinquans, cecinit dicēs; Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, vt auferatur furor tuus & ira tua à ciuitate ista & à domo sancta tua, quando peccauimus. Predicantibus autem eis, & in nomine Iesu miracula facientibus, crediderunt multi, & baptizati sunt, mirantes innocentis vitae simplicitatem, complectentesque dulcedinem caelestis doctrinae.

Humaniter accipiuntur in Anglia.

Praeferrunt crucem & imaginem Christi.

Multi credunt.

36 Quapropter Augustinus Arelatem venit, & secundum Gregorij iussione, ab Ethe-

rio Episcopus consecratus, in Britanniam remeavit. Illicoque per Laurentium presbyterum & Petrum monachum, Papæ Gregorio conuersionem gentis Anglorum, sequē consecratū innotuit, suggerens ut mitteret plurimos verbi ministros, eò quòd messem quidem multam haberet, operarios autem paucos.

Pallij vsus
peranti-
quus.

Aquæ fan-
ctificatæ.

12. q. 1. Quia
tua.

Actor. 4.

Dist. 12.
Nouit.

Leuit. 18.

Lib. 12.
Epist. 31.

1. Cor. 3.

37 Quibus relationibus Gregorius in Christo lætificatus, misit Augustino plurimos verbi ministros, in quibus præcipui erant, Mellitus, Iustus, Paulinus & Rufinianus: & per eos vniuersa, quæ ad cultum erant Ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium, ornamenta Ecclesiastica, vestimenta clericalia, Apostolorum & multorum sanctorum reliquias, & codices multos. Misit ei & pallium, iubens ut sub metropoli sua Cantia duodecim Episcopos ordinaret: ad Londoniam & Eboracum singulos Episcopos mitteret, qui sub se duodecim nihilominus episcopos consecrantes, pallium ab Apostolica sede perciperent. Et post Augustini obitum ipse inter eos primus haberi debuisset, qui prius consecrari meruisset. Præcepit quoque, ut in Anglorum gente idololorum sana non destrueret, sed sanctificatis aquis resperfa, in basilicas dedicaret. Et quia solebant Saxones in sacrificio demonum boues multos occidere, iussit ut in die dedicationis, vel natalitijs sanctorum martyrum, quorum illic reliquæ ponerentur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex fanis commutata sunt, de ramis arborum facerent, & religiosis conuiujs solennitates debitas celebrarent. Et quia super quibusdam capitulis Augustinus eum interrogans, qualiter episcopus cum suis cõuersari deberet clericis, requisit, Doctor humilimus inter cætera sic rescripsit; Quia tua fraternitas monasterij regulis erudita, seorsum viuere non debet à clericis suis? in ecclesia Anglorum, quæ nupèr ad fidem perducta est, hanc debet conuersionem institueret, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris; In quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Cùm vna fides sit, cur super Missarum celebratione Gallicana à Romana discordet; Augustino requirenti; Gregorius ait; Nouit tua fraternitas Romana Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam? Sed mihi placet, ut siue in Romana, siue in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc noua est ad fidem, institutione præcipua, quæ de multis ecclesijs colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergò quibusque ecclesijs quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt eligas; & hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem vertas. Interrogatus etiam, quomodo ea, quæ fures de ecclesijs abstulerint, reddere debeant; mittissimus pater, Absit, inquit, ut ecclesia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat. Sanè requisitus ad eodem Augustino, vsque ad quorundam generationem fideles debeant copulari; Gregorius dispensatoriè sic rescripsit; Quædam terrena lex in Romana republica permittit, ut siue frater & soror, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum filius & filia miscantur. Sed experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere; & sacra lex prohibet cognitionis turpitudinem reuelare. Vndè necessè est, ut iam tertia vel quarta generatione, generatio fidelium licèter sibi iungi debeat. Nam secunda, quam prædiximus, omnimodò debet abstinere.

38 Verùm post multum temporis à Felice Messanæ Sicilia præfule requisitus, vrùm Augustino scripsisset, ut Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minime soluerentur, humilimus pater Gregorius inter cætera talem reddidit rationem; Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet, ut recordatus es, tuo, de consanguinitatis coniunctione, ipsi & Anglorum genti, quæ nupèr ad fidem venerat, nè à bono, quod coeperat, metuendo austeriora recederet, specialiter, & non generaliter cæteris, me scripsisse cognoscas. Vndè & mihi omnis Romana ciuitas testis existit. Nec ea intentione hæc illis scriptis mandauit, ut postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, vsque ad septimam generationem iungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes, sepius eos prius illicita docere vitare, & verbis ac exēplis instruere, & quæ post de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apostolum, qui ait, Lac vobis potū dedi, non escam: ista illis modò, non potestis, ut præfixum est, temporibus tenenda indulsumus, nè bonum, quod in firma adhuc radice plantatum erat, erueretur, sed cœptum firmaretur, & vsque ad perfectionem custo-

custodiretur. Hæc ego idcirco perstringenda curavi, vt hi, qui occasione nouæ dispensationis illicita matrimonia contrahunt, eruditissimum Papam Gregorium non regulariter quartæ generationis copulam concessisse, immò venialiter simulque temporaliter permisisse cognoscant. Cuius nimirum precibus Deus omnipotens tantam Augustino, eiusque socijs faciendorum signorum contulit gratiam, vt verbum vitæ, quod ore prædicabant, signorū efficacia confirmarent. Vndè factū est, vt paucis elabentibus annis, etiam cæteri Saxones ad Christi Domini fidem per discipulos eius accederent.

39 De cuius gentis conuersione simulque miraculorum prodigijs, quæ ibidem fiebant, ita Gregorius in libris Moralibus perhibet, dicens; Ecce lingua Britannia, quæ nihil aliud nouerat, quàm barbarum fronderet, iam dudum in Dei laudibus Hebræa cepit verba sonare. Ecce quondam tumidus, iam substratus sanctorum pedibus, seruit Oceanus; eiusque barbaros motus, quos terreni principes edomare ferro nequuerat, hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis ligant; & qui cæteruas pugnantium infidelis nequaqum metuerat, iam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim perceptis cælestibus verbis, clarescentibus quoque miraculis, virtus ei diuinæ cognitionis infunditur; eiusdem diuinitatis terrore refrenatur, vt prauè agere metuat, ac totis desiderijs ad æternitatis gratiam venire concupiscat. Eulogio quoque patriarchæ Alexandrino de doctrina suæ Ecclesiæ, conuersione hæreticorum, concordiaque fidelium plausibilia referenti, Gregorius ita rescripsit; Quoniam in bonis, quæ agitis, scio quod & alij congaudeatis, vestræ quoque gratiæ vicem reddo. Quia dum gens Anglorum, in mundi angulo posita, in cultu lignorum ac lapidum perfida nunc vsque remaneret; ex vestræ mihi orationis adiutorio placuit, vt ad eam monasterij mei monachum transmittere, Deo auctore, debuisssem. Qui data à me licentia, à Germaniarum, pro Galliarum episcopis episcopus factus, cum eorum quoque solatijs ad prædictam gentem in fine mundi perductus est. Et iam nunc de eius salute & opere ad nos scripta peruenerunt, quia tantis miraculis vel ipse, vel hi, qui cum eo transiisti sunt, in gente eadem coruscant, vt Apostolorum virtutes in signis, quæ exhibent, imitari videantur. In solennitate autem Dominicæ Natiuitatis, quæ prima indictione transacta est, plusquam decem milia Angli ab eodem nunciati sunt fratre & coepiscopo nostro baptizati. Quod idcirco narraui, vt cognoscatis, quid in Alexandrino populo loquendo, & quid in mundi finibus agitis orando. Vestræ enim orationes sunt in eo loco, vbi non estis, quorum operationes sanctæ monstrantur in eo loco, vbi estis.

40 Nihilominus eidem Augustino pro eisdem miraculis inter alia scribit, inquit; Scio quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Vndè necesse est, vt de eodem dono cælesti, & timendo gaudeas, & gaudento pertimescas. Gaudeas videlicet, quia Anglorum animam per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahunt. Pertimescas verò, nè inter signa, quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet, & vndè foras in honore attollitur, indè per inanem gloriam intus cadat.

41 Quæ autem de Gregorij miraculis penes easdem Anglorum ecclesias vulgò leguntur, omittenda non arbitror, nè studiosi lectoris animus aut defraudasse se peruicaciter, aut negligenter præterisse me cognitionem congruam suspicetur. Matrona quædam beato Gregorio, per stationes publicas Missarum solennia celebranti, solitas oblationes obtulerat. Cui post mysteria traditurus, cum diceret, Corpus Domini nostri Iesu Christi conseruet animam tuam, lasciuia subrisit. Ille continuo dextram ab eius ore conuertens, partem illam Dominici corporis super altare deposuit. Expletis verò Missarum solennijs, Matronam coram populo inquisiuit, quamobrem corpus Dominicum sumptura ridere præsumperit. At illa diu muslitans, tandem prorupit; Quia panem, inquit, quem proprijs manibus me fecisse cognoueram, tu corpus Dominicum perhibebas. Tunc Gregorius pro incredulitate mulieris cum tota plebe se in orationem prostrauit. Et post paululum surgens, particulam panis, quam super altare posuerat, carnem factam reperit. Quam coram cunctis incredulæ Matronæ demonstrans, ad credulitatis gratiam tam illam reuocare potuit, quam totum populum confirmare curauit. Rursus itaque in orationem cum eisdem prostratus, carnis frustum in panis primordia reformauit.

42 Alio quoque tempore vir Dei Gregorius miraculum penè huic simile perpetravit. Nam cum, petentibus quibusdam occidentalibus, per legatos, in singulis pyxidibus, sub nominibus petitorum martyrum, brandeum solito more concludens, de

super sigillasset; legatis largitus est. Illi susceptas reliquias veneratione congrua deferentes, postquam quaedam itineris milliaria consumpserunt, stulte se tantum viaticum confecisse murmurare coeperunt; si nesciant vtrum sanctorum ossa, an magis carnes à Romano pontifice suscepissent. Itaque communi consilio remoto pontificali signaculo, reſeratisque pyxidibus; particulas brandei repperunt. Mox ad vrbis mœnia cum furore nimio reuertentes, per Archidiaconem à Gregorio se delusos fuisse, vt pro reliquijs vilem pannum susciperēt, flebiliter querebantur; dicētes domiuos suos pulcherrimis pallijs abundare; ac per hoc Romanorum vilibus brādeis non egere. Fortè tunc Gregorius Misſarū solennia celebrabat. Quibus expletis, ab eisdem legatis brandeum coram cunctis recipiens, super altare composuit, seque cum omnibus in orationem dedit; vt Deus omnipotens vtrum quod à luminibus Apostolorum de more transmissum est, pro reliquijs martyrum venerari deberet, quātocyus indicaret. Deinde ab oratione surgens, incredulos legatos propius adſtare fecit; cultellum petijt; more sanctissimi papæ Leonis brandeum pupugit, de cuius punctationibus sanguis protinus emanauit. Quo miraculo tam legati confusi, quàm omnes qui aderant tremefacti, iussu Gregorij cum eo terræ prostrati sunt: nec antea ab oratione cessauerunt, quàm cuncta brandeorum foramina diuinitis clauderentur.

Nota hanc sanguinis emanationem.

43 Quidam præterea diuitum Romanorum, relicta coniuge, fuerat à pontifice comunione priuatus. Quod ille molestissimè ferens, & auctoritatem tanti pontificis euacuare non præualens, magorum suffragia requisit; qui magnis muneribus persuasi, posse se suis carminibus agere, vt immisso damone, tam diu caballus pontificis vexaretur; quouſque cum sessore suo periclitaretur, fiducialiter promiserunt. Hac incestus iudex pollicitatione lætatus, magos iuxta viam, per quam Pontifex ad stationem profecturus erat, in abdito & edito stare permisit; vt videre tranſeuntes, non videri à tranſeuntibus potuissent. Cumque magi ex planetarum mappulatarumque processionibus magnum Pontificem cognouissent, immisso damone tam fortiter eius equum vexari fecerunt; vt nequaquam à sessore sine à stratoribus teneri posse putaretur. Tunc Gregorius, reuelante spiritu sancto, demoniacam immiſſionem cognoscens, facto crucis signaculo, tam caballum à præsentis rabie liberauit; quàm maleficos ex latenti culmine iubēs deponere; perpetua cæcitare multauit. Quos reatum suum suggestione incesti iudicis confitentes, ac postmodum ad sacri baptismatis gratiam venientes; luminibus quidem, nè magiam relegerent, reddere noluit; eos tamen ecclesiastica stipe nutrirî præcepit.

Vide S. Crucis vim admirandam.

De Traiani anima.

44 Legitur etiam penès eandem Anglorum ecclesias, quòd Gregorius per Forum Traiani, quod ipse quondam pulcherrimis ædificijs venustarat, procedens, iudicij eius, quo viduam consolatus fuerat, recordatus atque memoratus sit. Quod scilicet, sicut à prioribus traditur, ita se habet. Quodā tempore Traiano ad imminētis belli prociſum vehementissimè festinanti, vidua quædam processit, flebiliter dicens; Filius meus innocēs te regnante peremptus est. Obsecro, vt quia eum mihi reddere non vales; sanguinem eius digneris legaliter vindicare. Cumque Traianus, si sanus reuertetur à prælio, hunc se vindicaturū per omnia responderet, vidua dixit; Si tu in prælio mortuus fueris, quis mihi præstabit? Traianus respondit; Ille, qui post me imperabit. Vidua dixit; Et quid tibi proderit, si alter mihi iustitiā fecerit? Traianus respondit; Vtiquè nihil. Et vidua; Nonne, inquit, melius tibi est, vt tu mihi iustitiā facias, & pro hoc mercedē tuam accipias; quàm alteri hanc transmittas? Tunc Traianus ratione pariter pietateque commotus, equo descendit; nec antè discessit, quàm iudiciū viduæ per semet imminēs profigaret. Huius ergò mansuetudinē iudicis asserunt Gregorium recordatū, ad sancti Petri Apostoli basilicam peruenisse, ibique tam diu super errore tam clementissimi principis desleuisse, quouſque responsum sequenti nocte cepisset, se pro Traiano fuisse auditum; tantum pro nullo vltius pagano preces effunderet. Sed cum de superioribus miraculis Romanorū sit nemo, qui dubitet, de hoc, quod apud Saxones legitur, huius precibus Traiani animam ab inferni cruciatibus liberatam, ob id vel maximè dubitari videtur, quòd dātus doctor nequaquam præsumeret pro pagano prorsus orare; qui quarto dialogorū suorum libro docuerit, eandē causam esse, cur non oretur à sanctis in futuro iudicio pro peccatoribus eterno igne damnatis, quæ nunc etiā causa est, vt nō orent sancti homines pro hominibus infidelibus impijsque defunctis. Non aduertētes, quia non legitur pro Traiano Gregorij exorasse, sed tantum fleuisse. Sic enim cum nō orauerit, Gregorius plangendo potuit exaudiri; sicuti cum Moyses dolēdo taceret, potuit clamasse vidēti.

Pro veritate huius miraculi, quod totus Oriens atque Occidens testatur, lege Io. hancem Damascenum, Defunctos viuorū beneficij iuari.

videri: Cui Dominus tacenti labijs, Quid clamas, inquit, ad me? Nimirum Deus omnipotens corda renesq; scrutatur, & frequenter ea misertus cōcedit, quæ homo quanuis vt carnalis desideret; ea tamen petere non præsumit. Vnde Psalmista; Desiderium pauperum exaudiuit Dominus; & desideria cordis eorū exaudiuit auris tua. Et notandū; quia non legitur Gregorij precibus Traiani anima ab inferno liberata & in paradiso reposita; quod omnino incredibile videretur, propter illud, quod scriptum est; Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum; sed simpliciter dicitur ab inferni solummodo cruciatibus liberata, quod videlicet potest videri credibile. Quippe cum ita valeat anima in inferno existere; & inferni cruciatibus per Dei misericordiam non sentire, sicuti vnus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere; sed per Dei iustitiam cunctos æqualiter non valet exurere. Nam vniuscuiusque quantum meruit culpa; iusto Dei iudicio tantum sentietur & poena.

45 Nihilominus ex libro, qui à Græcis *de quibus* dicitur, à Latinis verò intelligitur campus vel pratium, præceptor meus inter alia, toto orbe diffamata iam, miracula interpretatus est mihi, scribens; Enarravit nobis presbyter nomine Petrus, de sancto Gregorio Papa Romano. (illinc enim erat reuerentissimus hic presbyter.) Is, inquit, effectus Papa, edificauit monasterium virorum magnum, & dedit mandatum, vt nullus monachorū proprium aliquid haberet vsque ad vnum obolum. Frater ergo de monasterio habebat fratrem secularē, & postulauit eum, dicens; * Casulam non habeo; sed fac charitatē, eme mihi. Dicit ei secularis frater; Ecce tria nummismata; suscipiēs compara, qualis tibi placet. Acceptis itaque monachus tribus nummismatibus, habebat ea apud se. Alius autem frater videns eum habentem tria nummismata; pergens nunciavit Abbati. Abbas verò audiens, retulit beatissimo Papæ. Beatissimus autem Gregorius discens hoc ab Abbate, segregauit eum à communione, tanquam eum, qui soluerat regulam monasterij. Igitur post modicum temporis, moritur frater segregatus, nesciente Papa. Post duos ergo aut tres dies pergens Abbas, nunciavit ei quia frater requieuit. In hoc itaque non mediocriter tristatus est, quia antequam exiret de hac vita, non soluit eum ab excommunicationis epirono. Et scribens orationem in pictatio, dedit vni diaconorum suorum, iubens eire; & super fratrem eam legere. Erat autem oratio, solues ab excommunicatione defunctum. Vadit ergo diaconus, sicut præceptum ei fuerat, & super tumulum fratris legit pictarium, habens orationem. Et ipsa nocte vidit Abbas fratrem illum defunctum, & dixit ei; Non es mortuus frater? Ille respondit; Etiam. Et iterum interrogat eum Abbas? Vbi eras vsque hodie? Respondit frater; Verè Domine in custodia; & vsque heri non sum absolutus. Notum itaque factum est omnibus; quia in hora, qua Diaconus orationem dixit super sepulcrum, in ea hora absolutus est ab excommunicatione; & liberata est à damnatione anima eius.

46 Igitur Gregorius non solum Saxones, in proprijs sedibus commanentes, Christo Domino dedicauit; verum etiam pueros eorum, per exteras regiones diffusos, suis precijs comparans annualiter; ad cognitionem fidei deducebat. Vnde Candidum presbyterum commonet, dicens; Pergens auxiliante Domino nostro Iesu Christo ad patrimonium, quod est in Gallijs, gubernandū; volumus vt dilectio tua ex solidis, quos acceperit, vestimenta pauperum, vel pueros Anglos, qui sint ab annis decem & septem vel decem & octo, vt in monasterijs dati Deo proficiant, comparet; quatenus solidi Galliarum, qui in terra nostra expendi non possunt; apud locum proprium vtiliter expendantur. Siquid verò de pecunijs reddituum, quæ dicuntur ablata; recipere potueris; ex his quoque vestimenta pauperum comparare te volumus, vel sicut præfati sumus, pueros; qui in omnipotentis Dei seruitio proficiant. Sed quia pagani sunt, qui illic inueniri possunt, volo vt cum eis presbyter transmittatur, nè quid agritudinis contingat in via; vt quos morituros conspexerit; debeat baptizare.

47 Sardinia quoque rusticos mitissimus rector Gregorius in errore vetustatis adeo permanere condoluit; vt Ianuarium Caralitanum episcopum pro negligentijs increpando, inter cætera scriberet; Accidit aliud valde lugendum, quia ipsos rusticos, quos habet ecclesia, nunc vsque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis vestrae permittit. Et quid vos admoneo, vt ad Dominum extraneos adducatis; qui vestros corrigere ab infidelitate negligitis? Vnde necesse est vos per omnia in eorum conuersione vigilare. Nam si cuiuslibet episcopi in Sardinia insula paganum rusticum inuenire potueris; in eodem episcopo fortiter vindicabo. Iam verò si rusticus tanta fuerit perfidia & obstinationis inuentus, vt ad Deum venire minimè consentiat; tanto pensionis

onere grauandus est, vt ipsa exactionis suæ pœna compellatur ad rectitudinem festinare.

48 Quod cum Gregorius fructuosè simulque salubriter in Sardinia rusticos processisse cognosceret, etiam in Iudæos patrimoniorum suorum rusticos non dissimiliter est conatus extendere. Vnde Cypriano diacono scribit, dicens; Peruenit ad me, esse Hebræos in possessionibus nostris, qui conuerti ad Dominum nullatenus volunt. Sed videtur mihi, vt per omnes possessiones, in quibus Hebræi esse noscuntur, epistolas transmittere debeas, eis ex me specialiter promittens, quod d quicunque ad verum Deum & Dominum nostrum Iesum Christum ex eis conuersus fuerit, onus pensionis eius ex aliqua parte imminuetur. Quod ita quoque fieri volo, vt si quis ex eis conuersus fuerit, si solidum pensionis habet, tremissis ei relaxari debeat. Si tres vel quatuor, vnus solidus relaxetur. Si quid amplius, iam iuxta eundem modum debet relaxatio fieri, vel certè iuxta quod dilectio tua prauiderit, vt & ei, qui conuertitur, onus releuetur, & Ecclesiastica utilitas non graui dispèdio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, si pro leuandis pensionis oneribus, eos ad Christi gratiam perducamus. Quia etsi ipsi minus fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipsos ergo, aut filios eorum lucrabimur. Et idèd non est graue, quicquid de pensione pro Christo dimittimus.

49 Enimuerò tam leuigationibus dationum, quam promissionibus regni cælorum Iudæi per diuersa loca ad Christum, quem patres eorum negauerunt, venire cœperunt. Quibus cum salute animæ, vestimenta quoque baptizandis habilia conferebat. Vnde *Fauftino defensori Domina, inquit, Abbatissa monasterij sancti Stephani, quod in *Agrigentino est territorio constitutum, indicante comperimus, multos Iudæorum ad Christianam fidem, diuina gratia inspirante, velle conuerti: sed esse necessarium, vt aliquis illuc ex nostro mandato debeat proficisci. Proindè huius tibi authoritatis tenore præcipimus, vt omni excusatione summotè, ad prædictum locum pergere, & desiderium eorum tuis, Deo propitio, adhortationibus adiuuare festines. Quibus tamen si longum vel triste videretur solennitatem sustinere Paschalè, & eos nunc ad baptisma festinare cognoscis, ne, quod absit, longa dilatio eorum retrò possit animos reuocare, cum episcopo loci ipsius loquerè, vt pœnitentia ac abstinentia quadraginta diebus indicta, aut die Dominico, aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet. Quia & temporis qualitas propter eam, quæ sibi imminet, & damnationem impellit, vt desideria eorum nulla debeat dilatione differri. Quocumque verò ex eis pauperes & ad vestem sibi emendam non sufficere posse cognoscis, te eis vestem, quam ad baptisma habeant, comparare volumus ac præbere, in quibus precium, quod dederis, tuis noueris rationibus imputandum. Si verò sanctum Pascha elegerint expectare, item cum episcopo loquere, vt modò quidem catechumeni fiant, atque ad eos frequenter accedat, geratque sollicitudinem, & animos eorum admonitione suæ adhortationis accendat: vt quanto quæ expectatur, elongatur festiuitas, tanto se præparare & eam desiderio feruenti debeant sustinere. Item Petro episcopo Corsicæ, inter alia, Transmisimus, ait, Fraternitati tuæ quinquaginta solidos, ad vestimenta eorum, qui baptizandi sunt, comparanda.

50 Nihilominus pro Arrianorum paruulis, fidei catholice sociandis, Gregorius pastoralis curæ sollicitudinem prorsus extendit: Quapropter vniuersis episcopis Italiae scribens, ait; Quoniam nefandissimus Antarith in hac, quæ nupèr expleta est, Paschali festiuitate, Longobardorum filios in fide catholica baptizari prohibuit: pro qua culpa eum diuina maiestas extinxit, vt solennitatem Paschæ ulterius non videret, vestram fraternitatem decet cunctos per loca vestra Longobardos admonere, vt quia grauis mortalitas imminet, eosdem filios suos in Arriana hæresi baptizatos, ad catholicam fidem concilient, quatenus iram super eos Dei omnipotentis placent. Item Præcælitio episcopo Narniensi, Peruenit ad nos, peccatis imminentibus, in ciuitate vestra mortalitatem omninò grassari, quæ res nos nimis addixit. Quamobrè salutem Fraternitatem vestram, instantissimè suademus, vt à Longobardorum siue Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione, nulla ratione cessetis, & maxime à gentiliū & hereticorū, vt ad veram rectamque fidem catholicam conuertatur. Sic enim aut diuina misericordia, pro sua forsàn eis conuersione & in hac vita subueniet, aut si eos migrare contigerit, à suis, quod & magis optandum est, transierit facinoribus absoluti.

51 Igitur prudentissimus paterfamilias Christi Gregorius, singulis diaconijs vel xenodochijs viros idoneos deputauit. Quos etiam, vt securius, immo sagacius in opere pietatis

*Fauftino
Li.7. ep.24.

Eccè quomodo baptizandi per multos dies ante pœnitentia & abstinentia præparabantur. eadem

Lib.1. ep.17.

Lib.2. ep.2.

tatis ac misericordiæ laborarent; huiusmodi priuilegijs muniendos esse decreuit. Licet ^{Priuilegia} eos, qui pia intentione sollicitudinis curam debilibus ac egenis impendunt, sua apud ^{eorum, qui} omnes valeat tueri deuotio, melius tamen est, si pro quiete sua de his fuerint muniti, ^{perfecti erant} quæ gesserint, nè inde eis inquietudinis occasio, vnde magis laudandi sunt, oriatur. ^{Xenodochi-} Quia igitur te virum religiosum, intentionis tuæ studio prouocati, mensis pauperum ^{js &c.} exhibendæ diaconiæ elegimus præponendum, nè qua tibi ex hac nascatur administra-
 tione dubietas, hac te munitione prospeximus fuleiendum. Constituentes, vt de hoc, quod ad mensas pauperum vel diaconiæ exhibitione percepisti, siue subindè perceperis erogandum, nulli vnquam hominum quolibet modo seu ingenio cogaris ponere rationem, vel aliquam debeas molestiam sustinere. Sed quia humanis te ita omnibus esse volumus rationibus absolutum, vt Deo nostro de his, quæ tibi commissimus, rationem te noueris positurum, hortamur, vt fidei in te sinceritas vigeat: sit mens in rebus intentior, cura propensior, studium vigilantius, deuotio clarior, exhibitio efficacior: quatenus dum diuino intus auxilio, hoc opus solerter impleueris, & illi pro quibus sollicitudinem geris, studij tui solatio vtiliter consolentur, & tu mercedis tuæ bonum in æterna vita, redemptoris nostri gratia compensante, recipias.

52 Hæc quidem Gregorius intra vel extra urbem studio pietatis exercuit. Cæterum ^{Xenodochium Hié-} Probum religiosum Abbatem cum multis pécunijs Hierosolymam destinauit, cuius ^{rosolymis} instantia venerabile xenodochium constituit. Et tam ibi, quam in monte Sina penes ^{extruxit.} Arabiam, Dei famulis sub regimine Palladij constitutis, quotidiani victus & vestimenti copiam, quandiu viuere potuit, annualiter mittere procurauit.

53 Nihilominus per diuersas prouincias pro custodia sacræ religionis rebusque pauperum strenuè gubernandis, Ecclesiæ suæ viros industrios rectores patrimoniõrum ascit. In quibus & Cyprianum diaconum patrimoniij Siculi, Pantaleonem notarium Syracusani, Fantinum defensorem Panormitani, Sergium defensorem Calabritani, Romanum notarium Apuli, Benenatum defensorem Samnitici, Anthemium subdiaconem Neapolitani, Petrum subdiaconem Campani, Candidum defensorem Tusci, Urbicum defensorem Sabini, Opatum defensorem Nursini, Benedictum defensorem Carseolani, Felicem subdiaconem Appiæ, Castorium chartularium Rauennatis, Castorium notarium Hystriani, Antonium subdiaconem Dalmatini, Iohannem notarium Illyriaciani, Symmachum defensorem Sardinia, Bonifacium notarium Corsicani, Pantaleonem notarium Liguriæ, Hieronymum defensorem Alpium Cotiarum, Hilarium notarium Germanicani, & Candidum presbyterum Gallicani. Hæc autem prudentissimus pater Gregorius non solum in Romana, sed & per diuersas ecclesias perpetua-
 liter obseruanda censebat. Vnde Ianuario Caralitano episcopo inter cætera scribit, dicens; Indicatum nobis est, quod laicis quibusdam curam vestri patrimoniij committentes, postmodum in rusticorum vestrorum deprædationibus atque per hoc & fatigationibus fuerint depræhensi. Quod si ita est, districtè à vobis discuti conuenit, atque inter eos ecclesiæque vestræ rusticos, causam examinari subtiliùs, vt quicquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna legibus statuta reddere compellantur. Deceterò verò cauendum à fraternitate vestra est, nè secularibus viris, atque non sub regula ^{Res ecclesi-} degentibus, cuiuslibet res ecclesiæ committantur, sed probatis de vestro officio clericis: in quibus si quid reperiri poterit prauitatis, vt in subditis emendare, quod illicite ^{allicæ non} gestum fuerit valeatis. Quos videlicet apud vos habitus sui officium magis conueniat, ^{comittendæ} quam excuset, ^{laicis.}

54 Singula quoque ecclesiastici iuris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat, asserens, quia sicut in vno corpore multa habemus membra, ^{Rom. 12.} omnia autem membra non eundem actum habent: ita in ecclesiæ corpore, secundum veridicam Pauli sententiam, in vno eodemque spiritu alij conferendum est hoc officium, alij committendum est illud. Neque vni quantunlibet exercitata personæ vno tempore ^{1. Cor. 12.} duarum rerum officia committenda. Quia si totum corpus oculus, vbi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diuersa officia & robur corporis seruat, & pulchritudinem repræsentat: ita varietas personarum, per diuersa nihilominus officia distributa, & fortitudinem & venustatem sanctæ Dei Ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, vt in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ita nimirum noxium simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidè non fuerint distributa. Hinc est, quod quibusdã ambiciosi, sicut in suis literis, quas ego studio breuitatis omisi, poterit inueniri, moderationis frena frequenter imposuit. Vnde Anthemio sub-
 diacono

diacono pro Paschasio episcopo, qui per semetipsum sibi maior domus & vicedominus permanebat, inter cetera precipit, dicens; Volumus autem, ut frater noster Paschasius, & vicedominus sibi ordinet, & maiorem domus? quatenus possit vel hospitibus superuenientibus, vel causis quae veniunt, idoneus & paratus existere. Si vero vel negligentem eum prospicis, vel ea, quae dicimus, implere differentem, omnis clericus eius adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum persona ad ea, quae praediximus, valeat ordinari. Item Rauennatibus clericis, ad monasteriorum regimina importune tendentibus, rescribit; Iohanni Rauennati episcopo scribens; Peruenit ad me, quod in ecclesijs fraternitatis tuae aliqua loca, dudum monasterijs consecrata, nunc habitacula clericorum aut etiam laicorum facta sint. Dumque hi, qui sunt in ecclesijs, fingunt se religiose viuere, monasterijs preponi appetunt, & per eorum vitam monasteria destruuntur. Nemo etenim potest & ecclesiasticis obsequijs deseruire, & in monachica regula ordinatè persistere; ut ipse distinctione monasterij teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitatis tuae hoc, quolibet in loco factum est, emendare festinet. Quia ego nullo modo potior, ut loca sacra per clericorum ambitum destruatur. Item Mariniano episcopo Rauennate. Dudum ad nos multorum relatione peruenerat, monasteria, in Rauennatibus partibus constituta, omnino clericorum vestrorum dominio praegravari; ita ut occasione quasi regiminis, ea, quod dici graue est, velut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes, decessori vestro literas misimus, ut hoc emendare per omnia debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citius preoccupatus, ne hoc onus monasterio remaneret, fraternitati vestrae eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, ut comperimus, in huius rei haecenus correctione cessatum est, hæc ad vos iterum prauidimus scripta dirigere. Hortamur ergo, ut omni mora omniq; excusatione summtota, ita monasteria ipsa ab huiusmodi studeatis grauamine releuare, quatenus nullam deinceps in eis clerici, vel hi, qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant, nisi orandi tantummodo causa, accedendi licentiam, aut si forte ad peragenda facta Missarum fuerint inuitati mysteria. Sed ne vel pro cuiuslibet monachi aut Abbatis promotione onus aliquod fortasse sustineant, studendum vobis est, ut si quispiam Abbatum aut monachorum ex quocunq; monasterio ad clericatus officium vel ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat, ut diximus, vltius potestatem, ne monasteria huius occasionis velamine, ea, quae prohibemus, sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilanti cura emendare, iam secundo commonita sanctitas vestra non differat, ne si post hoc negligentem vos esse, quod non credimus, fenserimus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit, quia tantæ necessitati seruorum Dei congregationem amplius subiacere non patimur. Item Maximiano episcopo Syracusano post aliqua; Prebiteros, diaconos, ceterosque cuiuslibet ordinis clericos, qui ecclesijs quoquo modo militant, Abbates fieri per monasteria non permittas; sed aut omnia clericatus militia, monachicis prouehantur ordinibus; aut si in Abbatis loco permanere decreuerint, clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum vnum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad vtrunq; iudicetur idoneus. Sicque inuicem & ecclesiasticus ordo vitæ monachicæ, & ecclesiasticis vtilitatibus regula monachatus impediatur.

55 Qualiter sanè Gregorius per procuratores ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminosissimus, per totius mundi latitudinem suæ pastorales sollicitudinis oculos circumtulit, non ab re forsitan duxerim perstringendum. Ait enim in epistola Anthemio subdiacono; Discedenti mandauimus tibi, & postmodum preceptis discurrentibus iniunxisse me memini, ut curam pauperum gereres, & si quos illic egere cognosceres, scriptis recurrentibus indicares, & vix de paucis hæc facere curasti. Volo autem, ut domus Patriarchiæ meæ mox, ut presentem iussionem susceperis, offeras ad calceamenta puerorum solidos quadraginta, & tritici modios quadringentos. Domus Palatinæ relictæ Urbici, solidos viginti, & tritici modios trecentos. Domus Viuianæ relictæ Felicis, solidos viginti, & tritici modios trecentos. Qui omnes simul octoginta solidi in tuis rationibus imputentur. Summā verò pensionis sub festinatione transmittre, & ad Paschalem diem, Domino auxiliante, occurrito. Item eidem; Insinuatum nobis est, ancillas Dei quasdam Nolanæ ciuitatis, in Aboridana domo commanentes, nimiam victus vestitusq; penuriam sustinere. Quibus ex precepto Dei subuenire nos cōuenit, & inopiā earum, quantum possumus, donante Domino, subleuare. Propterea expe-

Lib. 4. ep. 1.

Lib. 7. ep. 40.
Monasteria
non debent
à Clericis
occupari.Lib. 3. ep. 11.
Clerici ec-
clesiarum,
non debent
fieri Abba-
tes.

Lib. 1. ep. 37.

Lib. 1. ep. 23.

experientia tua presenti iussione mandamus, vt de hac presenti nona indictione quadraginta in auro eis solidos dare debeas, & deinceps succedentibus indictionibus annuatim viginti solidos ministrare, qui tuis possint rationibus imputari. Præterea Paulino presbytero monasterij sancti Erasmi, quod in latere montis Soractis situm est, sed & duobus monachis, in oratorio sancti archangeli seruientibus, quod in Callano castro iuxta sancti Petri basilicam esse dignoscitur, binos te in presenti solidos dare præcipimus, qui & ipsi tuis rationibus imputentur. Ità ergò fac, vt impensæ mercedis tuæ quæ participium sortiaris. Item eidem; **Si** in proximorum necessitatibus habita compassione benigna mente concurrimus, in nostris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperimus. Palatina siquidem illustris scæmina, continua hostilitate insinuaui se plurimis necessitatibus subiacere. Propterea experientia tua presenti autoritate præcipimus, vt ei pro sustentatione eius annuos triginta solidos dare nõ differas, qui tuis possint postmodum rationibus imputari. Ità ergò fac, vt & tu benè ministrando commodum mercedis suscipias, & nostra ad effectum præcepta perducas. Item Petro subdiacono; Insinuatum nobis est, Marcellum * Barruntitanæ ecclesiæ, ibidem in ciuitate Panormitana in monasterio sancti Adriani in pœnitentiam deputatum, nõ solum victus necessitatem pati, sed & nuditatis nimiam sustinere molestiam. Pro qua re necessè habemus strenuitati tuæ presenti iussione præcipere, vt ipsi pro victu ac vestimento stratoque ad continentiam, pueroque eius annonam, quantum prospexeris satis esse, constituas, vt inopia nuditasque eius tali prouidentia possint habere consultum: & vt ea, quæ eidem viro deputaueris, tuis postmodum possint rationibus imputari. Ità ergò fac, vt & nostram iussione impleas, & tu quoque hoc ipsum benè disponendo, hac ipsa possis participari mercede. Item eidem; Monasterium sancti archangeli, quod in Tropeis est constitutum, indicante presentiore portitore, victus habere necessitatem didicimus. Ideoque experientia tua diligenter inuigilet: & si eiusdem loci monachos benè se tractare cognoueris, in quibus eos necessitatem habere manifesta veritate patuerit, eis subuenire, hac autoritate suffultus, modis omnibus festinabis: sciturus tuis esse rationibus, quicquid nostra præceptione præberis, imputandū. Sed & terrulam Ecclesiæ nostræ vicinæ sibi, quam solidum vnum & tremisses duos pensitare asserunt, si ità est, libellario nomine ad summam tremisses vnius habere concede. Studij ergò tui sit, hæc omnia ità complere, si, sicut diximus, eius monachi in Dei seruitio, sicut decet, solertes perfiterint. Item eidem; Diuina præcepta nos admonent diligere proximos tanquam nosmetipsos: & cum hac eos præcipiamur charitate diligere, quanto magis debemus his in subsidijs necessitatū carnalium subuenire, vt eorum angustias, si non ex omnibus, saltè aliquibus sustentaculis subleuemus? Quoniam ergò Godelstadij dignissimi filium non solum amissione visis, sed etiam inopia victus egestatē pati cognoscimus, necessarium duximus, in quantum possibilitas suppetit, ei præbere consultum. Propterea experientia tua presenti iussione præcipimus, vt ei annis singulis vigintiquatuor modios tritici, fabæ quoque modios duodecim, & vini decimatas viginti pro sustentatione vitæ debeat ministrare: quod tuis postmodum possit rationibus imputari. Ità ergò fac, vt presentium lator nullas de percipiendis Domini donis moras sustineat, & tu in die Domini benè dispensatæ mercedis possis particeps inueniri. Item.

Gregorius Cypriano diacono; Cosmas ex varijs periculorum necessitatibus multis se dicit debitis obligatū, ità vt pro eis à creditoribus suis suos dicat filios detineri. Quæ res si ità est, nos omnino commouet. Quamobrem hortamur dilectionē tuam, vt quia de rebus pauperum dandis agitur, causam eius cum summa subtilitate perquiras: & si inueneris cum prædictis debitis veraciter ità inuolutum, vt non sit substantia, vnde possit hæc ipsa persolueri, prædictos creditores eius adeas, & propter recolligendos filios eius, quanta cognoueris quantitate componas. Et quia ipse, sicut dicit, non habet vnde restituat, de rebus pauperum ex presenti nostra autoritate persolue. Sciens quicquid illic te prouidente datum fuerit, patrimonij nostri pensionibus esse reputandum. Item eidem; Zeno frater & coepiscopus noster quosdam in ciuitate sua alimoniarum necessitatem innotuit sustinere. Quibus quoniam, vt possibile est, aliquod ferre desideramus consultum, idcirco dilectionem tuam antedicto fratri & coepiscopo nostro mille modios tritici, aut si plus leuare potuerit, vsque ad duo millia, scriptis te dare presentibus deputamus. Hortamur ergò, vt in his præbendis nullam moram aut excusationem adducas, quatenus dum tempus finit, & hic cum Dei adiutorio sine periculo ad propria remeare, & citius necessitatem valeat patientibus subuenire. Item.

Grego-

- Li. 2. epi. 24. Gregorius Eusebio religioso Abbati; Credat mihi charitas tua, quia valdè contristatus sum de tristitia tua, &c. Propterea centum solidos per Petrum subdiaconum dilectioni tuæ dari fecimus, quos peto vt absque iniuria suscipiat. Item.
- Li. 3. epi. 28. Gregorius Candido defensori; Necessitatem patientibus pontificale conuenit adesse subsidium. Pro quare experientia tuæ præsentis autoritate præcipimus, quatenus Albino priuato luminibus, filio quondam Martini coloni, singulis annis duos tremisses sine aliqua dilatione præstare non desinat: non dubitatura, suis hoc sine dubio rationibus imputari. Item.
- Li. 3. epi. 43. Gregorius Fantino defensori; Lator præsentium Cosmas Syrus in negotio, quod agebat, debitum se contraxisse perhibuit. Quod & multis alijs & lachrymis eius attestantibus, verum esse credimus. Et quia centum quinquaginta solidos debebat, volui vt creditores illius cum eo aliquid paciscerentur: quoniam & lex habet, vt homo liber nullatenus pro debito teneatur, si res defuerint, quæ possint eidem debito addici. Creditores ergo suos, vt asserit, ad octoginta solidos consentire possibile est. Sed quia multum est, vt à nihil habente homine octoginta solidos petant, sexaginta tibi solidos per notarium tuum transmisimus, vt tu cum eisdem creditoribus subtiliter loquaris, & rationem reddas, quia filium eius, quem tenere dicuntur, secundum leges tenere non possunt. Et si potest fieri, ad aliquid minus, quam nos dedimus, condescendant: & quicquid de eisdem sexaginta solidis remanserit, ipsi trade, vt cum filio suo exinde viuere valeat. Si autem nil remanet, vel ad eandem summam eius debitum incidere stude, vt possit sibi liberè postmodum laborare. Hoc tamen solerter age, vt acceptis solidis, ei plenariam munitionem scripto conficiant. Item.
- Li. 4. ep. 24. Gregorius Castorio diacono, & chartulario Rauennæ, inter cætera; Valerianum monachum, quem emendatum in monasterio beati Iohannis in classe posito tradidisti, in eodem eum monasterio volumus sine dubio permanere. Præterea nè quam necessitatem in expensis tua experientia patiatur, de rebus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui illic te prouidente aggregati sunt, omnes expensas tuas te facere volumus. Et si quid superferuerit, nobis, cum veneris, defer. Item.
- Li. 7. epi. 38. Gregorius Romano defensori; Diuinorum nos admonent eloquia præceptorum, necessitatem patientibus ecclesiasticum præbere subsidium. Quia ergo dilectissimus filius noster Cyprianus diaconus Gaudiosum defensorem sedis nostræ, qui Syraculis degere comprobatur, paupertatis asserit inopia constringi: idcirco experientia tuæ præsentis autoritate mandamus, vt à præsentis secunda Indictione sex solidos annis singulis ei dare non differas: vt & ille huius remedij solatio potiatur, & tu quod dederis, tuis sine dubio noueris rationibus imputandum. Item.
- Li. 8. ep. 31. Gregorius Libertino ex prætori; Quanta vos seculi huius premat angustia, incognitum non habemus. Sed quia in summa tribulatione positus sola est consolatio misericordia creatoris, in eum spem vestram ponite, ad ipsum tota vos mente conuertite: Qui & iuste quem vult, permittit affligi, & confidentem in se misericorditer liberabit. Ipsi ergo gratias agite, & patienter quæcunque illata sunt, sustinete. Nam recta mentis est, Deum non solum in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. In his igitur, quæ patimini, nullum contra Deum murmur cordi vestro subrepat: quia ad quid hoc creator noster operetur, ignotum est. Forsitan enim, magnifice filii, aliquid illum in prosperis positus offendisti, vnde te clementi amaritudine vult purgare. Et ideo nec temporalis te frangat afflictio, nec rerum damna discrucient: quia si in aduersis gratias referens, Deum tibi patientia feceris esse placabilem, & quæ amissa sunt, multiplicata reddentur, & super hæc gaudia æterna præstabuntur. Peto autem, nè iniuriosum ducatis, quod viginti annos vestitus ad pueros vestros per Romanum defensorem scriptissimus præberi: quia de beati Petri Apostoli rebus quauis parua sint quæ offerantur, pro magna semper benedictione suscipienda sunt. Quoniam & hic vobis valebit maiora impendere, & apud omnipotentem Deum beneficia æterna præstare. Item.
- Li. 11. epi. 26. Gregorius Philippo episcopo; Suscepi epistolas dilectionis tuæ, in quibus mihi innotescere curasti, quod vir venerabilis Andreas presbyter de hac luce migravit. De cuius ereptione gaudius sum, quia ad ea, quæ semper expetijt, gaudia æterna peruenit. De solidis vero, qui pro faciendo xenodochio à filio nostro Probo Abbate Hierosolymis relicti sunt, hoc quod deliberatum fuerat, vt fieri debuisset, immutare non potui: sed benedictionem paruulam sanctitati vestræ quinquaginta solidos transmisi.

56 Longum est nimisq; difficile, si elemosynarum eius saltem huiusmodi prosequar actio-

actiones. Hoc breuiter affero, quia & non petentibus vtrò distribuit, & omnibus pe-
tentibus hilariter ministravit. Vnde Eliæ presbytero & Abbati prouinciæ Iſauriæ, Eu-
angelia, inquit, sicut mandastis, transmisiſimus. Et post pauca: Solidos autem vobis vo-
lulistis pro necessitatibus Cellæ quinquaginta transmisiſti. Quod multum esse æstiman-
tes, ex eis nobis decem donastis, vt quadraginta mitteremus; sed nè forsitan vel hoc gra-
ue eſſet, alios decem nobis ex eis adhuc dignati eſtis largiri. Sed quia vos valdè in con-
tinentia vestra benignos inuenimus, eidem benignitati vice simili reſpōdentes, quin-
quaginta transmisiſimus. Et nè forsitan minus eſſet, alios decem superaddidimus. Nè
verò & hoc adhuc minus eſſet, alios duodecim iungi fecimus. In hoc autem cogno-
ſcimus charitatē vestram, quia de nobis ita præſumitis, sicut vos præſumere debetis.

57 Item idem Iuliano; Glorię vestrę scripta ſuſcipiens, legenda lætus aperui, sed tristis
perlecta replicauit. In eis quippe dicebatur, quòd pudoris cauſa fuerit, mihi vos ea, quę
dicenda erant, tempore longo tacuiſſe. Et certum eſt, quia minus amatur, qui adhuc
erubescitur. Abſque modo contriſtatus ſum, quia me à vobis comperi minus, quàm
æſtimaueram, amari. In hoc autem valdè me continetis, ſi mercedis cauſas mihi affi-
duè prouidendas ſtudioſè requiritis. Nec debet eſſe verecundię, ei aliquid de eleemo-
ſynis importunè dicere, quem conſtat non ſuas, ſed ad diſpenſandum res pauperum
habere. De cauſis itaque mercedis apud epiſcopum liberè agere debuiſtis, etiam ſi me-
um animum, qualis in amore vestrò exiſteret, neſciretis. Poſtquàm & nos omninò
gloriam vestrā diligimus, & diſpenſationis locum in rebus, ſicut ſcitis, pauperum
tenemus, vestrā fateor verecundia valdè accuſabilis fuit. Quam ideò tot verbis incre-
pando inſequor, vt hanc à corde vestrò funditus repellam, & in mercedis cauſis ma-
gnū ſolatiū vestrā prouidiſſionis habeam. Monasterio itaq; vestrò, quod à vobis in
Catanenſi vrbe conſtructum eſt, per Adrianum notarium & rectorem patrimonij e-
miſſa præcepti pagina, decem annuos ſolidos dare deputauimus. Quos petimus ſinè
iniuria ſuſcipi, quia non hoc vobis noſtra oblatio, ſed ſancti Petri Apoſtolorum prin-
cipis benedictio offert.

58 Sanè quia ſunt nonnulli, qui ea quidem quę habent tribuunt, ſed aliena, quę non
habent, rapere non deſiſtunt, & dum valdè videri munifici appetunt, violenter ab ha-
bentibus auferunt, quę quaſi miſericorditer non habentibus largiantur; duas hęc
Gregorij epiſtolas inſero, quibus liberalitatis eius innocentia mirabiliter doceatur.
Ait enim in epiſtola Pantaleoni notario; Experiencia tua, quod vel quale apud ſacra-
tiſſimum corpus beati Petri apoſtoli iuſſurandum præbuerit, memor eſt. Vnde nos
quoquē ſecuri, ei diſcuſſionis cauſas in patrimonio partis Syracuſanę commiſiſimus.
Oportet ergò te fidem tuam, & eiſdem beati Petri apoſtoli timorem ſemper ante
oculos habere, atque ita agere, vt neque ab hominibus in præſenti vita, neque ab omni
potenti Deo in extremo iudicio valeas reprehendi. Valerio ſiquidem chartulario no-
ſtro narrante cognouimus, quia modium, cum quo coloni eccleſię frumenta dare
compellebatur, viginti quinque ſextariorum inueniſſet, quod omnimodò execrati ſu-
mus, atque eandem diſcuſſionis cauſam te tardè feciſſe doluimus. Quia verò eundem
modium te fregiſſe, & iuſtum feciſſe commemoras, gauiſi ſumus. Sed quia prædictus
chartularius ſummam quoquē vobis indicare ſtudiuit, quę de fraudibus conductorum
apud experienciam tuam iam de duobus territorijs eſt collecta, ſicut te ſtudioſè feciſſe
fraçto iniuſto modio gaudemus, quia de futuro nobis proderit: ita etiam de peccatis
præteritis cogitamus: nè ſi ea, quę fraudulenter conductores à ruſticis abſtulerunt, ad
nos perueniunt, peccata, quę ab ipſis perpetrata ſunt, ad nos trahantur. Et ideò volu-
mus cum omni fide omniq; puritate, conſiderato timore omnipotentis Domini, re-
ducta ad memoriam diſtriçtionis beati Petri Apoſtoli, per vnāquamque maſſam co-
lonos pauperes & indigentes experienciam tuam deſcribere, atque ex eis pecunijs, quę
in fraudibus ſunt inuenta, vaccas, oues, porcosque comparare, & ſingulis colonis pau-
perioribus ea diſtribuere. Quod facere te cum conſilio viri reuerendiſſimi Iohannis e-
piſcopi atque Adriani chartularij noſtri & rectoris volumus. Si autem neceſſè propter
conſilium fuerit, etiam filius meus dominus Iulianus debet adhiberi: ita vt nullus a-
lius hoc cognoſcat, ſed omninò ſecretum ſit. Vos igitur inter vos pertractate, vtrum
in auro, an certè in pecunijs eiſdem colonis pauperibus dari eadem continentia de-
beat. Quicquid verò communiter ſteterit, prius deſcriptionem, ſicut dixi, facito, &
poſtmodum ſingulis iuxta qualitatem ſuę paupertatis diſtribuere ſtude. Ego enim, ſi
eui Magiſter gentium reſtatur, habeo omnia & abundo: nec pecunias, ſed mercedem

P quaro.

lib. II. epi.
30.

lib. II. epi.
21.

lib. II. epi.
39.

Nota ſan-
ctiſſimi vi-
ri integri-
tatem &
religionē.

Lib. i. epi.

7.

quaro. Ità ergò age, vt in die iudicij de eadem causa mercedis, quæ experientia tua cõ-
missa est, mihi fructum quem feceris, ostendas. Quòd si purè ac fideliter & strenuè ege-
ris, & hìc illud in filijs tuis recipies, & postmodum retributionem plenariam in æterni
iudicij examine habebis. Item idem Petro subdiacono; Quòd responsalem tuum tar-
dè dimisimus, Paschalis festiuitatis occupationibus implicati, eum relaxare citiùs mi-
nimè valuimus. Causas verò, de quibus indicandum curasti, omnes subtiliter perqui-
rentes, qualiter dispo fuerimus, inferiùs agnosces. Cognouimus rusticos Ecclesiæ vehe-
menter in frumentorũ precijs grauari, ità vt instituta summa eis in comparatione ab-
undantia tempore non seruetur. Et volumus, vt iuxta precia publica omni tempore,
siue minùs siue amplius frumenta nascantur, in eis comparationis mensura tenea-
tur. Frumẽta autem, quæ naufragio pereunt, per omnia volumus reputari: ità tamen,
vt à te negligentia ad transmittendum minimè fiat: nè, dum transmittendi tempus
negligitur, damnum ex vitio vestro generetur. Valdè autem iniustum & iniquum esse
perspeximus, vt à rusticis Ecclesiæ de sextariaticis aliquid accipiatur, & ad maiorem
modium dare compellantur, quàm in horreis Ecclesiæ infertur. Vndè præsentì ad-
monitione præcipimus, vt plusquàm decem & octo sextariorum modio nunquàm à
rusticis Ecclesiæ frumenta debeant accipi: nisi fortè si quid est, quod nauæ iuxta con-
suetudinem superaccipiunt, quod minui ipsi in nauibus attestantur: & c. quæ in ipso san-
ctissimi viri Epistolæ opere requirantur.

59 Hactenus de Gregorianæ liberalitatis innocentia me retulisse sufficiat. Cæterum
quia famis tempore, vt videlicet haberet, vndè Christi pauperibus subueniret, frumen-
ta comparare studebat, nullo modo prætermittam. Ait enim in alia epistola eidem
Petro subdiacono inter cætera; Quinquaginta auri libris noua frumenta ab extraneis
compara, & in Sicilia in locis, in quibus non pereant, reponere, vt mensè Februariò illuc
naues, quantas possumus, dirigamus, vt eadem ad nos frumenta deferantur. Sed & si
nos transmittere cessamus, ipse naues prouideat, & ad nos, auxiliante Domino; Februa-
rio mensè hæc eadem frumenta transmittat. Exceptis duntaxat frumentis, quæ nunc
mensè Septembriò vel Octobriò iuxta consuetudinem transmitti præstolamur. Ità
ergò tua experientia faciat, vt sinè alicuius vexatione coloni ecclesiastici frumenta
congregentur. Quia tam hìc parua natiuitas fuit, vt nisi auxiliante Domino de Sicilia
frumenta congregentur, fames vehementer immineat.

Eremitæ
cuiusdam
oratio ad
Deum.

60 Huius liberalitatis multitudinem quidam eremitarum, vir magnæ virtutis, qui
nihil in mundo possidebat præter vnã cattam, quam blandiens crebrò quasi cohabi-
tatricem in suis gremijs refouebat, cognoscens, orasse fertur ad Deum, vt sibi ostende-
re dignaretur, quam futuræ remunerationis mansionem sperare debuisset, qui pro illi-
us amore seculum deserens, nil ex eius diuitijs possideret. Cumque nocte quadam dor-
miret, cognouit sibi reuelatum fuisse, vt cum Gregorio Romano pontifice mansio-
nem sibi præparandam sperare debuisset. At ille fortiter ingemiscens, parum sibi pro-
fuisse voluntariam rerum inopiam, tantaque suæ remotionis ieiunia putabat, si cum
eo mansionem reciperet, qui tantis mundialibus diuitijs redundaret. Cùm verò Gre-
gorianas diuitias suæ paupertati die noctuque suspirando conferret, alia nocte quie-
scens, au diuit sibi Dominum in somnis dicentem: Quando diuitem non possessio fa-
ciat diuitiarum, sed cupidò, cur audes paupertatem tuam Gregorij diuitijs comparare?
Qui magis illam cattam, quam habes, quotidie palpando, nullique conferendo dilige-
re comprobabis, quàm ille, qui tantas diuitias nõ amando, sed contemnendo, cunctis
que liberaliter largiendo dispergit? Ità solitarius increpatus, Deo gratias retulit, & qui
meritum suum decreuisse putauerat, si Gregorio conferretur, orare vehementius cõ-
pit, vt cum eo mansionem quandoque percipere mereretur. Sed istius iam secundi Li-
bri finis adueniat, vt quæ secutura sunt, auxiliante Domino, tertius profequatur.

Diuitem
non opes
sed cupidi-
tas facit.

CAPITVLA LIBRI III.

Q Vibus Gregorius studijs commissam sibi regebat Ecclesiam. 1
Quantis autoritatibus contra Simoniacam & Neophytorum hæreses dimicã- 2
rit. 2
Quòd pro eisdem fieri synodum iusserit. 3
Quòd contra easdem totis viribus non pugnantes, cum Simone Mago portionem 4
habituros prædixerit. 4
Quòd sapienter etiam pastellaticum pro vsu pallij vel consecratione pontificis dari 4
sue accipi prohibuerit.

Quòd

Quod tria genera Simoniacæ dationis notauerit.	6
Quod in ordinandis episcopatibus, neq; cardinalibus Ecclesiæ suæ, neq; monachis pe- percerit.	7
Quod violenter neminem omninò promouerit.	8
Quod violenter promotos, in pristinum gradum reduxerit.	9
Quod Cardinales in forensibus parochijs promotos, ad cardinem reuocauerit.	10
Quod vndecunquè meliores eligere poterat, episcopos consecrabat.	11
Quanta districtione consecrandos examinaret.	12
Quod etiã alterius dioecesis episcopos ad regendas suæ dioecesis ecclesias inuitabat.	13
Quemadmodum episcopatum sedes vnièrit.	14
Quod vacantes episcopos vacantibus incardinârit ecclesijs.	15
Quod in thronizatis episcopis expulsos præfules inuexerit.	16
Quod sedium loca mutauerit.	17
Quod nulla occasione pontifices ab vna in aliam ecclesiam aut mutauerit, aut mutari permiserit.	18
Quod alterius parochianum sibi cardinalem sacrauerit.	19
Qualiter alterius ecclesiæ clericos alijs incardinari permiserit.	20
Quod nunquàm prioribus clericis posterius ordinatos præruerit.	21
Qualiter defunctorum episcoporum ecclesias vicinis visitatoribus committebat.	22
Quod pro inuentario faciendo nihil accipiendum decreuerit.	23
Quod consuetudines dationum vel xeniorum repulerit.	24
Quod episcopos ad urbem Romæ, non nisi semel in quinquennio venire statuerit.	25
Quod etiam rerum precia suscipere recusârit.	26
Quod suffraganeis suis episcopis necessaria prærogârit.	27
Quam curiosè ab eisdem sanctitatem, sapientiam & liberalitatem quærebat.	28
Vbi Marinianum episcopum auaritia notat.	29
Vbi Serenum episcopum pro contractis imaginibus arguit.	30
Vbi Ianuarium episcopum suas iniurias vindicantem deterreret.	31
Vbi eundem pro exaratione messis die Dominico exasperat.	32
Vbi Desiderium episcopum pro lectione librorum gentilium corripit.	33
Vbi Natalem episcopum de negligentia simulq; conuiujs repræhendit.	34
Quod facetissimè eundem proprijs assertionibus obligat.	35
Quod episcopos ab ecclesia sua deesse vetuerit.	36
Quod episcopos per diuersa loca non vagari censuerit.	37
Quod lapsum propriæ amitæ non dubitauerit memoriæ commendare.	38
Vbi Vitalianum episcopum pro fœmina, quæ religiosum habitum mutauerat, arguit.	39
Vbi Sergium defensorem pro negligentia repræhendit.	40
Vbi Paschasium episcopum pro fabrica nauis, & sui vtilitate compescuit.	41
Vbi Campanorum episcoporum & Victoris Panormitani negligentias increpat.	42
Quam moderatè Andream episcopum pro concubina diiudicat.	43
Quod à prauis consiliarijs abstinendum censuerit.	44
Quod lapsos vel criminosos ab episcoporum familiaritate repulerit.	45
Quod restringendam præpositorum iram, & vnius culpam alij non esse nociuam sta- tuerit.	46
Quod liberos homines verberari vel includi vetuerit.	47
Qualiter iudicum vitia redarguens publicârit.	48
Quod instigante diabolo Iudices contra eum sœuierint.	49
Vbi Mauritio Imperatori, pessimam legem ferenti, viriliter contradicit.	50
De hypocritâ Iohannis Constantinopolitani episcopi se vniuersalem fatentis.	51
Vbi Augustales literas pro eo supplicantes redarguit.	52
Vbi tempora Mauritij moresq; deturpat.	53
Vbi superbiam hypocritæ Iohannis sapienter enervat.	54
Vbi constantiam suam demonstrans, asserit se pro Imperatore fidem nullatenus per- diturum.	55
Quamobrèm postulas reliquias Imperatrici non dederit.	56
Quod vsq; ad illa tempora Romanus Pontifex pro reliquijs Brandeum cõferebat.	57
Quantis miraculis vestes sancti Iohannis claruerint.	58
Quid sit de eisdem vestibus sentiendum.	59

Quòd Gregorius pestem vniuersalis nominis, à totius Ecclesiæ suæ vniuersitate re-
pulerit.

LIBER TERTIVS. CAP. I.

Talibus venerabilis Papa Gregorius commissam sibi diuinitus Ecclesiam stu-
dijs efficaciter gubernabat. Iam Ligures, Venetos, Hiberos, aliosq; à schisma-
te sub libello confessos; Chalcedonensem synodum venerari compellens; ad
vnitatem sanctæ Ecclesiæ reuocârat. Iam Barbaricos Sardos & Campaniæ
rusticos, tam prædicationibus quàm verberibus emendatos, à paganizandi vanitate
remouerat; iam Donatistarum hæresim penès Aphricam, Manichæorum penès Sici-
liam, Arrianorum penès Hispaniam, Agnoitarum verò penès Alexandriam, scripto-
rum suorum validissimis autoritatibus importunisque legationibus, Domino sus-
fragante; à corpore totius sanctæ matris Ecclesiæ sequestrârat. Sola penès Galliam
Neophytorum hæresis, quòt Simoniacis muneribus, quasi tot radicibus pullulans, lon-
gè lateque prorsus excreuerat & manebat. Contra quam venerabilis pater apud Brun-
nichildem reginam, Theodoricum quoquè & Theodebertum Francorum reges for-
titer expugnauit, donèc collecta generali synodo; hanc sub anathemate damnandam
penitus impetraret. Nec antè Siagrio episcopo Augustudunensi, regina & regibus pal-
lium multis precibus flagitâtib; dedit; quàm præfente Cyriaco suo Abbate ipsi, quod
de propellendis hæresibus moniti fuerant, adimplerent.

**Neophyto-
rum in
Gallijs.**

**Vfus pallij
peranti-
quus.**
Lib. 7. epi. 2
113.

Acto. 8.

**Lib. 7.
epist. 114.
Act. 8.**

Iacob. 2.

Nam pro his Brunichildi reginæ inter cætera scribit, dicens; Sacerdotale officium
in tantam illic, sicut didicimus, ambitionem perductum est; vt sacerdotes subito, quod
graue nimis est, ex laicis ordinentur. Sed quid isti acturi, quid populo præstaturi sunt,
qui non ad vtilitatem, sed fieri ad honorem episcopi concupiscunt? His igitur, qui nec-
dum quod docere debeant, didicerunt; quid aliud agunt, nisi vt paucorum prouectus
illicitus, fiat multis interitus; & in confusione Ecclesiasticæ moderationis obseruantia
deducatur. Quippe vbi nullus ordo regularis seruatur? Nam qui ad eius regimen im-
prouisus vel præcipitatus accedit, qua admonitione subiectos ædificet? cuius exempli
non rationem docuit, sed errorem? Pudet profectò, pudet alijs imperare; quod ipse
nescis custodire. Nec illud quidem, quod simili emendatione radendum est, præteri-
mus, sed omninò execrabile & esse grauissimum detestamur, quòd sacri illic ordines
per Simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam orta, & districta maledictio-
ne damnata est, conferantur. Hinc ergò agitur, vt sacerdotalis dignitas in despectus &
sanctus sit honor in crimine. Perit vtiquè reuerentia, admittitur disciplina; quia qui cul-
pas debuit emendare, committit; & nefaria ambitione, honorabilis sacerdotij ducitur
in deprauationem censura. Nam quis denuò veneretur, quod venditur? Aut quis non
vile putet esse, quod emitur? Vnde valdè contristor, & terræ illi condoleo; quia dum
spiritum sanctum, quem per manûs impositionem omnipotens Deus hominibus lar-
giri dignatur, diuino munere habere despiciunt, sed præmijs assequuntur; sacerdotium
illic subsistere diu non arbitror. Nam vbi dona supernæ gratiæ venalia iudicantur; ad
Dei seruitium non vita quæritur, sed magis contra Deum pecuniæ venerantur. Item
de eisdem, Theodorico & Theodeberto regibus Francorum post aliqua; Fertur Simo-
niaca hæresis, quæ prima contra Dei Ecclesiam diabolica plantatione surrepsit, & in
ipso ortu suo, telo Apostolicæ vltionis percussa atque damnata est, in regni vestri fini-
bus dominari, cum in sacerdotibus fides sit eligenda cum vita; quæ si deest, fides meri-
tum non habet; beato Iacobo attestante, qui ait; Fides sine operibus mortua est. Quæ
enim opera esse valeant sacerdotis; qui honorem tanti sacramenti conuincitur obti-
nere per præmium? Ex qua re agitur, vt ipsi quoquè, qui sacros ordines appetunt, non
vitam corrigere, non mores componere studeant; sed diuitias, quibus honor facer e-
mitur, congregare. Hinc fit etiam, vt in fontes & pauperes à sacris ordinibus prohibiti
despectique resiliant; & dum innocentia pauperis displicet, dubium non est, quòd præ-
mium illic delicta commendet; quia vbi aurum placet, ibi & vitium. Hinc igitur non
solum in ordinatoris & ordinati animam letale vulnus infigitur; verum etiam excel-
lentia vestra regnum, episcoporum culpa, quorum magis intercessionibus iuuari de-
buerat, prægrauatur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita,
sed præmiorum copiæ suffragantur; restat, vt nihil sibi in honores ecclesiasticos graui-
tas, nihil defendat industria; sed totum auri profanus amor obtineat. Et dum vitia ho-
nore munerantur, in locum vltoris, qui fortasse fuerat vlciscendus, adducitur; at-

quc

que hinc sacerdotes non proficere, sed perire potius iudicantur. Vulnerato namque paflore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quando populum orationis clypeo tuebitur? qui iaculis se hostium feriendum exponit? Aut qualem de se fructum producturus est, cuius graui peste radix infecta est? Maior ergo metuenda est locis illis fore calamitas, vbi tales inter ceteros ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam prouocent, quam per semetipfos populis placare debuerant. Nec hoc quoque malum sollicitudo nostra patitur negligenter omittere, quod quidam, instinctu gloriae inanis illecti, ex laico repente habitu sacerdotij honorem arripunt, & quod dicere pudet, & tacere graue est, regendi, Rectores: & qui docendi sunt, doctores nec erubescunt fieri, nec metuunt. Ducatum animarum impudenter assumunt, quibus via omnis ignota doctoris est, & quod vel ipsi gradiantur, ignari sunt. Nam dum dux exercitus non nisi labore & solitudine expertus eligitur, quales animarum duces esse debeant, qui episcopatus culmen in imatura cupiunt festinatione conscendere; huius saltem rei comparatione considerent, & aggredi repente inexpertos labores timeant, ne caeca honoris ambitio & ipsis in poena sit, & alijs pestifera erroris semina iaciant, quippe qui non didicere quod doceant. Proinde paterno salutates affectu, petimus praecellentissimi filij, vt tam detestabile malum de regni vestri studeatis finibus prohibere; & nulla apud vos excusatio, nulla contra animas vestras suggestio locum inueniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Item pro eisdem haeresibus Siagrius episcopo Augustudunensi; Nuncio apud nos olim discurrente vulgatum est, quod in Galliarum partibus sacri ordines, per Simoniacam haeresim conferantur; & vehementi radio mceroris afficimur, si in ecclesiasticis officijs quenquam habet locum pecunia, & sit secularis, quod sacrum est. Quicumque ergo hoc precij studet datione percipere, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit. Quid scilicet, quid per hoc aliud agitur, nisi vt nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussio? sed ille solummodo dignus, qui dare precium suffecerit, aestimetur? Ex quare, si recti libraminis examinatione pensetur, dum improbe ad inanem gloriam locum festinat utilitatis arripere, eo ipso magis, quod honorem quaerit, indignus est. Sicut autem is, qui inuitatus renuit, quae sitas refugit, sacris est altaribus admouendus; sic qui vltra ambit, vel importunus ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid aliud agit, nisi vt crescendo decreseat, & ascendendo exterius, interius in profunda descendat? Itaque, frater reuerendissime, in sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat: sit simplex sine venalitate consensus, pura praeratur electio: vt ad summa sacerdotij non suffragio venditorum pronectus, sed Dei creditur esse iudicio. Nam quia graue omnino sit facinus, Dei donum vel precio comparare vel vendere, euangelica est testis autoritas: Templum enim Dominus & redemptor noster ingressus, cathedras vendentium columbas euertit. Quid aliud est columbas vendere, nisi precium de manus impositione percipere; & sanctum spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit, venundare? Quorum sacerdotium ante Dei oculos cadere, cathedrarum vtrique patenter euersione signatum est. Et tamen exierit adhuc nequitiae prauitas vires suas: Nam cogit vendere, quos decepit, vt emerent. Et dum non attenditur, quod diuina voce praecipitur, Gratis accepistis, gratis date: agitur vt crescat, & geminata fiat in vno eodemque delicto conditio, ementis scilicet, & vendentis. Et cum liqueat hanc haeresim ante omnes radice pestifera surrepisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam, cur non cauetur? cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc vt fiat haereticus, promouetur? Plerumque igitur aduersarius animarum, dum non potest in his, quae ad faciem sunt praua, subreperit: callide, specie quasi pietatis iniecta, nititur supplere sua. detque, forsitan debere ab habentibus accipi, vt sit, quod possit non habentibus erogari; dummodo vel sic venena mortifera, elemosynae celata obumbratione, transfundat. Nam nec venator ferae, nec auem auceps deciperet, vel piscem piscator caperet, si aut ille laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum in esca absconditum non haberet. Omnino ergo metuenda & cauenda est hostis astutia; ne quos aperta nequitia tentatione subuertere, latente telo sauius valeat trucidare. Neque enim elemosyna reputanda est, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur: quia qui hac intentione male accipit, vt quasi bene dispenset, grauat potius quam iuuatur. Elemosyna redemptoris nostri oculis illa placet, quae non de illicitis & iniquitate congeritur, sed

Ex laicis
repente fi-
eri sacerdo-
res quam
sit turpe.

Lib. 7.
Epist. 110.

Sacerdos
non est, qui
precio vult
effici.

Matth. 21.
Columbas
vendere quod
sit.

Matth. 10.

Virtutis
specie vt
fallat dia-
bolus.

- quæ de rebus concessis & benè acquisitis impenditur. Vndè etiam illud certū est, quia & si monasteria aut Xenodochia vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construatur, mercedi non proficit? quoniam dum peruersus & emptor honoris in locum sanctum transmittitur, & alios ad sui similitudinem sub cōmodi datione constituit; plura malè ordinando destruit, quàm ille potest edificare, qui ab eo pecuniã ordinationis accepit. Nè ergò sub obtentu elemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè sacra scriptura nos prohibet, dicens; Hostiæ impiorum abominabiles Domino, quæ offeruntur ex scelere. Quicquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur; omnipotentis Dei iracundiã nõ placat, sed irritat. Hinc rursus scriptum est; Honora Dominum de tuis iustis laboribus. Qui ergò malè tollit, vt quasi benè præbeat; constat sinè dubio; quia Dominum nõ honorat. Hinc quoq; per Salomonem dicitur; Qui offert sacrificium de substantia pauperis; ac si victimet filium in conspectu patris. Quantus autem dolor patris sit perpendamus, si in eius conspectu filius victimetur; & hinc facillè cognoscimus, quanto Deus omnipotens dolore exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergò declinandum est, dilectissime frater, sub obtentu elemosynæ peccata Simoniacæ hæresis perpetrare. Nam aliud est, propter peccata elemosynas facere; aliud, propter elemosynas peccata committere. Hoc quoq; ad nos peruenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quòd quidam desiderio honoris inflammati, defunctis episcopis tonsurantur, & sunt repente ex laicis sacerdotes, atque inuerecundè religiosi; præpositi ducatum arripiunt; qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus, quid isti subiectis præstaturi sint, qui antequàm discipulatus limen attingant, tenere locum magisterij non formidant? Quæ de re necesse est, vt quanuis inculpati quisque sit meriti; antè tamen per distincta ordinis Ecclesiastici exerceatur officia. Videat quod imitetur, discat quod doceat, informentur quod teneat; vt postea non debeat errare; qui eligitur viam erratibus demonstrare. Diu ergò religiosa meditatione poliat, vt placeat; & sic lucerna super candelabrum posita luceat, vt aduersa ventorum vis irruens, conceptam eruditionis flammam non extinguat, sed augeat. Nam cum scriptum sit; Vt prius quis probetur, & sic ministret; multo amplius antè probandus est, qui populi intercessor assumitur; nè si antea causa ruinae populis sacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excusatio, nulla potest esse defensio; quia cunctis liquidò notum est, quæ sit in huius rei negligentia egegij sollicitudo doctoris; qui neophytum ad ordines vetat sacros accedere. Sicut autè tunc neophytus dicebatur, qui in initio in sanctæ fidei erat * eruditione plantatus; sic modò neophytus habendus est; qui repente in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordinatè ergò ad ordines ascendendum est. Nam casum appetit; qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus; per abrupta quærit ascensum. Et cum idem Apostolus doceat inter alia sacri ordinis instituta discipulum, manum non esse cuiquam citius imponendam; quid hoc celerius, quid tunc præcipit, quàm vt exoriat, à summitate principium; & antequàm esse incipiat discipulus, sit magister? Quisquis igitur sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad vtilitatè adipisci desiderat; prius vires suas cum eo, quem est subiturus, honore metiatur; vt & impar abstineat, & ad id cum metu, etiam qui se sufficere existimat, accedat. Ab re autem non facimus, si ad argumentum rationale, vsum rerum irratiōnabiliū colligamus. Aptæ nanque ædificationibus de syluis ligna succiduntur, nec tamen adhuc viridibus ædificij pondus imponitur; nisi eorum viriditatem multorum dierum mora siccauerit; & apta ad necessariū vsum effecerit. Quæ si obseruatiã fortè negligitur; citius superimposita mole franguntur; & gignit ruinã ad auxiliū res prouisa. Hinc etenim medici, qui corporum curam gerunt, quædam adiutoria, recenti adhuc confectione formata, indigenti non offerunt; sed maturanda temporibus derelinquunt. Nam si immaturè quis dederit, dubium non est, quia fit causa periculi res salutis. Discant itaq; discant in officio suo sacerdotes, quibus animarum credita est cura, seruare quod diuersarum artium homines docente ratione custodiunt; & à præcipiti se ambitione, & si non metu, saltem pudore contineant. Sed nè forsitan ad hoc prauæ se consuetudinis quisquam velit obiectu defendere, fraternitatis tuæ discretio rationis eos freno coërceat, & labi in illicitis non permittat; quia quicquid vltione dignum est; non ad imitationis, sed potius ad exemplum debet correctionis adduci. Et post pauca;
3. De ijs itaque, quæ superius dicta sunt, Fraternitatem vestram auctore Deo volumus

mus synodum congregare; atq; in ea reuerendissimo fratre nostro Aregio episcopo, & dilectissimo filio nostro Cyriaco Abbate mediantibus, omnia quæ sanctis canonicis, sicut prædiximus, sunt aduersa, districtè sub anathematis interpositione damnentur. Id est, vt nullus pro adipiscendis ecclesiasticis ordinibus dare aliquid commodum præsumat, vel pro datis accipere. Neque ex laico habitu quisquam repente audeat ad locum sacri regiminis peruenire; neque vt alia mulieres cum sacerdotibus habitent, nisi hæ, quæ à sacris canonicis sunt permiffæ.

4 Has pestiferas hæreses cernens prudentissimus doctor Gregorius, per sacerdotum conuenientiam siue taciturnitatem magis magisq; diffusis muneribus quasi pestifer cancer, non solum infirma posse corrodere, verum etiam fortia membra mucrone pulcherrimarum rerum corrumpere? diuino zelo commotus, Victori episcopo generalē sententiā protulit, dicens; Quisquis ad hoc facinus, videlicet Simoniæ ac Neophytorum hæresim emendandum, officij sui consideratione vehementer non arserit, cum ipso se habere non dubitet portionem; à quo prius hoc piaculare flagitium sumpsit exordium.

Lib. 10.
Epist. 33.

5 Cum verò quosdam cognosceret ad euitandæ Simoniæ hæresis crimina, pestifera negociationis munera pestellaticum callidè vocitare, ac huiusmodi mutato nomine, suæ cupiditatis auaritiā velle contegere; prudentissimus doctor Gregorius sententiā, quam in primordio sui pontificatus coram synodo promulgauerat, iterò protulit, dicens; Antiquorum patrum regulam sequens, nulli quicquam de ordinationibus accipiendum esse constituo; neque ex datione pallij, neq; ex traditione chartarum, neq; ex ea, quam noua per ambitionem simulatio inuenit, appellatione pastelli. Quia enim in ordinando episcopo Pontifex manum imponit, euangelicam verò lectionem minister legit, confirmationis autem eius epistolam notarius scribit; sicut non decet episcopum manum, quam imponit, vendere: ita minister vel notarius non debet in ordinatione eius, vocem suam vel calamus venundare. Pro ordinatione ergò vel vsu pallij, seu chartarum atque pastellis, eundem, qui ordinandus est vel ordinatur, omninò aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis hinc aliquid cōmodi appellatione exigere vel petere fortè præsumpserit, in districto Dei omnipotentis examine reatui subiacebit. Item Iohanni episcopo Corinthiorum post multa; Nouit, inquit, fraternitas vestra, quia prius pallium nisi dato commodo non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, factò concilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere, sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergò; vt neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentiat is vel permittatis adduci.

Pastellati.
cum quid.

Nihil pro
sacris ordi-
nibus acci-
piendum.

Li. 4. ep. 58

6 Sed astuta turpissimè cupiditatis iniquitas non sufferens tantis se commodis licet turpissimis, immò periculosissimis angustiari, commetum satis artificiosum reperit, quò scilicet illos sacerdotio sublimaret, qui sibi post cōsecrationem tauro subiectiores esse debuissent, quanto non diuino; quin potius humano iudicio se fuisse promotos ipsi procul dubiò reputarent. Quapropter omnipotentis Dei præco Gregorius in euangeliorum tractatibus, vt scilicet frequentius legi vel audiri potuisset, disputat, inquit; Sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt; & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur; atque de largitate eadem laudis solummodò retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceperunt, gratis non tribuunt; quia de impenso officio sanctitatis experunt nummum fauoris. Vnde benè cum iustum virum describeret, Propheta ait; Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dixit; Qui excutit manus suas à munere; sed adiunxit, ab omni. Quia aliud est munus ab obsequio; aliud munus à manu; aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio, est subiectio in debite impensa. Munus à manu, pecunia. Munus à lingua, fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

Homil. 4.
in Euan-
gelia.

Es. 33.

Munus v. q.
rium.

7 Hæ sunt Gregorij super simoniæ & illicitis ordinationibus doctissimi Papæ sententiæ; quas ipse summo cultu seruasse docetur in eo; quòd ab ipso suæ consecrationis exordio per omnem diocesim suam episcopos vndeunque meliores inuenire potuit, studiosissimus ordinauit. Et si quando necessitas ordinandi sacerdotis obrepit, neque Cardinales Ecclesiæ suæ, neq; monachos monasterij sui penitus excusa-

Optimos
quosque
constituit
episcopos.

* Trechs

uit, quò minùs illis ecclesiam regendam committeret; qui exemplis et verbis pariter illam ædificare melius potuissent. Nam vt pauca de multis contingam, ex presbyteris Cardinalibus Ecclesiæ suæ consecrauit episcopos Bonifacium Rhegij, Habentiũ Perusij, & Donum Messanæ Siciliae. Ex subdiaconibus verò Gloriosum Ostiæ, Festũ Capuæ, Petrum * Trechas, & Castorium Arimini. At verò ex monachis monasterij sui Marinianum Rauennæ; Maximianum Syracusis; & Sabinum Callipoli præfules ordinauit. Sed & Augustinum penès Anglos à Galliarum episcopis ordinari præcepit. Post quem nihilominus ad episcopatum in eadem gente, monachi eiusdem patris tempore diuerso prouecti sunt, Mellitus, Iustus, Laurentius & Paulinus. Solis diaconibus Apostolicæ sedis super hac quodammodò parte parcebat. Quorum cum decẽ & nouem plenitudine redundaret, ipse Bonifacium, Florentiũ & Epiphaniũ consecrauit. Nec quenquam eorum ab officio, nisi Laurentium archidiaconum pro superbia reliquisque criminibus, in basilica Lateranensi, quæ dicitur aurea; vbi mox Honoratum archidiaconum constituit; sequestrauit.

* Iudici
Lib. 2.
epist. 19.
Indict. 11.

8 Cumq; Gregorius, percepta occasione, suæ Ecclesiæ Cardinales, si tamen consentirent, satis voluntariè proueheret, neminem prorsus quantacunque necessitate coactus, violenter promouere certabat; nè sub huiusmodi occasione quenquam eliminando deponere videretur. Vndè Scholastico * duci Campaniæ scribens, ait; Dum de Neapolitanæ ciuitatis cura destitute sacerdotis solatio vehementius angeretur, superuenientes presentium latores cum decreto, in Florentiũ subdiaconum nostrum cõfecto, aliquid nobis in tanto cogitationis pòdere releuationis inuenerunt. Sed dum præfatus subdiaconus noster, refugiens ciuitatem ipsam, ordinationem suam lachrymabiliter euitasset; quasi ex maiori quadam desperatione nostram cognoscite creuisse molestiam. Atque ideò salutantes hortamur magnitudinem vestram; vt conuocantes Priores vel populum ciuitatis, de electione alterius cogitetis, qui dignus possit cũ Dei solatio ad sacerdotium promoueri. In quo decreto solèniter factò; atq; ad hanc

Lib. 2.
epist. 16.
Indict. 10.

9 Vrbem transmissò; ordinatio illicitandem, Christo auxiliante, proueniat. Ab alijs quoq; violenter promotos, in gradus pristinos reuocabat. Vndè Antonino subdiacono scribẽs, dicit; Honoratus archidiaconus ecclesiæ Salonitanæ à sanctæ memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat, vt ab antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem contra morè nullo modo cogeretur? Hoc enim fieri sibi non prouehendi gratia; sed causa ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri coepiscopoque nostro interdixerat; nè prædictum Honoratum archidiaconum inuitum proueheret; nève dolorem conceptæ ingratitudinis diutiùs in corde retineret. Cumque & à me hæc eidem summopere fuerint interdicta, non solum mandata DEI negligens, sed etiam scripta nostra contemnẽs; præfatum archidiaconum quasi ad fortiorem honorem prouehens; conatus est callidè degradare. Vndè actum est, vt eo de archidiaconatus loco summo, alium accersiret, qui eius obtemperare moribus posset. Quem Honoratum archidiaconem arbitramur antistiti suo aliundè displicere nõ potuisse, nisi quod eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quã causam subtili voluimus & tunc sanctæ memoriæ decessor meus; & nunc ego indagatiõe discutere. Sed ipse suorum actuum conscius, personam ad iudicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuã præsentis præcepti autoritate duximus fulciendam; quatenus conueniens in Salonam, Natalem fratrem coepiscopumq; nostrum, saltẽ tot scriptis admonitum studeat adhortari; vt supra memoratum archidiaconem in suo statim loco suscipiat. Quòd si facere hoc contumaciter, vt cõsueuit, fortè distulerit; vsum ei pallij, qui ab hac sede concessus est; ex autoritate sedis Apostolicæ contradicito. Quem si, etiam amisso pallio, adhuc in eadem pertinacia perseuerare perspexeris, Dominici quoque corporis ac sanguinis eundem antistitem participatione priuabis? Eum verò, qui contra iustitiæ regulam ad locum alterius prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponi præcipimus? Qui si vltèrius in loco eodem ministrare p̄sumperit; communionis sacræ participatione priuamus. Aequum enim est, vt asperos de iustitia sentiat, quos erga se positos in charitate contempsit. Restituto ergò loco suo Honorato archidiacono, instructam personam supradictus antistes, te compellente, dirigat; qui intentionem eius esse vel fuisse iustam; suis nobis allegationibus possit ostendere. Sed & eundem archidiaconem ad nos venire præcipimus; vt quicquid iustum, quicquid omnipotenti Deo placitum fuerit, cognitis assertio-

assertionibus partium, decernamus. Nos enim nullum pro personali amore defendimus, sed auctore Deo, normam iustitiae, postposita cuiuslibet acceptione personarum, seruamus. Item Honorato Salonitano, iam ex presbyterio in diaconatum reducto; Dudum quidem decessoris nostri nostraque praecipio ad dilectionem tuam cucur-
Lib. 2.
Epist. 32.
Indict. 11.
 rerat, in qua & de obiectis tibi calumniose capitulis fueras absolutus, & in tui gradus ordinem sine aliqua te instituiamus altercatione restitui. Sed quia rursus ante non multum temporis spatium ad Romanam ciuitatem veniens, de quibusdam illic actis incongrue, & de factorum es conquestus alienatione vasorum? atque dum pro hac re, quae tuis obiectionibus respondere potuissent, sustineremus in hac ciuitate personas; Natalis episcopus tuus de hac luce migravit? necessarium iudicamus, easdem praecipiones tam decessoris nostri quam nostras, quas dudum, vt dictum est, pro tua absolutione transmisiimus, praesentibus deinceps apicibus confirmare. Quamobrem a ceteris tibi obiectis capitulis te plenius absoluentem; in tui te ordinis gradu sine aliqua uolumus altercatione permanere; vt nihil tibi penitus mota a praefato viro quaestio quolibet occasione prauiudicet.

10 Item cardinales, violenter in parochiis forensibus ordinatos, in pristinum cardinem Gregorius reuocabat. Quapropter Iohanni episcopo Syracusano scribens, ait; Quorundam ad nos relatione peruenit, Cosmam, qui ex monacho monasterij sanctae Luciae, a decessore tuo venerandae memoriae Maximiano, in ecclesia Syracusana subdiaconus factus, atque a te postea in possessione, quae Iuliana vocatur, presbyter dicitur ordinatus, ita nimia tristitia & loci qualitate vehementer afflictum; vt vitam sibi poenam existimet, & cōtritioni suae, fugae quaeratur auxilium. Et ideo quia tales erga subiectos nostros debemus existere, quales nos, si subiecti fuisset, nostros uolueramus esse praepositos; magna benignitatis est, si eum in ecclesiam, ubi subdiaconi est functus officio, sanctitas tua reducere, atque illic presbyterum studuerit constituere cardinalem. Quod & facere, quantum arbitramur, debes; si nihil est, quod iuste contra ipsum animum tuum exasperet. Si uero aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis fraternitas tua, vt scire possimus, insinuet.

11 Quanta curiositate Gregorius idoneos quosque ad regimen destitutarum quaesierit plebium, breuiter indicabo; vt tantus vir non solum doctrinis, quin & operibus uerus paterfamilias fuisse gregis Dominici probabiliter colligatur. Ait enim in epistola Maximiano episcopo Syracusano; Felix uir clarissimus, praesentium lator, edocuit nos, esse quandam in illis partibus presbyterum, qui ad episcopatus ordinem prouehi probatae uita merito dignus appareat. Hunc ergo fraternitas tua coram se deduci faciat, & eum, sicut certus sum, propter animae periculum diligenter examinet. Quem si ad hunc prouehi gradum dignum esse perspexerit, ad nos studeat destinare; vt eum, Domino disponente, loco cui prouiderimus, possimus ordinare pastorem. Item Cypriano diacono; Amarissimas dilectionis tuae epistolas de domini Maximiani obitu mense Nouembri suscepi. Et quidem ille ad praemia desiderata peruenit; sed infelix populus Syracusanae ciuitatis lugendus est, qui pastorem talem diu habere non meruit. Proinde dilectio tua sollicitudinem gerat; vt in eadem ecclesia talis debeat ad ordinandum eligi, qui post dominum Maximianum eiusdem regiminis locum non indignus videatur aut immeritus fortiri. Et quidem credo, quod Traianum presbyterum maxima pars eligat; qui, vt dicitur, bonae mentis est; sed quantum suspicor, ad regendum locum illum idoneus non est. Tamen si melior inueniri non ualet, & ipse nullis criminibus tenetur inuolutus; condescendi ad eum, cogente nimia necessitate, potest. Si autem mea uoluntas ad hanc electionem quaeritur, tibi secretè indico quod uolo; quia nullus mihi in eadem ecclesia post dominum Maximianum tam dignus uidetur, quam Iohannes archidiaconus Catanensis ecclesiae. Qui si fieri potest, vt eligatur, credo quod apta ualde persona inueniatur. Sed ipse quoque prius de criminibus, quae impedire possunt, a te secretius requirendus est; a quibus si liber inuentus fuerit, eligi iure potest. Quod si factum fuerit; etiam frater & coepiscopus noster Leo ei cessionem facere debet; vt liber ad ordinandum ualeat inueniri. Item Clementinae patriae; Amandum presbyterum a Surrentinis ad episcopatum gloriosa filia, electum esse cognosceas. Quem quia huc scripsimus debere transmitti, contristari de eius absentia non debetis; quia nec abscedere creditur; qui mente uobiscum est. Et quoniam pastorem quaerentibus is, qui uobis olim placuit, gratus est; omnipotentem Deum benedicentes, Christiana magis in hac deuotione gaude-

te. Et vt ad nos celerius alijs profuturus venire debeat, hilariter studete? quia syncretice
 li. 10. ep. 13 charitatis est exultare, quando is, qui diligitur, ad hoc vocatur vt crescat. Item Pas-
 suo episcopo; Bene nouit fraternitas vestra, quam longo tempore Aprucium pasto-
 rali sit sollicitudine destitutum. Vbi diu quaesiuimus qui ordinari debuisset, & nequa-
 quam potuimus inuenire. Sed quia * Importunus mihi in moribus suis, in psalmo-
 dia studio, in amore orationis valde laudatur, & religiosam vitam omnimodo agere
 * Opportu dicitur? hunc volumus vt fraternitas vestra ad se faciat venire, & de anima sua ad-
 moneat, quatenus in bonis studijs crescat. Et si nulla ei crimina, qua per legis sacra re-
 gulam morte mulctantur, obuiant, tunc hortandus est, vt vel monachus, vel a nobis
 subdiaconus fiat; & post aliquantulum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastoralē cu-
 ram debeat promoueri. Item Venantio patrio Panormitano, petenti sibi quendam

Libr. 11.
Epist. 14.

Lib. 12.
Epist. 6.

presbyterum episcopum consecrari, rescribit, inter cetera dicens; Hunc presbyterum
 dare omnimodo nobis excellentia vestra sciat esse difficile; quia personarum nos ne-
 cessitas ad ordinanda alia loca pastoribus destituta non leuis angustat.

12 Sed quia necessitate ordinandarum se angustatum meminit personarum; ne in-
 discussē quenquam promouisse putetur, vno exemplo videtur docendum. Ait enim
 in epistola Iohanni episcopo; Ne incauta eorum ordinatio, qui ad episcopatum eli-
 guntur, valeat prouenire, vigilanti de eorum personis est sollicitudine requirendum?
 Indicatum siquidem nobis est, Florentinum archidiaconum ecclesie Anconitanæ,
 qui ad episcopatum electus fuerat, scriptura quidem sacra scientiam habere, sed ita
 ætatis esse senio iam contractum, vt ad regiminis officium non possit assurgere; Adij-
 cientes etiam, ita illum tenacem existere, vt in domum eius amicus ad charitatem nū-
 quam introeat. Rusticus autem, diaconus eiusdem ecclesie, qui similiter electus fue-
 rat, vigilans quidem homo dicitur; sed quantum asseritur, psalmos ignorat. Florenti-
 num verò diaconum ecclesie Rauennatis, qui electus ab omnibus memoratur, soli-
 citum esse nouimus; sed qualis sit interius, omnino nescimus. Ideoq; fraternitas tua
 vnā cum fratre & coepiscopo nostro Armenio, suprascripte ecclesie Anconitanæ vi-
 sitatore, illuc festinet accedere; & diligēter de vita ac moribus singulorum requirere,
 si de nullo sibi sunt crimine conscij, quod eos ad hoc officium veter accedere. Pari-
 ter etiam requirendum est, si hoc, quod de præfato archidiacono dictum est, quia nū-
 quam amicus domum eius ingressus est, ita se veritas habeat? Et vtrum ex necessita-
 re, an ex tenacia talis sit; aut si ita senex est, vt ad regendum nō possit assurgere, vel si ta-
 ctis factis sanctis euangelijs (sicut nobis nūciatum est) iusiurandum præbuit, nunquam
 se ad episcopatum accedere. Sed & de Rustico diacono, quantos psalmos minus te-
 net, scrutandum est. Florentino autem diacono Rauennati, si nullum, sicut diximus,
 crimen est quod obstat, apud episcopum eius agi necesse est, vt ei debeat cessionem
 concedere. Non tamen ex nostro mandato vel dicto; ne contra suam eum volunta-
 tem concedere videatur.

Ecclesia
per quos
vel iter, vel
cadat.
* Scrinienfi
Li. 4. ep. 35.

13 Et quidem Gregorius prudenter cognoscens, totum corpus Ecclesie tam per bo-
 nos episcopos feliciter stare, quam per malos infeliciter cadere; non solum diuersarū
 gentium diuersi ordinis clericos, verum etiam vacantes episcopos in sua dioceseos
 episcopatus inuitabat. Vnde Sebastiano episcopo * Smyrnesi inter cetera scribit, di-
 cens; Debitum salutationis alloquium soluens, indico, quod ad me Bonifacio defen-
 sore referente peruenerit, quia vir sanctissimus frater noster dominus Anastasius pa-
 triarcha in vna suarum ciuitatum regendam vobis ecclesiam committere voluit; &
 consentire noluitis. Quem sensum atque sapientiam vestram, valde ego libenter am-
 plexus sum, & laudavi vehementer; & vos felices, me infelicem esse deputaui; qui tali
 hoc tempore regimen Ecclesie suscipere consensi. Si tamen animus vester fortassis
 fratribus condescendendo, & misericordie operibus intentus, ad hoc vnquam cōsen-
 tire decreuerit, peto vt amori meo alium minimē præponatis; Sunt enim in Sicilia in-
 sula ecclesie vacantes Episcopis; Et si vobis placet, authore Deo, Ecclesiam regere, iu-
 xta beati Petri Apostoli limina cum eius adiutorio melius potestis. Si verò non placet,
 feliciter state, & pro nobis infelicibus exorate.

* Bagaudæ
Li. 1. epi. 8.

14 Interea Gregorius locis munitis Episcopis constitutis, dissipatas ecclesias ad-
 unabat. Quapropter * Bagaudæ Formiensi Episcopo scribit, dicens; Et temporis ne-
 cessitas nos perurgeat, & imminutio exigit personarum, vt destitutis ecclesijs salubri ac
 prouida debeamus dispositione succurrere. Et ideo quoniam ecclesiam Mintur-
 nensem funditus tam cleri quam plebis destitutam desolatione cognouimus; tuamq;
 pro

pro ea petitionem, quatenus Formianæ ecclesiæ, in qua corpus beati Erasmi martyris requiescit, cuiq; fraternitas tua præsidet, adiungi debeat! piam esse ac iustissimam prævidentes, necessarium duximus, consulentes tam desolationi loci illius, quam tuæ ecclesiæ paupertati, reditus supradictæ ecclesiæ Minturnensis, vel quicquid ei antiquo modernoque iure vel privilegio potuit potest ve qualibet ratione competere, ad tuæ ecclesiæ ius potestatemque hac præcepti nostri autoritate migrare, vt à præsentem tempore, sicuti de propria ecclesiâ debeas cogitare, eiq; competentia tua prouisione disponere: quatenus deinceps quod perire nuncusq; potuit, pauperum ecclesiæ tuæ utilitatibus clerique proficiat.

Item Benenato episcopo; Et temporis qualitas, & vicinitas nos locorum inuitat, vt Cumanam atque Misernatium vnire debeamus ecclesias. Quoniam hæ non longo à se itineris intervallo seiunctæ sunt, nec peccatis facientibus tanta populi multitudo est, vt singulos, sicut olim fuit, habere debeant sacerdotes. Quia igitur Cumani castri sacerdos cursum vitæ huius expleuit, vtraque nos ecclesias præsentis autoritatis pagina vnisse, tibi que commississe cognosce, propriumq; vtrarumque ecclesiarum scito te esse potestatem. Et ideò te quæcunque tibi de earum patrimonio vel cleri ordinatione promotione iuxta canonum statuta visa fuerint ordinare atq; disponere, habebis vt proprius remanserit, liberâ ex nostræ autoritatis consensu atq; permissione licentiam. Vbi verò commodius ac utilius esse perspexeris, habitato! Ita sanè, vt alteram ecclesiâ, à qua corporaliter ad præsens absens es, sollicita prouidentiq; cura disponas, quatenus diuina illic mysteria solenniter auxiliante Domino peragantur. Fraternitas ergò tua tanta in adhortatione populi lucrandisque animabus sollicitudine cura semper inuigilet, quanto se vnitarum ecclesiarum gubernationis onera suscepisse cogitoscit. Item Iohanni episcopo Veliterno; Postquam hostilis impietas diuersarum ciuitatum ita peccatis facientibus desolauit ecclesias, vt reparandi eas spes nulla populo deficiente remanserit, maiori valde cura constringimur, nè defunctis earum sacerdotibus, reliquæ plebis, nullo pastoris moderamine gubernata, per inuia fidei, hostis callidi rapiantur, quod absit, inuidia. Huius ergò rei sollicitudine sæpè comoniti hoc nostro fedit cordi consilium, vt vicinis eas mandaremus pontificibus gubernandas. Ideoq; fraternitati tuæ curam gubernationemq; trium Tabernensium ecclesiæ præuidimus committendam. Quam tuæ ecclesiæ aggregari vniriq; necesse est, quatenus vtrarumque ecclesiarum sacerdos & rector, CHRISTO adiutore, possis existere: & quæcunq; tibi de eius patrimonio vel cleri ordinatione seu promotione vigilanti ac canonica visa fuerint cura disponere, quippe vt pontifex proprius, liberam habebis ex præsentem nostra permissione licentiam.

Lib. 2.
Epist. 31.
Indict. 10.

15 At verò ciuitatum desolataram pontifices Gregorius vacantibus ciuitatibus inordinare curabat. Vnde Martino episcopo Corficæ inter cætera scribens: Quoniam, inquit, ecclesiâ Tamitana, in qua dudum fuerat honore sacerdotali tua fraternitas decorata, ita est delictis facientibus hostili feritate occupata & diruta, vt illic ulterius spes remeandi nulla remanserit: in ecclesiâ te Alirenti, quæ iamdiu pontificis est auxilio destituta, Cardinalem secundum petitionis tuæ modum hac autoritate constituimus sine dubio sacerdotem. Ita ergò studio vigilantem cum Dei amore secundum canonum præcepta cuncta dispone & ordina, vt & fraternitas tua suis desiderijs se gaudeat fuisse potitam, & ecclesiâ Dei alterno gaudio repleatur, Cardinalem te suscepisse pontificem. Item Iohanni episcopo Squillaceno; Pastoralis officij cura nos admonet, destitutis ecclesijs proprios constituere sacerdotes, qui gregem Dominicum pastorali debeant sollicitudine gubernare. Propterea te Iohannem, ab hostibus captiuatæ Lilitanæ ciuitatis episcopum, in Squillacena cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem, vt & susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas, & licet à tua, hoste imminente, depulsus sis, aliam quæ pastore vacat, debeas ecclesiâ gubernare! Ita tamen, vt si ciuitatem illam hostibus liberam effici, & Domino protegente, ad priorem statum contigerit reuocari, in eam, in qua prius ordinatus es, ecclesiâ reuertaris. Si autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate prematur, in hac, in qua à nobis incardinatus es, debeas ecclesiâ permanere.

Lib. 2.
Epist. 25.
Indict. 10.

16 Sed & expulsos episcopos, quos tam citò Gregorius vel incardinare non poterat, vel quorum reditum ad sedes proprias contingere posse sperabat, alijs episcopis, qui tunc videlicet in locis suis degebant, interim pro sustentatione ac stipendijs præsentis

ferentis vitæ iungebat, generaliter dicens: Fratres & coepiscopos nostros, quos & captiuitatis diuersarumque necessitatum angustia comprimunt, studete consolandos, conuiuandosque vobiscum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere: Non quidem vt per communionem episcopalis throni dignitas diuidatur, sed vt ab ecclesia iuxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris ecclesijs auctoritatem tribuimus, sed tantum vestris solatijs eos contineri summo opere hortamur.

Lib. 2.
Epist. 11.
Indict. 10.

17. Loca quoque sedium prudentissimus pontifex, accepta iusta occasione, mutabat. Vnde Iohanni episcopo Veliterno scribit, dicens: Temporis qualitas ad monet, episcoporum sedes, antiquitus certis ciuitatibus constitutas, ad alia, quæ securiora putamus, eiusdem diocesis loca transponere, quo & habitatores nunc degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Iohannem fratrem coepiscopum, quæ nostrum Veliternensis ciuitatis, sedemque tuam in locum, qui appellatur Arena, ad sanctum Andream Apostolum præcipimus exinde transmigrare: Quatenus & ab hostilitatis incurfu liberior existere valeas, & illic consuetudinum solennium festa disponas.

18 Et notandum quod Gregorius licet monasteria & episcopatus vniërit, atque vacantes episcopos vacantibus ciuitatibus incardinare studuerit, nunquam tamen episcopum ab integritate suæ ecclesiæ, vel ipse in aliam commutauit, vel sub quacunque occasione migrare consensit. Nam postquam Demetrium Neapolitanum episcopum super criminibus manifestis depouit, cum ab eisdem Neapolitanis incardinari sibi Paulum Nepesinum episcopum magno opere quereretur, discretissimus pontifex visitatione ciuitatis Nepesinæ Iohanni episcopo delegata, eundem quidem Paulum visitatorem illis tribuit, Cardinalem verò constituere tam primò dispensatoriè distulit, quam post eam penitus recusauit. Cui postmodum licentiam reuertendi ad suam diocesim concedens, centum solidos de Neapolitana ecclesiâ & vnum puerulum orphanum, qualem ipse de familia eiusdem ecclesiæ voluisset, dari præcepit.

Lib. 4. epi.
30.

19 Aliarum parochiarum clericos sibi, & alijs discretissimus pontifex discretissime indicare curabat. Quapropter Eliæ presbytero & Abbati prouincia Iauriæ post aliqua scribens: Filium, inquit, vestrum Epiphanium mandastis, vt ad sacrum ordinem prouehere deberemus, vobisque retransmittere. sed in vno vos audiuius, in altero verò minimè potuimus. Diaconus quidem factus est, sed quisquis semel in hac ecclesiâ sacrum ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet. Si ergo videre vos non potui, hac ex re consolationem habeo, quia in filio vestro requiesco.

Lib. 3. epi.
14.

20 Item Maximiano episcopo Syracusano: Præsentium lator Felix diaconus, cum nullatenus in hæreticorum dogmata lapsus sit, nec à catholica fide discesserit, prauis illuctus aduersus Constantinopolitanam synodum suspicionibus, in Istricorum se separatione remouerat. Qui cum Romam venisset, recepta à nobis, iuuante Domino, ratione, excessum suum recepta Dominici corporis & sanguinis communionem correxit. Quia ergo, vt dictum est, non in hæresim incidit, sed à sacris generalis Ecclesiæ mysterijs quasi rectæ studio intentionis errauit, imbecillitati eius atque necessitatibus consulentes, maximeque sustentationi eius pietatis intuitu prouidentes, in tua Syracusana ecclesiâ eum præuidimus cardinandum. Item Fortunato episcopo Neapolitano: Fraternitatem tuam à nobis petiisse recolimus, vt Gratianum ecclesiæ Venafranae diaconum tuæ concederemus ecclesiæ cardinandum, & quoniam nec episcopum, cui obsecundare, nec propriam habere ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere, petitionem tuam non præuidimus differendam, idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessariò duximus concedendum, habituro licentiam diaconem illum, nostra interueniente auctoritate, ecclesiæ tuæ, Deo propitio, constituere cardinalem. Item Cypriano diacono: Sicut dilectio tua studiosè laborauit pro persona fratris & coepiscopi nostri Iohannis, vt in Syracusana ecclesiâ auctore Deo debuisset ordinari: ita nunc necesse est, vt per dilectionis tuæ studia ei quoque regiminis solatia ministrentur. Quendam enim presbyterum proprium habuisse se perhibet, qui tamen à fratre & coepiscopo nostro Leone in Catanensi ecclesiâ dicitur ordinatus. Et quia in nouam ecclesiam vadit, & suos illic proprios homines habere necesse est, vt dum causarum tumultibus premitur, in secreto suo inueniat vbi requiescat: prædicto fratri

Lib. 5. epi.
11.

Lib. 5. epi.
20.

& co.

& coepiscopo nostro Leoni blandè & leniter persuadere debes, vt ei præfatū presbyterum cedere debeat, nè, quem tam benignus ad ordinandum cessit, ordinatum destituere fortasè videatur.

21 Antiquissimum Ecclesiasticæ consuetudinis ordinem Gregorius ab Apostolis traditum, & ad sua vsque tempora solenniter conseruatum, adeo studiosissimè retinebat, vt nullum quantalibet sanctitate, sapientia, nobilitatève polleret, anterioribus clericis in conuentu, confessu, statione siue subscriptione præponeret. Vnde Ianuario Caralitano episcopo scribens: Liberatus, inquit, de quo nobis tua fraternitas indicauit, qui diaconi fungi perhibetur officio, si à decessore tuo non factus est Cardinalis, ordinatis à te diaconibus nulla debet ratione præponi: nè eos, quos consecrando probasse cognosceris, reprobare supponendo quodammodò videaris. Prædictum itaque Liberatum, quem reprimendus ambitionis inflat spiritus, omni instantia ab intentionis suæ prauitate compescce, & vltimum inter diaconos stare constitue: nè, dum se illicite præferri contendit, immeritus loco, in quo nunc situs est, iudicetur. Cuius tamen si obedientia fueris inuitatus, & cum post hoc facere Cardinalem volueris, nisi pontificis sui cessionem solenni more meruerit, abstinendum ab omni eius incardinatione memineris. Quoniam æquitati conuenire non ambigis, vt alijs seruare non differas, quod ipse quoque tibi seruari desideras.

Li. 1. epi. 81.

22 Cuius videlicet antiquissima consuetudinis ordine Gregorius prouocatus, defunctorum episcoporum ecclesias pro faciendis inuentariis, & eligendis legitimæ opinionis episcopo, vicinis episcopis commendabat, hoc modo scribens: Obitum illius antistitis directæ relatio patefecit. Quapropter visitationis destitutæ ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouisionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijsq; vel quicquid illud est in patrimonio eiusdem, à quoquam presumatur, ecclesiæ. Et ideo fraternitas tua ad prædictam ecclesiam ire properabit, & assiduis adhortationibus clerum plebemque eius admonere festinet, vt remoto studio, diuersarum partium vno eodemq; consensu, talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonicis nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum, ad nos veniat cõsecrandus: Prouisurus ante omnia, nè ad hoc cuiuslibet cõuersationis vel meriti laicæ personæ adspirare præsumat, & tu periculū ordinis tui, quod absit, incurras. Monasteria autem, si qua sunt in ipsius parocchia constituta, sub tua cura dispositio, neq; quousq; illic proprius fuerit episcopus ordinatus, esse cõcedimus, vt sollicitudinis tuæ vigilantia proposito suo congrua, Deo adiuvante, actione respondeat.

Lib. 2. Epi.
19. & 26.
Indict. 10.

Item clero, ordini & plebi: Vestri antistitis obitum cognoscetes, curæ nobis fuit destitutæ ecclesiæ visitatione illi fratri & coepiscopo nostro sollemniter delegare. Cui dedimus in mandatis, vt nil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijsque à quoquam vsurpari patiat. Cuius vos assiduis adhortationibus conuenit obedire, quatenus in ecclesiastico obsequio sacerdos exquiratur, qui à venerandis canonicis nulla discrepet ratione. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, & visitatoris pagina prosequente, ad nos veniat ordinandus. Prouisuri ante omnia, nè cuiuslibet vitæ vel meriti laicæ personam præsumatis eligere. Et non solum ille ad episcopatus apicem nulla ratione prouehetur, verum etiam vos nullis intercessionibus veniam posse promereri cognoscite: Sed omnes, quos ex vobis de laica persona adspirare confiterit, ab officio & a communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Lib. 2.
Epi. 27.
Indict. 10.

23 Nulla occasione Gregorius quicquam de donarijs siue prædijs quarumlibet ecclesiarum patiebatur auferri. Idcirco Maximiano Syracusano episcopo inter alia scribit, dicens: Charitatem tuam cõmonere curauimus, vt si quispiam episcoporum de hac luce migrauerit, vel, quod absit, pro suis fuerit motus excessibus, conuenientibus hierarchicis cunctisq; cleri prioribus, atque in sui præsentia inuentarium ecclesiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: nè, sicut antea fieri dicebatur, species quædam aut aliud quodlibet de rebus ecclesiæ, quasi pro faciendis inuentarij labore, tollatur. Sic nanque ea, quæ ad munitionem facultatis pauperum pertinent, desideramus expleri, vt nulla penitus in rebus eorum ambitiosis hominibus venalitatatis relinquatur occasio. Visitatores ecclesiarum, clerici quoque eorum, qui cum ipsis per non suæ ciuitatis parocchias fatigantur, aliquod laboris sui capiant, te dispo-

Li. 3 epi. 11

Q nente,

nente, subsidium. Iustum namq; est, vt illic consequantur stipendium, quo pro tempo-
re suum commodare reperiuntur obsequium.

24. Consuetudines dationum vel xeniorum à suis episcopis accipere Gregorius, qua
si pondus quoddam pestiferum, toto mentis conamine detrectabat. Vnde Felici epi-
scopo Messanenſi: Consuetudines, inquit, quæ ecclesijs grauamen noſcuntur induce-
re, noſtra nos decet conſideratione remittere: nè illic aliqua cogantur inſerre, vnde
ſibi referenda debent potiùs expectare. Clericis quidem tuis vel aliorum conſuetudi-
nem te oportet illibatam ſeruare, eiſq; annis ſingulis, quæ ſunt cõſueta, tranſmittere.

Nota tanti
viri mira-
bilem ſyn-
ceritatem.

Lib. 4.
Epiſt. 19.

Nobis verò de cæterò, nè quid tranſmitti debeat, in hibemus. Et quoniam non dele-
ctamur xenijs, palmatianas, quas tua direxit fraternitas, cum gratiarum actione ſuſce-
pimus. Sed eas, nè quod exinde ſentire potuiſſes diſpendium, digno fecimus precio
venundari, & id tuæ fraternitati tranſmiſimus ſigilla tũ. Sed quia charitatem tuam ad
nos velle venire cognouimus, ſcriptis præſentibus admonemus, vt ad veniendum non
debeas laborem aſſumere: ſed ora pro nobis, vt quanto nos itineris interualla diſſoci-
ant, tanto animis noſtris adiuicem, Chriſto adiuuante, ſumus in charitate coniuncti:
quatenus alterna nos obſecratione iuuantes, ſuſceptum officiũ venturo integrum iu-
dici reſignemus. Item Iohãni episcopo primæ Iuſtinianæ cui & pallium mittit, & vices
ſuas committit, poſt multa ſcribit: Xenia aut̄ veſtrę ſanctitatis ſuſcipere omninò no-
lueram, quia valdè eſt incongruum, vt à prædatis & afflictis fratribus munera perce-
piſſe videremur. Sed reſponſales veſtri alio me argumento vicerunt, ad eum illa deſe-
rentes, à quo non poſſent oblationes veſtræ fraternitatis repelli.

25. Hinc eſt, quòd Gregorius episcoporum neminem ad Urbem fatigare delectans,
Maximiano Syracuſano episcopo vices ſuas per Siciliam totam commiſit, præcipi-
ens, vt omnes episcopi ſemèl in quinquennio Romam venirent. Vnde Cypriano dia-
cono ſcribens, ait. Nouit dilectio tua hanc olim conſuetudinem tenuiſſe, vt fratres &
coepiscopi noſtri Romam ſemèl in triennio de Sicilia conuenirent, ſed nos eorum la-
bori conſulentes, ſcias conſtituiſſe, vt ſuam hic ſemèl in quinquennio præſentiam ex-
hiberent, &c. Vbi notandum, quia ſi B. Gregorius xenia, quod credi nefas eſt, anhela-
ret, non episcoporum aduentus à triennio in quinquennium protelaret, immò à tri-
ennio in biennium proculdubiò feſtinaret.

26. Sed quando xenia gratè ſuſciperet, qui quanuis diſpenſandas alterius eleemo-
ſynas recuſare timeret, eas tamen & timendo ſuſcipiebat, & cauſiſſimè diſpenſabat?
Quiq; adeò ſua dare, & aliena non accipere conſueuerat, vt etiam rerum quarundam
precia penitus reſutaret. Vnde Eulogio patriarchæ Alexandrino inter cætera ſcribit,
dicens: De lignis quòd ſcribitis, quia breuia fuerint: nauis, per quam tranſmiſa ſunt,
qualitas fecit. Quia ſi maior nauis veniſſet, potuiſſem ligna etiam maiora tranſmittere.
Quòd aut̄ dicitis, quia ſi maiora tranſmittimus, precium datis: largitati quidem gra-
tias agimus, ſed accipere precium, euangelio interdiciente, prohibemur. Nos enim ea,
quæ tranſmittimus, ligna non emimus: & quomodò poſſumus precium accipere, cũ
ſcriptum ſit, Gratis accepitiſtis, gratis date? Nũc ergò iuxta modum nauis per nauclerũ
parua ligna tranſmiſimus: ſequenti verò anno, ſi omnipotenti Deo placuerit, maiora
preparamus.

Li. 7. ep. 29.

Matt. 10.

Lib. 10.
Epiſt. 54.

27. Non mirum, ſi liberaliſſimus pontifex nullas conſuetudines à ſuis ſuffraganeis,
nulla xenia capiebat, quibus ipſe, ſi qua neceſſaria habere videbantur, ſatis hilariter mi-
niſtrabat. Vnde Venantio episcopo Peruſino ſcribit, dicens: Fratrem & coepiscopum
noſtrum Eccleſium frigore omninò laborare cognouimus, pro eo, quòd hyemalem
veſtem non habeat, & quia aliquid ſibi à nobis petijt debere tranſmitti, fraternitati tuę

* amphiba-
lum.

ad hoc per latorem præſentium tranſmiſimus * Amphimachum, tunicam & pecto-
rale, vt à te ei debeant ſinè mora tranſmitti. & ideò ad prædictum fratrem noſtrum ſub
omni illud celeritate ſtude tranſmittere, atque nobis hoc ipſum quia tranſmiſeris, tuis re-
nunciare epiſtoliſ non omittas. Sed ita fac, vt ad tranſmittendum, quia vehemens fri-
gus eſt, moram aliquam minimè facias. Item eidem Eccleſio Cluſino episcopo: Scri-
pta fraternitatis veſtræ ſuſcipientes, contriſtati ſumus, quòd vos per ea & grauit̄ in-
firmatos, & adhuc debiles eſſe cognouimus. Et licet ſanctitatem veſtram videndi deſi-
derium haberemus, benè tamen feciſtis iſto vos illic tempore continere, nè venientes
huc, de ægritudinis veſtræ moleſtia recidiuam nobis triſtitiã faceretis. Et poſt pauca:
Vnum autem caballum vobis qualem inuenire potuimus, de benedictione ſancti Pe-
tri tranſmiſimus, vt habeatis, cum quo poſt infirmitatem veſtari poſſitis.

Lib. 8. ep.
46.

28 Tali patrono tunc illius temporis pontifices ampliati, tam nouas ecclesias à fundamentis confruentes ornare, quàm veteres quoque splendidissimè renouare cœperunt. Nam Gregorius nihil in suis cœpiscopis magis, quàm sanctitatem, sapientiam & liberalitatem, curiosissimè quærabat. Quod vt significantius elucescat, quasdam epistolarum eius adhibeo, quarum testimonio lector meus quorundam Episcoporum vitia repræhensâ cognoscat. Ait enim in epistola Secundino seruo DEI inter cætera:

29 Fratrem nostrum Marinianum Episcopum verbis quibus vales, excita, quia eum obdormisse suspicor. Nam venere quidam ad me, in quibus erant quidam senes mendicantes. Qui à me discussi sunt, à quibus quid acceperint: & per singula retulerunt, quanta eis & à quibus in itinere data sunt. Quos dum sollicitè de prædicto fratre requirerem, quid eis dedisset, responderunt se eum rogasse, sed ab eo nihil accepisse: ita vt neq; panem in via acceperint, quod dare omnibus illi ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim: Respondit nobis, dicens: Non habeo, quod vobis debeat dare, non habet. Dic ergo illi, vt cum loco mutet mentem. Non sibi credat solam lectionem & orationem sufficere, vt remotus studeat sedere, & de manu nihil fructificare. Sed largam manum habeat, necessitatem patiens occurrat, alienam inopiam suam credat: quia si hæc non habet, vacuum episcopi nomen tenet.

30 Item Sereno Episcopo Massiliensi post aliqua: Per larum ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, nè adorari debuissent, confreris. Et quidem quia eas adorari vetuisses, omninò laudauimus: fregisse verò repræhendimus. Dic frater, à quo factum sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Si non aliud, vel illud te debuit reuocare, ne despectis alijs fratribus, solū te sanctum esse crederes & sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturam historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legitibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipsa ignorantes vident quod sequi debeant: in ipsa legitur, qui literas nesciunt. Vnde & præcipue gentibus pro lectione pictura est. Quod magnoperè à te, qui inter gentes habitas, attendi decuerat, nè dum recto zelo incautè succederis, ferocioribus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in ecclesijs, sed ad instruendas solummodò mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretionem condidisset, sine dubio & ea, quæ intendeas, salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed dispersum potius poteras congregare: vt pastoris in te meritum nomen excelleret, non culpa disperforis incumberet. Hinc autem, dum in hoc animi tui incautè nimis morus exequeris, ita tuos scandalizasse filios perhiberis, vt maxima eorum pars à tua se communionem suspenderet. Quando ergo ad ouile Dominicum errantes oues adduces, qui quas habes, retinere non preuales: Proinde hortamur, vt vel nunc studeas esse sollicitus, atq; ab hac te præsumptione compescas, & eorum animos, quos à tua disunctos vnitate cognoscis, paterna ad te dulcedine omni annisū omniq; studio reuocare festines.

31 Ianuario quoq; Caralitano Episcopo post aliqua scribit, dicens: Inter querelas multiplices Isidorus, vir clarissimus, à fraternitate tua frustra se excommunicatum anathematizatumq; conquestus est. Quod quamobrem factum fuerit, dum à clerico tuo, qui præses erat, voluissimus addiscere, pro nulla alia causa, nisi pro eo, quod te iniuriauerat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer afflixit. Quia si ita est, nil te ostendis de celestibus cogitare, sed terrenam te conuersationem habere significas, dum pro vindicta propriæ iniuriæ, quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis inuexisti. Vnde de cætero omninò esto circumspectus atque sollicitus, & talia cuiquam pro defensione iniuriæ tuæ inferre denuò non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias postea vindicandum.

32 Item eidem: Prædicator omnipotentis Domini Paulus Apostolus præcipit, dicens: Seniores nè increpaueris. Sed hæc eius regula in eo seruanda est, cū culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi enim senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est: Laqueus iuuenum omnes vos, & rursū Prophetæ dicit: Puer centum annorum, maledictus erit. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute per-

te peruenit, vt eam, nisi adhuc humanitùs pensarem, fixa iam maledictione feriremus. Dicitum quippe mihi est, quòd dominicorum die priusquàm Missarum solennia celebrares, ad exaradam messëm latoris præsentium perrexisti, & post exarationem eius, Missarum solennia celebrasti. Post Missarum verò solennia etià & terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum què pœna debuit insequi, omnes qui audiunt, sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus: sed filius noster Cyriacus Abbas, à nobis requisitus, dū esset Caralis, ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur, aliquandò respice senex, atq; à tanta leuitate morum, & operum peruersitate compescere. Quia quanto morti vicinior efficieris, tanto fieri sollicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculada: sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus.

Lib. 9.
Epist. 48.

33 Omnes omninò pontifices à lectione librorum gentilium Gregorius inhihebat. Quapropter Desiderio Galliarū episcopo, pallium postulanti scribit, inquit: Cum multa nobis bona, de vestris fuissent studijs nūciata, ita cordi nostro est nata letitia, vt negare ea, quæ sibi fraternitas vestra cōcedenda deposcerat, minimè pateremur. Sed post hoc peruenit ad nos, quod sine verecundia memorare non possumus, Fraternitatem tuam grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehementiùs aspernati, vt ea, quæ prius dicta fuerant, in gemitum & tristitiam verteremus: quia in vno se ore, cum Iouis laudibus, Christi laudes non capiunt. Et quàm graue nefandumque sit episcopis canere, quod nec laico religiosa conueniat, ipse considera. Nam quāuis dilectissimus filius noster Cādidus presbyter post modum veniens hac de re subtiliter inquisitus negauerit, atque vos conatus fuerit excusare, de nostris tamen adhuc animis non recessit. Quia quāto execrabile est hoc de sacerdote narrari, tanto vtrum ita necne sit, districta & veraci oportet satisfactio. ne cognosci. Vndè si post hoc euidenter hæc, quæ ad nos perlata sunt, falsa esse claruerint, neque vos nugis & secularibus literis studere constiterit, & Deo nostro gratias agemus, qui cor vestrum maculari blasphemis nefandorum laudibus non permisit, & de concedendis, quæ poscitis, securi iam & sine aliqua dubitatione tractabimus.

Lib. 2. epist.
14. Ind. 10.

34 Nihilominus Natali Salonitano episcopo scribit, dicens: Multis ab vrbe tua venientibus, frater reuerendissime, didici, pastoralis cura derelicta, solis te conuiujs occupatum. Quæ audita non crederem, nisi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia lectioni nequaquam studeas, nequaquam exhortatiōi inuigiles, sed ipsum quoque, vsum ecclesiastici ordinis ignores, hoc est in testimonium, quod eis, sub quibus es positus, seruare reuerentiam, nescis.

Ibidem
Epist. 37.
Gen. 18.

Gen. 27.

35 Sed cum Natalis per inanē philosophiam scriptis proprijs se niteretur inculpabilem demonstrare, mitissimus doctor Gregorius ita rescripsit: In conuiuiorum defensione vestra fraternitas Abrahamæ conuiuij memorat, in quo, teste sacro eloquio, tres angelos suscepisse perhibetur. Sed hoc exemplo neque nos beatitudinem vestram reprehendimus, si hanc suscipere angelos in hospitalitatem cognoscimus. Rursum narrat tua fraternitas Isaac satiatum, filio benedictionē dedisse. Quæ vtraque, veteris testamenti, quia ita sunt gesta per historiā, vt tamen signaret aliquid per allegoriam: vtinam valeamus sic res gestas legendo percurrere, vt possimus etiam gerendas præuidendo sentire. Ille quippe in tribus Angelis vnum salutans, Trinitatis subsistentias vnus substantiæ esse declarauit. Iste verò satiatum benedicit filij, quia qui diuinis epulis repletur, illius sensus in prophetiæ virtutem extenditur. Diuinæ autem epulæ, sacri eloquij verba sunt. Si igitur assiduè legitis, si exempli ab exterioribus trahentes,

Epulæ diuinæ, scriptura sacra.

Matth. 11.

interna penetratis, quasi de agri venatione satiatum, mentis ventrem repletis: vt anteposito filio, suscepto videlicet populo, possitis ventura nunciare. Sed iam in hoc seculo caligat, qui de Deo aliquid prophetat: Quia profectò dignum est, vt hinc iam per concupiscentiam minus videat, cuius sensus per intelligentiam intus coruscat. Hæc ergo ad vosmetipsos trahite, & si vos tales agnoscitis, nihil est, quod de vestra estimatione dubitetis. Gaudere quoque beatitudinem vestram inuenio, si voracis nomen cum rerum authore sustineat. Quod ego breuiter expono, quia si de vobis falsum dicitur, nomen hoc veraciter cum rerum authore sustinetis. Si verò de vobis verum est, quod de illo falsum fuisse quis dubitet, absolueret vos non valet par nomen, quorum dispar est causa. Nam cum eo crucem etiam periturus latro suscepit: sed quem reatus proprius tenuit, par crucifixio non absoluit. Ego tamen quantis valeo precibus de-

bus depono, vt sanctissimam fraternitatem vestram auctori nostro Deo nõ solum nomen, sed etiam causa cõiungat. Conuiuia autem, quæ ex intentione impendende charitatis fiunt, rectè vestra sanctitas in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc veraciter ex charitate prodeunt, cum in eis nulla absentiu vita mordetur, nullus ex irrisione reprehenditur, & nõ in eis inanes secularium negotiorum fabula, sed verba sacræ lectõis audiuntur: cum non plus quã necesse est, seruitur corpori, sed sola eius infirmitas reficitur, vt ad vsus exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaq; si vos in vestris conuiujs agitis, abstinentium (fateor) magistri estis. Quod ergo Pauli Apostoli ad me testimonium posuistis, Qui non manducat, manducantẽ non iudicet: omninõ existimo incongruum fuisse. Quia neque ego non comedo, neque ob hoc à Paulo Apostolo dictum est, vt membra Christi, quæ in eius corpore, id est, in Ecclesia sibi charitatis compage connexa sunt, nullã de se vllõ modo curam gerant. Sed si neque ego ad te, neque tu aliquid pertineres ad me, iure tacere compelleret: vt eum non reprehenderem, qui emendari non posset. Hæc ergo sententia propter eos solummodò dicta est, qui illos iudicare student, quorum cura sibi commissa non est. At postquã nos auctore Domino vnum sumus, si vobis ea, quæ corrigenda sunt, tacemus, valdè delinquimus.

Conuiuia
quonã ex
charitate
proficiscã-
tur.

Rom. 14.

36 Neminem sanè pontificum à parocia sua saltè parumpèr absque inuitabili prorsus necessitate discedere Gregorius permittebat, quos nimirum in causis mundialibus occupari vehementissimè prohibebat. Vndè Romano defensori scribit, dicẽs: Perlatum ad nos est, reuerendissimũ fratrem nostrum Basilium episcopum, velut vnum de laicis, in causis secularibus occupari, & prætoria inutiliter obsecũ dare. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reuerentiam sacerdotalẽ annihilat, statim vt experientia tua hoc præceptum susceperit, eum itã ad reuertendum districte executione compellat, quatenus ei illic, te insistente, quinque diebus sub qua libet excusatione immorari non liceat: Nè, si quolibet modo eum ibidẽ amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos grauiter incipias esse culpabilis.

lib. 8. ep. 11.

37 Item Anthemio subdiacono: Peruenit ad nos, Pimeniũ, Amalphantanæ ciuitatis episcopum, in ecclesia sua residere non esse contentum, sed foras diuersa per loca vagari. Quod videntes alij, nec ipsi in castro se retinent: sed eius exemplum sequentes, foris magis eligunt habitare. Et quia hoc agentes, ipsi potiùs ad suam hostes depredationẽ inuitant: idcirco hac tibi auctoritate præcipimus, vt suprascripto episcopo terminari non desinas, quatenus hoc de cæterò facere non præsumat, sed in ecclesia sua sacerdotali more resideat. Quem si forè nõ emendari post tuam interminationem cognoueris, in monasterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare, vt quid facere debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

lib. 5. ep. 25.

38 Nõ mirum, si Gregorius ex ministerio sibi credito, curabat vitia quorumlibet præpositorũ verbis salubribus increpare, qui lapsum propriæ amitæ non dubitauerit ad instructionẽ populi posterorum memoriæ commendare. Siquidem euangelica sententia, qua dicitur, Multi sunt vocati, pauci verò electi, volens multorum vocationẽ à paucorum electione formis exemplorum discernere, perhibet dicẽs: Pater meus tres sorores habuit, quæ cunctæ, sacræ virgines erant. Quarũ vna Tharsilla, alia Gordiana, alia Aemiliana dicebatur. Vno omnes ardore conuersæ, vno eodemq; tempore sacratæ, sub districtione regulari degẽtes, in domo propria socialẽ vitam ducebãt. Cumq; essent diutiùs in eadẽ conuersatione, coeperunt quotidianis incrementis in amorem conditoris sui Tharsilla & Aemiliana succrescere, & cum solo essent hic corpore, quotidie animo ad æterna transire. At cõtra Gordianæ animus cœpit ab amore caloris intimi per quotidiana detrimenta tepescere, & paulipèr ad huius seculi amorẽ redire. Crebrò autem Tharsilla dicere Aemilianæ sorori suæ cum magno gemitu solebat. Video Gordianam sororẽ nostram, de nostra sorte non esse. Perpendo enim, quia foràs desinit, & cor ad quod proposuit, non custodit. Quã curabant blanda quotidie redargutione corripere, atque à leuitate morum ad grauitatẽ sui habitũs reformare. Quæ quidem resumebat vultũ subitò grauitatis inter verba correptionis, sed cum eiusdẽ correptionis hora transisset, transibat protinus & supducta grauitas honestatis: moxq; ad leuia verba redibat. Puellarum gaudebat societate laicarum, eiq; persona valdè onerosa erat, quæcumq; huic mundo dedita non erat. Quadã verò nocte huic Tharsillæ amitæ meæ, quæ in inter sorores suas virtute orationis continuè, afflictionis studiose, abstinentiæ singularis, grauita-

Matth. 22.

Homil. 38.
in euangelia.
Tres amitæ
S. Gregorij.

Felix Ro
pontifex,
atauus S.
Gregorij.

te vitæ venerabilis, in honore & culmine sanctitatis excreuerat, sicut ipsa narrauit, per visionem atauus meus Felix, huius Romanæ Ecclesiæ Antistes, apparuit, eiq; mansio- nem perpetuæ claritatis ostendit, dicens: Veni, quia in hac te lucis mansione suscipio. Quæ subsequenti mox febre correpta, ad diem peruenit extremum. Et sicut nobilibus foeminis virisq; morientibus multi conueniunt, qui eorum proximos consolentur: eadem hora, eius exitum prætolantes, viri ac foemina lectulum circumsteterunt, inter quas mater quoque mea adfuit. Cum subitò sursùm illa respiciens, Iesum venientem vidit, & cum magna animaduersione cœpit circumstantibus clamare, dicens: Recedite, recedite, Iesus venit. Cumq; in eum intenderet, quem videbat, sancta illa anima carne soluta est. Tantaq; subitò fragantia miri odoris adpersa est, vt ipsa quoq; suauitas cunctis ostenderet, illic authorem suauitatis venisse. Cumq; corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longæ orationis vsu, in cubitis eius & genibus came lorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse: & quid viuens eius spiritus semper egerit, mortua caro testabatur. Hæc autem gesta sunt ante Dominici Natalis diem. Quo transactò, mox Aemilianæ forori suæ per visionem nocturnæ visitationis apparuit, dicens: Veni, vt quia Natalem Dominicum sine te feci, sanctam Theophaniam tecum faciam. Cui illa protinùs, de Gordiana fororis suæ salute sollicita, respondit: Et si sola venio, Gordianam fororem nostram cui dimitto? Cui tristi vultu iterùm dixit: Veni. Gordiana etenim soror nostra inter laicas deputata est. Quam visionem mox molestia corporis est secuta, atq; ita, vt dictum fuerat, ante Dominicæ apparitionis diem, eadem molestia ingrauescente, defuncta est. Gordiana autem mox vt solam remansisse se reperit, eius prauitas excreuit: & quod prius latuit in desiderio cogitationis, hoc post effectum prauæ actionis exercuit. Nam oblita Dominici timoris, oblita pudoris & reuerentiæ, oblita consecrationis, conductorem postmodum agrorum suorum maritum duxit. Ecce omnes tres vno prius ardore conuersæ sunt, sed non omnes in vno eodemq; studio permanferunt: quia, iuxta Dominicam vocem: Multi sunt vocati, pauci verò electi.

Gordiana
deserit pro
fessionem
suam diuini
timoris
oblita.

lib. 7. epi.
9. indict. 1.

39 Subditorum quoque negligentias Gregorius subtiliter inquirebat, & districtis simis redargutionibus emendabat. Vndè Vitaliano episcopo Sipontino scribens: Si custos, inquit, religiosi habitus, aut esse nõses episcopus, filia gloriose memoriae Tulliani magistri militiæ te illic posito, nec proiectis religiosi vestibus ad secularem reuer- ti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia, nimioq; torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præfens illicita impunè commissa est. Nam si, vt præfati sumus, sollicitus extitisses, prius ad nos vltio mulieris prauissimæ, quam culpa debuit peruenire. Quia ergò tantum hebes, tantumq; es negligens, vt nisi canonicam in te fueris coërtionem expertus, in alijs distractionem & disciplinam nescias custodire: qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus.

Ibidem.
epist. 10.

40 Item Sergio defensori. Si homo esses, aut discretionem aliquam habuisses, ita regularis disciplinæ debuisti custos existere, vt ea, quæ illic illicite committuntur, antè vindicta corrigeret, quam ad nos eorum nuncius perueniret. Sed dum nimia te facit stultitia negligentem, non solum de illis offendimur, sed etiam ad vltiscendum delictam tuam nihilominus prouocamur.

lib. 11. epi.
29.

41 Item Anthemio subdiacono Campania: Peruenit ad nos fratrem & coepiscopum nostrum Paschasium, ita desidem negligentemq; in cunctis existere, vt in nullo quia est episcopus agnoscat: adeò vt neque ecclesia ipsius, neque monasteria, siue filij vel oppressi pauperes, eius erga se dilectionis studium sentiant, nec aliquam supplicanti- bus sibi, in quibus iustum est, opem defensionis accommodet: & quod adhuc dici est grauius, consilia sapientium & recta suadentium nulla patriatur ratione suscipere: vt quod ipse per se nequit attendere, ab alio saltem possit addiscere. Sed rebus, quæ ad pastoris curam pertinent, prætermisissis, ad fabricandam nauim toto se studio inutiliter occupet. Vndè, sicut fertur, contigit quadringentos aut eo amplius illum iam solidos perdidisse. Hoc quoque eius culpis adiungitur, quod ita quotidie despectus, cum vno aut duobus clericis dicitur ad mare descendere, vt apud suos in fabula sit, & extraneis sic vilis ac despicibilis videatur, vt nihil habere episcopalis vel ingenij, vel reuerentiæ indicetur. Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum obiurgare atque coërcere, vt dignum est, distulisti. Quia ergò hoc totum non solum ipsum reprobat, sed etiam ad sacerdotalis officij pertinere probatur opprobrium: vo-
lumus

lumus, vt eum coram alijs sacerdotibus, vel quibusdam filijs suis nobilibus contesta-
ri debeas ac hortari, vt vitio torporis excusso, defes esse nō debeat, sed in ecclesiā suā
ac monasteriorum cura sit vigilans, Paternam filijs suis charitatem exhibeat, in defen-
sione pauperum sit alacer cum discretione, in quibus iustitia suaferit, sit erectus: con-
silia sapientum libenter suscipiat: quatenus & ciuias illa eius queat sollicitudine con-
solari, & ipse desidia suā culpas valeat operire. Si verò, quod non credimus, post hanc
adhorrationem nostram solito adhuc more negligens esse tentauerit, ad nos est mo-
dis omnibus transmittendus: vt hic positus discere possit, quid vel qualiter secundum
Dei timorem agere conueniat sacerdotem.

42 Item eidem: Quoties illa de fratribus coepiscopisque nostris audimus, quā & il-
los reprehensibiles ostendere, & nobis tristitiam valeant generare, de eorum nos e-
mendatione non mediocriter cogit necessitas cogitare. Quia ergo nunciatum nobis
est, Campaniā episcopos itā negligentes existere, vt immemores honoris sui, neq; er-
ga ecclesias, neque erga filios suos paternā vigilantia curam exhibeant, vel monaste-
riorum sollicitudinem gerant, seu in oppressorum se pauperum tuitionē impendant:
Ideo hac tibi auctoritate precipimus, vt eis ad te conuocatis: ex nostro illos manda-
to districtē commoneas, quatenus desides vlteriū esse non debeant, sed sacerdotalē
se habere zelum & sollicitudinem opere doceāt. Atque itā in his, quā eos iustē secun-
dum Deum agere conuenit, vigilantes existant, vt nullum nos de eis denuō murmur
exasperet. Si quem verò eorum post hęc negligentem cognoueris, ad nos eum sine a-
liqua excusatione transmittite: vt quā sit graue nolle ab his, quā reprehensibilia &
valde vituperanda sunt, corrigi, regulari in se valeat districtione sentire.

Item Victori episcopo Panormitano post aliqua: Cuius, inquit, iam culpā sis intel-
ligis, vt ego tam longē positus, quā in ciuitate tua aguntur agnoscam, & tot curis oc-
cupatus, quā fieri debeant, disponam.

43 Notandum sanē, quia sicut manifesta crimina discretissimus p̄sul Gregorius
aut vix, aut nunquā sine vindicta laxabat: itā nimirum in rebus dubijs nunquā ali-
quandō certam sententiam proferebat. Quapropter Andrea Tarentino episcopo
scribit, dicens: Tribunal iudicis aeterni securus adspiciet, quisquis reatus sui conscius,
digna eum modō placare poenitentia contendit. Habuisse te siquidem concubinam,
manifesta veritate comperimus. De qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio.
Sed quia in rebus ambigui absolutum non debet esse iudicium, hoc tuā conscientia
eligimus committendum. Quā de re si in sacro ordine constitutus eius te permixtio-
ne esse recolis maculatum, sacerdotij honore deposito, ad ministrandū nullo modo
p̄sumas accedere, sciturus in anima tuā periculum ministrare, & Deo nostro te sine
dubio reddere rationem, si huius sceleris conscius, in eo, quo es, ordine celans verita-
tem, permanere volueris.

44 Ob hoc sollicitissimus Ecclesię Dei custos Gregorius, vniuscuiusque consiliarios
arguens, quantum in se erat, omnes omnino saluare certabat. Vndē Venantio ex mo-
nacho patritio, post aliqua scribens, ait: Scio quia cum epistola mea suscipitur, proti-
nens amici conueniunt, literati clientes vocantur, & de causa vitæ consilium a fautori-
bus mortis quaeritur. Qui dum non te, sed res tuas diligunt, nulla tibi, nisi quā ad tem-
pus placeant, loquuntur. Tales etiam fuere, sicut ipse reminisceris, dudum consiliarij,
qui te ad tanti facinus perduxere delicti. Et vt tibi aliquid secularis auctoris loquar,
cum amicis omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis. Si verò in causa tua hominem cō-
siliarium quaeris, consiliarium me, rogo, suscipe. Nullus tibi fidelior esse ad consilium
potest, quā qui non tua, sed te diligit. Item Iohanni Constantinopolitanæ ecclesiæ
episcopo post nonnulla: Ego beatissimo viro domino Iohanni rescripseram: sed cre-
do, quia mihi familiaris vester ille iuueneculus rescripsit, qui adhuc de Deo nihil didicit,
qui viscera charitatis nescit, qui in caelestib. rebus ab omnibus accusatur, qui insidiari
quotidiē diuersorum mortibus per occulta testamenta nec Deum metuit, nec homi-
nes erubescit. Mihi crede, frater reuerendissime, si zelum veritatis perfectē habes, ip-
sum prius debes corrigere: vt ex his, qui vobis vicini sunt, etiam hi, qui vicini nō sunt,
exemplo melius emendentur. Illius linguam noli recipere. Ille ad consilium vestrae
sanctitatis debet dirigi, non autem vestra sanctitas ad verba illius inflecti. Si enim il-
lum audit, scio quia pacem cum suis fratribus habere non poterit.

Item Ianuario Caralitano episcopo: Eos, inquit, quorum consilijs messem alterius

Q 4 exarā-

Ibidem.
epist. 33.

li. 4. epi. 4.

Lib. 2. epi.
44. Indi. 11.

Notent, q
in sacro
rio consti-
tuti, concu-
binas ha-
bent, & a
se dimitte-
re nolunt.
lib. 1. ep. 33.

lib. 2. epist.
52. Indi. 11.

lib. 7. ep. 1.
indic. 2.

exarasti, & eradicare terminos minimè timuisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ita ut si quid eis intra duorum mensium spatium humanitus euenerit, benedictione viatici non priuentur: Deinceps autem ab eorum consilij cautus existeris, teque sollicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ, nec ulterius senectuti parcamus.

Natalitius
dies S. Petri
Apostoli.
li.

Item Gallinico Exarcho Italiae post nonnulla: Illud verò cognoscite, quia me non modicè contristauit, quòd maior domus, qui petitionem episcopi, volētis à schismate reuerti, suscepit, eam se perdidisse professus est, & postmodum ab aduersarijs Ecclesiae te nebatur. Quod ego non negligentia, sed venalitate eius factum arbitror. Vnde miror, quia in eo culpam hanc minimè vestra excellentia vindicauit. Sed tamen quia hoc miratus sum, memetipsum citius repræhendi. Nam ubi dominus Iustinus consilium præbet, qui pacem cum catholica Ecclesia non habet, ibi non possunt hæretici addici. Præterea sancti Petri apostolorum principis natalitium diem in Romana ciuitate vos facere velle perhibetis. Et oramus omnipotentem Dominum, ut sua vos misericordia protegat, & vota vestra vos implere concedat. Sed prædictus vir eloquentissimus peto ut simul veniat. Qui si non venerit, à vestris obsequijs recedat. Vel certè si vestra excellentia fortasse emergentibus causis venire nequiuerit, ipse tamen sanctæ Ecclesiae vnitati communicet. Bonum enim virum audio, si pessimi non esset erroris.

li. 9. ep. 9.

45 Item Sereno Massilitano episcopo post multa: Peruenit ad nos, quòd dilectio tua libenter malos homines in societate vel consilio suo recipiat: adeo ut presbyterum quendam, qui postquam lapsus est, & in sua adhuc dicitur iniquitatis pollutione versari, familiarem habeat. Quod quidem nos ex toto non credimus, quia qui talem recipit, scelera non corrigit, sed magis alijs talia perpetrandi videtur dare licentiam. Sed nè fortè aliqua tibi subreptione vel dissimulatione, ut à te reciperetur atque adhuc haberetur gratus, suaserit, non solum hunc à te longius expellere, verum etiam excessus ipsius sacerdotali te zelo modis omnibus conuenit refecare. Alios verò, qui prauis esse memorantur, paterna adhortatione à sua prauitate compefcere, & ad viam stude rectitudinis reuocare. Quòd si, quòd absit, salubri monitu eos videris in nullo proficere, & hos quoque curabis à te procul abijcere, nè prauitates eorum ex eo, quòd recipiuntur, displicere minimè videantur: & non solum ipsi in emendati remaneant, sed etiam eorum receptione alij corrumpantur. Et considera, quàm & hominibus execrabile, & periculosum ante Dei sit oculos, si per eum, à quo peccanda sunt crimina, nutriris vitia videantur. Hæc igitur dilectissime frater diligenter attende, & ita agere stude, ut prauos salubriter corrigas, & scandalum de malorum societate filiorum tuorum animis non inducas.

Lib. 8.
Epist. 12.

46 Pro vnusculpa vindicari alium rectissimus iudex Gregorius minimè permittebat. Ideoque Godescalco Duci Campaniæ scribens, ait: Illa præpositorum sollicitudo utilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nil vendicat. Restringsenda ergò sub ratione potestas est, nec quicquam agendum, priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum omne putat ira, quòd fecerit. Peruenit itaque ad nos, magnitudinem tuam vsque, ad hoc esse impetu furoris impulsam, ut non solum frangi ianuas monasterij sancti archangeli, verum etiam diripi exinde, quòd ibi inuentum est, feceris. Insuper autem sic contra Abbatem eiusdem monasterij diceris exarasse, ut nisi occultans se, iracundiæ tuæ tempore latuisset, non leue discrimen incurreret. Denique ut metu tuo perterritus, de domo, in qua olim se receperat, exire nunc usque non audeat. Quòd nè frustra fecisse fortitan videreris, fugam monachi ipsius, qui ad hostes abiit, ad eius, quantum ad nos perlatum est, crimen impingis, asserens quòd illius voluntate fugerit. Quòd si ira est, contristamur, & valde vestram sapientiam miramur. Nam si licitum putatis, ut aliorum culpa alij sit nocua, multi huic possunt crimini subiacere. Diuersorum enim nobilium serui, multarum ecclesiarum clerici, diuersorum monasteriorum monachi, multorum iudicum homines, sæpè se hostibus tradiderunt. Ergò si hoc creditur, seruorum utique, domini, clericorum episcopi, monachorum Abbates, diuersorum fugacium iudices, omnes sub culpa sunt & crimine constituti. Nunquid & diebus magnitudinis tuæ multum de ciuitate in qua consistis, ad Longobardorum milites fuga non lapsi sunt? Et quis tantæ indiscretionis, tantæque possit stultitiæ reperiri, ut eorum iniquitatem tibi æstimet applicandam?

47 Libertatem vniuscuiusque hominis Gregorius contra iudicum insolentias, li. 8. epi. gr. beris vocibus nihilominus similiter defendebat. Vnde Leontio exconsuli post aliqua scribens, ait: Si Libertinus in ista causa cautionis culpabilis inuenitur, de alijs causis quid pro se alleget, nescio. Vnum tamen hoc bene atque constanter noui, quia & si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia eius cædi debuit, non libertas. Nam in hoc, quod liberi homines cæduntur vel includuntur, vt taceam, quod omnipotens Deus offenditur: vt taceam, quod vestra opinio vehementer grauatur, pijsissimi tamen Imperatoris nostri omnino tempora fuscantur. Hoc enim inter Reges gentium, & Imperatorem Romanorum distat, quia Reges gentium, domini seruatorum sunt: Imperator verò Romanorum, dominus liberorum. Vnde & vos quicquid agitis, prius quidem seruata iustitia, deinde custodita per omnia libertate agere debetis. Scriptum est enim: Quod tibi non vis fieri, vide nē alteri facias. Et per semetipsam veritas dicit: Quæ vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. In libertate ergo eorū, qui vobis in discussione commissi sunt, vestram specialiter attendere debetis: & si ipsi à Maioribus vestris iniuriari libertatem vestram non vultis, subiectorum vestrorum libertatem honorando custodire. Scimus enim qui dixit: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Cuius quia verba non transeunt, sed per omnia implentur, metuamus quod iterum dicit: In qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur vobis. Quid autem gloria vestra existimat, quia si superbè, si crudeliter agimus, Despecto Deo, nobis hominem placamus? Nullo modo. Nam ipse, qui despicitur, eum contra nos, quem despecto Deo placare volumus, irrat. Curemus ergo per omnia placare Deum, qui potens est & iratos homines ad mansuetudinē reducere. Nam, sicut dixi, etiam mansueti homines, indignante Deo, ad iracundiam prouocantur. Si autem dicitur, quia sine verberibus atque terroribus fraudes publicæ inueniri non possunt: hoc admittere poteram, si in ratiociniorum causa dominus Leontius non venisset. Nam verum etiam est, quia illi solent manibus excedere, qui in sensu & lingua deficiunt.

48 Cunctorum iudicum cupiditates vel scelera Gregorius quasi cameo frenoque, pontificij sui validissimis autoritatibus refringebat: & si quos dulciter à prauitate corrigere non valebat, scriptorum suorum redargutionibus publicabat. Vnde Romano exarcho Italiae residenti Rauennæ scribit, inquiens: Apud excellentiam vestram prauorum audacia correptionis debet aculeos magis, quam defensionis inuenire solatium. Nam satis graue est, illic habere prauam vt contingat actionem refugium, vnde disciplina decet prodire censuram. Peruenit itaque ad nos, Speciosum quendam presbyterum, qui causa poscente in monasterio à Iohanne fratre & coepiscopo nostro fuerat deputatus, contra sui pastoris exinde voluntatem exisse, & Ecclesiasticæ constitutionis vigore despecto, antedicto episcopo, vestra fretum tuitione, resistere. Quod quia excellentiæ vestræ sine dubio pulsât inuidiam, necesse est, vt ab eius vos, habita discretionē, debeatis tuitione suspendere: ne si nominis vestri occasione pastori suo inobediens vel contumax fuerit, ad tempus & vestros contra vos iudices defensione, atque excellentiam vestram hac ex re cogatur offendere, & nos pariter de vestra discordia contristari. Comperimus etiam, quod dici nefas est, quasdam mulieres, quæ nuncusque in religioso atque monachico habitu permansere, religiosam vestem deponere, & coniugibus, quod sine graui referre dolore non possumus, fociari. Sed hoc quidem vt dicere vel attentare, præsumant, fauoris vestri patrocini fulciri dicuntur. Quod nos credere, peruersitatis ipsius acerbitas non permittit. Petimus ergo, vt in tanto vos peccato miscere nullatenus debeatis. Nam huiusmodi iniquitatem impunitam propter Deum nullo modo patimur remanere. Vnde iterum quæsumus, vt excellentia vestra in talium causarum se defensione non misceat, ne & Deus suam defendat iniuriam, & inter nos aliorum pariat culpa discordiam. Item Venantio ex monacho particio: Multi homines stulti putauere, quod si ad ordinem episcopatus eueherer, te alloqui ac per epistolas frequentare recusarem. Sed non ita est: Quia ipsa iam loci mei necessitate compellor, vt tacere non debeam. Et post pauca: Hac igitur consideratione compulsus, velis nolis, locuturus sum. Quia omni virtute, aut te cupio saluari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris, recolis, & superna distinctionis animaduersione postposita, ad quid sis delapsus, agnoscis. Culpam ergo tuam pensa dum vacat. Distinctionem futuri iudicis, dum vales, exhorresce: ne tunc illam amarum sentias, cum eam iam nullis fletibus euadas. Et infra: Teste euangelio

Inter reges gentium & Imperatores Romanorum quid inter sit.

Tob. 4. Matt. 7.

Matt. 24.

Matt. 7.

lib. 4. ep. 18

Nota, quam dolear vir sanctissimus Simonides nubere.

Lib. 8. Epist. 33. Vide, quam grauius obicit huic apostasia.

Matt. 12. scis, quia diuina seueritas de ocioſo ſermone nos arguit, & de verbo inutili rationes
 ſubtiliter exquirir. Penſa ergò, quid factura eſt de peruerſo opere, ſi quosdam in iu-
 dicio ſuo reprobat de ſermone. Ananias Deo pecunias vouerat, quas poſt, diabolica
 Acto. 5. victus perſuaſione, ſubtraxit. Sed qua morte mulctatus eſt, ſapis. Si ille igitur mortis
 Attendat
 hæc apo-
 ſtata. periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abſtulit: conſidera quanto
 periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, ſed temetiſum omnipotenti
 Deo, cui te ſub monachico habitu deuoueras, ſubtraxiſti. Quapropter ſi correcti-
 onis meæ verba ſecuturus audiēris, quàm ſint blanda & dulcia, in fine cognoſces. Ec-
 cè fateor, mœrens loquor, & facti tui triſtitia adductus, edere verba vix valeo. Et ta-
 men animus tuus actionis ſuæ conſcius, vix ſufficit ferre, quod audit, erubeſcit, con-
 funditur, auerſatur. Si ergò ferre non valet verba pulueris, quid facturus eſt ad iudi-
 cium conditoris? Fateor tamen, quia ſupernæ gratiæ eſſe miſericordiam maximam
 credo, quòd te effugere vitam conſpicit, & tamen adhuc ad vitam reſeruat: Quòd
 ſuperbientem te videt, & tolerat. Cumque Venantius, in eadem apoſtata perma-
 nens, obortis quibuſdam ſimulatibus, oblationes ſuas à Iohanne Syracuſano epi-
 ſcopo execratas cognoſceret, contra epiſcopum hoſtili more commotus eſt, cumque
 li. 5. epi. 42. non timuit Gregorio accuſare. Cui ipſe reſcribit, dicens: Multum nos ea, quam dire-
 xiſtis, iam nos contriſtatos inuenit epiſtola, quòd inter vos & Iohannem fratrem &
 coepiſcopum noſtrum, de quorum deſiderabamus gaudere concordia, ſcandalum
 prodiiſſe cognouimus. Quæuis enim cauſa fuiſſet, non vſque ad hoc debuit furor erū-
 pere, vt armati homines veſtri, ſicut audiuiſimus, in epiſcopum irruerent, & diuerſa
 hoſtili more mala committerent, atque vos hæc res à paterna interim charitate diui-
 deret. Nunquid non poterat, ſi qualibet contentio fuit, tràquillè diſponi, vt nec par-
 tium vtilitas detrimentum, nec ſentiret gratia læſionem? Cuius autem grauitatis,
 cuius ſanctitatis, cuius manſuetudinis ſupraſcriptus frater noſter ſit, non habemus
 incognitum. Ex qua re colligimus, quia niſi vis eum doloris nimia coëgiſſet, ad hanc
 rem, de qua vos contriſtatos aſſeritis, eius fraternitas nullo modo perueniſſet. Nos
 tamen, vbi hoc eo ſcribente comperimus, ilicò ei ſcripſimus, admonentes, vt & obla-
 tiones veſtras, ſicut antè, ſuſciperet, & Miſſas in domo veſtra nõ ſolum celebrari per-
 mitteret, ſed ſi velitis, etiam ipſe perageret, & cæt. Verum Venantius cum epiſcopo in
 concordiam rediens, cum per vndecim annos à Gregorio multiplicibus literis ex-
 hortatus, redire ad monachicum propoſitum detractaret, in grauiſſimam ægritudi-
 nem cecidit. Quòd à Iohanne Syracuſano epiſcopo Gregorius audiens, reſcripſit,
 lib. 9. ep. 31. dicens: Fraternitatis veſtræ ſcripta ſuſcepi, quæ mihi de dulciſſimi filij mei domini
 Venantij ægitudine loquebantur, & cuncta erga eum qualiter acta ſunt, enarrabant.
 Sed vno tempore auditis, & illum deſperate ac grauiſſe ægrotare, & in rebus orpha-
 norum, filiorum ſcilicet eius, homines iniquos inſiſtere, vix ſe in corde meo dolor
 capere poterat. Sed in hoc ſolatum fuit, quòd lachrymæ mihi per gemitus erumpe-
 bant. Veſtra igitur ſanctitas primam, quam decet, curam negligere non debet,
 vt de anima eius cogitare debeat exhortando, rogando, Dei terribile iudicium pro-
 ponendo, ineffabilem eius miſericordiam promittendo, vt ad habitum ſuum redire
 vel in extremis debeat, nè ei reatus tantæ culpæ in æterno iudicio obſiſtat. Si quos ta-
 mē iudicium à ſuis prauitatibus inconuertibiles Gregorius aduertebat, eos ſcriptis pro-
 prijs penès principes denotabat. Vndè Conſtantiæ Auguſtæ queritur, dicens: Dum
 lib. 4. in Sardinia in ſula multos eſſe gentiliū cognouiſſem, eosque adhuc prauæ gentilita-
 Epist. 33. tis more idolorum ſacrificijs deſeruire, & eiufdem inſulæ ſacerdotes ad prædicandum
 redemptorem noſtrum torpentes exiſterent, vnum illuc ex Italiæ epiſcopis miſi, qui
 multos gentiliū ad fidem, Domino cooperante, perduxit. Sed quidam rem mihi ſa-
 crilegam nunciauit, quia hi, qui in ea idolis immolant, iudici præmium perſoluunt,
 vt hoc eis facere liceat. Quorum dum quidam baptizati eſſent, & immolare iam ido-
 lis * deſeruiſſent, adhuc ab eodem inſulæ iudice etiam poſt baptiſmum, illud præmiū
 * deſeruiſſent
 Grauiſ-
 mæ exa-
 ctiones
 in Corſica. exigitur, quod dari prius pro idolorum immolatione conſueuerat. Quem cum præ-
 dictus epiſcopus increparet, tantum ſe ſuffragium promiſiſſe reſpondit, vt niſi de cau-
 ſis etiam talibus impleri non poſſit. Corſica verò inſula tanta nimietate exigentium,
 & grauamine premitur exactioſum, vt ipſi, qui in illa ſunt, eadem quæ exiguntur, cõ-
 plere vix filios ſuos vendendo ſufficiant. Vndè ſit, vt derelicta pia republica, poſſeſſo-
 res eiufdem inſulæ ad nefandiſſimam Longobardorum gentem cogantur effugere.
 Quid enim grauius, quid crudelius pati poſſunt à barbaris, quàm vt conſtricti atque
 com.

compressi suos vendere filios compellantur? In Sicilia autem in sula Stephanus quidam marinarum partium chartularius tanta præiudicia, tantasque oppressiones operari dicitur, inuadendo loca singulorum, atque sine dictione causarum per possessiones ac domos titulos ponendo, ut si velim acta eius singula, quæ ad me peruenire, dicere, magno volumine hæc explere non possim. Quæ omnia serenissima domina so-

Orat Augusti pro oppressis.

49 Hinc est, quod huius Gregorij tempore tot sacerdotes & laici per diuersas regiones miraculis coruscasse, Dialogo teste, probantur, quot nunquam sub posterioribus pontificibus inueniri postea potuerunt. Tantis igitur Ecclesiæ Dei felicitatibus hostis humani generis inuidens, nonnullos pontificum, simulque secularium iudicum ad eius inuidiam conflagrauit. Super quorum afflictione Iohanni Rauennati episcopo inter cætera queritur, dicens: Peccatis hoc meis reputo, quia iste, qui nunc interest (haud dubium, quia Romanus exarchus) & pugnare contra inimicos nostros dissimulat, & nos facere pacem vetat: Quamuis iam modò, etiam si velit, facere omninò non possumus: quia Ariulfus exercitum Auarith & Nodulsi habens, eorum sibi dari precario desiderat, ut nobiscum loqui aliquid de pace dignetur. Item Sebastiano episcopo *Sirmiensi post aliqua: Quæ sanctissime frater de amici vestri domini Romani persona in hac terra patimur, loqui minimè valemus. Breuiter tamen dico, quia eius in nos malitia gladios Longobardorum vincit: ita ut benigniores videantur hostes, qui nos interimunt, quam reipublicæ iudices, qui nos malitia sua rapinis atque fallacijs in cogitatione consumunt, & vno tempore curam episcoporum atque clericorum, monasteriorum quoque, & populi gerere, contra hostium insidias sollicitum vigilare, contra ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cuius laboris sit, cuius doloris sit, vestra fraternitas tanto veriùs pensat, quanto me, qui hæc patior purius amat. Item Anastasio Patriarchæ post multa: Quæ mala à barbarorum gladijs, quæ à peruersitate iudicum patimur, beatitudini vestræ narrare refugio: nè eius gemitum augeam, quem minuere consolando debueram. Item Palladio presbytero de monte Sina post plura: Peto ut pro me orare debeas, quatenus omnipotens Deus, & à malis me spiritibus, & à peruersis hominibus custodire dignetur. Quia in hac vitæ meæ peregrinatione mala me simul & multa circumdant: ita ut cum Psalmista iure dicam, In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Circudederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul.

Lib. 2. ep. 32. Ind. 10.

*Sirmiensi Li. 4. Ep. 35

Li. 3. ep. 45.

Psal. 87.

50 Porro Mauritio, tunc auarissimo simulque rapacissimo principi, suggestionibus inimicorum suorum funestissimam legem ferenti, ut nulli militum, qui videlicet in manu signatus fuisset, conuerti liceret, inter cætera sic respondit: Ad hoc potestas super omnes homines pietati dominorum meorum cælitus data est, ut qui bona appetunt, adiuentur, ut cælorum via largiùs pateat, ut terrestre regnum cælesti regno famuletur. Et ecce aperta voce dicitur, ut ei, qui semel in terrena militia signatus fuerit, nisi aut expleta militia, aut pro debilitate corporis repulsus, Christo militare non liceat. Ad hæc ecce per me seruum vltimum suum & vestram respondet Christus, dicens: Ego te de notario comitem excubitorum, de comite Cæsarem, de Cæsare Imperatorem, & non solum hoc, sed etiam patrem Imperatorum feci. Sacerdotes meos tuæ manui commisi, & tu à meo seruitio milites tuos subtrahis? Responde, rogo, piissime domine seruo tuo, quid venienti & hæc dicenti responsurus es in iudicio Domino tuo: Et post pauca: Requirit ergò dominus meus, quis prior Imperator talem legem dederit, & subtiliùs æstimet, si dari debuerit. Item Theodoro medico post aliqua: Peccatis, inquit, meis facientibus, ex quorum suggestionibus vel consilio nescio, talem in re publica sua legem protulit Imperator, ut nullus, qui actionem publicam egit, nullus qui optio, vel manu signatus vel inter milites habitus est, ei in monasterio conuerti liceat, nisi fortè militia eius fuerit expleta. Quam legem primùm, sicut hi dicunt, qui leges veteres nouere, Iulianus protulit. De quo scimus omnes, quantum Deo aduersus fuerit.

Lib. 2. ep. 61. Ind. 11.

Ibidem Epist. 64.

Impia lex Iuliani Apostata.

51 Confortabat infaniam iudicum siue fouebat Iohannes, tunc ex monacho regis vrbis

urbis antistes, qui eo tempore, quo Gregorius à Pelagio præfule destinatus apocripharius, penes Constantinopolim morabatur, fugere se summum sacerdotium quasi humiliter finxit. Sed eo suscepto, usque adeò in superbiam dolosæ mentis excreuit, vt ex causa alia occasionem quærens, synodum faceret, in qua se Vniuersalem appellare conatus est. Quod mox Papa Pelagius vt agnouit, directis epistolis ex autoritate sancti Petri apostoli, eiusdem synodi acta cassauit: Diaconum verò, qui iuxta morem pro responsis Ecclesiasticis faciendis Imperatoribus adharebat, cum eo Missarum solennia celebrare prohibuit. Cuius sententiam beatus quoque Gregorius sequens, prædictum Iohannem sæpè commonitum acquiescere differentem, sententia pari multauit, omnibusque pontificibus sub interminatione proprii honoris mandauerat, nè vnquam Vniuersalis profanum vocabulum aut scriberent, aut scriptum susciperent, aut vbi fuisset scriptum, subscriberent. Quapropter Iohannes, multis fallacijs ad suam hypocritism consensum auarissimi Imperatoris redimens, obtinuit, vt Imperator Gregorio scriberet, quòd sibi pacificus existeret. Quapropter ipse Imperatrici Constantiæ inter alia scripsit, dicens: Sabiniano diacono responsali meo scribente cognoui, in causis beati Petri apostolorum principis contra quosdam superbe humiles, sicut è blandos, quanta se iustitia vestra serenitas impendat. Vndè adhuc peto, vt nullius præualeat contra veritatem hypocritism permittatis. Quia sunt quidam, qui iuxta egregij prædicatoris vocem, per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Qui veste quidem despecti sunt, sed corde tument: & quasi in hoc mundo cuncta despiciunt, sed tamen ea quæ mundi sunt, cuncta simul adipisci quærunt. Qui indignos se omnibus hominibus fatentur, sed priuatis vocabulis contenti esse non possunt: quia illud appetunt, vndè omnibus digniores esse videantur. Et post pauca.

Lib. 4.
Epist. 34.

Roma. 16.

52 Præterea indico, quia pissimi domini scripta suscepi, vt fratri & consacerdoti meo Iohanni debeam esse pacificus. Et quidem sic religiosum dominum deuit, vt sacerdoti ista præciperet. Sed cum se noua præsumptione atque superbia idem frater meus Vniuersalem episcopum appellet, ita vt sanctæ memoriæ decessoris mei tempore adscribi se in synodo tali hoc superbo vocabulo faceret, quanuis cuncta illius synodi, sede Apostolica contradicente, soluta sint: triste mihi aliquid serenissimus dominus innuit, quòd non cum corripuit qui superbit, sed me potius ab intentione mea declinare voluit, qui in hac causa Euangeliorum & Canonum statuta humilitatis atque reuerentiæ virtute defendo. Quia in re prædicto fratre & consacerdote meo, contra Euangelicam sententiam, contra beatum quoque Petrum Apostolum, & contra omnes Ecclesias canonumque statuta agit. Sed est omnipotens Deus, in cuius manus sunt omnia, de quo scriptum est, Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum, Et quidem sapientissimus sanctissimus frater serenissimo domino multa suadere conatur: sed benè noui, quia tante illæ orationes eius & lachrymæ, nil ei à quoquam contra rationem aut animam suam subripi permittunt. Triste tamen valdè est, vt patienter feratur, quatenus despectis omnibus, prædictus frater & coepiscopus meus, solus conetur appellari episcopus. Sed in hac eius superbia quid aliud, nisi propinqua iam Antichristi esse tempora designantur? Quia illum videlicet imitatur, qui speret in sociali gaudio angelorum legionibus, ad culmè conatus est singularitatis erumpere, dicens: Super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo: Vndè per omnipotentem Dominum rogo, nè pieratis vestra tempora permittatis vnus hominis elatione maculari, neque tam peruerso vocabulo vllum quoquo modo præbeat assensum. Atque in hac causa nequaquam me pieras vestra despiciat: Quia et si peccata Gregorij tanta sunt, vt pati talia debeat, Petri Apostoli peccata nulla sunt, vt vestris temporibus pati talia mereantur. Vndè iterum atque iterum per omnipotentem Dominum rogo, vt sicut priores principes sancti Petri apostoli gratiam quasi erunt, vos quoque hanc vobis & quærere & seruare curetis: & propter peccata nostra, qui ei indignè seruimus, eius apud vos honor nullatenus minuatur: qui & modo vobis adiutor esse in omnibus, & postmodum vestra valeat peccata dimittere. Viginti autem iam & septem annos ducimus, quòd in hac Vrbe inter Longobardorum gladios viuimus. Quibus quàm multa ab hac ecclesia quotidianis diebus erogentur, vt inter eos viuere possimus, suggerenda non sunt. Sed breuiter indico, quia sicut in Raennæ partibus dominorum pietas apud primum exercitum Italiae facellarium habet, qui causis superuenientibus quotidianas expensas faciat: ita & in hac Vrbe in causis ta-

Pro. 21.

Esa. 14.

Sedes Apostolica
quàm semper fuerit
venerabilis etiam
Imperatoribus.

sis ta.

sis talibus eorum facellarius ego sum. Et tamen hæc Ecclesia, quæ vno eodemq; tempore clericis, monasterijs, pauperibus, populo atque insuper Longobardis tam multa indefinenter expendit, eccè adhuc ex omnium ecclesiarum afflictione premitur: quæ de vniuersi hominis superbia multum gemunt, & si dicere nil præsumunt.

53 Auarissimo quoque principi Gregorius voce libera contradicit, post aliqua scribens: Eccè clauis regni cælestis haud dubium, quin Petrus accepit. Potestas ei ligandi atque soluendi tribuitur, cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur, & tamen Vniuersalis Apostolus non vocatur: & vir sanctissimus, confacerdos meus Iohannes, vocari Vniuersalis Episcopus conatur. Exclamare compellor & dicere: O tempora, o mores. Eccè cuncta in Europæ partibus barbarorum iuri sunt tradita, destructæ vrbes, euersa castra, depopolata prouinciæ. Nullus terram cultor inhabitat, faciunt & dominantur quotidie in necem fidelium cultores idolorum, & tamē sacerdotes, qui in pauimento & cinere flentes iacere debuerunt, vanitatis sibi nomina extant, & nouis ac profanis vocabulis gloriantur. Nunquid ego in hac re, piissime domine, causam propriam defendo? Nunquid specialem iniuriam vindico? Causam omnipotentis Dei ago, causam vniuersalis Ecclesiæ quæro. Quis iste est, qui contra statuta euangelica, contra canonum decreta nouum sibi nomen usurpare præsumit? Vtinam vel sine imminutione vnus sit, qui esse appetit vniuersus. Et certè multos Constantinopolitanæ ecclesiæ in hæreseos voraginem cecidisse nouimus sacerdotes, & non solum hæreticos, sed etiam hæresiarchas factos. Indè quippe Nestorius, qui mediatorem Dei & hominum Christum Iesum duas esse personas existimans, quia Deum hominem fieri potuisse non credidit, vsq; ad Iudaicam perfidiam erupit. Indè Macedonius, qui consubstantiali patri & filio spiritum sanctum, Deum esse denegauit. Si igitur illud nomē in ea ecclesia sibi quisquam arripit, vnde tot hæresiarchæ prodisse noscuntur, vniuersa ergo Ecclesia, quod absit, à statu suo corrumpitur, quondam is, qui appellatur Vniuersalis, cadit. Sed absit à Christianis cordibus nomen istud blasphemiarum, in quo omnium sacerdotum honor adimitur, dum ab vno sibi demerenter arrogatur. Certè pro beati Petri apostolorum principis honore, per venerandam Chalcedonensem synodum Romano pontifici oblatum est: sed nullus eorum vnquam hoc singularitatis nomine vti consensit, nè dum priuatim aliquid daretur vni, honore debito sacerdotes priuarentur vniuersi. Quid est ergo, quod nos huius vocabuli gloriam & oblatam non quarimus, & alter sibi hanc arripere etiam non oblatam præsumit? Ille ergo magis est piissimorum dominorum præceptione flectendus, qui præceptis canonicis obedientiam præbere contemnit. Ille coercendus est, qui sanctæ vniuersali Ecclesiæ iniuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine singularitatis appetit, qui honori quoque Imperij vestri se per priuatum vocabulum superponit. Eccè omnes hac de re scandalum patimur. Ad viam igitur rectam reuertatur author scandali, & omnia sacerdotum iurgia cessabunt. Ego enim cunctorum sacerdotum seruus sum, in quantum ipsi sacerdotiliter viuunt. Nam qui contra omnipotentem Deum per inanis gloriæ tumorem, atque contra statuta patrum suam ceruicem erigit, in omnipotente Domino confido, quia meam sibi nec cum gladijs flectet. Quid autem nuper in hac Vrbe ex huius vocabuli auditu gestum sit, Sabiniano diacono ac responsali meo subtilius indicaui.

54 Item Iohanni episcopo Constantinopolitano: Eo tempore, quo fraternitas vestra in sacerdotali honore prouecta est, quantam ecclesiarum pacem atque concordiam inuenerit, recolit. Sed quo ausu, quòve tumore nescio, nouum sibi conata est arripere nomen, vnde omnium fratrum corda potuissent ad scandalum peruenire. Quia in re vehementer admiror, quia nè ad episcopatum venire potuisses, fugisse te velle memini, quem tamen adeptum ita exercere desideras, ac si ad eum ambizioso desiderio decurrisses. Qui enim indignum te esse fatebaris, vt episcopus dici debuisses, ad hoc quandoque perductus es, vt despectis fratribus, episcopus appetas solus vocari. Et paulò post: Verè enim flens dico, atque ex intimo viscerum dolore peccatis meis reputo, quod ille meus frater nunc vsque reduci ad humilitatem non valuit, qui ad hoc in episcopatus gradu constitutus est, vt aliorum animas ad humilitatem reducat: quod ille, qui veritatem docet alios, semetipsum docere, nec me quoque deprecante, consensit. Item post aliqua. Quis, rogo, in hoc tam peruerso vocabulo nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis angelorum legionibus, secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, vt nulli subesse, & solus

R præesse

Lib. 4. epi.
37.
Matt. 16.
Iohan. 21.

Rom. Pontifex à Synodo Chalcedonenfi dicitur esse vniuersalis.

Lib. 4.
Epist. 36.

Esa. 14.

preesse omnibus videretur? Qui etiam dixit: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sededo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quid enim fratres tui, omnes Ecclesiæ vniuersalis episcopi, nisi astra cæli sunt, quorum vita simul & lingua, inter peccata erioresque hominum, quasi inter noctis tenebras lucent? Quibus dum cupis temetipsum vocabulo elato præponere, eorumque nomen tui comparatione calcare, quid aliud dicis, nisi in cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum? An non vniuersi episcopi nubes sunt, qui & verbis pluunt, & bonorum operum luce coruscant? Quos dum vestra fraternitas despiciens, sub se premere conatur, quid aliud dicit, nisi hoc, quod ab antiquo hoste dicitur, Ascendam super altitudinem nubium? Quæ cuncta ego cum flens conspicio, & occulta Dei iudicia pertimesco, augentur lachrymæ, gemitus se in corde meo non capiunt, quod vir ille sanctissimus, dominus Iohannes, tantæ abstinentiæ atque humilitatis, familiarium seductione linguarum, ad tantam superbiam erupit, vt in appetitu peruersi nominis illi esse conetur similis, qui dum superbe esse Deo similis voluit, etiam donatæ similitudinis gratiam amisit, & veram beatitudinem perdidit, quia falsam gloriam quæruit. Certè Petrus princeps apostolorum, primum membrum sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ est. Paulus, Andreas, Iohannes quid aliud, quàm singularum sunt plebium capita? Et tamen sub vno capite omnes membra, atque vt cuncta breui cingulo locutionis adstringam, sancti ante legem, sancti sub lege, sancti sub gratia, omnes hi perficientes corpus Domini, sunt in membris Ecclesiæ constituti, & nemo se vnquam vniuersalem vocari voluit. Vestra ergo sanctitas agnoscat, quantum apud se tumeat, quæ illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus præsumpsit, qui veraciter sanctus fuit: Item post pauca: Certè olim clamatur per Apostolum: Filioli, nouissima hora est: & secundum quod veritas prædicit. Pestilentia & gladius per mundum seuit, gentes insurgunt gentibus, terra concutitur, orbis cum habitatoribus suis, terra dehiscente, sorbetur, omnia quæ prædicta sunt, fiunt. Rex superbiæ propè est: & quod dici nefas est, sacerdotum ei præparatur exercitus: quia ceruici militant elationis, qui positi fuerant, vt ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re etiam si nostra lingua minimè contradicat, illius virtus contra elationem in vltionem erigitur, qui superbiæ vitio per semetipsum specialiter aduersatur. Et infra: Considerare nos conuenit, nè qua radix amaritudinis fursum germinas impediat, & per illam coinquinentur multi. Quod tamen si nos considerare negligimus, contra tantæ elationis tumorem iudicia superna vigilabunt. Item eidem in alia epistola post multa: Sed etiam nunc dico: aut easdem personas, videlicet Iohannem Chalcedonensem, & Athanasium Isauriæ presbyteros, in suis ordinibus suscipe, eisque quietem præbe. Aut si hoc fortasse nolueris, omni altercatione postposita, de eorum causa statuta maiorum aut canonum terminos custodi. Si verò neutrum feceris, nos quidem rixam inferre nolumus, sed tamen venientem à vobis non deuitamus. Quid autem de episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene fraternitas vestra nouit. Pastores etenim facti sumus, non percussores. Et egregius prædicator dicit: Atque, obsecra, increpa, cum omni patientia & doctrina. Noua verò atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

55 Item Aniano Diacono Constantinopolitano. De causa fratris nostri, viri reuerendissimi Iohannis episcopi Constantinopolitani, duas epistolas facere nolui: sed vna breuiter facta est, quæ vtrunque habere videretur admixtum, id est, & rectitudinē, & blandimentum. Tua itaque dilectio eam epistolam, quam nunc direxi pro voluntate Imperatoris, ei dare studeat. Nam de subsequenti talis alia transmittetur, de qua eius superbia non lætetur. Ad hoc enim vsque peruenit, vt sub occasione presbyteri Iohannis gesta huc transmitteret, in quibus se penè per omnem versum œcumenicum patriarcham nominaret. Sed spero in omnipotentem Deum, quia hypocrisis illius superna maiestas dissoluet. Miror autem, quod dilectionem tuam fallere potuit, vt permitteres domino Imperatori persuaderi, quatenus ad me sua scripta de hac causa transmitteret, in quibus admoneret, vt cum eo pacem habere debuissim. Qui si iustitiam tenere vult, illum debuit admonere, vt se à superbo vocabulo comperceret, & protinus inter nos fieret pax. Tamen qua calliditate à prædicto fratre nostro Iohanne factum sit, vt suspicor, minimè pensasti. Idcirco enim hoc ille fecit, vt aut audiretur dominus Imperator, & ille in sua vanitate confirmatus esse videretur: aut non à me audiretur, & eius animus contra me irritaretur. Sed nos rectam viam tenebimus, nihil

Episcopi.
astra cæli.Episcopi,
nubes.1. Iohan. 2.
Luc. 21.

Heb. 12.

li. 2. ep. 52.
indict. 11.

2. Tim. 4.

Lib. 4.
Epist. 59.

nihil in hac causa aliud, nisi omnipotentem Dominum metuētes. Vndē tua dilectio in nullo trepidet. Omnia, quæ in hoc seculo videt alta esse contra veritatem, pro veritate despiciat, & omnipotentis Dei gratia atque beati Petri Apostoli adiutorio cōfidat. Vocem veritatis recolat, dicentis: Maior est, qui in vobis est, quàm qui mundo: & in hac causa quicquid agēdum est, cum summa authoritate agat. Postquàm enim defendi ab inimicorum gladijs nullo modo possumus, postquàm pro amore rei publicæ argentum, aurum, mancipia vestesq; perdidimus, nimis ignominiosum est, vt per eos etiam fidem perdamus. In isto enim scelesto vocabulo consentire, nihil est aliud, quàm fidē perdere. Vndē sicut iam transactis epistolis scripsi, cum eo nunquàm procedere præsumas.

56 At verò Iohānes, nouæ præsumptionis inuētor, vbi Mauritium Deo aduersum, Gregorio cum suis complicitibus fecit infensum, cernens Cōstantiam Imperatricem totis conatibus Romanæ Ecclesiæ seruāda priuilegia suadere, quantis valuit artibus incitauit, vt propter eam, quam in honorem sancti Pauli apostoli in Palatio ædificabat ecclesiam, à Gregorio caput eiusdem Apostoli, aut aliud quid de ipsius corpore sibi dirigi postularēt. Quam calliditatem beatissimus Papa cognoscens, Imperatricis animo taliter satisfacit: Dum illa mihi desiderarem imperari, de quibus facilimam obedientiam exhibens, vestram erga me potuissē gratiam amplius prouocare, maior me moestitia tenuit, quòd illa præcipitis, quæ facere nec possum, nec audeo. Nam corpora sanctorum Petri & Pauli apostolorum, tantis in ecclesijs suis coruscant miraculis atque terroribus, vt neque ad orandum sine magno illuc timore possit accedere. Deniquè dum beatæ recordationis decessor meus, quia argentum, quod supra sacratissimum corpus sancti Petri apostoli erat, longè tamen ab eodem corpore, ferè

quindecim pedibus, mutare voluit, signum ei non parui terroris apparuit. Sed & ego aliquid similiter ad sacratissimū corpus sancti Pauli apostoli meliorare volui: & quia necesse erat, vt iuxta sepulcrum eiusmodi effodi altius debuisset, præpositus loci alius ossa aliqua, non quidem eidem sepulcro coniuncta, reperit. Quæ quoniam leuare præsumpsit, atque in alium locum transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. Præter hæc autem sanctæ memorię decessor meus idem ad corpus sancti Laurentij martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur vbi corpus esset venerabile collocatum, effoditur exquirendo, & subito sepulcrū ipsius ignoranter apertum est. Et hi qui præsentēs erant atque laborabant monachi & mansionarij, quia corpus eiusdem martyris viderunt, quod quidem tangere minime præsumpserunt, omnes intrā decem dies defuncti sunt, ita vt nullus vitæ superesse potuisset, qui semiustū corpus illius viderat. Cognoscat autem tranquillissima domina, quia Romanis consuetudo non est, quando sanctorum reliquias dant, vt quicquam tãgere præsumat de corpore, sed tantummodò in pyxide brandeum mittitur, atque ad sacratissima sanctorum corpora ponitur. Quod leuatum in ecclesia, quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur. Et tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illic specialiter eorum corpora deferantur. Vndē contigit, vt beatæ recordationis Leonis Papæ tempore, sicut à Maioribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquijs dubitarent, prædictus pontifex hoc ipsum brandeum allatis forficibus incidit, & ex ipsa incisione sanguis effluxit. In Romanis nanque vel totius Occidentis partibus omninò intolerabile est atq; sacrilegum, si sanctorum corpora quifquam tangere fortassè voluerit. Quod si præsumpserit, cerum est, quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum consuetudine, qui ossa leuare sanctorum se asserunt, vehementer miramur, & vix credimus. Nam quidam Græci monachi huc ante biennium venientes, nocturno silentio iuxta ecclesiā sancti Pauli corpora mortuorum in campo iacentia effodiebant, atque eorum ossa recondebant, seruantes sibi dum recederent. Qui cum tenti, & cur hoc facerent, diligenter fuissent discussi, cōfessi sunt, quòd illa ossa ad Græciam essent tanquàm sanctorum reliquias portaturi. Ex quorum exemplo, sicut prædictum est, maior nobis dubietas nata est, vtrum verum sit, quòd leuari ossa sanctorum dicuntur. De corporibus verò beatorum Apostolorū quid ego dicturus sum, dū constet, quia eo tempore, quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora sicut ciuiū suorum repeterent? Quæ ducta vsque ad secundum Urbis milliariū, in loco, qui dicitur Catacumbas, collocata sunt. Sed dum ea exindē leuare omnis eorum multitudo cōueniens niteretur, ita eos vis tonitruī atque fulguris terruit ac disperfit, vt talia de-

1. Ioan. 4.

Lib. 3.
epist. 30.Nota, quæ
hic dicitur
de corpori-
bus aposto-
lorum, &c.Nota reue-
rentiã erga
sacras reli-
quias.En vt vltio
diuina per
secuta sit
tangentes
sanctorū
corpora.

nudò nullatenùs tentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, leuauêre, & in locis, quibus nunc sunt condita, posuerunt. Quis ergò, serenissima domina, tam temerarius possit existere, vt hæc sciens, eorum corpora nõ dico tangere, sed vel aliquatenùs præsumat inspicere? Dum igitur talia mihi à vobis præcepta sunt, de quibus parère nullatenùs potuissèm, quantum inuenio, non vestrum est, sed quidam homines contra me pietatem vestram excitare voluêrunt, vt mihi, quod absit, voluntatis vestræ gratiam subtraherent: & propterea quasiuerunt capitulum, de quo vobis quasi inobediens inueniret. Sed in omni potenti Domino cõfido, quia nullo modo benignissima voluntati subripitur, & sanctorum Apostolorum virtutem, quos toto corde & mente diligitis, non ex corpora: li presentia, sed ex protectione semper habebitis. Sudarium verò, quod similiter trãf. mitti iussistis, cum corpore eius est: quod ita tangi non potest, sicut nec ad corpus illius accedi. Sed quia serenissima domina tam religiosum desiderium vacuum esse nõ debet, de catenis, quas ipse sanctus apostolus Paulus in collo & in manibus gestauit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem vobis aliquam transmittere festinabo, si tamen hanc tollere limando valuerò. Quia dum frequenter ex catenis eiusdem multi veniunt, & benedictionem petunt, vt parùm quid ex limatura percipiant, assistit sacerdos cum lima, & aliquibus petentibus ita concitè aliquid de catenis eius excutitur, vt mora nulla sit. Quibusdam verò petentibus, diù per catenas ipsas lima ducitur, & tamen vt aliquid inde exeat, non obtinetur.

Ioannem
episcopii
videtur
perstrin-
gere.

Nota de
catenis S.
Pauli.

57 In quibus Gregorij, veracibus utique, verbis apparet, quia vsque ad illa tempora pro reliquijs brandeum Romanus pontifex conferebat, cum posteriori tempore de vestibus, quæ sub altari sancti Iohannis in basilica Constantiniana seruantur, particula ceperunt pro sacris reliquijs petentibus dari.

Vide &
hæc mira-
de vestib.
D. Iohannis
Euangeli-
stæ.

58 Quæ quidem vestes vsq; hæcenus tantis miraculis coruscare probantur, vt sicci- tatis tempore foràs excussæ, pluuiam conferant: inundationis vero, serenitatem redu- cunt. Nam super hæc, quæ per singulas ecclesias faciunt, quæ in oratorio domus meæ in Suburra positæ, per eas Dominus omnipotens fecerit, non celabo. Nupèr Adriani pontificis tempore visum mihi est, vt altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, quod extra oratorium sancti Iohannis in apertissimo atrio positum, congruis luminaribus hono- rari non poterat, intrà oratorium locari debuisset. Accersitus verò Gaudericus Veli- ternus, qui adhuc superesse videtur, episcopus, cum hymnis & canticis ab altari veteri pyxidulas duas sigillatas excussit. Quarum alteram, me deprecante, nimium timora- tus aperiens, de illis tunicis, quantum ex similitudine curiosis oculis potuit deprehendi, particulas reperit, quas solenniter sub nouo altari deposuit. Vbi ex tunc, sicut multi nõrunt, qui adhuc superstites esse probantur, diuinitus accensæ lampades frequentius solito patuerunt. Nam ista octaua Indictione in hebdomada ante Dominici natalis diem, cum ego super huiusmodi parùm quid dubitarem, cõpletis matutinalibus hym- nis, mansionarius candelam extinxit. Quam post vesperum succendere cupiens, ac- censam reperit, eamq; se negligenter extinxisse perpendens, die altera sollicitius pro- sis extinxit, & obseratis ianuis, ad vesperum succensus lampadem remeauit. Quam vbi nihilominus accensam reperit, ex conscientia seruata à se clauis & miraculo non diminuti olei profectò cognouit, quia lampadem ille succenderat, qui nõ oleum in ea diurna succensione minui potuisset, diuinitus ampliãrat.

Lampades
diuinitus
accensæ.

59 Harum quidem vestium, sicut opinor, altera, quæ strictioribus manibus constat, veraciter sancti Iohannis est tunica: quam beatus Gregorius suo tempore, quodam e- piscopo deferente, suscepit. Vnde Iohanni Abbati inter cetera scribit, dicens: De tu- nica sancti Iohannis omninò gratè suscepti, quia sollicitus fuisti mihi indicare. Sed stu- deat dilectio tua mihi ipsam tunicam, aut, quod est melius, eundem episcopum, qui eam habet, cum clericis suis & cum ipsa ad me transmittere: quatenus & benedictio- ne tunicæ perfruamur, & de eodem episcopo vel clericis mercedem habere valeamus. Altera verò quæ largioribus manibus, non tunica, sed videtur planè esse dalmatica, ni- si fallor, sancti Paschasij Apostolicæ sedis diaconi constat. Qui, iuxta quod idem bea- tus Gregorius in quarto dialogorum libro meminit, cum temporibus Symmachi Pa- pæ fuisset defunctus, eius dalmaticam feretro superpositam demoniacus tetigit, sta- timque sanatus est. Sed quam obrèm ambæ vestes sancti Iohannis dicantur, ideò pri- scam consuetudinem obtinuisse crediderim, quòd sub eius altari consuetudinaliter recondantur. Nam quòd eorum altera Iohannis Euangelistæ, non autem Baptistæ sit, nemo

li. 2. epi. 3.
Indic. ii.

li. 4. ca. 40

nemo est qui dubitet: præsertim cum omnis sapiens noverit, Baptistam camelorum pilis pro vestibus usum fuisse: Euangelistam verò, qui per tot annos post passionem Domini pontificium gerens, Missarum solennia frequentissime celebrabat, sine sacerdotibus esse nequaquam vestibus potuisse. Si autem dicitur, quòd tunica & dalmatica, quia pontificalia sunt indumenta, utraque sancti Iohannis credi debeant, considerandum est, quia Gregorius Iohanni Abbati non dalmaticam, sed tunicam nominavit. Qui si dalmaticam quoque sancti Iohannis fuisse sentiret, eius tunicam quærens, consequenter habere se ipsius dalmaticam non taceret.

Iohannes
Apostolus
Missas ce-
lebrauit.

60 Hæc de sancti Iohannis vestibus, de quibus à quamplurimis dubitatur, me ut cunque in beati Gregorij gestis inseruisse sufficiat. Cæterum Iohannes Constantino- politanus hypocrita, qui ab Vniuersalis nominis ambitione conuerti multis tergiuetationibus recusabat, iuxta eiusdem patris prophetiam, iudicia Domini super se vigilare cognoscens, post non multi temporis spatium, subita morte defungitur: & cuius ambitiosam superbiam totus capere mundus vix poterat, in vnius sepulcri angustia facile collocatur. Post cuius paulatim discessum, cum Mauritius Imperator, sacerdotum videlicet Christi contemptror, pro Cyriaco, qui Iohanni successerat, suaderet, nè pro causa tam friuoli nominis Gregorius laboraret, ipse tandiu Pontificatus sui autoritatibus resistit, quousque pestem Vniuersalis nominis ab ipsis etiam subdolis adulatorum labijs penitus abstulisset. Quapropter Eulogio patriarchæ Alexandrino post aliqua scribens ait: Indicare vestra beatitudo studuit, iam se quibusdam non scribere superba vocabula, quæ ex vanitatis radice prodierunt: & mihi loquitur, dicens: Sicut iussistis: quod verbum iussionis, peto, à meo auditu remouete: quia scio, qui sum, qui estis. Loco enim, mihi fratres estis, moribus patres. Non ergò iussi, sed quæ vtilia visa sunt, indicare curavi. Non tamen inuenio vestram beatitudinem hoc ipsum, quod memoriam vestram intuli, perfecte tenere voluisse. Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere. Et ecce in præfatione epistolæ, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superba appellationis verbum, Vniuersalem me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod peto dulcissima mihi sanctitas vestra vltra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plusquam ratio exigit præbetur. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus. Nec honorem meum esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor Vniuersalis Ecclesiæ. Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim Vniuersalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur vniuersum. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, charitatem vulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonensi Synodo atque post à subsequentibus patribus, hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas nouit: sed tamen nullus eorum uti hoc vniuersalem me Papam voluit: ut dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

Iohannes
Episcopus
subita
morte ex-
tinguitur.

Libr. 7.
Epist. 30.
Indic. 1.

Chalcedo-
nensis Sy-
nodus Ro-
man. Pon-
tificem vo-
cauit Vni-
uersalem.

CAPITVLA LIBRI III.

De temperantia Gregorij.	1
Qualiter Iohanni Rauennati episcopo vsu pallij mappularumq; subduxerit.	2
Quòd eidem suppliciter vsu pallij repetenti, quater in anno per plateas concesserit.	3
Vbi eidem pro diuersis vitijs increpato, diem suæ vocationis prædixit.	4
Vbi Iohanne defuncto, Rauennatem ecclesiam visitatori committit, Marinianoq; consecrato episcopo, pallij vsu simili modo concedit.	5
Vbi Andrea supplicante pro pallio, præcipit iusiurandum.	6
Quòd Mariniano consuetudinem pallij, sicut contenerat, defendere non valente, Gregorius in sententia sua permanserit.	7
Quòd pro vsurpatione camparum diaconos Catanenses arguerit.	8
De Maximo, Salonitanæ ecclesiæ peruasore.	9
Qualiter auctoritatem sui pontificatus contra tyrannū Imperatorem defenderit.	10
b i contra votum Imperiale Maximum cum suis complices excommunicas, episcopos ipsius ad Ecclesiam reuerti coegit.	11
Vbi Maximi causam præcipit Rauennæ ventilari.	12
Vbi Maximus in terram procidens, lachrymabiliter veniam petit.	13

- Vbi Gregorius Maximo, coram sancti Apollinaris corpore satisfaciendi, miserendū esse decernit. 14
- Vbi Maximo satisfaciendi humiliter communionis gratiam reddit, & pallium se daturum promittit. 15
- Quam didascalis responsionibus superbum Imperatorem terruerit. 16
- Vbi Mauritio, in Gregorium se uenti, mors per gladium prophatur. 17
- Vbi Mauritius poenitens, videt in somnis se diuino iudicio cum vxore & filijs Phocæ militi tradi. 18
- Vbi seditione commota, Mauritius Phocæ iussu cum cuncta cognatione sua perimitur. 19
- Vbi imagine Augustali suscepta, sapienter Mauritij vitia Phocæ Imperatori dinumerat. 20
- Vbi ei apocrisarium ex more transmittit. 21
- Vbi pondere grandi remoto, Imperiale iugum leuius reddidisse fatetur. 22
- Quod ex consuetudine synodicam suam direxit, & quod Orientales nulli in diptychis nomen suscipiant, donec synodicam fidei eius cognouerint. 23
- Quod susceptis decretis Mediolanensium, eis episcopum ordinari consenserit. 24
- Quod Anastasium Antiochenum post multos annos throno reddiderit. 25
- Quod Adrianum Thebanum episcopum ordini suo restituens, diocesim ipsius Alarici episcopi potestati subduerit. 26
- Quod exceptis manifestis criminibus, neminem de sacerdotio depouerit, sed communionem priuauerit. 27
- Quanta distictione accusatorum lites iudicauerit, & qualia in ordinibus iudiciorū decreuerit. 28
- Qualiter aliorum auctoritates episcoporum sua auctoritate confirmabat, non minuebat. 29
- Quod cunctis episcopis propria iura conseruans, executores dari & iudices eligi ab accusatis uoluerit. 30
- Quod falsarios delatores talione multauerit. 31
- Quod semel ingesta crimina, indiscussa præterire nõ passus sit, & qualibus poenis peccatorum malos accusatores multauerit. 32
- Quod consueta stipendia etiam infirmis clericis iusserit ministrari. 33
- Quod cautiones episcoporum, suis clericis factas, firmauerit, eisque quartas pleniter dari iusserit. 34
- Quod ab alijs obligatos absoluerit. 35
- Quod ab hæresi sepurgantes receperit. 36
- Quod schismaticos ad suscipiendam satisfactionem Romam inuitare curauerit. 37
- Quod Seuerum Aquileiensem episcopum Rauennam venire coegerit: qui postquam ad unitatem redijt, denuo ad suum schisma recurrens, Catholicosque sacerdotes affligens, causa perpetuæ diuisionis suæ diocesis effectus est. 38
- Quod pro ægritudine corporis nemini successorem dederit, & quod renūciantibus suis sedibus, successores non denegaret, eisque de sumptibus eiusdem ecclesiæ comoda ministrari præceperit. 39
- Quod stupratam, in vxorem à stupratore duci iusserit. 40
- Quod virum iam tonsuratum, coniugi reddi mandauerit. 41
- Quod vim nullam Iudæis inferendam statuerit. 42
- Quod Christianos eis subijci, nulla occasione debere censuerit. 43
- Quod Christianos eis uolenter auferri iubebat: quorum si qui auferri non poterat, redimi sanciebat. 44
- Quod eorum mancipia, confugientia ad Ecclesiam, reddi uenerit. 45
- Quod pagana eorum mancipia, venire ad fidem uolentia, non reddenda statuerit. 46
- Quod Iudæorum mancipia, suos dominos ad fidem præcedentia, in eorum seruitium nullatenus redigenda indixerit, etiam si ipsi eos ad baptismatis gratiam sequerentur. 47
- Quod neminem circuncidi paganorum permiserit. 48
- Quod à Iudæis munera non suscipienda decreuerit. 49
- Qualiter Iudæi fuerint à Romanis Pontificibus habiti. 50
- Quod Gregorius non obseruari sabbatum iusserit, & lauari Dominico permiserit. 51
- Quan-

DE S. GREGORIO PAPA

199

Quantæ compassionis extiterit in infirmitatibus Castorij, Eulogij & Mariniani episcoporum siue Rusticianæ patriciæ.	52
Quod pro barbaricis incurfionibus fieri litanias voluerit.	53
Quod spiritum prophetiæ habuerit.	54
Quod peiora prioribus futura prædixerit.	55
Quod neminem iniuste ab Ecclesia defendi permiserit.	56
Quod confugientibus ad Ecclesiam, sacramenta præstari iusserit de seruandis sibi iustitijs.	57
Quod omnes episcopos, fratres & coepiscopos: diaconos, dilectissimos filios: vtriusque verò sexus laicos, dominos vocitauerit.	58
Quod de fide tam Teudelinæ reginæ, quàm suo subdiacono satisfecerit.	59
Vbi se indignum memorat reuelatione Dei.	60
Vbi se presbytero comparans, illum superiorem melioremq; pronunciat.	61
Vbi se indignum alieno fauore fatetur.	62
Vbi monacho sibi procidenti se in terram prostrauit.	63
Quod accusatus, innocentiam suam exposuit.	64
Quid de fine seculi senserit.	65
Qualia de incommoditate Vrbs scripserit.	66
Qualiter barbaricis incurfionibus ab exponendis libris destiterit, & quibus doloribus cruciatus extiterit.	67
De eius obitu, & fastigijs argenteis ab eo paratis, necnon sepulturæ ipsius loco vel titulo.	68
Qualiter æmulis, libros eius incendere molientibus, Petrus diaconus moriendo defendit.	69
Quanta Claudius ex verbis eius notauerit, & quod multa Gregorius dictauerit, quæ nunc nequeant inueniri.	70
Quod duodecim epistolarum suarum libros reliquerit, ex quibus Adriani Papæ tempore duo volumina videntur excerpta.	71
Quod in diaconatu suo Moralia cœperit, & qualiter ea in episcopatu suo per libros digesserit, ea que Leandro Hispano episcopo roganti direxerit.	72
Quod in episcopatus sui exordio librum regulæ pastoralis Iohanni episcopo Raenati exponens, imperitos compresserit.	73
Quod per stationes discurrens, quadraginta euangelij lectiones dictauerit, quas Secundo seruo Dei petenti mandauerit.	74
Qualiter dialogorum quatuor libros descripserit, quos postea Zacharias, Apostolicæ sedis episcopus, in Græcam linguam conuertit.	75
Quod ciuibus suis petentibus primam & vltimam Ezechielis prophetiæ partes, per homilias vigintiduas tractauerit.	76
Quam humilia ipse de suis tractatibus senserit, qui à posteris doctoribus facundissimi prædicantur.	77
Quod libros suos, in comparatione Augustini tractatuum, fursures nominans, quousque vixit, legi vetuerit.	78
Quanta consideratione quotidie infirmitatem sui cordis cognouerit.	79
Quod corpus eius à Gregorio quarto Papa translatum sit, & de antiquitate ipsius, vel mediocritate, ac regulari specialitate.	80
Quod Græcam linguam nesciens, falsos tractatus suo nomine titulos inuenerit.	81
Quod monachi, qui ab eo in Saxoniam missi sunt, sancti Benedicti regulis fuerant mancipati.	82
De formis & vestimentis patris & matris eius.	83
De forma & habitu siue disticho eius.	84
Quod postea Saturninus monachus, iuxta eius effigiem, imagines Apostolorum depinxerit.	85
De Iohanne præposito, qui cum diabolo coram Christo confligit, & de reuelatione atque terribili transitu ipsius.	86
De cruciatibus Andreæ conductoris, qui cum eodem præposito monasterij chartulas se vendidisse professus est.	87
De præfagio mortis Athanasij œconomi, qui cōsuetudines pauperum defraudauit.	88
De diabolo à monasterij claustro fugato, qui monachum iacentem percussit.	89

De visione monachi, qui duodecim homines intra dies totidē morituros p̄didit.	90
De Lucidi Ficulensis episcopi conuersione, visione & transitu.	91
De reuelatione Monachi, qui per excusionem lachrymarum cuiusdam inclusi presbyteri, fratris sui sanitatem reuersionemque cognouit.	92
De dāmonē, à fundo Barbiliano excusso, qui conductorem & bubulcos occidens, Vrsellium fuerat persecutus.	93
De visione Tetgaudi Treuerensis quondam episcopi, qui à beato Gregorio pulsus est à monasterio.	94
De increpatione Faraldi, qui à dāmonibus tota nocte suspensus est.	95
De Indulfo desertore monasterij, à sene percusso, & de reuelatione clerici, & digressionē Supponis.	96
De Dominico presbytero, qui Gregorianum fontem detexerat, ligato & liberato, eiusque miserabili transitu.	97
De modio monasterij & diuersitate ipsius redundationis, necnon miraculo multiplicati diuinitus panis.	98
Quam frequenter in diuersis locis Gregorius demonstratur.	99
De visione scriptoris, qui à amulo terreri potuit, & à beato Gregorio meruit consolari.	100

LIBER QVARTVS CAP. I.

HAec est Gregorij, de refutatione nominis Vniuersalis, plena ratiōis humilitatisque sententia. Qui videlicet contra superbos prudēter vti nouerat serpentes astutia, & à columbæ simplicitate circa humiles minimē recedebat. Quapropter suę tēperantia cōscius, Dominico Carthaginensi episcopo post cetera:

Lib. 2. ep. 39. Ind. 10. De Ecclesiasticis, inquit, priuilegijs, quod vestra fraternitas scribit, hoc postposita dubitatione teneat, quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque ecclesijs sua iura seruamus. Nec cui libet fauente gratia vltra, quā meretur, impertior, nec vlli hoc, quod sui iuris est, ambitu stimulative derogo: sed fratres meos honorare per omnia cupio, sicque studio honore singulos subuechi, dum odō non sit, quod alteri iure ab altero possit opponi. Item Eulogio Alexandrino & Anastasio Antiocheno Patriarchis scribit, dicens: Cum prädicator egregius dicat: *Quandiu quidē sum gentium apostolus, ministerium meū honorificabo: qui rursus aliās dicit, Facti sumus paruuli in medio vestrum: exemplum proculdubio nobis sequentibus ostēdit, vt & humilitatem teneamus in mente, & tamē ordinis nostri dignitatem seruemus in honore: quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit superba. Et cetera: Quod Gregorius, sicut ex præcedentibus ac subsequētibz manifestissimē colligi poterit, & fecit & dixit.*

2 Nam Iohannem Rauennatem episcopum, typho superbiæ pallium frequentantem, suosque presbyteros ac diaconos in mappulis procedere permittentem, primò quidem per Castorium chartularium familiariter arguit, post ex consuetudine sine priuilegio sibi hæc concessa pertinaciter defendentem, tali sententia post nonnulla multauit: Vt enim, inquit, ea, quæ superiùs dixi, breuiter colligam, admoneo quatenus, nisi decessorum meorū munificentia tibi hæc per priuilegium attributa docueris, vti in plateis pallio vterius non præsumas, nè non habere & ad Missas incipias, quod audacter & in plateis vsurpas. De secretario autem, quod fraternitas tua rescripsisse cum pallio, & filios ecclesiæ suscepisse se & fecit & excusauit, nūc interim nihil quærimus: quia synodorum sententiam sequentes, minores culpas, quæ negantur, vlcisci recusamus. Hoc tamen quia semel & iterum sit factū, cognouimus. Fraternitas autem tua sit omninò sollicita, nè hoc, quod præsumptioni inchoanti adhuc ceditur, in proficiente deterius vindicetur. Et post pauca: illud autem, quod pro vtendis à clero vestro mappulis scripsistis, à nostris est clericis fortiter obuiatum, dicentibus nulli hoc vnquā aliæ cui libet concessum fuisse ecclesiæ, nec Rauennates clericos vel illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum sua conscientia præsumpsisse: nec si tentatū esset, ex furtiua vsurpatione sibi præiudicium generaretur. Sed etiam si in qualibet ecclesia hoc præsumptum fuerit, asserunt emendandum, quod nõ concessione Romani Pontificis, sed sola subreptione præsumitur. Sed nos seruantes honorem fraternitati tuæ, licet contra voluntatem antedicti cleri nostri, tamen primis diaconibus vestris, quos nobis quidam testificati sunt, etiam antè eis vsos fuisse, in obsequio duntaxat tuo mappulis vti permitimus: alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissimè prohibemus.

3 Quam sententiã vir vanæ gloriæ cupidissimus, molestissimè ferens, per quoscun- que poterat, vsum pallij sibi restitui magnoprè flagitabat. Cui Gregorius ita scripsit: Fraternitatem vestram valdè inuenio contristatam pro eo, quòd in litanijs induere pallium rationis censura prohibetur. Sed per excellentissimum Romanũ patricium, & per eminentissimum præfectum, atque per alios ciuitatis suæ nobiles viros impor- tunè expetit, vt hoc debeat concedi. Nos aut̃ sollicitè requirentes ab Adeodato, quon- dam diacono fraternitatis tuæ, cognouimus, quia nunquàm cõsuetudo fuerit deces- foribus tuis, vt in litanijs pallio, nisi in solennitate B. Iohannis Baptistæ, B. Petri Apo- stoli, & B. Apollinaris martyris vterentur. Cui quidem nequaquam credere debui- mus, quia multi apud ciuitatem fraternitatis vestræ responsales sapius fuerunt, qui se fatentur tale aliquid nunquã vidisse. Et hac de re multis potiùs credendum est, quàm vni pro sua ecclesia aliquid attestãti. Sed quia nos fraternitatem vestram contristari nolimus, & petitionem filiorum nostrorum apud nos minimè frustrari, vsum pallij, donèc subtilius veriusq; aliquid cognoscamus, in Litanijs solennibus, id est, die nata- litio B. Iohannis Baptistæ, B. Petri apostoli, & B. Apollinaris martyris, atque in ordi- nationis vestræ celebratione concedimus. In secretario verò secundum morem pri- stinum, susceptis ac dimisis ecclesiæ filijs, induere vestra fraternitas pallium debeat, atque ad Missarum solennia ita proficisci, & nihil sibi amplius ausu temerariæ præ- sumptionis arrogare: nè, dum in exteriori habitu inordinatè aliquid ambitur, ordina- tẽ etiam quæ licere poterant, amittantur.

Libr. 4.
Epist. 10.

Vide hic
vsum pallij
& solennes
litanias.

4 Sed isdem Iohannes ab inanis gloriæ ambitione freno apostolicæ moderationis coërcitus, ad detractionem pontificis torus conuertitur. Vnde prudentissimus pon- tificex sic eum admonet, dicens: Primum me hoc contristat, quia mihi fraternitas tua duplici corde feribit: & alia blandimenta in epistolis suis exhibet, alia in lingua sua se- culariter ostendit. Deindè graue mihi est, quia irrisiones illas, quas habere notarij ad- huc pueri solent, vsque hodiè frater meus Iohannes in lingua sua retinet, mordenter loquitur, & quasi de tali astutia lætatur: amicis præsentibus blanditur, de absentibus obloquitur. Tertio graue mihi & omninò execrabile est, quia feruis suis, qua hora fu- erit commotus, turpia crimina imponit, vt effœminati, & adhuc grauius hoc aper- tius vocentur. Post hoc accessit, quòd disciplina ad vitam clericorum custodiendam nulla est, sed tantummodò clericis suis dominium exhibet. Vltimum verò est, quod tamen pondere elationis primum est: scilicet de vso pallij extra ecclesiam, quod tem- poribus decessorum meorum facere nunquàm quisquam præsumpsit, nũquàm à de- cessoribus eius præsumptum est, sicut responsales nostri testantur, excepto nisi reli- quia conderentur, quòd tamen de reliquijs vnus tantummodò potuit inueniri, qui meis diebus in despectum meum cum summa audacia nõ solùm faciebat, sed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus inuenio, quia honor episcopatus vestri totus foris in ostensione est, non in mente. Et quidè omnipotenti Deo gratias ago, quia eo tem- pore, quo ad me hoc peruenit, quòd ad aures decessorum meorum nunquàm perue- nerat, Longobardi inter me & Rauennatem ciuitatem positi fuere. Nam ostendere forsitan hominibus habui, quantum scio esse districtus. Nè autem credas, quia ego ec- clesiam tuam in aliquo grauari aut minui volo, recordare inter missarum Romano- rum solennia, vbi Rauennas diaconus stabat, & require, vbi hodiè stat, & cognosces, quia Rauennatem ecclesiam honorare desidero. Sed vt quicumque quodlibet ex su- perbia arripiat, hoc ego tollerare non possum. Tamen hac de re iam diacono nostro Constantinopolim scripsi, vt per omnes, qui sub se etiam tricenos & quadragenos episcopos habent, requirere debeat. Et sicubi iste vsus est, vt in Litanijs cum pallijs ambulent, absit vt per me honor Rauennatis ecclesiæ in aliquo minuatur. Hæc ergò omnia, quæ superius dixi, frater charissime recogita, diem tuæ vocationis attende, quas rationes de sarcina episcopatus redditurus es considera. Emenda illos mores notarij. Vide quid in lingua, quid in actu episcopum deceat. Esto totus purus fratri- bus tuis. Non aliud loquaris, aliud in corde habeas. Nec appetas vltra vidèri, quàm es, vt possis vltra esse, quàm vidèris.

Libr. 4.
Epist. 14.

5 Hæc quia Iohannes emendare superbiæ fastu despexit, eodem anno, iuxta quod Gregorius ei prædixerat, diè suæ vocationis dum nõ attendit, incurrit, & antè tumi- dus crepuit, q̃ meruisset amictu pallij saturari. Cuius rei gratia Gregorius visitationẽ Rauennatis ecclesiæ Seuero Ficulino episcopo secundum consuetudinẽ priscã com- mittens, Marinianũ monachum familiarem suum Rauennatibus episcopum conse- crauit,

Iohannes
episcopus
Rauennas
obit.

Li. 4. ep. 54. crauit, cui & pallium dirigit, scribens: Apostolica sedis beneuolentia, & antiquæ cō-
suetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ, quam in Rauennati ecclesia gubernationis constat suscepisse officium pallij, vsum p̄uidimus concedendum. Quo nō aliter vti te memineris, nisi in propria tuæ ciuitatis ecclesia, dimissis iam filiis ecclesie, procedēs à saluatorio ad sacra Missarū solēnia celebrāda. Peractis verò Missis, id in saluatorio rursū curabis deponere. Extra ecclesiā verò non aliter illo tibi, nisi quater in anno, in litanijis, quas ad decessorē tuum Iohannē expressimus, vti pmittimus,

6 Sed Marinianus clericorum suorum suggestiōibus delinitus, tam per Andream virum magnificum, quā per quoscunq; potuerat, restitui suæ ecclesie vsum pallij
lib. 5. ep. 33. flagitabat. Quapropter Gregorius Castorio chartulario inter cætera scribit, dicens: Tua experientia nullius personam, nullius verba cōsideret. Solum Dei timorem & rectitudinem ante oculos habeat, & seniores personas eiusdem ecclesie & archidiaconum, quem non suspicor pro alterius honore peierare, & alios antiquiores, qui in sacris ordinibus ante Iohannis episcopi tempora fuerāt, requirat, vel si qui maturiores sunt extra sacros ordines, & veniant ante corpus sancti Apollinaris, & talem eius sepulcro iurent, quæ consuetudo ante Iohannis episcopi tempora fuerit. (Quia, sicut scis, idem vir multum p̄sumptor extitit, & multa sibi per superbiam conabatur arrogare.) Et quicquid à fidelioribus viris & grauibus iuratū fuerit, secundum indiculum, qui subt̄r annexus est, hoc volumus in eadem ecclesia cōferuari. Sed vide ne negligenter agas, nē quis fidem aut deuotionem tuam in hac causa corrumpat. Zelum enim tuum scio, age sollicitē, ita tamen, vt p̄dicta ecclesia cōtra iustitiam non grauetur, sed vsus, qui ante Iohannis episcopi tempora extitit, ei conferuetur. Personas aut̄ non duas vel tres ad satisfaciendum tibi, sed quantas antiquiores & grauiore inueneris, require: vt neque, quod vsus fuit antiquius eiusdē ecclesie denegemus, neque quod nouo ausu appetitum est, cōcedamus. Sed omnia age blandē & dulciter, vt & actio tua districta sit, & lingua mitis: Iuro ego N. per patrem & filium & spiritum sanctum, inseparabilem diuinæ potentie Trinitatem, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius fauore personæ, neque commodo aliquo interueniente testari: sed hæc scio, & per memetipsum cognoui, quia ante tempora Iohannis quondam episcopi, Rauennas episcopus p̄sente apocrifario sedis Apostolicæ, illo atque illo, illis & illis diebus consuetudinem vtendi pallio habuit, & non cognoui, quia hoc latenter vel absente apocrifario vsurpasset.

Formula
iuramenti
ad corpus
S. Apollinaris.

7 Hoc Gregorius per indictionem quartamdecimam iusiurandum p̄ceperat. Quod quia, sicut rei exitus manifestat, deficientibus testimonijs per tres continuos annos infectum remanserat, iterum Marinianus, suorum suggestione compulsus, vsum pallij, quæ ex consuetudine sicut conuenerat, vindicare non poterat, importunitate precum se posse recipere confidebat. Quapropter Gregorius, in eadem sententia permanēs, eidem chartulario per indictionem secundā scribit, dicens: Dum Florentinus Rauennatis ecclesie diaconus apud nos per reuerendissimo fratre & coepiscopo nostro Mariniano de vsu pallij ageret, requisitus à nobis, quæ esset antiqua consuetudo, respondit, quod in omnibus Litanijis pallio Rauennas episcopus vteretur. Quod ita non esse, & ab alijs didicimus, & ex epistolis Iohannis quondam episcopi, quas ei ostendi fecimus, euidenter apparuit. Sed hoc asseruit, quod dicere iussus est. Nam tempore, quo à te isdem Iohannes quōdam episcopus est inhibitus, nē pallio inordinatē ac temerē vti p̄sumeret, scripsit nobis, hanc fuisse p̄scā cōsuetudinem, vt ciuitatis ipsius episcopus pallio in Litanijis solēnibus vteretur. Quorum tibi literarum exemplaria pro tua informatione transmisiimus. Adeodatus verò, p̄dictæ ecclesie diaconus, dum apud nos tēpore, quo hīc fuit, similiter de eiusdem pallij vsu agere enixius studeret, volentes cognoscere veritatē, eum similiter, quæ esset consuetudo, curauimus requirendum. Qui vt credi sibi met suaderet, atq; à nobis valeret, quod petebat, exigere: sub iureiurādo testatus est, antiquam consuetudinem fuisse, vt in quatuor aut quinq; solēnibus litanijis pallio ciuitatis suæ episcopus vteretur. Experientia ergo tua diligēt̄ inuigilet, & cum omni sollicitudine, quot litanie solennes ab antiquitate fuerint, requirat. Nec eas solennes nominando requirere studeat, sed maiores: vt per hoc, quod nobis p̄satus Adeodatus diaconus testatus est, & p̄dicti Iohannis episcopi fatetur epistola, dum constiterit quantæ litanie solennes fuerint, quoties indui solebat in litanijis pallio cognoscēt̄, libentissimē concedamus. Sed hoc nō ab illis perquirat, qui ab ecclesiasticis exhibentur, sed ab alijs,

lib. 7. epist.
76. Ind. 2.

ab alijs, quos sine favore partis suæ esse cognouerit: & quæque sollicita indagatione repperit, nobis subtiliter indicet: vt veritate, sicut diximus, cognita, fratris & coepiscopi nostri reuerendissimi Mariniani animos releuemus. At quia prisca consuetudo à nostratibus subtiliter inquisita, à Rauennatibus probari nullo modo potuit, Gregorium in sua sententia permansisse proculdubio illud ostendit, quod neque ob hoc, quantum ex apicibus eius dinoscitur, à quoquam sollicitatus extitit, neque à se-meripso commotus, vltèrius omninò rescripsit.

8 Non solum in magnis rebus Gregorius sollicitudinis suæ oculos couerteat: verum etiã nè impunè præsumerentur quandoq; maiora, hoc in rebus minimis curiosissimè præcauebat. Vndè Iohanni Syracusano episcopo scribit, dicens: Ecclesiastici vigoris ordo confunditur, si aut temerè illicita præsumantur, aut impunè nõ concessa tentantur. Peruenit itaq; ad nos, diaconos Ecclesiæ Catanensis, calceatos compagis procedere præsumpsisse. Quod nulli hætenus per totam Siciliam licuisse, nisi solis tantummodo diaconibus ecclesiæ Messanensis, quibus olim à prædecessoribus nostris nõ dubitatur esse concessum, benè recolitis. Quia ergò tantæ temeritatis ausus non est leuiter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra perquirat subtilitate: & si ita, sicut ad nos peruenit, inuenerit, vtrũ se vel alicuius hoc autoritate præsumpserint, nobis subtiliter innotescat: vt cognita veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nã si negligenter ea, quæ malè vsurpantur, omittimus, excessus viam alijs aperimus.

9 Interea Natali episcopo defuncto, cum Dalmatinorum generalitas Honoratum archidiaconum, quem ipse ex presbytero in diaconum conuerterat, sibi præficiendum concorditer elegissent, eorumq; decretum pontifex approbasset, factione Malchi episcopi, rectoris Apostolici patrimonij, manuq; militari Maximus multis criminibus inuolutus, episcopatum Salonitanæ ciuitatis inuasit. Quod Gregorius audiens, Dalmatinis & Iadertinis episcopis, nè illi manũ imponerent, sub magna interminatione prohibuit. At verò Maximus, qui episcopatus sedem contra canones inuaserat, etiam sacerdotium contra Deum per Simoniacã hæresim ab episcopis duntaxat excommunicatis corruptisque non timuit promereri, fauente sibi occasione temporum ex cupiditate simul insolentiaq; Augusti. Quem, dispergendo facultates inuasæ ecclesiæ, adeò defensorum scelerum suorum effecit, vt à Gregorio nõ solum frequenter postularet, quatenus indiscussam Maximi promotinem relinqueret, verum etiam Romam, satisfacturum pro Simoniacã hæresi alijsq; criminibus, venientem cum honore susciperet. Gregorius verò faciem nullius contra veritatem custodiens, ipsum Maximum primò à Missarum solennijs, post à communione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, quousquè suam præsentiam exhiberet, priuauit. Maximus autem imperialibus militijs fultus, post excommunicationem & Missas ceccinit, & sacramenta satis indignus accepit. Quapropter Constantiæ Augustæ post multa alia scribit, dicens:

10 Salonitanæ ciuitatis episcopus, me ac responsali meo nesciente, ordinatus est, & facta res est, quæ sub nullis anterioribus principibus euenit. Quod ego audiens, ad eundem præuaricatorem, qui in ordinatè ordinatus est, protinùs misi, vt omninò Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi iussissent. Quod ei sub excommunicationis interpositione mandauit. Et contempto me atque despecto, in audacia quorundam secularium hominũ, quibus, denudata sua ecclesia, premia multa præbere dicitur, nunc vltimè missas facere præsumit, atq; ad me venire secundũ iussionem dominorũ noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me nesciente ordinatus est, hoc, quod in ordinatione sua me vel responsalem prætermittere præsumpsit, ita ex corde laxaui, ac si me authore fuerit ordinatus. Alia verò perueria illius, scilicet mala corporalia, quæ cognoui, vel quia cum pecunijs est electus, vel quia excommunicatus Missas facere præsumpsit, propter Deum irrequisita præterire nõ possum. Sed opto & dominum deprecor, quatenus nihil in eo de his, quæ dicta sunt, valeat inueniri, & sine periculo animæ meæ causa ipsius terminetur. Prius tamen, quàm hæc cognoscantur, serenissimus dominus discurrere iussione præcepit, vt eum venientem cum honore suscipiam. Et valde graue est, vt vir, de quo tãta & talia nunciantur, cum antè requiri & discuti debeat, honoretur, & si episcoporum causæ mihi commissorum apud pijsimos dominos aliorum patrocinio disponuntur, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed vt episcopi mei me despiciant, & contra me refugium

Temeritas
Maximi, in
naforis se-
dis Saloni-
tanæ.
Li. 4. ep. 34

ad se.

ad seculares iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breuiter suggero, quia aliquantulum expecto, & si ad me venire diu distulerit, exercere in eo distractionem canonicam nullo modo cessabo. In omnipotente autem Domino confido, quia longa pijsimis dominis vitam tribuet, & nos sub manu vestra non secundum peccata nostra, sed secundum suae gratiae dona disponet.

11 Hæc Gregorius dissimulatrici Augusta: Cæterum eodem Maximo in sua præsumptione manente, consecratores atq; omnes Dalmatinos & Iadertinos episcopos ab eius communionem sub excommunicatione disiunxit: adeo ut nè nomen quidem Maximi inter sacra Missarum solennia memorarent. Quo facto, ita omnes consternati sunt animo, ut sub poenitentiae satisfactione, relicto Maximo, veniam postularent. Vnde de misericordissimus pontifex Sabiniano Iadertino episcopo scribens: Sicut, inquit, perseveranti culpæ debetur iure vindicta: ita respicientibus est venia concedenda. Nã ut res illa contra se merito potest iracundiam excitare, sic hæc in sua prorsus dilectione solet concordiam propagare. Et ideo quia fraternitatem tuam à consortio & communionem Maximi, ubi te prius neglectus impulerat, intantum postea grauitas sacerdotij ad animum reducta suspendit, ut eius sola nullatenus patereris esse segregationem contentus, nisi & in monasterij te claustra recipiens, dudum commissã desisteres, ea propter in nostra te gratia ac communionem receptum esse non dubites. Nam quantum nos prius culpa tuæ charitatis offenderat, tantum poenitentia mitigauit.

12 Itaque Maximus cernens tandem aliquando durum esse contra stimulum calcitrare, relicto imperialibus adminiculis, per Gallinicum exarchum satis humiliter cõcedi sibi poenitentiam, simulque veniam à Gregorio postulauit. Quem ipse Romam fatigari nolens, causam eius discutiendam Rauennam commisit, Constantino Medianensi episcopo scribens: Maximus, inquit, Salonitanæ ecclesiæ præuaricator, postquam per potestates maiores seculi obtinere nil valuit, ad minores se contulit, nobisque tam nimietate prece, quam attestatione bonorum operum præualere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, si is, qui se quasi multum timere me dicit, in aliquo me temperatiorem minimè inuenire potuisset. Et ideo decreui, ut reuerendiss. frater & cõepiscopus noster Marinianus, eius causam debeat in Rauennati vrbe cognoscere. Si autem persona eius suspecta forsitan habebitur, volumus, ut vestra quoque fraternitas, si ei laboriosum non est, ad eandem ciuitatem fatigare se debeat, & cum prædicto fratre in eodem iudicio pariter sedere. Quicquid autem vestræ vtrorunque sanctitati placuerit, scitote mihi modis omnibus placiturum, & vestrum ego iudicium meum deputo.

13 Inter hæc præuaricator Maximus anno septimo excommunicationis suæ, post castigationes & flagella Gregorij ad cor reuertens, Rauennam petijt, & iactauit se tenens in ciuitatem in media silice, clamans & dicens: Peccaui Deo & beatissimo Papæ Gregorio. Et agente eo poenitentiam tribus horis, cucurrit Gallinicus exarchus & Castorius chartularius Ecclesiæ Romanæ cum Mariniano episcopo, & eleuauerunt eum de silice. Qui etiam cõepit ampliorem poenitentiam agere coram eis. Quod Gregorius ut audiuit, ad misericordiam protinus redijt, Mariniano episcopo inter cætera scribens: Qualis de causa Maximi fraternitatis vestræ voluntas sit ac magis petitiõ præsentium latore Castorio chartulario nostro renunciante cognouimus. Ideoque si idem Maximus coram vobis & prædicto chartulario nostro de Simoniaca hæresi præstito se sacramento purgauerit, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris tantummodò requisitus, liberum se esse respõderit: causam ipsius, fraternitatis vestræ de eo, quod excommunicatus Missarum solennia agere præsumpsit, iudicio committimus, qua debeat poenitentia talis culpa purgari. Et ideo quicquid vobis secundum Deum placet, securi disponite, nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quicquid à vobis hac de causa fuerit ordinatum, nos & gratè suscipimus, & libenter admittimus. Hortamur tamen, ut debeatis esse solliciti, & ita quæ fienda conspiciatis temperetis, quatenus & illi, si ita videbitur, communionem præstetis, & vigoris Ecclesiastici genium cõgrua, ut oportet, dispensatione seruetis. Suprascriptum verò portitorem in præsentem quid vobiscum ei sit agendum, instruximus. A quo cuncta subtiliter addiscentes, sic vos in omnibus exhibete, ut in vestra sollicitudine nostram fuisse præsentiam sentiamus.

14 Item Castorio & notario & chartulario Rauennæ: Quanto credi tibi à nobis, & necessarias vires suas iniungi, tanto te magis strenuum debes & sollicitum exhibere
Pro.

Castigat
temeritatẽ
episcopi
Salonita-
ni.
li. 7. ep. 12.
indict. 1.

li. 7. ep. 68.
indict. 2.

Poenitẽtia
publica e-
piscopi Sa-
lonitani.

li. 7. ep. 79.
indict. 2.

Ibidem.
epist. 80.

Proinde si Maximus Salonitanus, praestito sacramento, firmaverit Simoniaca se heresi non teneri, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus innoxium se esse responderit, & de inobedientia sua poenitentiam, sicut deputauimus, egerit: volumus, ut ad consulandum illum epistolam, quam ad eum scripsimus, ubi ei & gratiam nostram & communionem nos reddidisse signauimus, experientia tua dare debeat. Quia sicut in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, sic iterum humiliatis & poenitentibus negare locum veniae non debemus.

15 Cumque Maximus penes corpus beati Apollinaris secundum iussum Gregorij de cunctis humiliter satisfacisset, Castorius chartularius consolatoriam ei epistolam praebuit, verbis Gregorij asserentem: *Quauis culpabilibus ordinationis tuae primor-* Ibidem.
Epist. si.
dijs graue malum per inobedientiae culpam addideris, nos tamen sedis Apostolicae auctoritatem eo, quo decuit, moderamine temperantes, nunquam contra te vsque ad hoc, quod causa poscebas, exarsimus. Sed ut longius se ingratitude nostra, quam tu tibi excitasti, produceret, credita nos sollicitudo vehementer angebat, ne quadam illicita, quae de te audieramus, negligenter omittere videremur. Quae si bene consideres, ipse per te satisfacere differendo firmabas, atque ex hoc aduersum te zelum nostrum acrius incitabas. At ubi salubri tandem consilio vsus, iugo te obedientiae humiliter summissisti, & dilectio tua poenitentiam agens, digna se, ut deputauimus, satisfactione purgauit, redditam tibi gratiam fraternae charitatis intellige, atque in nostro te receptum confortio gratulare. Quia sicut persuerantibus in culpa districtos, ita resipiscuntibus nos benignos decet esse ad veniam. Postquam ergo fraternitas tua Apostolicae sedis communionem se reparasse cognoscit, personam ad nos transmittat, quae pallium tibi deferendum ex more percipiat. Nam quemadmodum illicita perpetrari non patimur, sic ea, quae sunt consuetudinis, non negamus. Licet autem ad haec concedenda dispensatio nos loci nostri vocauerit, multum tamen a nobis peritio dulcissimi atque excellentissimi filij nostri domini Gallicini exarchi, ut temperatius erga te ageremus, exegit. Cuius charissimam voluntatem nec pertulimus, nec potuimus contristare.

16 Prater ea cupidissimus ac tenacissimus Imperator, qui consuetudinibus antiquissimis dationum, legionum quoque militum frequentissimè, sicuti Romanorum narrat historia, defraudabat, cernens Gregorium contra omnes mundi strepitus Augustalibus defensionibus, quarum suffragio ad arcem pontificatus hunc se prouexisse iactabat, penitus non egerit, immò canonicis auctoritatibus, sanctitatis ac prudentiae suae virtutibus, Christo propitio cunctis alta sapientibus praeualere: ad odium detractionemque fama illius magis magisque conuersus est, liberalitatem pontificis, quia famelicis militibus tam ecclesiastica quam publica frumenta diuiserat, subdolis assertionibus reprehendens. Cui Gregorius (ut potè qui prouectionem suam diuino iudicio, in cuius nimirum manu corda regum consistentia, quocumque uoluerit inclinatur, non caducis humanis fauoribus deputabat) uoce libera contradicens, his eum responsionibus fregit, deturpauit, atque nonnulla de futuro Dei iudicio differendo deteruit: In serenissimis, inquit, iussionibus suis dominorum pietas, dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minimè pepercit. Nam in eis urbanae simplicitatis uocabulo me fatuum appellat. In scriptura etenim sacra, cum in bona intelligentia simplicitas ponitur, uigilanter sapè prudentiae aut rectitudini sociatur. Unde etiam Tenacitas
Mauritij
Imperat.
de beato Iob scriptum est: Erat uir simplex & rectus. Et beatus Apostolus admonet, dicens: Estote simplices in malo, & prudentes in bono. Et per semetipsam ueritas in euangelio admonet, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae: Esse ualde inutile indicans, si aut simplicitati prudentia, aut prudentiae simplicitas desit. Ut ergo seruos suos ad cuncta eruditos efficeret, esse eos & simplices sicut colubas, & prudentes ut serpentes uoluit: quatenus in eis & columbae simplicitatem astutiae serpentis, & serpentis astutiam simplicitatis columbae temperaret. Ego igitur, qui in serenissimis dominorum iussionibus ab Arnulphi astutia deceptus, non adiuncta prudentia simplex denunciator, constat proculdubio, quia fatuus appellor. Quod ita esse, ego quoque ipse confiteor. Nam si hoc uestra pietas taceat, causae clamant. Ego enim si fatuus non fuissetem, ad ista toleranda, quae inter Longobardorum gladios hoc in loco patior, minimè uenissetem. In ea autem re, quam de Arnulpho perhibui, quia toto corde uenire ad Rempublicam paratus fuit, dum mihi non creditur, etiam mentitus esse reprehendor. Sed etsi sacerdos non sum, scio grauem esse hanc iniuriam facer.

dori, vt veritati seruiens fallax credatur. Et dudum noui, quoniam Arnulpho plus est creditum quam mihi, Leoni amplius quam mihi. Et nunc eis, qui esse ad medium videntur, plusquam meis assertionibus credulitas impenditur. Et quidem si terræ meæ captiuitas per quotidiana momenta non excreceret, de despectione mea atq; irrifione latus tacerem. Sed hoc me vehementer affligit, quia vnde ego crimen falsitatis tolero, inde Italia quotidie ducitur sub Longobardorum iugo captiua: dumq; meis suggestionibus in nullo creditur, vires hostium immaniter excreunt. Hoc tamen pififimo Domino suggero, vt de me mala omnia quælibet existimet: de vtilitate verò reipublicæ, & causa creptiõis Italiae, nõ quibuslibet facile piæ aures præbeat, sed plus rebus quam verbis credat. Sacerdotibus autem non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis

Imperato-
res ponti-
ficibus de-
bet reue-
rentiam.
Exod. 22.
Ibidem.
Mala. 2.

ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs sacerdotibus aliquando dii, aliquando angeli vocantur. Et per Moysem de eo, qui ad iuramentum adducendus est, dicitur. Applica illum ad deos, videlicet ad sacerdotes. Et rursum scriptum est: Dijs non detrahes, scilicet sacerdotibus. Et propheta ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Quod ergo mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut de ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoque testatur historia, quia cum piæ memoriæ Constantino principi in scripto oblatae accusationes contra episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos dii à vero Deo constituti. Itē & inter vos causas vestras disponite: quia dignum nõ est, vt nos iudicemus deos. In qua tamen sententia piæ domine sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. Ante eum quippe pagani in Republica principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos & lapideos colebant: & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quod igitur mirum, si Christianus Imperator, veri Dei cultor, sacerdotes dignetur honorare, dum, vt prædixi, pagani principes honorem impendere sacerdotibus nouerunt, qui dijs ligneis & lapideis seruiebant? Hac

Nota san-
ctissimi vi-
ri humili-
tatem.

ego pietati dominorum nõ pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. Ego enim peccator homo sum, & quia omnipotenti Deo incessanter quotidie delinquo, aliquid mihi apud tremendum examen ipsius esse remedium suspicor, si incessantibus quotidie plagis ferior. Et credo, quia eundem omnipotentem Dominum tanto vobis amplius placatis, quanto me ei malè seruientem districtius affligitis. Multas enim iam plagas acceperam, & superuenientibus dominorum iussionibus, inueni consolationes, quas non sperabam. Si possum, has celeriter plagas enumero. Primò, quod mihi pax subducta est, quæ cum Longobardis in Tuscia positus sine villo Reipublice dispendio feceram. Deinde corrupta pace, de Romana ciuitate milites ablati sunt. Et quidē alij ab hostibus occisi, alij verò Narnijs & Perusij positi, & vt Perusij teneretur, Roma relicta est. Post hæc plaga grauior fuit, aduentus Agilulphi, ita vt oculis meis cernerem Romanos, more canum in collis funibus ligatos, qui ad Franciam ducebantur, venales. Et quia nos, qui intrā ciuitatem sumus, Deo protegente manus eius euasimus, quæ situm est, vnde culpabiles esse videremur: Videlicet, cur frumenta defuerint, quæ in hac vrbe diu multa seruari nullatenus possunt, sicut in alia suggestione plenius indicaui. Et quidem de memetipso in nullo turbatus sum, quia teste conscientia, fateor aduersa quælibet pati paratus sum, dummodò hæc omnia cum salute duxerim meæ animæ euadam. Sed de gloriosis viris, Gregorio præfecto & Castorio magistro militum, non mediocriter sum afflictus. Qui & omnia, quæ potuerunt fieri, nullo modo facere neglexerunt, & labores vigiliarum & custodix ciuitatis in obsidione eadem vehementissimos pertulerunt. Et post hæc omnia graui dominorum indignatione percussi sunt. De quibus patenter intelligo, quia eos nõ sua acta, sed mea persona grauat. Cum quo quia pariter in tribulatione laborauerant, post laborem pariter tribulantur. Quod autem dominorum pietas illud mihi pauendum & terribile omnipotentis Dei iudicium intentat, rogo per eundem omnipotentem Dominum, ne hoc ulterius faciat. Nam adhuc nescimus, quis ibi qualis sit: & Paulus egregius prædicator dicit: Nolite iudicare ante tempus, donèc veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Hoc tamen breuiter dico, quoniam peccator & indignus plus de venientis Iesu misericordia, quam de vestra pietatis

i. Cor. 4.

pietatis iustitia præsumo. Et sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse quæ vos laudatis, ille repræhendet: & quæ vos repræhenditis, ille laudabit. Intermitto ergò incerta: ad solas lachrymas redeo, petens, vt idem omnipotēs Deus piissimum dominum nostrum & sua hîc manu regat, & in illo terribili iudicio liberum ab omnibus delictis inueniat: & mē itā placere, si neccsē est, hominibus faciat, vt æternam eius gratiam non offendam.

17 Deniquē Mauritius Imperator libertatem vocis tanti pontificis repræhensionisque constantiam admiratus, quia de futuro Dei iudicio se terruerat, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur: cum protinus eodem anno vir quidam, monachicis vestimentis indutus, diuina quadam virtute commotus, dextra spathā cepit. Quam videlicet à foro vsque ad æneam statuam gladiatoris nudam circumferens, Imperatorem gladio cunctis moriturum prædixit. Quod Mauritius vt audiuit, à tyrannide Gregorio inferenda semet continuit, & iudicium diuinum, quod ei minatus fuerat, citò se subiturum tanto magis timuit, quanto Gregorium credidit non posse mentiri.

18 Mox itaque scripto preces compositas, tam eidem, quam cunctis patriarchis episcopis & monachis ciuitatum suæ solitudinum pecunias multas, cereos & thymiamata destinauit: hoc potissimum deprecans, vt Domino supplicarent, quatenus in hoc seculo merita suorum malorum reciperet, tantum vt à futuris cruciatibus redimi meruisset. Cumque hoc & ipse vehementius per multa tempora cum lachrymis postulasset, quadam nocte dormiens, vidit apud æneam palatij portam se coram multo populo æneæ statuæ Saluatoris assistere. Tunc vox terribilis facta est ex ipso incarnati verbi caractere, dicens: Date Mauritium. Et capientes eum iudiciorum ministri, posuerunt iuxta purpureum umbilicum, qui illic erat. Cui eadem vox characteris ait: Vbi vis reddam tibi mala, quæ in hoc seculo perpetrasti? Ille respondit: Amator hominum Domine & iudex iuste, hîc potius ea mihi, & non in seculo futuro, retribue. Statim diuina vox iussit tradi Mauritium & Constantiam vxorem eius cum filiis & filiabus, omni que cognatione ipsius, Phocæ militi. Euigilans ergo Mauritius, misit parochœnum, & vocauit ad se Philippicum generum suum, quæ dudum suspicatus fuerat, Imperium sibi velle subripere. At ille pro suspitione se perdendum conijciens, aduocatæ Gordiæ vxori suæ, tanquam non se reuifuræ, vltimum vale dixit. Sacramentoque communionis accepto, ad palatium venit, & cubiculum Imperatoris ingrediens, ad pedes eius procidit. Cui Imperator assurgens, ad pedes eius nihilominus corruit, dicens: Ignosce deprecor mihi, quia nunc profectò diuina reuelatione doctus cognoui, quod nihil in me vnde suspicabar, commiseris: sed si quem in agminibus nostris cognoscis, qui Phocas soleat vocitari, dicitò mihi. Et Philippicus diu apud se recogitans ait: Vnum Phocam cognosco, qui nupèr procurator ab exercitu nuncupatus, contradicebat tuo Imperio. Cum verò Mauritius de qualitate eius inquireret, Philippicus ait: Est quidem iuuenis, & temerarius, at timidus. Et Mauritius: Si timidus, inquit, profectò & homicida. Dumque super huiusmodi titubaret, in crastinum Magistrianus ab Eremitis, quibus Imperatoris preces portauerat, rediens, responsum retulit, dicens: Deus recepta pœnitentia tua, saluabit animam tuam, & cum sanctis te cum tota domo tua constitueret: ab Imperio verò cum ignominia & discrimine decides.

19 Quibus auditis, Mauritius Dominum glorificans, pœnitentiam tenuit, sed à cupiditatis auaritia vsque ad eò non recessit, vt exercitus in periculosis locis hyemarent, & transitò Danubio, victum sibi de Sclauorum regione periclitabundè quærerent, nè videlicet alimenta publica manducarent. Quod cum Petro prætori feralibus litetis immineret, ille Taxiarchis vocatis, ait: Nimis mihi videntur graua Imperatoris præcepta, Romanos in aliena terra hyemare iubentia. Nam illi non obedire, seuum est: & rursus obedire, seuisimum. Nullum bonum parit auaritia, quia mater omnium malorum consistit. Quia Imperator languens, horum maximorum malorum causa Romanis efficitur. Exercitus itaque hoc per Taxiarchas audito, ad seditionem conuertitur, exaltatumque super clypeum Phocam centurionem, Exarchum acclamauerunt. Fugatoque prætore, Theodosio filio Imperatoris & Germano socero eius dirigunt, vt alter eorum sibi imperare studeret. Illi nullo modo consenserunt: immò hoc Mauritio retulerunt. At ille Germanum perdere voluit: qui quoniam in ecclesiam fugerat, filium tanquam proditorem sui consilij flagellauit, multosque ad hunc

Mauritius
Impe. precibus S.
Gregorij
&c. studet
sibi placare
Deum.

Sententia
Christi in
Mauritiū
&c.

Milites tu.
multantur
aduersus
Mauritiū.

Mauritius
cum suis
cæditur.

ab eadem ecclesia extrahendum transmittens, nunquam permittitur: immò multis conuicijs à populo laceratus, Marcionista hæreticus appellatur. Et commoto intra Constantinopolim graui tumultu, Mauritius, dissimulato habitu, cum vxore & filijs noctu dromonem conscendit, & fugiēs, apud sanctum Antonomum venit. At vero Phocas cum exercitu in Septimum veniens, Imperator efficitur, A quo Mauritius cum filijs, vxore ac filiabus penès Chalcedonem, quemadmodum sibi denuntiatum fuerat, decollatur. Et quia oratio Gregorij, qua illum petierat in terribili Dei iudicio liberum à delictis omnibus inueniri, vacua esse non poterat, idem Mauritius id recepit quod meruit, & in cunctis suis incommodis Dominum benedicens, à semipiterno supplicio meruit liberari.

Lib. 11.
Epist. 36.
Dan. 2.
Dan. 4.

20 Igitur septimo Kalendarum Maiarum, Indiſtiōe sexta, imago Phocæ & Leontia Augustorū cum eorundem fauorabilibus literis Romam delata est. Et postquàm à clero & senātu acclamatum est eis in basilica Iulij, iussu Gregorij in oratorio sancti Casarij Lateranensi palatio constituta reponitur. Qui etiam Phocæ Imperatori ita rescripsit: Gloria in excelsis Deo, qui, iuxta quod scriptū est, mutat tempora & trāsfert regna, & qui hoc cunctis innotuit, quod per prophetam suum loqui dignatus est, dicēs: Quia dominatur excelsus in regno hominum, & cui voluerit, ipse dat illud. In omnipotentis quippe Dei incompræhensibili dispensatione, alterna vitæ mortalium moderamina consistunt, & aliquādò cum multorum peccata ferienda sunt, vnus erigitur, per cuius duritiam tribulatiōis iugo subiectorum colla deprimantur. Quod nos in nostra diutius tribulatione probauimus: Aliquandò verò, cum misericors Deus mœrentia multorum corda decernit consolatione refouere, vnum ad regimini culmen prouehit, & per eius misericordiæ viscera in cunctorū mentibus exultationis suæ gratiam infundit. De qua exultationis abundantia roborari nos citius credimus, qui benignitatem vestræ pietatis ad Imperiale fastigium peruenisse gaudeamus. Latentur cæli, & exultet terra, & de benignis vestris actibus vnuerſæ Reipublicæ populus, nunc vsque vehementer afflictus, hilarescat. Comprimantur iugo vestræ dominationis superbæ mentes hostium, releuentur vestra misericordia contriti ac depressi animi subiectorum. Virtus cælestis gratiæ inimicis vos terribiles faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis temporibus vestris in vnuerſa Republica prolata sub caesarum imagine præda pacis. Cessent testamentorum infidiæ, donationum gratiæ violenter exactæ. Redeat cunctis in rebus proprijs secura possessio, vt sine timore habere se gaudeant, quæ non sunt ab eis fraudibus acquisita. Reformatur iam singulis sub iugo pij Imperij libertas sua. Hoc nanque inter reges gentium & Reipublicæ Imperatores distat, quòd reges gentium domini feruorum sunt: Imperatores verò reipublicæ, domini liberorum.

Discrimen
inter reges
gentiū &
Imperato-
res.

Lib. 11.
Epist. 43.

21 Cumq; Phocas mandari sibi Romanæ sedis diaconum cum magna humilitatis reuerentia postularer, Gregorius ita rescripsit: Considerate cum gaudijs & magnis actionibus gratiarum libet, quantas omnipotenti Domino laudes debemus, quòd remoto tristitiæ iugo, ad libertatis tempora sub Imperiali benignitatis vestræ pietate peruenimus. Nam quòd permanere in palatio, iuxta antiquam consuetudinem Apostolicæ sedis diaconum vestra serenitas nō inuenit, nō hoc meæ negligentia, sed grauissimæ necessitatis fuit. Quia dum ministri omnes huius Ecclesiæ tam cōtrita aspera; tempora cum formidine declinarent atque refugerent, nulli eorum poterat imponi, vt ad Urbem regiam in palatio mansurus accederet. Sed postquàm vestram clementiam, omnipotentis DEI gratiā disponente, ad culmen Imperij peruenisse cognouere, ipsi quoque suadente lætitia ad vestra vestigia venire festinant, qui illuc prius accedere valde timuerant. Sed quia eorum quidam ita senectute sunt debiles, vt laborem ferre vix possint: quidam verò Ecclesiasticis curis vehementer implicantur, & lator præsentium, qui primus omnium defensor fuit, benè mihi ex longa assiduitate compertus est, vita, fide ac moribus approbatus, hunc aptum pietatis vestræ vestigijs esse iudicauit. Vndè cum authore Deo diaconum feci, & sub celeritate transmittere studui, qui cuncta quæ in his partibus aguntur, inuento opportuno tempore, valeat clementiæ vestræ suggerere. Cui rogo vt serenitas vestra pias aures inclinare dignetur, vt tanto nobis celerius valeat misereri, quanto afflictionem nostram verius ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim quotidianis gladijs, & quantis Longobardorum incursionibus ecce iam per triginta & quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere suggestionis vocibus valemus. Sed in omnipo-

ten.

tente Deo confidimus, quia ea, quæ cœpit, consolationis suæ nobis bona perficiet, & qui suscitauit in Republica pios dominos, extinguet crudeles inimicos.

22. Item Leontia Augustæ: Quæ lingua eloqui, quis animas cogitare sufficiat, quantas de serenitate vestri Imperij omnipotenti Deo gratias debemus, quod tam dura longi temporis pondera ceruicibus nostris amota sunt, & Imperialis culminis leuius iugum redijt, quod libeat portare subiectis: Reddat ergo creatori omnium ab hymnicis angelorum choris gloria in cælo, persoluatur ab hominibus gratiarum actio in terra: quia vniuersa Respublica, quæ multa mœroris pertulit vulnera, iam nunc consolatiõis vestrae inuenit fomenta. Vnde nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiã enixius exorare, vt cor vestrae pietatis sua semper dextera teneat, eius, quæ cogitationes cælestis gratiæ ope dispenfet: quatenus tranquillitas vestra tanto reuerentius valeat sibi seruientes regere, quanto dominatori omnium nouerit verius deseruire. In amore Catholicae fidei defensores suos, quos fecit ex benigno opere Imperatores nostros. Infundat in vestris mentibus zelum simul & mansuetudinem, vt pio semper feruore valeatis, & quicquid in Deo exceditur, non inultum relinqueret: & si quid in vobis delinquitur, parcendo tolerare.

Ibidem.
Epist. 44.

23. His Gregorius laudibus aut ideò nouos principes demulcebat, vt audientes quales esse debebant fierent mitiores, quàm Mauritius fuerat, cuius tot criminibus inuoluta tempora cognoscebant: aut quia eos sibi suæque Ecclesie deuotissimos cernens, non eos ad tyrannidẽ ruituros esse putabat. Qui sicut quorumlibet vitia liberis vocibus arguebat, & contra canones priscasque consuetudines venire neminem permittebat: ita quæ consuetudinis fuerant, nulli penitus denegabat. Nam mox vt episcopus Apostolicae sedis enituit, patriarchalibus sedibus suam synodicam destinauit, & postmodum Secundo seruo Dei incluso, inter cætera scribens, dicit: Hinc est, vt quoties in quatuor præcipuis sedibus antistites ordinantur, synodales sibi epistolas vicissim mittant, in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum cum alijs generalibus synodis custodire fateantur. Item Athanasio presbytero de Isauria post multa: Fratri nostro Cyriaco, Constantinopolitanae ciuitatis antistiti, qui nuper in Iohannis reuerendissimi episcopi loco ordinatus est, nostra volumus scripta transmittere. Sed quia non est consuetudo, vt priusquam ad nos eius synodica deferatur, ei scribere debeamus: idcirco nunc distulimus, postea autem indicabimus. Quam videlicet consuetudinem, sicut nostri quoque, qui ante biennium, ab Adriano liberalissimo Papa missi, in sancta octaua synodo præfere, testantur, ita orientales præcipue retinent vsq; hætenus sedes, vt in suis diptychis nullius pontificis nomen describant, quousq; synodicam ipsius suscipiant: & tandiu defunctum pontificem inter viuentes annumerent, quandiu successor illius suas literas studuerit destinare.

Zelus & mansuetudo sectada principibus.

Lib. 7.
Epist. 52.
Indict. 2.
li. 6. ep. 64.

24. Hinc est nimirum, quod Gregorius à consuetudine prisca nõ discrepans, Iohanni subdiacono, rectori patrimonij Liguria scribit, dicens: Quanto Apostolica sedes, DEO authore, cunctis prælata constat ecclesijs, tanto inter multiplices curas & illa nos valde sollicitat, vbi ad consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio, ecclesie Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione clerus innotuit, in electione se filij nostri Constantij diaconi sui vnanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, nõ quid quod ad cautelam pertinet, omitramus, idcirco huius præcepti auctoritate suffultum Genuam te proficisci necesse est: & quia multi illic Mediolanensium coacti, Longobardorum barbarica feritate consistunt, eorum te voluntates oportet, conuocatis eis, in commune perscrutari. Et si nulla eos diuersitas ab electionis vnitatem determinat, si quidem in prædicto filio nostro Constantio omnium voluntates atque consensus perdurare cognoscis, tunc eum à proprijs episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu, solatiante Domino facias consecrari: Quatenus huiusmodi seruata consuetudine, & Apostolica sedes proprium vigorem retineat, & à se concessa alijs sua iura non minuat. Sed cum post annos aliquot Constantius, sanctus insigniter Pontificio, dormisset in Domino, clerus & plebs Mediolanensis Deusdedit diaconem eligentes, ab Agilulpho rege terrebantur, quatenus illum eligerent, quem Longobardorum barbaries voluisset. At illi decretum suum Gregorio dirigentes, consilium & licentiam petunt. Quibus ipse inter cætera sic rescripsit: Illud, quod vobis ab Agilulpho indicastis scriptum, dilectionem vestram non moueat. Nam quod nos vtilitati vestrae salubriter consulere velimus, in hominem, qui

Lib. 2.
Epist. 30.
Indict. 11.

Nota anti-
quæ moris
consecrandi
Metropoli-
tanum per
suos supra
gancos de
sedis Apo-
stolicæ
consensu.

li. 9. ep. 65.

non à Catholicis, & maximè à Longobardis eligitur, nulla præbebitur ratione cõsensum: Quia Vicarius sancti Ambrosij indignus euidenter ostenditur, si electus à talibus ordinatur. Et post pauca: Ut igitur in ordinando Deus dedit diacono, qui à vobis electus est, nulla possit mora cõtingere, Pantaleonem notarium nostrum trãsmisimus, qui eum, vt moris est, adnitente consensus nostri auctoritate, faciat cõsecrari.

25 Ab aduersis potestatibus prægrauatos fortissimus miles Christi Gregorius viriliter defendebat: iniusteque deiectos nõ solum inter depositos non habebat, verum etiam pristinis gradibus auctoritatis suæ priuilegio reformabat. Nam Anastasij Antiochenum Patriarcham, qui Iohãnem Constantinopolitanum præfulem voce libera reprehendens, Imperatoris Iustini iussu detrusus in exilium, ab ipsis Iohannis Papæ temporibus vsque ad sui pontificatus tempora permanebat, mox vt summum sacerdotium meruit, inter patriarchas eum reputans, scriptis talibus animauit: Prætere-

Li. 1. ep. 23.

Li. 1. ep. 7.

quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, nõ quod ex voluntate hominum putamini non esse. Item eidem in alia epistola post nõ multa scribens ait: Fraternitati tuæ indico, quia à serenissimis dominis quantis valui precibus postulauit, vt vos honori proprio restitutos, ad sancti Petri apostolorum principis limina venire, & quousque ita Deo placuerit, hic mecum viuere cõcedant: quatenus dum vos videre meruero, peregrinationis nostræ tedium, de æterna patria inuicem loquendo, releuemus. Denique studiosissimus pater Gregorius tam diu penes Mauritium imperatorem suggestionibus suis imminuit, donec post multorum anno-

Li. 4. ep. 37.

rum curricula magnus Anastasius throno proprio redderetur. Cui congratulabundus rescripsit, dicens: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia magnus ille fluuius, qui quondam arenaria Antiochiæ faxa reliquerat, ad proprium alueum reuersus, subiectas & iuxta positas valles rigat, vt vnum trigessimum, aliud sexagesimum, aliud verò centesimum fructum ferat.

Li. 2. ep. 7.

Indict. 11.

26 Adrianum Thebanæ ciuitatis episcopum, à Iohãne primæ Iustinianæ, atque altero Iohãne Larissæo episcopis iniuste depositum, non solum sedi propriæ reddidit, verum etiam ipsius ecclesiam Romano iure defendens, à Larissæi episcopi potestate subdixit, inter cætera dicens: Adrianum episcopum reperimus, & tuo contra sacerdotales mores odio laborasse, & nullo iure pecuniarijs in causis eum fraternitatis tuę condemnationem fuisse sententia. Quia igitur & ab antefato Iohãne, primæ Iustinianæ episcopo, contra ius canonesque depositus, honoris sui gradu carere nõ potuit, in suam eum reformari ecclesiam, atque in propriæ dignitatis ordinem decreuimus reuocari. Et cũ oportuisset te ex eo Domini corporis communionem priuari, quod admonitiõe sanctæ memoriæ decessoris mei contempta, per quam eum ecclesiamque eius potestatis de tua iurisdictione exemit, rursus in eis aliquid tibi iuris & ditionis seruare præsumperis: tamẽ nos humanius decernentes, communionisque tibi sacramentum interim cõseruantes, decernimus, vt fraternitas tua ab eo ecclesiæque eius omnem antehabitam suæ potestatem iurisdictionis abstineat: sed secundum scripta decessoris nostri, si qua causa vel fidei vel criminis vel pecuniaria aduersus præfatum Adrianum cõsacerdotem nostrum potuerit euenire, vel per eos qui nostri sunt vel fuerint in vrbe regia responsales, si mediocris est quæstio, cognoscatur: vel huc ad Apostolicam sedem, si est ardua, deducatur: quatenus nostræ audientiæ sententia decidatur. Quod si cõtra hæc, quę statuimus, quolibet tempore, qualibet occasione vel surreptione venire tenteris, sacra te communionem priuatum, nec eam te, excepto vltimo vitæ tuæ tempore, nisi concessa Romani pontificis decernimus iussione recipere. Hoc enim consona sanctis patribus diffinitione sancimus, vt qui sacris nescit obedire canonibus, nec sacris administrare, vel communionem capere sit dignus altaribus.

Eccẽ poena
statuta sa-
croꝝ Ca-
nonũ con-
reptoribus.
Ibidem.
epist. 6.

Item Iohanni episcopo primæ Iustinianæ: Post longas tribulationes, quas Adrianus Thebanæ ciuitatis episcopus, à confacerdotibus suis velut ab hostibus pertulit, in Romanam ciuitatem confugit. Et licet aduersus Iohannem Larissæum episcopum eius fuisset prima suggestio, non ab eo in causis pecuniarijs lege esse iudicatum: tamen post hoc magis contra personam fraternitatis tuę, à qua non iuste se sacerdotij gradu flagitabat esse deiectum, grauissimè querebatur. Et infra: Quod verò, inquit, ad presens attinet, cassatis prius atque ad nihilum redactis prædictæ sententię tuæ decretis, ex beati Apostolorum principis Petri auctoritate decernimus, triginta dierum spatio sacra te communionem priuatum, ab omnipotenti DEO nostro tanti

excessus veniam cum summa poenitentia & lachrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognouerimus implēse remissius, nō iam tantum iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoscas, adiuuante Domino, seuerius puniendam. Præfatum verò Adrianum, fratrem & coepiscopum nostrum, ex tua sententia, vt diximus, nequaquam canonibus atque legibus subsistente damnatum, in suum locum atque ordinem reuerti, CHRISTO comitante, disponimus, vt nec illi fraternitatis tuæ noceat contra iustitiæ tramitem prolata sententiā, nec charitas tua, pro placanda futuri indignatione iudicij, incorrecta remaneat.

27 Hinc est, quod exceptis criminibus, neminem de sacerdotio Gregorius depo-
nebat, immò pro qualitatibus delictorum, venialiter communionem priuabat. Vnde lib. 2. epist.
45. Indi. 11. Ioanni episcopo Calliopolitano post aliqua scribens, ait: Matriculam, quam frater & coepiscopus noster Andreas Tarentinus episcopus fecit fustibus castigari, quauis exinde post octo menses hanc obiisse non credamus, tamen quia eam contra propositi sui ordinem huiusmodi fecit affligi, duobus hunc mensibus à Missarū solennitate suspende: vt vel hæc eū verecundia, qualē se de cetero exhibere possit, instituat.

28 Si quando super sacerdotum criminibus erat aliquid ventilandū, cum summa
distinctione grandiq; cautela Gregorius vniuscuiusq; capituli modulos quærēs, sen-
tentiam suā magis diffidulter, quàm facilliter promulgabat. Vnde Natali Salonitano lib. 2. epist.
8. Indi. 11. episcopo scribens, ait: Cū cuncta negocia indagandæ sollicitudine veritatis indi-
geant, tum quæ ad electionem sacerdotalium pertinent graduum, sunt distinctius
trutinanda: in quibus non tam de humanis cōstitutis, quàm de diuinæ quodammo-
dō benedictionis refragatione tractatur. Nunciatū siquidem nobis est. Florentium,

Tauritanæ ciuitatis episcopum, à quibusdā fuisse in causis criminalibus accusatum, & nullis canonicis probationibus exquisitis, nec sacerdotalis concilij præueniente iudicio, eum honoris officio nō iure, sed autoritate depositum. Quia ergo nō potest quenquā episcopatus gradu, nisi iustis ex causis, cōcors sacerdotum summouere sententia, hortamur fraternitatem vestram, vt præfatum virum ex eodem, in quod detrusus est, eijci faciatis exilio, causamq; eius episcopali disceptatione perquiri. Et si in his, in quibus accusatus est, canonica fuerit probatione conuictus, canonica proculdubio est ultione plectendus. Quod si aliās, quàm de eo æstimatum est, synodali fuerit inquisitione compertum, necesse est, vt & crimatores iusti distinctionē iuris exhorreant, & in criminata innocentia suæ seruentur illibata suffragia. Exequutio-

nem verò antefati negocij Antonino subdiacono nostro ex nostra p̄ceptione mandauimus, quatenus eius instantia, & quæ sunt legibus canonicis placita decernantur: & decreta, iuuante Domino, mancipentur effectui. Item Constantino Mediolanensi lib. 8. ep. 36. Relectis epistolis, quas ad nos per Maurinum latorem præsentium transmisisse, gratam nobis sollicitudinem vestrā fuisse rescriptimus, quod eam, quæ ad vos de fratre & coepiscopo nostro Pompeio, qui à nobis ita est nominandus, peruenit, causam discutulare minimè pertulisset. Sed si qualis fuit in requisitione cura, talis fuisset in discussione subtilitas, nihil ex hoc, quod de eo dictum est, fuisset ambiguum, sed vtrum verum, an esset compositū, patuisset. Quia iam contra ipsum dudum in Sicilia apud reuerendæ memoriæ fratrem nostrum Maximianum episcopum talis quæstio, vt cognouimus, mota est: Sed quia causa ipsius subtili omnino inuestigatione quæsitā est, inuentus est innocens, qui fuerat accusatus in crimine. Nunc igitur quoniā illa, quæ contra eum dicta sunt, non sub illa, qua decuit distinctione quæsitā sunt, & gesta, quæ exinde apud fraternitatem vestram confecta sunt, neq; ad condemnationem, neq; ad absolutionem eius probantur posse sufficere: non leuis res agitur, vt incaute, vel in transcurso debeat diffiniri. Nam graue est satis & indecens, vt in re dubia certa di-

catur sententia. Et hæc quidem gesta, esse poterant ad diffiniendum satis idonea, si accusati ea confessio sequeretur: si tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occultis eliceret, & non afflictio vehemens extorqueret, quæ frequenter hoc agit, vt noxios se fateri etiam cogantur, innoxij. Nam postquam præfatus episcopus, vt dicitur, custodia eruciari cogarique se fame asserit, scire debetis, si ita est, vtrum noceat, si sic fuerit extorta confessio. Nunquid quando sententiam tales causæ suscipiunt, & ad sedem Apostolicam appellatur, non & persona, quæ iudicatur, præsens est, vt distinctissimè atque ab omni latere veritas requiratur, vti tunc, si debeat necne manere sententia, decernatur? Nec non & si prædictus episcopus ad sedem Apostolicam appellare voluerit, causa ipsius deterius, & cum omni est diligentia perscruta-

De dubijs
nō est certa
ferenda sen-
tentia.

tanda? Et idè postquam & persona absens est, & gesta, quæ ad nos transmiffis, nobis, sicut præfati sumus, idoneè satisfacere non videntur, temerè aliquid de episcopi persona decernere, nec debemus, nec possumus: nè, quod absit, reprehensibiles inueniamur in nostris, quibus aliorum iure competit retractare sententias.

Lib. 11.
Epist. 30.

Item Iohāni defensori post aliqua: Quia, inquit, Stephanus episcopus in odio suo quædam ficta, & de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed iniuste se asserit condemnatum, diligenter quærendū est, primò si iudicium ordinabiliter est habitum, si alij accusatores, alij testes fuerunt. Deindè causarum qualitas, si digna exilio vel depositione fuit, si eo præsentè sub iureiurando contra eum testimonium dictum est: si scriptis actum est, si ipse licentiam respondendi & defendendi se habuit, sed & de personis accusantium ac testificantium subtiliter quærendum est, cuius vitæ, cuius conditionis, cuiusq; opinionis, aut ne inopes sint, ne fortè aliquas contra præfatum episcopum inimicitias habuissent. Vtrum testimonium ex auditu dixerunt, aut certè se scire specialiter testari sunt. Si scriptis iudicatum est, & partibus præsentibus sententia recitata est. Quòd si fortè hæc solenniter acta non sunt, neque causa probata est, quæ exilio vel depositione digna sit, in ecclesiam suam modis omnibus reuocetur.

Lib. 7.
Epist. 64.
Indict. 2.

Pastoralis
curæ par.
2. cap. 6.

29. *Authoritatem quorumlibet summorum Pontificū Gregorius authoritatis suæ magnitudine nullo modo minuebat, quin potius multipliciter roborabat. Et quauis inter culpabiles authoritatem sui prioratū agnosceret, tamen inter infontes episcopos se præbebat prorsus æqualem. Quapropter Iohanni Syracusano episcopo inter cetera scribens, ait: Quòd primas Byzacenus à suis episcopis impetitus, se sedi Apostolicæ dicit subijci, si qua culpa in episcopis inuenitur, nescio quis ei episcopus subiectus non sit. Cum verò culpa non exigit, omnes episcopi secundum rationem humanitatis æquales sumus, & cetera. Item in libro regulæ pastoralis. Liqueat, inquit, quod omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritum ordine, alios alijs culpa postponit. Ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex vitio, diuino iudicio dispensatur: ut quia omnis homo æquè stare non valet, alter regatur ab altero. Vnde cuncti, qui præsumunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis: Nec præesse hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim patres nostri non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur: & cum Noè Dominus filijsq; eius diceret, Crescite & multiplicamini, & replete terram: protinus adiunxit. Et terror vester ac tremor sit super cuncta animantia terræ. Quorum videlicet terror ac tremor, quia esse super animantia terræ præcipitur, profectò esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus ceteris natura prælatus est. Et idcirco ei dicitur, ut ab animalibus & non ab homine timeatur: Quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri. Et tamen necesse est, ut rectores à subditis timeantur, quando ab eis Deum minimè timeri depræhendunt: ut humana saltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam tamen præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subiectorum iustitiam quærunt. In eo enim, quòd metum sibi à peruersè viuentibus exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur. Quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini iacere substrati. Sed plerunquè rector eo quo ipse ceteris præminet, elatione cogitationis intumescit: & dum ad vsum cuncta subiacent, dum ad votum velociter iussa complentur, dum omnes subditi, si qua benè gesta sunt, laudibus efferunt, malè gestis aut nulla auctoritate contradicunt, dum plerunquè laudant etiam, quæ reprobare debuerant, seductus ab his, quæ infra suppetunt, super se animus tollitur: & dum foris immenso fauore circumdatur, intus veritate vacuatur, atq; oblitus sui, in voces se spargit alienas, talemq; se credit, qualem foris audit, non qualem intus discernere debuit. Subiectos despicit, eosque æquales sibi naturæ origine non agnoscit: & quos forte potestatis excesserit, transcendisse etiam vitæ meritis credit. Cunctis se æstimat amplius sapere, quibus se videt amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui æqua ceteris naturæ conditione constringitur, ex æquo ceteros respicere dedignatur. Sicque vsque ad eius similitudinem ducitur, de quo scriptum est: Omne sublime videt, & ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Qui singulare culmen appetens, & socialem angelorum vitam despiciens, ait: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. Miro ergò iudicio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris se in*

Genes. 9.

Subditi
suos debent
timere præ-
positos.

Iob. 40.

Esa. 14.

Sicque vsque ad eius similitudinem ducitur, de quo scriptum est: Omne sublime videt, & ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Qui singulare culmen appetens, & socialem angelorum vitam despiciens, ait: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. Miro ergò iudicio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris se in

se in

se in culmine potestatis extollit. Apostatae quippe angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul post humilitatis meritum, in tumorem superbiae culmine potestatis excreuit. Per humilitatem quippe praelatus est & per superbiam reprobatus, Domino attestante, qui ait: Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? Paruulum se prius in suis oculis viderat: sed sultus temporali potentia, iam se paruulum non videbat. Caeterorum nanque comparationi se praefrens, quia plus cunctis poterat, magnum se pra omnibus aestimabat. Miro autem modo cum apud se paruulus, apud Deum magnus: cum vero apud se magnus apparuit, apud Deum paruulus fuit. Plerumque ergo dum ex subiectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiae ipso potentiae fastigio lenocinante cor rumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, qui & tenere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit cum illa caeteris aequalitate componi. Humana etenim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur. Quanto magis in altum se erigit, cum se ei etiam potestas adiungit: Quam tamen potestatem recte dispensat, qui sollicitudine nouerit, & sumere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tentat: & aequalem se cum illa caeteris cernere, & tamen se peccatis zelo ultionis anteferre. Sed hanc discretionem plenius agnoscimus, si pastoris primi exempla ceruamus. Petrus nanque auctore DEO, sanctae Dei ecclesiae principatum tenens, a bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatus venerari recusauit, seque illi similem recognouit, dicens: Surge, ne feceris: & ego ipse homo sum. Sed cum Ananie & Saphira culpam repperit, mox quanta potentia super caeteros excreuisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam percultit, quam spiritu perferuntate deprehendit: Et summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso, coram bene agentibus fratribus non agnouit. Illic quippe communionem aequalitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis ius aperuit potestatis. Et paulo post: Sed cum delinquentes subditos praepositi corrigunt, restat necessesse est, ut sollicitudine attendant, quatenus per disciplinae debitum, culpas quidem iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam aequales se ipsis fratribus, qui corriguntur, agnoscant. Quauis plerumque etiam dignum est, ut eosdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione praeframus. Illorum nanque per nos vitia disciplinae vigore feriuntur: in his vero, quae ipsi committimus, ne verbi quidem ab aliquo inuentione laceramur: Tanto ergo apud Dominum obligatiores sumus, quanto apud homines inultum peccamus. Et reliqua.

30 Hac Gregorius aequalitate seruata, Romano defensori Siciliae scribit, dicens: Peruenit ad nos, quod si quis contra quoslibet clericos causam habeat, despectus eorum episcopis, eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia valde constat incongruum, hac tibi auctoritate praecipimus, ut hoc denuo facere non praefumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certe ab ipso iudices deputentur. Aut si ob hoc fortasse ad arbitros eundem est, partes ad eligendos iudices ab ipso executio deputata compellat. Si quis vero vel clericus vel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscat, aut certe te admonente, sibi iudices eligant. Nam si sua unicuique, episcopo iurisdictio non seruatur, quid aliud geritur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri ordo debuerat, confundatur?

31 Sicut conuictum de crimine sine vindicta canonica Gregorius neminem relinquebat, sic nimirum falsarium delatorem regulari tramite puniebat. Unde Anthemio subdiacono scribens, ait: Cum fortius punienda sint crimina, quae in fontibus, & maxime facris ordinibus ingeruntur, quam sitis culpabiles omnes, qui in causa Iohannis diaconi resedistis, attendite, ut Hilarium, criminatorem eius, nulla ex definitione vestra poena veniens castigaret. Nec illud ad excusationem vestram esse credatis idoneum, quod vobis quasi iudicare volentibus, solus frater & coepiscopus noster Paschasius dicitur distulisse. Nam si zelus in vobis rectitudinis viguisset, facilius vni a multis rationabiliter suaderi, quam multi ab vno poterant sine causa differri. Quia ergo tanta nequitiae malum non debet sine ultione transire, superscriptum fratrem nostrum Paschasium volumus admoneri, ut eundem Hilarium prius subdiaconum, quo indignus fungitur, prius officio, atque verberibus publice castigatum, faciat in exilium deportari: ut vnius poena, multorum possit esse correctio. Cuius si forte leuitatem diaconum sui adhuc opinio lacerata non commouet, & in hoc, quod non credimus

s. Reg. 19.

Potestate
quis recte
vtatur.Act. 10.
Act. 5.Lib. 9.
Epist. 32.Lib. 9.
Epist. 66.

mus, torpens extiterit, experientia tua hæc, quæ diximus, faciat, & de illius nobis neglectu renunciet. Idcirco Gregorius non probantem, quod obiecerat, subdiaconum officio iubet priuari: quia iuxta canonicas patrum sententias, qui calumniam illatam non probat, poenam debet incurere, quam, si probasset, reus vtiq̄ sustineret. Ac per hoc quia subdiaconus crimen diacono probare non potuit, quoniam impositionem manus, qua carere potuisset, non habuit, non sacerdotio, sed officio caruit, & tanquam re vera infamis, meruit verberibus castigari. Nam cui cum tribus testibus veluti laico crimen quodlibet approbatur, non est mirum, quod obiecit, dum probare non sufficit, si corporali in famiæ, quæ admodum laicus, ex iuris similitudine subiugatur. Quod enim esset diacono gradum amittere, hoc fuit subdiacono famæ plenitudine caruisse.

Lib. 2.
Epist. 38.
Indict. 11.

32 Crimina semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiam si accusatus cum accusatore suo redisset in gratiam. Quapropter vniuersis episcopis Corinthi scribens, ait: Desiderij nostri est ad concordiam redigere discordes, & vnitos esse in gratia eos, quos diuisos ab alterutra dilectione voluntatis facit esse diuersitas. Scripta igitur fraternitatis vestræ relegentes, agnouimus quod hi, qui contra Adrianum fratrem & coepiscopum nostrum aliqua dixerant, modò cum eodem episcopo in amicitiam conuenissent, & magna nobis ad præsens facta est de eorum vnitate laetitia. Sed quoniam ea, quæ dicta sunt, indiscussa, remanere non patimur, sed nos nostræ diaconum ad ea inuestiganda dirigimus: quia nunciati nos facinoris qualitas vehementer impellit, vt ea, quæ audiuimus, dissimulare nullatenus debeamus. Præsertim cum accusatores & accusatum inter se fecisse gratiam indicastis, hoc nobis necesse est subtilius perferuari, nè fortasè eorum sit comparata concordia. Quæ si, quod absit, non ex charitate, sed ex præmio facta constiterit, maiori hoc emendatione plectendum est. Nam nos, qui canonicè, reuelante Deo, mala, si quidem vera sunt, resecare præcedentia festinamus, commissam postmodum culpam sine vindicta nulla ratione dimittimus. Item Iohanni episcopo Corinthiorum post aliqua: Paulum, inquit, diaconem, latorem præsentium, quauis culpa sua vehementer confundat atque redarguat, quòd deceptus promissione, ab accusatiõe nuper depositi quondam episcopi sui destiterit, & cupiditatis studio filere contra animam suam potius, quam procedere vera consensit: tamen quia pius plus nos esse cõuenit, quam districtos, hanc ei culpam ignoscimus, atque eum in ordine locoq; suo recipiendū censemus. Nam ei à tempore prolata sententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam huius culpæ posse sufficere. Euphemium verò atque Thomam, qui pro deferenda accusatione sacros ordines acceperunt, eisdem ordinibus priuatos esse, atque ita, sicuti sunt depositi, volumus permanere: nec vnquam eos sub qualibet excusationis specie in sacros ordines reuocari decernimus. Nam nimis indignum, & cõtra Ecclesiasticæ regulam disciplinæ est, vt honore, quem non ex meritis, sed pro scelere præmio perceperunt, fungantur. Quia tamen plus misericordiæ, quam districtæ nos conuenit operam dare iustitiæ, eosdem Euphemium atq; Thomam in ordinem locumq; tantummodò, vnde ad sacros ordines promoti fuerant, volumus reuocari: & cunctis diebus vitæ eorumundem locorum continentiam, sicut consueuerant antè, percipiant. * Clementium verò lectorem similiter benignitatis intuitu in ordinem locumq; suum reuocandum esse constituo. Quibus etiam omnibus, id est, Paulo diacono, Euphemio, Thome, atq; Clementio commoda sua secundum locum & ordinem, in quo quisq; eorum est, sicut solitus erat accipere, à præfenti Indictione fraternitas vestra sine aliqua studeat diminutione præbere.

Lib. 4.
Epist. 50.

* Clementium

33 Consueti clericorum stipendia nullis quarūlibet ægritudinum occasionibus misericordissimus pater Gregorius retrahebat. Vnde Candido episcopo vrbis veteris scribens, ait: Cum percussio corporalis, vtrum pro purgatione an pro vindicta cõtingat, Dei in hoc iudicium ignoratur, non debet à nobis addi flagellatis afflictio, nè nos culpæ, quod absit, offensa respiciat. Et quia præsentium lator Calumniosus pro hac percussione, quam sustinet, consueti sibi commoda ab ecclesia vestra asserit denegari, idcirco fraternitatem tuam præsentibus hortamur epistolis, quatenus nihil eum ad percipienda quæ consueti sunt, hæc ægritudo debeat impedire. Quia diuersis in Ecclesia militantibus, varia, sicut nōsti, sæpè contigit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus deceterò, qui Ecclesiæ militet, poterit inueniri. Sed secundum loci eius ordinem quæque ei, si sanus esset, poterant ministrari: de ipsa exiguitate, quæ ecclesiæ potest accidere, fraternitas tua, diuini contemplatione iudicij, ægrotanti præbere non desinat.

Lib. 2.
Epist. 5.
Indict. 10.

34. Episcoporum venerabilium factas proprijs clericis spōsiones, Gregorius Apostolica sedis auctoritatibus roborabat. Vnde Iohanni Panormitano episcopo scribit, dicens: Implenda semper sunt postulantium desideria, quotiēs illa poscūtur, quā à ratione non deuiant. Et ideo quia quaedam capitula, quæ seruaturum te clericis tuis petētibus promissisti, nostra ab eis postulatur auctoritate firmari: fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt ea, quæ præsentia scripta continent, sine aliqua debeat refragatione seruari. Primum, vt de redditibus ecclesiæ quartam in integro portionem ecclesiæ tuæ clericis, secundum meritum vel officium siue laborem suum, vt ipse vniciq; dare prospexeris, sine aliqua p̄bere debeas tarditate. De hoc verò, quod ex fidelium oblatione accesserit, itidem quartam partem in solidis vel cellario eis, iuxta pristinam cōsuetudinem, dare non differas. Reliqua autem mobilia omnia in tua retineas potestate: immobilia cuncta ecclesiasticis redditibus aggregētur: vt multiplicata quantitate clericorum tuorum vsibus, Deo largiente, proficiant. Tabellarium autem vnā cum consensu seniorum & cleri memineris ordinandū, qui annis singulis, ad amputandam fraudis suspicionem, solenniter suas debeat rationes exponere. Vindemiarum verò tempore idem clerus emēdi vinum de possessionibus ecclesiæ tuæ ad iusta precia, in quantum vendēdum est, remedium consequatur. Nam satis contra rationem est, vt quod potest extraneis venundari, clericis dato precio denegetur. Possessiones igitur vel si qua sunt alia Ecclesiastico iuri competentia, & ab extraneis indebitè derinentur, cum omni studio, seruata ciuilitate, in ius ecclesiæ tuæ reparare festina, vt negligens in aliquo videri non valeas. Si quid verò de quocunq; clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuste possit offendere, facilè nō credas, nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus ecclesiæ tuæ senioribus, diligēter est veritas perscrutanda. & tunc si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis. Hæc itaq; omnia sic sollicitè ac mansuētè studij tui sit custodire, quatenus nec tu promissionis tuæ videaris immemor extitisse, nec illi iustam contra te occasionem inuenire valebant murmurandi. Item Maximiano episcopo Syracusano post pauca: Cognouimus de redditibus, ecclesiæ nouiter acquisitis, canonicam dispositionem quartarum minimè prouenire, sed episcopos locorum tantummodò distribuere quartam antiquorum reddituum, nunc verò quæ sita suis vsibus retinere. Quamobrēm prauam subintroductam cōsuetudinem fraternitas tua viuaciter emendare festinet: vt siue de præteritis redditibus, siue de his, quæ nouiter obuenerit, vel obuientibus, quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruum nanque est, vnam eandemq; ecclesiæ substantiam, duplici quodammodò iure censerit, id est, vsurpationis & canonum.

Libr. II.
Epist. 49.

Li. 3. ep. 11.

Libr. 2.
Epist. 26.
Indict. II.

35. Ab alijs episcopis communionem priuatos, Gregorius communioni pristinae reformabat. Quapropter Magno presbytero Mediolanensis ecclesiæ scribens, ait: Sicut exigente culpa dignè quis à sacramento cōmunionis abigitur, ita in fontibus nullo modo talis irrogari debet vindicta. Comperimus siquidem, quod Laurētius frater & coepiscopus noster, nullis te culpis extantibus cōmunionem priuauerit. Ideoq; huius præcepti nostri auctoritate munitus, officium tuum securus perage, & communionem sine aliqua sume formidine.

36. Purgātes se à crimine cuiuslibet hæresis, Gregorius non solū recipiebat, immò etiam Catholicos declarabat. Vnde Iohanni Constantinopolitano episcopo scribit, dicens: Sicut hæreticorum prauitas zelo rectæ fidei comprimenda, ita veræ cōfessionis est integritas complectenda. Nam si credi fideliter consenti despicitur, cunctorum in dubium fides adducitur, atq; errores ex incauta districtione mortiferi generantur. Et hinc non solū errātes oues ad caulas minimè Dominicas reuocantur, sed etiā intus posita, ferinis dentibus lanianda crudeliter exponuntur. Hoc ergò subtiliter frater reuerendissime perpendamus, vt sub prætextu hæresis affligi quempiam, veraciter profitentē fidem catholicam, non sinamus. Vāldè enim mirari sumus, cur hi, qui in causā fidei iudices contra Iohannem Chalcedonensis ecclesiæ presbyterum, à vobis fuerāt deputati, negligentes veritatem, opinioni crediderunt, & credere districtè profitēti noluerunt: maxime cū accusatores ipsius Marcionistarum, quam memorabant, hæresim, vnde eum reū moliebantur efficere, interrogati quæ esset, nescire se manifesta professiōe respōderint. Ex qua re euidenter agnoscitur, quia personam ipsius sine Dei respectu non iuste, sed contra animas suas sola grauarum voluntate tantummodò voluerint. Nos itaq; facto concilio, sicut gestorum apud nos

nos

nos habitorum tenor ostendit, cuncta, quæ erant necessaria subtiliter perscrutantes atque tractantes, quoniam in nullo antedictum presbyterum reum inuenire potuimus, præcipuè quia libellus, quem delegatis à vobis iudicibus obtulit, rectæ fidei per omnia sincritati concordat: eapropter eorundem iudicum reprobantes sententiam, nostra eum diffinitione Catholicum, & ab omni hæreticorum crimine liberum esse, Christi Dei redemptoris nostri gratia reuelante, denunciavimus. Item Mauritio Imperatori post pauca: Relatis in concilio, quæ contra Iohannem ecclesiæ Chalcedonensis presbyterum acta sunt, simul & serie indicati, maiorem illum iniustitiam sustinuisse cognouimus. Quippe quem clamantem se atque monstrantem esse catholicum, non reatus culpa, sed diu accusatio incerta protriuuit intantum, quia accusatores ipsius Marcionistarum, quam memorabant, hæresim nescire se aperta responsione professi sunt. Et qui ilico in ipso iudicij fuerat limine repellendi, in accusatione eius incerti permanere permitti sunt. Sed nè facta eum saltem lacerare potuisset opinio, libellum fidei obtulit, in quo se patenter ostendere fidei rectæ professorem studuit & sequacem. Sed hunc à sanctissimo Iohanne coepiscopo meo iudices deputati, iniuste ac irrationabiliter negligentes, dum in eius se nisi sunt occupare grauamine, se potius reprehensibiles ostenderunt. Nam nullus ambigit infidelitatem esse, fidem libus non habere. Item Narfi comiti de eodem post alia: De Iohanne verò presbytero cognoscite, quia causa illius per synodum decisa est, in qua aperte cognoui, quia eius aduersarij eum facere hæreticum voluerunt, & diu conati sunt, sed minimè potuerunt. Item Athanasio presbytero de Isauria: Sicut de eis, quos ab vnitare Ecclesiæ hæreticæ prauitatis error abscedit, affligimur & dolemus: ita de his, quos intra finem suum Catholicæ fidei professio continet, congaudemus. Et vt pastorali sollicitudine illorum nos oportet impietatibus obuiare, sic pijs horum professionibus congruit fauorem impendere, & sincera esse, quæ sapiunt, declarare. Atque ideò, dum tibi ab Athanasio presbytero monasterij sancti Melæ, cui est vocabulum Tannaco, quod in Lycaonia est prouincia constitutum, contraria integræ fidei orta suspicio est, vt professionis tuæ potuisset integritas apparere, ad Apostolicam sedem, cui præsidemus, elegisti recurrere: asserens etiam te corporaliter verberatum, aliqua iniuste ac violenter fecisse. Et quanquam ea, quæ vi impulsione sunt, canonum minimè censura recipiat, & iure habeantur infirma, quia ipse ea dissoluit, qui iniustum fateri compellit: sed magis illa est suscipienda & amplectenda confessio, quæ ex spontanea monstratur voluntate procedere, sicut apud nos fecisse dinosceris: Nè quid tamen nobis ambiguum potuisset existere, sanctissimo Iohanni, quondam fratri nostro Constantinopolitanae ciuitatis antistiti, de te præuidimus scribendum, vt suis nos, quid actum esset, epistolis informaret. Qui sæpè à nobis admonitus, rescribens innotuit, quendam codicem apud te fuisse inuentum, quo plura continebantur hæretica: & ob hoc aduersus dilectionem tuam fuisse commotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfactione transmittere, priores eius partes sollicita lectione percurrimus. Et quoniam manifesta in eo hæreticæ infectionis venena reperimus, nè denuò debuisset legi, vetuimus. Sed quia hunc te simpliciter legisse testatus es, & ad amputandam ambiguae suspicionis materiam, libellum nobis manu tua porrexisti perscriptum, in quo fidem tuam exponens, omnes generaliter hæreses, vel quicquid aduersus Catholicam professionem integritatem est, apertissime condemnasti, & cuncta, quæ sanctæ quatuor Vniuersales synodi recipiunt, te semper recepisse ac recipere, quæ condemnauerunt, condemnasse condemnareque professus es: Eam quoque synodum, quæ Imperatoris Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est, te & suscipere, & custodire promissisti: & prohibitus à nobis codicem ipsum legere, in quo pestifera fraudis virus innexum est, libentissimè consensisti: reprobans etiam atque condemnans omnia, quæ in eo contra Catholicæ fidei integritatem dicta vel latenter inserta sunt, nec eum te legere denuò promissisti: Hac ratione permoti, postquam etiam ex probata à te libelli pagina, & fides tua nobis catholica Deo custodiente perclaruit, ab omni te hæreticæ peruersitatis macula, iuxta professionem tuam, liberum esse decernimus, & catholicum atque sinceræ in omnibus fidei professorem ac sequacem, Iesu Christi saluatoris gratia, claruisse pronunciamus: Liberam quoque tribuendo licentiam, ad tuum monasterium in tuo te loco vel ordine nihilominus remeare.

37 Schismaticos ad recipiendam satisfactionem venire Gregorius inuitabat: Quibus, etiam si nunquam ad vnitatem Ecclesiæ redire voluissent, nullam se facturum

vio.

Extorta confessio, infirma censenda.

violentiam promittebat. Vnde Petrus & Prouidentio episcopis de Istria scribens, ait: Prudentio
 Deus qui latatur in unitate fidelium, & reuelat quærentibus veritatem, cordi vestro di-
 lectissimi fratres aperiat, quanto vos desiderio in gremio cupiam sanctæ vniuersalis Ec-
 clesiæ contineri, & in eius manere unitate concordēs. Quod fore nõ dubito, si abiecto
 contentionis stimulo, satisfieri vobis veraciter de his, de quibus est dubietas, intenda-
 ris. Remeantis autem Castorij notarij mei relatione edoctus sum, fraternitatẽ vestram
 ad me habere desiderium veniendi, si promissum fuerit, quia nullã molestiam sustine-
 bit. Hoc ego cognoscens, & opto, & succensus ardore charitatis inuito, vt ad me veni-
 endi debeatis laborẽ assumere, quatenus pariter conferentes, quæ vera & redemptori
 nostro sunt placita, & communiter loquamur, & modis omnibus teneamus. Ego verò
 diuinæ gratia protectionis suffragante, satisfacere vobis, de quibus dubitatis, paratus
 sum: & confido de omnipotentis Dei nostri clementia, quia ita vobis satisfactio mea
 interius inhaerebit, vt nihil charitati vestræ deceterò possit ambiguum remanere. Nam
 illa, quæ sanctissimæ quatuor Synodi sapuerunt atque diffiniere, & prædecessor noster
 Leo sanctissimus Papa, ita & nos sapimus, sequimur ac tenemus, nec ab eorum fide ali-
 quo modo dissentimus. Sed quia plus persona præfens, quàm epistola satisfacit: hor-
 tor, dilectissimi fratres, vt ad me venire, sicut præfatus sum, debeatis, dummodò ratio-
 ne percepta, à concordia sanctæ vniuersalis Ecclesiæ dissensio vos nulla dislociet. Hoc
 tamen certa vestra sit charitas, quia vos & cum affectu, quo decet, suscipio, & cum gra-
 tia relaxabo. Nec aliquam vos vel quoscunque alios, qui pro hac ad me causã venire
 voluerint, afflictionem vel molestiam sustinere permitto. Sed seu ad consentiendum
 mihi cor vestrum misericordia diuina compunxerit, siue, quod absit, in ea vos durare
 diffensione cõtigerit, ad propria vos remeare, quando volueritis, iuxta promissionem
 meam, sine læsione vel molestia relaxare curabimus.

38 Seuerum Aquileiensem episcopum, caput totius schismatis existentem, Romam
 venire compellit, dicens: Sicut gradientem per deuia, carpẽtem denuò rectum tramit-
 tem, tota Dominus auiditate complectitur: ita demum de deserente cognitã verita-
 tis viam, maiori mœrore quàm gaudio, quo de conuertente latatus fuerat, contrista-
 tur. Quia minoris excessus est veritatem non cognoscere, quàm in eadem agnita non
 manere: aliudque est, quod ab errante committitur, aliud, quod per scientiam pepe-
 tratur. Et nos siquidem quanto incorporatum te iam pridem fuisse in unitate Ecclesiæ
 gauisi fueramus, tanto abundantius nunc dislociatum à Catholica societate confundimur.
 Pro qua re imminente latore præsentium, iuxta Christianissimi & serenissimi re-
 rum domini iussione, ad beati Petri Apostoli limina cum tuis sequacibus venire te
 volumus, vt authore Deo aggregata synodo, de ea, quæ inter vos vertitur, dubietate iu-
 dicetur. At Seuerus Apostolica simul imperialique iussione coactus, imminẽte Sena-
 ragdo exarcho, simulque Antonio Ecclesiæ Romanæ defensore, Rauennam perducitur.
 Vbi veritus cum Gregorio synodalem subire conflictum, ad unitatem sanctæ vni-
 uersalis Ecclesiæ, mediante Iohanne Rauennati pontifice, remeauit. Sed cum post an-
 ni spatium ad propria redisset, ab alijs schismaticis persuasus, non solum ad pristinũ vo-
 mitum redijt, verum etiam Mauritij, Deo semper aduersi, iussione surrepta, qua iube-
 batur, vt schismatici redire ad unitatem Ecclesiæ minimè cogentur, reliquis episcopis
 Ecclesiæ se iungentibus, maximas seditiones conflabat. Quapropter Gregorius nemi-
 nem iam reuertentium sine cautione iuratoria penitus suscipere satagebat. Qua præsti-
 ta, huiusmodi literis eidem patricio exarcho commẽdabat: Firminus frater & coepi-
 scopus noster, Tregestinæ antistes ecclesiæ, ante aduentum vestræ excellentiæ salubri
 consilio à schismate, cui inhaerens, respiscens, atque ad unitatem matris Ecclesiæ redi-
 ens, nostris est epistolis cõfirmatus, quatenus in verã, quam agnouerat, sinu matris Ec-
 clesiæ fortitudine animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito, Seuerus Graden-
 sis Episcopus, eiusdem caput schismatis, eum diuersis primùm cõpuit, si posset, suasionibus à
 bono reuocare proposito. Quod dum perficere authore Deo minimè valuisset, sedi-
 tionem illi suorum ciuium excitare non timuit. Quanta verò prædictus frater & coepi-
 scopus noster Firminus ex eadem immisione pertulerit, plenius illic ac veracius è vi-
 cino poteritis agnoscere. Directis itaque excellentiæ vestræ iussionibus his, qui in Istriæ
 partibus locum vestrum agere, Deo authore, noscuntur, districtius iubete, quatenus
 & sæpeditum fratrem nostrum ab illatis debeant defendere molestijs, & quietem illius,
 multis ad imitandum profuturam, modis omnibus procurare: Vt hæc vestra prouisi-
 o, & conuerforum sit optata securitas, & occasio * oborta sequentium. Deniquè Se-
 uerus

Li. 4. epi. 49.

Li. 1. epi. 16.

Seuerus Epi-
scopus resi-
piscit.
Redit ad
vomitum.

Li. 11. ep. 38.

* apra

uerus quia ad vnitatem sanctæ vniuersalis Ecclesiæ redire non mernit, ad sciendum quoque suæ ipsius diœcesis vnitatem, Romanum pontificem sua vecordia suscitauit: ad eò vt ab ipso illius obitùs tempore, Aquileiensis diœcesis in duos metropolitanos, Catholicorum videlicet & schismaticorum, diuisa sit. Neque potuit postmodum, licet omnes generaliter ad vnitatem de schismate repedauerint, ad pristina coniuñtionis vnionem vsque hætenus reformari.

39 Sicut nulli clericorum pro infirmitate corporis quartarū subsidia Gregorius minuebat, ita nulli pontificum pro ægritudine qualibet succedendum fore docebat. Vnde Anatolio Constantinopolitano subdiacono rescribens, ait: Scripsit mihi dilectio tua, pijsimum dominum nostrum reuerentissimo fratri nostro, primæ Iustinianæ episcopo, pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere succedi, nè fortasse dum episcopi iura eadem ciuitas non habet, quod absit, ab hostibus pereat: & quidem nunquam

Non debet
ob corporis
ægritudinē
episcopus
deponi.

Canones præcipiunt, vt pro ægritudine episcopo succedatur. Et omninò iniustum est, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus. Atque id eò hoc per nos fieri nullatenus potest, nè peccatum in mea anima ex eius depositione veniat. Sed suggerendum est, vt si is, qui est in regimine, ægrotat, dispensator illi talis requiratur, qui possit eius curam omnem agere, & locum illius in regiminē ecclesiæ, ipso non deposito, ac in custodia ciuitatis implere, et neque Deus omnipotens offendatur, neque ciuitas inueniatur esse neglecta. Si verò idem reuerentissimus Iohānes fortasse pro molestia sua petierit, vt ab episcopatus honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est. Aliter autem nos id facere pro omnipotentis Dei timore omnimodò nõ valemus. Quòd si hoc petere ille noluerit, quod pijsimo Imperatori complacet, quicquid iubet facere, in eius est potestate, sicut nouit, ipse prouideat. Nos tantummodò in depositionem infantis non faciat permisceri. Quòd verò ipse fecerit, si canonicum est, sequimur: si verò canonicum non est, in quantum possumus sine peccato nostro, portamus. Pontificibus voluntariè suis renunciantibus sedibus, successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodum de relictis relictæ ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat. Vnde Mariniano Rauennati episcopo significans, ait:

Li. 7. epi. 49.
Indict. 2.

Qualiter ordinatià nobis sacerdotis, corporis qua notum est impediēte molestia, Ariminensis ecclesia pastorali hætenus sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognouit: quem dum, habitatorum loci illius precibus permoti, sapius hortamur, vt si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante Domino, reuerteretur ecclesiam, datis inducijs, in hoc quadriennio expectatus est. Quem dum monitu clericorum vel ciuium illinc venientium, nosque precibus arguentium, instantius hortamur, vt si valeret, cum eis auxiliante Domino remearet, data in scriptis supplicatione nos petijt, vt quia ad eiusdem ecclesiæ regimen vel susceptum officium pro eadē, qua detinebatur, molestia assurgere nullatenus posset, ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Vnde quia cunctarum ecclesiarū iniuncta nos sollicitudinis cura constringit, nè diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, huiusque ex sui impossibilitate renunciatione compulsis, visum nobis est, eidem Ariminensi ecclesiæ debere episcopum ordinari. Et datis ex more præceptis, clerum plebemque eiusdem ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem concordia prouisione concurrant.

Ecclesiarū
omniū cura
demandata
Rom. Pon-
tifici.

li. ii. epi. 7.

40 Item Eleutherio episcopo: Quanuis triste nobis sit valdè, quod loquimur, atque fraterna nos magis compassione vrgeat, quàm de auditis aliquid diffinire permittat: suscepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsât aculeo, magna nos ecclesijs cura prospicere, & antequàm harum possit vtilitas deperire, quod fieri debeat, Deo authore disponere. Peruenit igitur ad nos, quendam episcopum ita passionē capitis incurrisse, vt qua mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Nè ergò languente pastore, grex, quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel ecclesiæ ipsius vtilitates deperiant, cauta nos necesse est prouisione tractare. Et id eò quia viuente episcopo, quem ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen, abducit, alium loco eius, nisi recusante eo, nulla finit ratio ordinari: si internalla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione, nec se vterius ad hoc ministerium, subuertente infirmitate, nec ad alia officia posse fateatur assurgere, & alium loco suo expectat ordinandum. Quo facto, omnium solenni electione alter, qui dignus fuerit, episcopus consecratur: sic tamen, vt quouisque eundem episcopum in hoc seculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem ecclesia ministrantur. Enimvero si nullo tempore ad sanam

mentis

mentis redit officium, persona fidelis ac vitæ est probabilis eligenda, quæ ad regimen ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum utilitate cogitare, inquietos sub disciplina vindicta restringere, ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum atque efficacem se in omnibus exhibere. Qui etiam, si episcopo qui nunc ægrotat, superstes extiterit, loco eius debeat consecrari.

40 Virginem stupratam Gregorius iubeat vxorem percipere, aut stupratorē eius, castigatum verberibus, in monasterio deputare. Vndē Felici Sipontino episcopo scribit, dicens: Expectabamus fraternitatē tuam sua aliquos ad Deum prædicatione conuertere, & malē agentes ad rectitudinem reuocare. Quæ de re nimis cōtristamur, quia ediuersò in nepotis tui Felicis prauitate, tua euidenter, qui talem nutriti, culpa monstrata est. Peruenit itaque ad nos, quòd suprascriptus Felix, Euangeli diaconi tui filiam stupro deceperit. Quòd si verum est, quauis graui esset de lege pœna plectendus, nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, huiuscemodi disponendo præcipimus, vt aut quam stuprauit, vxorem habeat: aut certē si renuendum putauerit, districtus ac corporaliter castigatus excommunicatusque, in monasterium, in quo pœnitentiam peragat, retrudatur, de quo ei nulla sit egrediendi sine nostra præceptione licentia.

lib. 2. epist.
42. indi. ii.

41 Virum sine vxoris propria voluntate conuersum, etiam si fuisset iam tonsuratus, Gregorius vxori reddi iubeat. Quapropter Adriano Panormitano notario scribens, ait: Agathosa latrrix præsentium quæstæ est, maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Urbici Abbatis esse conuersum. Quòd quia ad eiusdem Abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquisitione discutiat, nè fortè cum eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repperit, & illum in monasterio permanere prouideat, & hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si verò nihil horum est, nec quondam fornicationis crimen, propter quod viro licet vxorem dimittere, prædictam mulierem commississe cognoueris, nè illius conuersio, vxori relicta in seculo, fieri possit perditionis occasio, volumus vt maritum suum illi, etiam si iam tonsuratus est, reddere omni debeas excusatione cessante. Quia & si mundana lex præcipit, conuersionis gratia, vtrolibet inuito, solui posse coniugium, diuina lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis causa, virum vxorem relinquere, nulla ratione concedit. Quia postquam copulatione coniugij, viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in seculo permanere.

Pœna eius,
qui virginē
viuiderat.

Li. 9. epist. 44.

Matt. 5.

42 Iudæorum perfidiam rationibus magis, quam violentijs excutere Gregorius decertabat. Quapropter Virgilio & Theodoro episcopis Galliarum post aliqua scribens, ait: Plurimi Iudaicæ religionis viri, in hac prouincia commanentes, ac subindē in Massilia partibus pro diuersis negocijs ambulantes, ad nostram perduxere notitiam, multos consistentium in illis partibus Iudæorum, vi magis ad fontem baptismatis, quam prædicatione perductos. Nam intentionem quidem huiuscemodi & laude dignam censco, & de Domini nostri descendere dilectione profiteor. Sed hanc eandem intentionem nisi competens scripturæ sacræ comiteretur effectus, timeo nè aut mercedis opus exindē non proueniat, aut iuxta aliquid animarum, quas eripi volumus, quòd absit, dispendia subsequantur. Dum enim quispiam ad baptismatis fontem, non prædicationis suauitate, sed necessitate peruenerit, ad pristinam superstitionem remeans, indē deterius moritur, vndē renatus esse videbatur. Fraternitas ergò vestra huiuscemodi homines frequenti prædicatione prouocet, quatenus mutare veterem magis vitam de doctoris suauitate desiderent. Sic enim & intentio nostra rectè perficitur, & conuersi animus ad priorem denuò vomitum non muratur. Adhibendus ergò illis est sermo, qui & errorum spinas in ipsis vrere debeat, & prædicando, quòd in his tenebrescit, illuminet: vt pro his admonitione frequenti mercedē fraternitas vestra capiat, & eorum, quantas Deus donauerit, animas ad regenerationem nouæ vitæ perducatur. Item Victori episcopo Panormitano: Sicut Iudæis non debet esse licentia, quicquam in synagogis suis vltra, quam permissum est lege, præsumere: ita in his, quæ eis concessa sunt, nullum debent præiudicium sustinere.

Li. 1. epist. 45.

Lib. 7. epist.
26. Indi. i.

43 Quemadmodum Iudæos violententer baptizari Gregorius denegabat, ita Christianos eis quoquomodo subijci, nullatenus permittebat. Vndē Libertino * prætori Siciliae scribens, ait: Fertur, quòd Nasas quidam sceleratissimus Iudæorū, sub nomine beati Elię oratorium puniendæ temeritate construxerit, multosque illic Christianorum ad adorandum sacrilega seductione deceperit. Sed & Christiana, vt dicitur, mancipia

præfecto
lib. 2. epist.
37. indi. ii.

comparauit, & suis ea obsequijs ac vtilitatibus deputauit. Dum igitur seueriffimè in eum pro tantis facinoribus debuisset vlcisci, gloriosus Iustinus medicamento auaritiæ, vt nobis scriptum est, delinitus, Dei distulit iniuriam vindicare. Gloria autem vestra hæc omnia districta examinatione perquirat, & si huiuscemodi manifestum esse reperit, ita districtissimè ac corporaliter in eundem sceleratum festinet vindicare Iudæum, quatenus hac ex causâ, & gratiam sibi Dei nostri conciliet, & his se posteris pro sua mercede imitandum monstret exemplis. Mancipia autem Christiana, quæcunque cum compaesse patuerit, ad libertatem, iuxta legum præcepta, sine ambiguitate perducite, ne, quod absit, Christiana religio Iudæis quoquomodo subdita polluatur.

Li. 3. epi. 21. Item Venantio episcopo Lunensi: Multorum ad nos relatione peruenit, à Iudæis in Lunensi ciuitate degentibus, in seruitium Christiana detineri mancipia. Quæ res nobis tanto visa est asperior, quanto à fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui ac Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem superstitioni Iudaicæ, nè simplices animæ non tam suasionibus, quam potestatis iure quodammodo deseruierit. Quamobrè hortamur fraternitatem tuam, vt secundum piissimarum legum tramitem, nullo Iudæo liceat Christianum mancipium in suo retinere dominio: sed si qui penes eos inueniuntur, libertas eis tuitiois auxilio ex legum sanctione seruetur.

44 Si quos Christianorum pro longitudine itineris per prouincias ab Hebræorum seruitio per legalem violentiam Gregorius liberare non poterat, suis precijs redimendos esse censebat. Vndè Candido presbytero per Gallias scribens: Dominicus, inquit, præsentium portitor, lachrymabiliter nobis innotuit, quatuor fratres suos de captiuitate à Iudæis redemptos esse, atque eos nunc Narbonæ in eorundem Iudæorum seruitio detineri. Et quia omninò graue execrandumque est, Christianos esse in seruitio Iudæorum, dilectionem tuam scriptis præsentibus adhortamur, vt cum omni subtilitate & sollicitudine studeat perferuari, & si reuera ita est, atque manifesta tibi veritate confiterit, quia neque ipsi vndè se redimant, neque supra scriptus portitor habet, eos studij tui sit redimere, sciens quia quicquid in eis dederis, tuis sine dubio rationibus imputabitur.

45 Iudæorum mancipia semel confugientia ad Ecclesiam, nunquam quibuslibet suasionibus reddi iubebat. Vndè Ianuario Caralitano episcopo inter cætera scribens, ait: Peruenit ad nos, seruos ancillasque Iudæorum fidei causâ ad Ecclesiam refugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum, nè restituantur, precium dari. Hortamur igitur, vt nullatenus tam prauam consuetudinem manere permittas. Sed cum quilibet Iudæorum seruus ad venerabilia loca fidei causâ confugerit, nullatenus eum patiamini præiudicium sustinere. Sed siue olim Christianus, siue nunc fuerit baptizandus, sine vllò Christianorum pauperum damno, religioso Ecclesiastica pietatis patrocinio, in libertatem modis omnibus defendatur.

46 Non solum Christiana mancipia Gregorius in libertatem pristinam legaliter reuocabat, verum etiam pagana, ad fidem venire volentia, vendi nullo modo permittebat. Vndè Fortunato Neapolitano episcopo inter cætera scribens, ait: Fraternitatem vestram oportet esse sollicitam, & si de Iudæorum seruitio nõ solum Iudæus, sed etiam quisquam paganorum fieri voluerit Christianus, postquam voluntas eius fuerit patefacta, nè hunc sub quolibet ingenio vel argumento cuiusquam Iudæorum venundandi facultas sit. Sed is, qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vindicetur. Hi verò, quos huiuscemodi oportet seruos amittere, nè forsitan vtilitates suas irrationabiliter æstimet impediri, sollicita vos hoc conuenit consideratione seruare: vt si paganos, quos mercimonij causâ de exteris finibus emerint, intra tres menses, dum emptor, dum emptor, cui vendi debeant, inueniatur, fugere ad ecclesiam fortè contigerit, & velle se dixerint fieri Christianos, vel etiam extra ecclesiam hanc ralem voluntatem prodiderint, precium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiuscemodi seruorum Iudaicorum velle suum edixerit, & fieri voluerit Christianus, nec aliquis eum postmodum emere, nec dominus qualibet occasionis specie audeat venundare, sed ad libertatis proculdubio præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad seruiendum sibi intelligitur reseruasse.

47 Pagana mancipia Iudæos, videlicet dominos suos, ad fidem præcedentia, in eorum seruitium, etiam si ipsi eos ad Christianitatem subsequerentur, nullo modo reuocabat.

cabat. Vnde Iohanni Syracusano episcopo: Felix, inquit, presentium portior questus nobis est, cum sit de Christianis natus parentibus, à quodam Christiano, Samaræo se, quod dici scelus est, esse donatum: & dum huiuscemodi superstitionis homines Christiana quolibet modo mancipia possidere, nec ratio legis, nec reuerentia religionis admittat, se tamen per decem & octo annos in eius asserit seruitio permanisse: sed cognoscente hoc decessore vestro sanctæ memoriæ Maximiano, ab eo se zelo, sicut decuit, sacerdotali commoto, de Samaræi nefario seruitio dicit liberatū. Sed quia eiusdem Samaræi filius post quinq; annos factus dicitur Christianus, & superscriptum Felicem in eius seruitium, quantum ipse dicit, quidam nititur redigere, sanctitas vestra hæc, que edocti sumus, diligenter inquirat: & si ita ei esse constiterit, eū tueri studeat, & à nullo sub qualibet occasione grauari permittat: quia dum superstitionis sectæ mancipia, dominos suos ad fidem præcedentia, seruitio eorum aperte redigi iura prohibeant, quanto magis hic de Christianis parentibus natus, & factus à paruulo Christianus, hanc nõ debet quæstionem aliquo modo sustinere? maximè quia nec patris esse seruus potuit, quem liquet ex praua potius præsumptione pœnam posse venientem de legibus sustinere.

48 Circumcidi saltem paganorum neminem Gregorius permittebat. Quamobrèm Leoni Catanensi episcopo: Res, inquit, ad nos omninò detestabilis & legibus inimica peruenit, quæ si vera est, fraternitatem tuam vehementer accusat, quia eam de minori sollicitudine probat esse culpabilem. Comperimus autem, quòd Iudæi vel Samaræi degentes Catana, pagana mancipia emerint, atque ea circumcidere ausu temerario præsumpserint. Idcirco necesse est, vt omnimodò zelum in hac causa sacerdotalè exerceas, & cum omni hoc viuacitate ac sollicitudine studeas perscrutari. Et si ita repereris, mancipia ipsa sine mora in libertatem modis omnibus vendica, & Ecclesiasticæ eorum tuitionem impende. Nec quicquam dominos eorum de precio quolibet modo recipere patiaris: qui non solum hoc damno mulctandi, sed etiam alia erunt pœna de legibus feriendi.

49 Sanè quia Iudæorum perfidia zelum Christianorum, datis contra se muneribus, ludificare solebat, non solum nil ab eis penitus capiebat, quinimodò eorum munera Gregorius execrabilia iudicabat. Vnde Recharedo regi Vuisigothorum postea scribit, dicens: Prætereà indico, quia creuit de vestro opere in laudibus Dei hoc, quod dilectissimo filio meo Probino presbytero narrante cognoui: quia cum vestra excellentia constitutionem quandam contra Iudæorum perfidiã dedisset, hi de quibus prolata fuerat, reuerentiã vestræ mentis inflectere, pecuniarum summã offerendo moliti sunt. Quam excellentia vestra contempsit, & omnipotentis Dei placere iudicio quærens, auro innocentiam prætulit. Qua in re mihi Dauid regis factum ad memoriam venit. Cui dum concupita aqua de cisterna Berthelemica, quæ inter hostiles cuneos habebatur, ab obsequentibus militibus fuisset oblata, protinus dixit: Absit à me, vt sanguinè istorum hominum bibam. Quam quia fudit, & bibere noluit, scriptum est: Libauit eam Domino. Si igitur ab armato rege in sacrificiũ Dei versa est aqua contempta, pensemus quale sacrificium omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro amore illius nõ aquam, sed aurum accipere contempsit. Iraque fili excellentissime si dèter dicam, quia libasti aurum Domino, quod contra eum habere nullo modo voluisti, Et cætera.

50 Hinc est, quòd, sicut à Maioribus traditur, & nos vsq; ad nostra tempora, dum adhuc pubesceremus, oculis nostris conspeximus, consuetudo vetus obtinuit, vt omnes superstitionis illius homines, quatumcunq; pulcherrima mercimonia detulissent, nunquam pontificalibus alloquijs fruere, nunquam obtutibus Apostolicis potiretur: sed extra velum longissimæ porticus, non quidem in scamnis, sed in marmoreo pavimento sedentes, suscepta precia numerabant, ne videlicet videretur aliquid de manu pontificis accepisse. Nam reuerendæ memoriæ Nicolaus pontifex Arseniũ quondam, Hortanæ ciuitatis episcopum, Iudaicas tunc primùm pellicias introducere molientem, adeò auersatus est, vt ei palatinã processionem vellet adimere, nisi superstitionis gentis vestibus adiurando, cū sacerdotalibus infulis consuetudinaliter procedere studuisset. Antichristi præcursores, obseruari debere sabbatum prædicantes, Gregorius comminando taliter refutauit: Peruenit ad me, quosdam peruersi spiritus homines, praua inter vos aliqua & sanctæ fidei aduersa seminasse, ita vt die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, nisi Antichristi prædicatores dixerim? qui veniens diem sabbatum atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se simul &

- resurgere simulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum. Et quia Iudaizare populum compellit, vt exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudaorum perfidiam subdat, coli vult sabbatum. Hoc enim, quod per Prophetam dicitur: Nè inferatis onera per portas vestras die sabbati: tandiù teneri potuit, quandiù legem licuit iuxta literam custodiri. At postquam gratia omnipotentis Domini nostri Iesu Christi apparuit, præcepta legis, quæ per figuram dicta sunt, iuxta literam seruari non possunt. Nam si quis dicit hoc de sabbato esse seruandum, dicat necesse est, etiam carnalia sacrificia persoluenda, dicat præceptum quoquè de circuncisione corporis adhuc usquè retinendum.
- Ierem. 17.** sed contra se Paulum Apostolum audiat dicentem: Si circuncidamini, Christus vobis nihil prodest. Nos itaque hoc, quod de sabbato scriptum est, spiritualiter accipimus, spiritualiter retinemus. Sabbatum enim requies dicitur. Verum autem sabbatù, ipsùm redemptorem nostrum Iesum Christum Dominum habemus. Et qui lucem fidei eius cognoscit, si peccata concupiscentiæ ad mentem per oculos trahit, in die sabbati onera per portas introducit. Non ergò in die sabbati onera per portas introducimus, si in redemptoris nostri gratia cõstituti, pondera peccati ad animam per sensus corporeos non trahamus. Nam idem Dominus ac redemptor noster, multa in die sabbati legitur operatus, ita vt Iudæos reprehenderet, dicens: Quis vestrum bouem aut asinum suum non soluit in die sabbati, & ducit ad aquam? Si ergò ipsa per se veritas nõ custodiri iuxta literam sabbatum præcepit, quisquis ociosus sabbatum secundum legis literam custodit, cui alteri, nisi ipsi veritati contradicit? Aliud quoquè ad me perlatum est, vobis à peruersis hominibus esse prædicatù, vt Dominicorum die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxu animi atque voluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec Dominico die prohibemus. Scriptum quippe est: Nemo vnquam carnem suam odio habet, sed nutrit & fouet eam. Et rursùm scriptum est: Carnis curam nè feceritis in concupiscentijs. Qui igitur carnis curam in concupiscentijs fieri prohibet, profectò in necessitatibus concedit. Nam si Dominicorum die corpus lauare peccatum est, lauari ergò die eodem nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc, exigente necessitate, toti corpori denegeretur? Dominicorum verò die à labore terreno cessandum est, atque omnimodò orationibus insistendù: vt si quid negligentia per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominica precibus expietur.
- Luc. 13.** 52 Tanta compassionis gratia circa omnes Gregorius redundabat, vt alterius infirmitatem in suo corpore hunc sustinuisse, si velis, aspicias. Vndè Iohanni Rauennati episcopo scribens, ait: Dominicis mandatis præcipimur proximos, sicut nosmetipsos diligere, eorumque languoribus tanquam proprijs infirmitatibus condolere. Quorù memor vestra fraternitas, competenti sibi more Castorium fratrem coepiscopumque nostrum, & prius per compassionem studuit visitare, & eum postmodum pro excrecente molestia corporis, in Rauennati vrbe suscipere. Vndè non solum nos in pensæ charitatis, sed & Deum vobis fecistis proculdubio debitorem, cui in fratris infirmitate condoluisset probamini, ipsumque ægrum in sui membri molestia, non solum visitasse, sed etiam suscepisse. Quem quidem ipse pro sua simplicitate illic ordinare omninò reuebam, sed petentium importunitas fecit, vt nullatenus cõtradicere potuissem. Si autem fieri potest, multum mihi & ipsi consulitis, si eum ad me vel per Siciliam transmittatis.
- Eph. 5. Rom. 13.** Item Leontio episcopo Vrbinati: Castorium fratrem coepiscopumque nostrum Romæ pro corporis sui molestia retinemus. Et quia nunc ad suam non valet ecclesiam remeare, propterea eo absente, ecclesia ipsius fraternitati tuæ visitationis operam præuidimus delegandam. Item vniuersis habitatoribus Arimini: Si culpam vestram, filij dilectissimi, intentius velitis attendere, assidua vos apud Deum debetis oratione purgare, quòd episcopum vestrum non deuota mente, nec vt filij suscepistis. Quem inquitudo & tribulatio à vobis illata, ad hoc vsque perduxit, vt molestiam corporalem incurreret. Quamuis in eo nihil de his, quæ nobis sunt scripta, cognouimus, sed solam inesse debilitatem vidimus, pro qua eum hic retinere curauimus. Item Eulogio Patriarchæ Alexandrino: Ante hoc temporis Bonifacij chartularij responsalis mei, qui in vrbe regia demoratur, vehementer me scripta turbauère, quæ dicebant dulcissimam mihi atque suauissimam sanctitatem vestram defectum corporei luminis pertulisse. Ex quibus scriptis graui mœrore percussus sum. Sed subito creatoris ac redemptoris nostri gratia prosperante, beatitudinis vestræ suscepi epistolam, & sanum de ea corporis molestia, quam audieram, agnoscens, exultavi vehementer: quia tanta
- latitia

latitia cordis secuta est, quanta prius tristitia amaritudo præcesserat. Scimus enim, quia in omnipotentis Dei adiutorio, multorum salus est vita vestra. Item Rusticianæ patriæ: Quorès de vrbe regia ad nos aliquis venit, curæ nobis est, de corporis vestri sospitate requirere: sed peccatis meis facientibus, semper audio, quæ me tædet audire. Quia in tanta tenuitate ac debilitate, adhuc in vobis referunt podagræ dolores excrescere. Sed oro omnipotentem Deum, vt omnia, quæ in vestro corpore aguntur, ad salutem animæ dirigantur. Flagella temporalia æternam vobis præparent quietem, & per eos dolores, qui cum sine sunt, gaudia vobis sine fine concedat. Item Mariano episcopo Rauennati: Venientes quidam Rauennates homines, grauissimò me mœrore inueniunt percussum, quia fraternitatem tuam retulerunt de vomitu sanguinis ægrotare. Ex qua re sollicitè & singulatim eos, quos hîc doctos lectione nouimus, medicos fecimus requiri: & quid singuli senserint, quid ve dictauerint, sanctitati vestræ scriptum misimus. Qui tamen quietem & silentium præ omnibus dictant. Quam si tua fraternitas in sua ecclesia possit habere, valdè sum dubius. Et ideò videtur mihi, vt ordinata illic ecclesia, vel qui Missarum solennia explere valeant, vel qui episcopij curâ gerere, hospitalitatem & susceptionem possit exhibere, qui ve monasterijs custodiendis præesse nõrint, tua fraternitas ad me ante æstiuum tempus debeat venire, vt ægritudinis tuæ ego specialiter, in quantum valeo, curam geram, quietemque tuam custodiam. Quia huic ægritudini æstiuum tempus medici vehementer dicunt periculosum: & valdè pertimesco, nè si curas aliquas cum aduersitate corporis ceperis, ampliùs ex eadem molestia pericliteris. Ego enim ipse valdè sum debilis, & omninò est vtile, vt cum Dei gratia sanus ad tuam ecclesiam redeas: aut certè, si vocandus es, inter manus tuorum voceris: & ego, qui me proximum morti video, si me omnipotens Deus antè vocare voluerit, inter tuas manus debeam transire.

53 Pro barbarorum incursionibus bis in hebdomada fieri Litanias Gregorius decrenebat. Quapropter vniuersis episcopis Sicilia scribens, ait: Super afflictiones & gemitus, quos anno hæc continuatione de hostibus sustinemus, maior nos metus exercuciat, quòd inimicos nostros omni annu ad Sicilia inuasionem cognoscimus festinare. Sed nè hoc illis molientibus, prosperitatem multitudo nostrorum præbeat peccatorum, toto nos corde ad redemptoris nostri remedia conferamus, & quibus virtute resistere non possumus, la chrymis obuiemus. Nam quid vobis cauendum, quidve sit vehementius formidandum, ex istius prouinciæ debetis desolatione colligere. Itaque horror, fratres reuerendissimi, vt omni hebdomada quarta & sexta feria Litaniam inexcusabiliter indicatis, & contra hos barbaricæ crudelitatis incursus, supernæ protectionis auxilium imploretis.

54 Eandem Siciliam Simoniaca hæresi libidineque sordentem, Gregorius, sicut modo cernitur, perituram prædixit, Maximiano Syracusano episcopo scribens: Tanta nobis subindè mala, quæ aguntur in illa prouincia, nunciantur, vt peccatis facientibus, quod auertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus.

55 Sed & peiora prioribus esse futura, præfago spiritu Maximo Salonitano episcopo scribit, dicens: Ad Romanam Urbem veniens communis filius presbyter Veteranus, ita me podagræ doloribus debilem reperit, vt fraternitatis tuæ epistolis per me respondere nullatenus valuissem. Et quidem de Sclauorum gente, quæ vobis valdè imminet, & affligor vehementer, & turbor. Affligor in his, quæ iam in vobis patior: conturbor autem, quia per Istricæ aditum iam ad Italiam intrare cœperunt. De Iuliano autem Scribone quid dicam, quandò ubique video, quia nobis peccata nostra respondeant, vt & foris à gentibus, & intus à peruersis iudicibus conturbemur? Sed nolite de talibus omnimodò contristari, quia qui post nos vixerint, deteriora tempora videbunt, ita vt in comparatione sui temporis, felices nos æstimet dies habuisse. In quantum verò praualet fraternitas tua, opponere se pro oppressis debet. Quæ etiam si prodesse minimè valuerit, ipsa omnipotenti Deo mentis deuotio sufficit, quam dedit. Scriptum est enim: Eripe eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare nè cesses. Quòd si dixeris, Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit. In omni ergò, quod agis, inspectorem cordis appetere habere placatum. Quicquid est, vnde illi placeas, facere non omittas. Nã humani terrores & gratiæ, fumo sunt similes, qui leni aura raptus euanescit. Hoc certissimè scito, quia placere Deo & prauis hominibus nullus potest. In tato se ergò æstimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Ipsa tamen defensio

pauperum, moderata & grauis sit, nè, si quid nimis rigidè agitis, ex iuuenture vos arbitrentur homines superbire. Sed talis neceſſè eſt vt inueniatur pro oppreſſis veſtra deſenſio, quatenùs & humiles proteccionem ſentiant, & oppreſſores non facilè inueniant, quod ex maleuola mente repræhendant. Attende ergò, quod ad Ezechielem dicitur: Fili hominis, increduli & ſubuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Et beatus Iob ait: Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum. Et Paulus diſcipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis, ſicut luminaria in mûdo. Tanto ergò debemus cautiùs ambulare, quanto nos ſcimus inter Dei inimicos viuere.

Lib. 7. epiſt. 56 Huius cautelæ ſuæ conſcius, Romano deſenſori Gregorius ait: Peruenit ad nos, quia quidam homines minorem omnimodò diſcretiouem tenentes, in ſuis nos periculis implicari deſiderent, atque ità volunt ab Eccleſiaſticis perſonis deſendi, vt ipſæ quocùq; perſonæ Eccleſiaſticae ex eorum culpa teneantur. Idcirco præſenti te præceptione admonéo, & per te fratrem & coepiſcopum noſtrum dominum Iohannem, vel cæteros, qui intereſſe poſſunt, vt patrocinia Eccleſiaſtica, ſiue mea ſuſcipiatis ſcripta, ſiue etiam ea minimè fuerint directà, ſub tanto moderamine debeatis impèdere, quatenùs ſi qui in furtis publicis implicati ſunt, à nobis non videantur iniuſtè deſendi, nè opinionem malè agentium ex indiſcretæ deſenſionis auſu in nos vllò modo transferamus. Sed quantum decet Eccleſiam, admonendo, verbum interceſſionis adhibendo, quibus valetis ſuccurrere, vt & illis opem feratis, & opinionem ſanctæ Eccleſiæ non inquinatis.

57 Item Iohanni epiſcopo poſt aliqua: Si qui eorum, de quibus eſt aliqua quæſtio, in eccleſiam fortaiſè refugerint, ità debet cauſa diſponi, vt nec ipſi violentiam patiantur, nec hi, qui dicuntur oppreſſi, damna ſuſtineant. Curæ ergò veſtræ ſit, vt eis ſacramentum ab his, quorum intereſt, de ſeruanda lege & iuſtitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque ſuorum actuum reddere rationem. Quibus etiam eccleſiæ veſtræ deſenſorem deputare vos conuenit, cuius ſolicitudine ea, quæ illis fuerint promiſſa, ſeruentur.

Lib. 9. epiſt. 58 Quantæ humilitatis Gregorius fuerit, cum ex multis, tum ex his maniſeſtiſſimè poterit deprehendi, quod omnes quidem ſacerdotes, fratres & comminiſtros: clericos autem diuerſi ordinis, dilectiſſimos filios: at verò laicos viros, dominos: & fœminas, dominas in ſuis literis nominabat, neque ab aliquo ſe ſummum pontificem, aut vniuerſalem ſiue dominum vocari æquanimiter permittebat. Nam vt ea, quæ ſuper huiuſmodi compræhenſa ſunt, prætermittam, Ruſticiam patriam ſcribens, ait: Excellentia veſtræ ſcripta ſuſcepi, quæ me in grauiffima ægritudine poſitum, de ſalute, de deuotione, ac de dulcedine ſua omninò releuârunt. Vnum verò ægrè ſuſcepi, quia in eiſdem epiſtolis ad me, quod ſemèl eſſe poterat, ſæpiùs dicebatur, Ancilla veſtra, & Ancilla veſtra. Ego enim, qui per epiſcopatus onera ſeruus ſum omnium factus, qua ratione te mihi ancillam dicis, cuius ante ſuſceptum epiſcopatum proprius fui? Et idèd rogo per omnipotentem Deum, nè hoc verbum aliquandò ad me in ſcriptis veſtris inueniam.

Lib. 2. epiſt. 59 Huius humilitatis mâſuetudine Gregorius non ſolùm Theudelindæ reginæ Longobardorum pro tribus capitulis, verùm etiam inter alios Sauino quoquè ſuo ſubdiacono ſatiſfacere non renuit, dicens: Exeuntes maligni homines, turbauère animos veſtros, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: Adſtruentes, quod aliquid de ſancta Chalcedonenſi ſynodo piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus ſit imminutum: quam nos omni fide omniq; deuotione veneramus, & ſic quatuor ſynodos ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ, ſicut quatuor libros ſancti Euangelij recipimus. De perſonis verò, de quibus poſt terminum ſynodi aliquid actum fuerat, eiſdem piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus eſt ventilatum, ità tamen, vt nec fides in aliquo violaretur, nec de eiſdem perſonis aliud aliquid ageretur, quàm apud eandem ſanctam Chalcedonenſem ſynodum fuerat conſtitutum. Anathematizamus autem, ſi quis ex definitione fidei, quæ in eadem ſynodo prolata eſt, aliquid imminuere præſumit, vel quaſi corrigendo eius ſenſum mutare: ſed ſicut illic prolata eſt, per omnia cuſto dimus. Te ergò, fili chariſſime, decet ad vnitatem fidei remeare, vt ſinem tuum valeas in pace concludere, nè malignus ſpiritus, qui contra te per alia opera præualere non poteſt, ex hac cauſa inueniat, vnde tibi in die exitus tui in aditu regni cæleſtis obſiſtat.

Lib. 6. epiſt. 60 Item Gregoriæ cubiculariæ Auguſtorum poſt cætera: Quod dulcedo tua in ſuis epiſtolis ſubiunxit, importunam ſe mihi exiſtere, quouſquè ſcribam mihi eſſe reuelatum, quia peccata tua dimiſſa ſint, rem & difficilem & inutilem poſtulâſti. Difficilem

lem quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio fieri debeat: inutilem verò, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in die vitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minimè valebis. Quæ dies quousquè veniat, semper suspecta, semper trepida, metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare.

61 Item Anastasio presbytero Isauriæ post aliqua: Tua itaque fraternitas quantum in charitate perfecta sit, scio. Et quia omnipotentem Deum multum diligit, oportet ut de proximo multum presumat. Non enim loca vel ordines creatori nostro nos proximos faciunt: sed ei nos aut merita bona coniungunt, aut mala disjungunt. Quia ergò adhuc incertum est, quis interius qualis sit, cur non audeas scribere, dum inter me & te quis sit superior, ignores? Et quidem benè te viuere scio, me autem multis oneratum peccatis cognosco: sed & si ipse peccator es, me tamen multo es melior, quia tua tantummodò: ego verò & eorum, qui mihi commissi sunt, peccata porto. In hoc ergò ego te altum, in hoc magnum adspicio, quia ante humanos oculos in magno atque in alto loco minimè profecisti. In quo sapè dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus grauatur. Tibi autem omnipotens Deus, iuxta hoc quod scriptum est, Ascensus in corde disposuit in conualle lachrymarum. Multo nanque mihi altior, multo sublimior videri poteras, si neque ducatum monasterij, quod Neas dicitur, suscepisses.

62 Item Stephano episcopo inter alia: Multum mihi & vltra, quam indignus audire debui, fauorem in vestris epistolis demonstrastis, Et scriptum est: Nè laudes hominem, quandiu viuuit. Tamen etsi audire talia dignus non fui, orationibus vestris pero ut dignus efficiar: ut si bona in me non ideò dixistis, quia sunt: ideò sint, quia dixistis.

63 Sed nè solis verbis tanti præfulis humilitas inculcari credatur, superest ut Græcorum relationibus ad me nuper interpretatis, eadem patris humilitas viuus operibus demonstretur. In quibus videlicet ita refertur: Enarrauit nobis Abbas Iohannes Persa, sanctus & reuerendus vir existens, de magno Gregorio beatissimo Papa Romano, dicens: Quoniam iui Romam ad adorandum loculos sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & vna dierum cum stare in medio ciuitatis, video Papam Gregorium per me tranfiturum, & cogitavi me mittere ante eum. Cum ergò appropinquasset mihi Papa, videns, quia pergerem, ut mitterem me ante eum, sicut coram Deo dico fratres, primus misit se ante me super terram, & non antè surrexit, quam ego prior surgerem: & amplexatus me cum multa humilitate, tribuit mihi per manum tria nummismata, & iussit dari mihi casulam & necessitates meas omnes. Glorificauit ergò Deum, qui donauit ei talem humilitatem circa omnes, & eleemosynam, & charitatem.

64 Hinc est, quòd patientissimus pastor Gregorius penès Imperatorem Mauritium, sibi prorsus infensum, dudum accusatum, quòd Malchum episcopum, sui patrimonij prouisorum, pro retentis pensionibus tandiu in custodia afflixisset, quousque spiritum exhalaret, Sabiniano suo Constantinopolitano diacono scribens, ait: Vnum est, quod breuiter suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego seruus eorum in mortè Longobardorum me miscere voluiffem, hodiè Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in summa confusione diuisa esset. Sed quia Deum timeo, in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido. Malchus autem idem episcopus neque in custodia fuit, neque in aliqua afflictione: sed die, qua causam dixit, & ad dictus est, nesciente me, à Bonifacio notario in domum eius ductus est, ibique prandit & honoratus est ab eo, & nocte subito mortuus est inuentus.

65 Igitur in omnibus suis dictis vel operibus Gregorius imminentem futuræ retributionis diem vltimum perpendebat, tantoque cautiùs cuncta cunctorum negotia ponderabat, quanto propinquius finem mundi insistere, ruinis eius crebrescentibus, aduertebat. Quapropter in Homilijs euangelicis perhibet, dicens: Exurget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum, & erunt terramotus magni per loca, & pestilentia, & fames. Et quibusdam interpositis, adiunxit: Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum. Ex quibus profectò omnibus alia iam facta cernimus, alia è proximo ventura formidamus. Nam gentem super gentem exurgere, earumque pressuram terris insistere, plùs am in nostris tribulationibus patimur, quam in codicibus legimus. Quòd terramotus vrbes innumeras subruat, ex alijs mundi partibus, scitis, quam frequenter audiimus. Pestilentias sine cessatione patimur. Signa verò in sole & luna & stellis adhuc apertè minimè vidimus. Sed quia hæc nò longè sint, ex ipsa iam aëris immutatione colligimus.

Quauis

Quauis prius, quam Italia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in celo acies vidimus, ipsum, qui postea humani generis fusus est, sanguinem coruscantes. Confusio autem maris & fluctuum necdum noua exorta est. Sed cum multa iam prænunciata completa sint, dubium non est, quin sequatur etiam pauca, quæ restant: Quia sequentium rerum certitudo, est præteritarum exhibitio. Et paulò post: Ecce fratres mei iam cernimus, quod audiebamus. Nouis quotidie & crebrescentibus malis mundus vrgetur. Ex illa plebe innumera quanti remanseritis, aspicitis: & tamen quotidie flagella vrgent, repentini casus opprimunt, noua nos & improuisa clades affligunt. Sicut enim in iuuentute viget corpus, forte & incolume manet pectus, torosa ceruix, plena sunt brachia: in annis autem senilibus statura curuatur, ceruix exiccata deponitur, frequentibus suspirijs pectus vrgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercidit. Nam si languor desit, plerunque senibus ipsa salus, ægritudo est. Ità mundus in annis prioribus velut in iuuentute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulencia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestijs crebrescentibus vrgetur. Et iterum: Euntes prædicate, dicentes: Quia appropinquabit regnum caelorum. Hoc iam fratres dilectissimi, etiam si euangelium taceat, mundus clamat. Ruinae nanque illius, voces eius sunt. Qui enim tot attritus percussionibus à gloria sua cecidit, quasi iam nobis è proximo regnum aliud, quod sequatur, ostendit. Ipsa enim eius ruinae prædicant, quòd amandus non est. Si enim ruinam sui domus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret: & qui stantem dilexerat, recedere quanto cyus à cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos eum amando amplectimur: opprimi volumus potius, quam habitare. Quia nulla nos ratio à ruina illius separat, quos in eius passionibus amor ligat. Facile est ergò nunc iam cum destructa omnia cernimus, animum nostrum ab eius dilectione disiungere. Sed hoc illo in tempore difficilimum fuit, quo tunc apostoli prædicare caeleste regnum inuisibile mittebantur, cum longè lateque omnia cernerent florere regna terrarum.

Homilia
4. in Euan-
gelia.

66 Quæ autem de istius Urbis Gregorius incommoditate descripsit, indicabo, quatenus hi, qui nunc in ruinis eius habitantes, eam ordinatiorem, ac per hoc valentiorum fuisse non autumant, contremiscant. Ait enim in expositionis Ezechielis Homilia octaua decima sic: Quid est iam, rogo, quod in hoc mundo libeat? Vbi quæ luctus aspiciamus, vndique gemitus audimus. Destructæ vrbes, euerfa sunt castra, depopulari sunt agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incola, penè nullus in vrbebibus habitator remansit. Et tamen ipsa parua generis humani reliquia, adhuc quotidie & sine cessatione feriuntur, & finem non habent flagella caelestis iustitiæ, quia nec inter flagella correctæ sunt actionis culpæ. Alios in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. Quid est ergò, quod in hac vita libeat, fratres mei? Si talem mundum adhuc diligimus, non iam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem, quæ aliquandò mundi domina esse videbatur, qualis remanserit Roma, conspiciatis. Immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione ciuium, impressione hostium, frequentia ruinarum, ità vt in ea completum esse videamus, quod contra Samariam per Ezechielem prophetam prædictum est: Pone ollam, pone, inquam, & mitte in ea aquam, & congere frusta eius in ea. Et paulò post: Efferbuit coctio eius, & decocta sunt ossa illius in medio eius. Atque iterum: Congere ossa, quæ igne succendam. Consumuntur carnes, & coquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent. Pone quoque eam super prunas vacuam, vt incalcescat, & liquefiat æs eius. Tunc enim nobis olla posita est, cum hac est ciuitas constituta. Tunc in ea aqua missa est, & frusta eius congesta sunt, quando ad eam vndique populi consuebant, qui velut aqua calens actionibus mundi feruescerent, & quasi frusta carniuum in ipso suo feruore liquarentur. De qua benè dicitur: Efferbuit coctio eius, & decocta sunt ossa illius in medio eius. Quia prius quidem in ea vehementer incaluit actio gloriæ secularis, sed postmodum ipsa gloria cum suis sequacibus defecit. Per ossa etenim, potentes seculi: per carnes vero, populi designantur. Quia sicut carnes portantur ossibus, ità per potentes seculi infirmitas regitur populorum. Sed ecce iam de illa omnes huius seculi potentes ablati sunt. Ossa ergò excocta sunt. Ecce populi defecerunt: carnes eius liquefactæ sunt. Dicatur itaque: Congere ossa, quæ igne succendam. Consumuntur carnes, & coquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent. Vbi enim senatus? vbi iam populus? Contabuerunt ossa, consumptæ sunt carnes. Omnis in ea secularium dignitatum ordo extinctus est, excocta ergò est vniuersa com-

Flagella
Dei nõ ces-
sant, dum
non cessat
tur à sceleribus.

Ezech. 24.

Clades vr-
bis Romæ
tempore S.
Gregorij.

sa compositio eius. Et tamen ipsos nos paucos, qui remansimus, adhuc quotidie gladij, adhuc quotidie innumera tribulationes premunt. Dicatur ergo: Pone quoque eam super prunas vacuam. Quia enim senatus deest, populis interijt, & tamen in paucis, qui sunt, dolores & gemitus quotidie multiplicantur, iam ergo vacua ardet Roma. Quid autem ista de hominibus dicimus, cum ruinis crebrescentibus, ipsa quoque eius destrui aedificia videmus? Vnde apud de ciuitate iam vacua subditur: Incalescat & liquefiat es eius. Iam enim & ipsa olla consumitur, in qua prius carnes consumebantur & ossa: quia postquam defecerunt homines, etiam parietes cadunt. Vbi enim sunt, qui in eius aliquando gloria letabantur? Vbi eorum pompa? Vbi superbia? Vbi frequens & immoderatum gaudium? Impletum est in ea, quod contra destructam Niniuen per prophetam dicitur: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum? An eius duces ac principes leones non erant, qui per diuersas mundi prouincias discurrentes, praedam faciendo & interficiendo rapiebant? Hinc leonum catuli inueniebant pascua: quia pueri, adolefcentes, iuuenes, seculares & secularium filij huc vndique concurrerant, cum proficere in hoc mundo voluissent. Sed ecce iam desolata, ecce contrita, ecce gemitibus oppressa est. Iam nemo ad eam currit, ut in hoc mundo proficiat: iam nullus potens & violentus remansit, qui opprimendo praedam diripiat. Dicamus ergo: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum? Contigit ei, quod de Iudaea nouimus per prophetam dictum: Dilata caluitium tuum sicut aquila. Caluitium quippe hominis, in solo capite fieri solet: caluitium vero aquilae, in toto fit corpore: quia cum valde senuerit, plumae eius ac pennae ex omnibus illius membris cadunt. Caluitium ergo suum sicut aquila Roma dilatat, quia plumas perdidit, dum populos amisit. Alarum quippe pennae ceciderunt, cum quibus volare ad praedam consueuerat: quia omnes eius potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebat. Item Dialogorum libro secundo: Praterea, inquit, antistes Canusinae ecclesiae ad Benedictum Domini famulum venire consueuerat, quem vir Dei pro vita sua merito valde diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilae & Romanae urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas ista destruetur, ut iam amplius non inhabitetur. Cui vir Domini respondit: Roma a gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbinibus ac terramoto fatigata, marcescet in semetipsa. Cuius prophetae mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac vrbe dissoluta moenia, euerfas domos, destructas ecclesias turbine cernimus, eiusque aedificia, longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternantur, videmus. Item in epistola Iohanni Episcopo Rauennati post aliqua: Si quando est aliquando locus obtinendi, agat apud Exarchum fraternitas vestra, ut pacem cum Arnulpho, si aliquid parum possumus, faciamus: quia miles de Romana Vrbe ablati est, sicut ipse nouit: Theodosiani vero, qui hic remanserunt, togam non accipientes, vix ad murorum quidem custodiam se accommodant: & destituta ab omnibus ciuitas, si pacem eius non habet, quomodo subsistet?

67 Tantis curarum tumultibus pro animarum pariter ac ciuitatis custodia Gregorius grauabatur, ut in coli molestias corrues, non solum, sicut proposuerat, per ordinem Ezechielis mysteria minimè pertractaret, verum etiam hostilibus incursionibus, multisque corporis debilitatibus aggrauatus, a studio expositionis omnino desisteret, & ad dies illos se peruenisse desleret, atque dissolutionem sui corporis totis conatibus flagitaret. Quapropter eidem Iohanni episcopo queritur, dicens: Quod multis vestrae beatitudini minimè respondi, non hoc torpori meo, sed languori deputare: quia peccatis meis facientibus eo tempore, quo Arnulphus ad Romanam Urbem veniens, alios occidit, alios detruncauit, tanta molestia affectus sum, ut in coli molestiam caderem.

Item in expositione vltimae visionis Ezechielis prophetae: Quia multis curis prementibus prophetae librum coram charitate vestra totum per ordinem perscrutari non licuit, bonis vestris desiderijs placuit petere, ut saltem extrema eius visio, quae ei facta est de aedificio in monte constituto, quae & cunctis est visionibus eius obscurior, exponi debuisset. Et quidem voluntati vestrae me parere necesse est, sed duo sunt, quae hac in reperturbant animum meum: Vnum, quod haec eadem visio tantae obscuritatis nebulis tegitur, ut vix in ea aliquid intellectu interlucere videatur. Aliud, quod iam Agilulphum Longobardorum regem ad obsidionem vestra summoperè festinantem, Padum transisse cognouimus. Vnde pensate fratres charissimi, in caliginosis ac mysticis sensibus penetrare quid valeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata? Quanto enim circa terrena plus fatagit, tanto in his, quae sunt caelestia, minus videt. Et pro eo quod

Nahum 2.

Mich. 1.

Li. 2. cap. 17.

Prophetia:
S. Benedicti
de Roma.Lib. 2. epist.
32. Ind. 10.

Ibidem.

colicam

In praefati
one libri 2.

- Sap. 9. eo quod curis suis extra se ducitur, valde intus minor est. Quia scriptum est: Deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Quae enim superiora penetrare etiam collecta non sufficit, pensate quid agere poterit diuisa. Scimus omnes, quia & fluius, qui in multis riuis diuiditur, a suo alueo siccatur. Item idem in eiusdem prophetae tractatibus, Homilia II. Siue, inquit, iustus in culpam, siue peccator in mortem corruat, speculatori timendum est, ne hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter inuoluat. Sed interim dum loquor, auertere a memetipso oculos volo, & ecce iterum sermo diuinus me impingit in memetipsum, ut meam negligentiam videam, & mihi dici haec, quae audio, pertimescam. Sicut enim superius dixi, cuius cor innumeris curis sparsum, se ad se colligat? Quando etenim possum & ea, quae circa me sunt, sollicitudinem gerere, & memetipsum adunato sensu conspicerem? Quando possum prauorum nequitias insequendo corrigere, bonorum actus laudando & admonendo custodire: alijs terrorem, atque alijs dulcedinem demonstrare? Quando valeo, & de his, quae sunt necessaria fratribus, cogitare, & contra hostiles gladios de vrbis vigilijs sollicitudinem gerere, ne in cursione subita ciues pereant, providere, & inter haec omnia pro animarum custodia plene atque efficaciter verbum exhortationis impendere? Loqui etenim de Deo, quiete valde & liberae mentis est. Tunc nanque bene lingua dirigitur in sermone, cum securus sensus quies erit in tranquillitate. Quia nec concussa aqua imaginem respicientis reddit, sed tunc in ea vultus intendenti adspicitur, cum non mouetur. Quam ergo exhortationem vobis speculator vester fratres charissimi faciat, quem tot rerum confusio perturbat? Et paulo post: Sacerdos etiam post compunctionem ac lachrymas cogitur necessaria quaeque filiorum suorum cognoscere, & ea, quae refugit animo, patienter audire, atque post suspiria caelestium, quorumlibet carnalium hominum onera portare, & sepe cum superuenientibus cor in diuersam qualitatem transfundere. Nam aliquando de lucris spiritualibus gaudet: sed cum quilibet moerens superuenierit, nisi eius moerorem in se susceperit, tribulationi illius compatiens non est. Et aliquando de damnis animarum luget: sed repente superueniunt, qui de suis prosperitatibus latentur. Quorum si latentia sacerdos non congaudet, minus amare creditur filios, in quorum gaudio non exultat, praecipue cum Paulus dicat: Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus. Nihil ergo tam onerosum in ordine sacerdotum video, quam rigorem mentis compatiendo flectere, & cum personis superuenientibus animum mutare. Et tamen hoc valde est necessarium. Nam quando ex praedicatione eius ad boni operis gratiam peccator reducitur, si ipse, qui praedicat, videtur ingratus?
- Homil. 22. Item in fine eiusdem voluminis: Ecce haec ut Domino largiente potuimus, coram vobis fratres charissimi rimati sumus. Nemo autem me reprehendat, si posthac locutione cessauero. Quia sicut omnes cernitis, nostrae tribulationes excreuerunt. Vndique gladijs circumfusi sumus, vndique imminens mortis periculum timemus. Alij detruentis ad nos manibus redeunt, alij capti, alij interempti nunciatur. Iam cogor linguam ab expositione retinere, quia tædet animam meam vitæ meae. Iam nullus in me sacri eloquij studium requirat, quia versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium. Iam cordis oculus in mysteriorum discussione non vigilat, quia dormitavit anima mea praeter tædio. Iam minus lectio animo dulcis est, quia oblitus sum manducare panem meum a voce gemitus mei. Cui autem viuere non licet, de scripturae sacrae sensibus loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotidie amara bibere, quando possum dulcia propinare?
- Lib. 7. epist. 27. Indi. 2. Item idem Italicae patritiae & Venantio ex monacho patricio: Quosdam de Sicilia venientes, affectu, quo debui, de sospitate vestrae excellentiae requirere curavi. Sed de assiduitate agritudinum mihi tristitia responderunt. Haec autem dicens, nec ego vobis de meipso inuenio aliud, quod debeam nunciare, nisi quod peccatis meis facientibus, ecce iam vndecim menses sunt, quod valde rarum est, si de lecto surgere aliquando potui. Tantis enim podagrae doloribus tantisque molestiarum premor angoribus, ut vita mea mihi grauissima poena sit. Quotidie enim in dolore deficio, & mortis remedium expectando suspiro. In Clero vero huius Urbis & populo tanti febrium languores irruerunt, ut penè nullus liber, nullus seruus remanserit, qui esse idoneus ad aliquod officium vel ministerium possit. De vicinis autem vrbibus strages nobis mortalitatis quotidie nunciantur. Africa autem qualiter mortalitate & languoribus vastetur, quanto viciniore estis, tanto credo quod subtilius cognoscatis. De Oriente vero qui veniunt, grauiore defolationes nunciant. In his itaque omnibus, quia appropinquante fine mundi

mundi generalem percussione[m] esse cognouimus, affligi nimis de proprijs molestijs non debemus. Item Eulogio patriarchæ Alexandrino: Transacto anno suauissima sanctitatis vestræ scripta suscepi, quibus pro ægritudinis meæ nimietate respondere nunc vsq[ue] non valui. Eccè enim iam bienniu[m] penè expletur, quo lectulo teneor, tantisq[ue] podagræ doloribus affligor, vt vix in diebus festis vsq[ue] ad horarum trium spatium surgere valeam, Missarum solennia celebrare. Mox autem cum graui cõpellor dolore decumbere, vt cruciatum meum non possim gemitu interrumpente tolerare: qui dolor interdum lentus est, interdum nimius: sed neq[ue] ita lentus, vt recedat: neq[ue] ita nimius, vt interficiat. Vndè fit, vt qui quotidie in morte sum, quotidie repellar à morte: nec mirum, quia peccator grauis, talis corruptionis carcere diu teneor inclusus. Vndè compellor exclamare: Educ de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo Domine. Sed quia meis adhuc precibus obtinere non mereor, rogo vt vestræ sanctitatis oratio suæ mihi intercessionis adiutoriũ præbeat, meq[ue] à peccati & corruptionis pondere liberum reddat in illam, quam benè nõstis, libertatem gloriæ filiorum Dei. Item eidem: Peto autem, vt pro me enixius vestra sanctitas orare debeat, quia podagræ doloribus, & barbarorum gladijs, & curarum afflictionibus incessanter premor. Sed si mihi orationis vestræ opem impenditis, credo quod me contra omnia aduersa fortiter iuuetis. Item eidem: Rogo ergo, vt pro me peccatore enixius oretis, quia & dolor corporis, & amaritudo cordis, & immensa vastitas mortalitatis, inter tot barbarorum gladios me vehementer affligit: inter quæ omnia non temporalem, sed æternam consolationem requiro. Quam per me impetrare non valeo, sed per intercessionem vestræ beatitudinis hanc me obtinere cõfido. Item * Mariano episcopo Arabia: Multum iam tẽpus est, quo surgere de lecto nõ valeo. Nam me modò podagræ dolor cruciat, modò nescio quis in toto corpore cum dolore se ignis expãdit: & fit plerunq[ue], vt vno in me tempore ardor cũ dolore confligat, & corpus in me animusq[ue] deficiat. Quantis autem alijs necessitatibus extra has, quas protuli, infirmitates afficiar, enumerare non valeo. Sed breuiter dico, quia sic me infectio noxij humoris imbibit, vt viuere mihi pœna sit, & mortẽ desideranter expectẽ, quam gemitibus meis solã esse credo remedium. Proinde frater charissime diuinæ pro me pietatis misericordiã deprecare, vt percussione[m] suæ erga me flagella propitius mitiget, & patientiã tolerandi cõcedat, nè nimio, quod absit, tadio in impatientiam cor erumpat, & quæ curari per plagam poterat culpa, crescat ex murmure. Item Rusticianæ patriiæ: De podagræ molestia, quã vobis euenisse signãstis, & contristatus vehementer sum, & lætatus. Lætatus, quia humor noxius inferiora petens, superiora profectò deseruit: Cõtristatus verò, quia in tã tenuissimo corpore dolores vos nimios perpeti pertimesco. Vbi enim deest caro, quæ virtus esse poterit doloribus resistẽs? Me etenim, quẽ qualis fuerim nõstis, ita amaritudo animi, & asidua exacerbatio, atq[ue] præter hoc podagræ molestia affecit, vt corpus meũ tanquã in sepultura siccatu[m] sit. Vndè fit, vt iam raro de lecto surgere valeam. Item eidem: Ego in tanto gemitu & occupationibus viuo, vt ad dies, quos ago, me peruenisse pœniteat, solaque mihi in cõsolatione sit mortis expectatio. Vndè peto, vt pro me orare debeatis, quatenus de hoc carnis carcere citius educar, nè tãtis laboribus diutiùs torquar. Itẽ Anastasio Antiocheno: Rogo, vt pro mei cordis infirmitate enixius oretis, quatenus omnipotẽs Deus mentẽ meã ab omnibus malis pro vestra intercessione tueatur, & citius me de tot procellis huius tẽpestatis eripiat, atq[ue] in eternæ quietis litore perducatur. 68 Tantis precibus Gregorius tandẽ aliquando diuinitus exauditus, postquam sedem sanctæ catholicæ & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex & diebus decem, doctrinis pariter ac operibus felicissimis illustrauit, anno imperij Phocæ secundo, in dictione septima, quarto Iduum Martiarum, à carnis corruptione subtractus est, incorruptionis perpetuæ gloria sublimandus. Qui videlicet omni vitæ suæ tempore sicut nouas basilicas minimè fabricãrat, ita nimirum fabricatarum veterum fartatecta cum summo studio annualiter reparabat. Quas reeditibus, luminaribus, officijs atq[ue] donarijs cumulans, in basilica B. Petri apostoli fastigium de argento purissimo, quod à Leone tertio põtifce in basilica Sixtiana, sanctæ Mariæ nomini dedicata, translatum est, fabricauit: & in basilica beati Pauli apostoli super altare nihilominus aliud fastigium procurauit. Huius præterea venerabile corpus in extrema porticu basilicæ beati Petri apostoli ante secretarium tunc antiquissimum, quo videlicet Leo, Simplicius, Geladius atque Symmachus, Apostolicæ sedis episcopi, cum nonnullis alijs tumulati, suis hætenus epitaphijs prædicantur, sepultum tali titulo decoratur:

Lib. 8. epi. 35.

Psal. 141.

Lib. 7. epist. 78. Ind. 2.

Lib. 11. ep. 47.

* Maximiano Lib. 9. ep. 26.

Lib. 9. ep. 38.

Lib. 11. ep. 24.

Lib. 7. epist. 3. Ind. 1.

Mortitur beatissimus Pontifex.

M A R T I V S.

Suscipe terra tuo corpus de corpore sumptum,
 Reddere quod valeas viuificante Deo.
 Spiritus astra petit: Leti nil iura valebunt,
 Cui vitæ alterius mors magis ipsa via est.
 Pontificis summi hoc clauduntur membra sepulcro,
 Qui innumeris semper viuit vbique bonis.
 Esuriem dapibus superauit, frigora veste,
 Atque animas monitis textit ab hoste sacris:
 Implebatque actu, quicquid sermone docebat,
 Esset vt exemplum, mystica verba loquens.
 Anglos ad Christum conuertit mente benigna,
 Sic fidei acquirens agmina gente noua.
 Hic labor, hoc studium, hæc tibi cura, hoc pastor agebas,
 Vt Domino offerres plurima lucra gregis:
 Hisque Dei consul factus letare triumphis,
 Nam mercedem operum iam sine fine tenes.

Caluinæ in
 cum post
 obitum.

69 Quo scilicet liberalissimo pastore defuncto, vehementissima fames eodem anno incubuit. Et quanto patrono tunc Roma caruerit, licet rerum inopia toto penè mundo monstrauerit, inuidorum tamen feritas minimè recognouit. Nam sicut à maioribus traditur, cum calumniarū veterum incentores Gregorium prodigum dilapidatoremque multiplicis patriarchatus thesauri perstreperent, deficiente personali materie, ad comburendos libros eius cœperunt pariter anhelare. Quorum dum quosdā iam combussissent, & reliquos vellent exurere, Petrus diaconus familiarissimus eius, cum quo quatuor Dialogorū libros disputauerat, creditur vehementiùs obstitisse, dicens, ad obliterandam eius memoriam librorum exustionem nihil proficere, quorum exemplaria diuersis perentibus mundi ambitū penetrāssent. Subiungens, immane sacrilegium esse, tanti patris tot & tales libros exurere, super cuius caput spiritū sanctum ipse in similitudine colūbæ tractantis frequentissimè perspexisset. Cumq; dudum deuorum populū Diaconus cerneret occasione temporis cum inuidis resultare, in hoc omnī sententiam dicitur prouocasse, vt si quod dixerat iureiurando confirmans, mori continuè meruisset, ipsi à librorum exustione desisterent. Si verò superstes sui testimonij extitisset, ipse quoque combustoribus manus daret. Itaque cum euangelij in ambonem venerabilis Leuita Petrus ascendens, mox vt Gregorianæ sanctitati testimonium præbuit, inter verba veræ confessionis spiritum efflauit: & à dolore mortis extraneus, iuxta pyrgi basim, sicut hæcenus cernitur, confessor veritatis meruit sepeliri.

Nota rem
 mirabilem.

Scripta ple-
 raque S. Gre-
 gorij cur
 inexcide-
 rint.
 Lib. 10.
 epist. 22.

70 Hinc est, quod consuetudinaliter spiritus sanctus in specie columbæ super scribentis Gregorij caput depingitur: & quod expositionum illius pars maxima, quæ vtique ab inuidis exusta recolitur, non habetur. Quarum ipse summam Iohanni subdiacono Rauennæ responsali suo significare videtur, inter cætera sic describens: Quia charissimus quondam filius meus Claudius aliqua, me loquente, de Prouerbijs, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris quoque Regum, & de Heptatico audiērat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui, ipse ea suo sensu dictauit, nè obliuione deperirent, vt apto tempore hæc eadem mihi inferrentur, & emendatiùs dictarentur. Quæ cum mihi legisset, inueni dictorum meorum sensum valdè in multis fuisse permutatum. Vndè necesse est, vt tua experientia omni excusatione atque mora cessante, ad eius monasterium accedat, cumque venire faciat, & cum omni veritate quantascunque de diuersis scripturis chartulas detulit, ad medium deducat. Quas tu suscipe, & mihi celerrimè trāsmitte. Enimuerò quia studiositas Gregorij, qui post hæc tribus ferme annis superfuit, falli non potuit, constat nimirum, quia plures libros, quàm nunc habentur, composuit. Quorum memoriam quidam in Episcopali suo perstringens, ait: Iob, Ezechiel, Euangelia & Pastoralem exposuit, & multa alia: vt subaudias, quæ iam inueniri non possunt. Quoniam reuerà antè successa sunt, quàm edita, sicut reliqua ipsius opera, quæ nunc in sancta Romana retinentur Ecclesia adhuc sub custodia, nè penitus vulgarentur.

71 Itaque si curiosius perpendatur, omne Gregorij tractandi tempus, quo libros, qui nunc habentur, exposuit, à diacono suo vsque ad penultimum sui pontificatus annum extenditur. Et licet Longobardorum perfidia sæuiente, post Ezechielis tractatus ab expositione librorum destiterit, ab exponendis tamen epistolis, quandiu viuere potuit,

fuisset, nunquam omnino cessauit. Quarum videlicet tot libros in scrinio dereliquit, quot annos aduixit. Vnde tertium decimum epistolarum librum septimae indictionis imperfectum reliquit, quoniam ad eiusdem indictionis terminum non pertigit. Ex quarum multitudine primi Adriani Papae temporibus quaedam epistolae decretales per singulas indictiones excerptae sunt, & in duobus voluminibus, sicuti modo cernitur, congregatae. Et Gregorius iam dudum in monasterio positus, ubi cum angelus Domini sub habitu naufragi scribentem reppererat, nimirum quaedam dictauerat, ut ad expositionem tantae profunditatis, quam in libro Iob penetrare potuit, eo paratior, quo ex dictandi consuetudine doctior, perueniret.

72 Ergo Gregorius in diaconio suo, dum illum in Constantinopolitana vrbe sedis Apostolicae responsa confringerent, & Leandrum Hispanum episcopum iniuncta pro causis fidei Vuisigothorum ibi legatio perduxisset, eodem Leandro, sicut in primo libro dixisse me recolo, cum fratribus, tunc Gregorio adherentibus, importunissime compellente, librum beati Iob coepit exponere. Quibus coram positus, priora libri sub oculis dixit: & quia tempus paulo vacantius reperit, posteriora tractando dictauit. Cumque ei spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atque ita, ut inuenta sunt, nonnulla derelinquens, ea quae se loquente excepta sub oculis fuerant, per libros emendando composuit. Qui cum iam factus episcopus, Romae postrema dictaret, quo stylo prima dixerat, sollicitè attendens egit, ut ea, quae locutus fuerat, studiose emendatione transcurrens, quasi ad similitudinem dictantis erigeret, & ea quae dictauerat, non longè à colloquentis sermone discrepant: quatenus dum hoc tenditur, illud attrahitur, edita modo dissimili, res non dissimilis formaretur. Quauis tertiam ipsius operis partem, ut colloquendo protulit, penè ita dereliquit: quia dum cum fratres ad alia exponenda pertraherent, hanc subtilius emendari noluerunt. Quibus multa iubentibus, dum parere modo per expositionis mysterium, modo per contemplationis ascensum, modo per moralitatis studeret instrumentum, hoc opus per triginta & quinque libros extensum, in sex codicibus expleuit. Quorum exemplaria primo per Vrbs monasteria subdivisit, postremò verò eidem Leandro episcopo destinauit.

73 Sed in ipso sui episcopatus exordio, dum à Iohanne Rauennatis vrbs episcopo humiliter reprehensus fuisset, cur pastoralis curae delitescendo pondera fugere vir tam idoneus voluisset, librum regulae pastoralis composuit. Quam quadripartita ratione distinguens, valde pensandum esse perdocuit, cum rerum necessitas exposcit, ad culmen regiminis quisque qualiter veniat: atque ad hoc ritè perueniens, qualiter viuat: & bene viuens, qualiter doceat: & rectè docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat, nè aut humilitas accessum fugiat, aut peruentioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam praesumptio extollat. Primum ergo appetitum timor temperet, post autem magisterium, quod à non quaerente suscipitur, vita commendat. Deinde necesse est, ut pastoris bonum, quod viuendo ostenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum verò superest, ut perfecta quaeque opera consideratione propriae infirmitatis deprimat, nè hæc ante occulti arbitri oculos rumor elationis extinguat. Et quia quosdam imperitos ad sacerdotium conspirasse cognouerat, quosdam conspiraturos esse prauidebat, qui metiri se nescientes, quae non didicerunt docere concupiscerent, quique pondus magisterij tanto leuius aestimarent, quanto vim illius magnitudinis ignorarent: hos in ipso libri sui reprehendit exordio: ut si quando indocti ac praecipites doctrinae arcem tenere appetissent, à praecipitationis suae ausibus in ipsa Gregoriana locutionis ianua pellerentur. Hunc librum Anatholius diaconus, eius apocrisarius, quaerenti ac iubenti Imperatori quondam obtulerat, quem magnus Anastasius Antiochenus episcopus in Graecam linguam transfudit, & Orientalibus ecclesijs opus venerabile procurauit.

74 Deinde, sicut in secundo huius operis libro iam retuli, dum adhuc Gregorius ad loquendum voce, statuque sibi sufficeret, per stationes discurrens, XX. Homilias Euangelij diuerso tempore coram populo declamauit. Reliquas verò eiusdem numeri dictauit quidem, sed lasscente stomacho, languore continuo, alijs pronunciare permisit. Quarum exemplaria secundo seruo Dei petenti mandauit.

75 Cumque à suis familiaribus, ut aliqua de miraculis Patrum describeret, Gregorius enixius rogaretur, Maximiano Syracusano episcopo scripsit, dicens: Fratres mei, qui mecum familiariter viuunt, omnimodò me compellunt aliqua de miraculis Patrum, quae in Italia facta audiuius, sub breuitate describere. Ad quam rem solatio vestrae

S. Iob quam
dò coepit
D. Gregori-
us exponere.

Pastoralis
curae librum
quando scri-
psit.
In prologo
eius operis.

Testatur id
S. Gregori-
us lib. 10.
epist. 22.

Opus 40.
Homiliarum
in Euange.

Li. 2. epist. 50
Indict. 11.

charitatis vehementer indigeo, ut quæque vobis in memoriam redeunt, quæque cognouisse vos contigit, mihi breuiter indicetis. De Domno enim Nonnoso abbate, qui iuxta Domnum Anastasium de Pentomijs fuit, aliqua retulisse te memini, quæ obliuioni mandauit. Et hæc ergo, & si qua sunt alia, tuis peto epistolis imprimi, & mihi sub celeritate transmitti, si tamen ad me ipse non proficisceris. Hinc Gregorius roboratus, sanctorum miracula Patrum cum Petro suo diacono, quæ per inquisitionem atque responsionem protulerat, expositionis altius studium interrumpens, sola nominum prænotatione distinxit, & in libros quatuor ordinauit: Ut sicut in libris expositionum suarum, quibus esset virtutibus insudandum, docuerat: ita etiam, descriptis sanctorum miraculis, quæ virtutum fuisset earundem claritas, luce clarius ostentaret. Quos libros Zacharias, sanctæ Ecclesiæ Romanæ episcopus, Græco Latinoque, sermone doctissimus, temporibus Constantini Imperatoris, post annos ferme centum septuagintaquinque in Græcam linguam conuertens, Orientalibus ecclesijs diulgauit: Quauis astuta Græcorum peruersitas, in commemoratione spiritus sancti à patre procedentis, nomen filij suaprim radens abstulerit.

Dialogus
quâdo scri-
ptus.

Græci cor-
rumpunt
Dialogū S.
Gregorij.

Homilia in
Ezechiël.

76

Primam quoque & vltimam Ezechielis propheta partes, quæ videbantur obscuriores, Romanis postulantibus pertractauit, easque per Homilias viginti & duas distinguens, quantum lucis intus habeant, demonstraui: & in his tractandi, sicut superius patuit, finem fecit.

In fronte
expositio-
nis in S. Iob
cap. 5.
Deut. 16.

77 Qui libri dum à doctioribus sequentis temporis tam rectissimis sententijs editi, quam luculentissimo rhetoricæ facundia stylo cõpositi veraciter doceantur, eos beatus Gregorius ex humilitatis suæ dulcedine incultos perhibet, Leandro episcopo inter cætera scribens: Quæso ut huius operis (haud dubiū quin Moralium) dicta percurrens, in his verborum folia non requiras: quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosæ loquacitatis leuitas studiosè compescitur, dum in templo Dei nemo plantari prohibetur. Et cuncti proculdubiò scimus, quia quotiès in folijs malè laræ segetis culmi proficiunt, minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Vndè & ipsam loquendi artem, quam magisterium disciplinæ exterioris insinuat, seruare desepi. Nam sicut huius quoque epistolæ tenor enunciat, non metacissimi collisionem fugio, non barbarissimi confusionè deuito, sitis motusque præpositionum casusque seruari contemno. Quia indignum vehementer existimo, ut verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hæc ab vllius temporis interpretibus in scripturæ sacrae authoritate seruata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecèd est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imiteretur. In quibus verbis agnoscitur Gregorius non affectasse locutionem pompaticam, sed ex pristina secularis exercitij contuetudine potius incurrisse. Cuius facundia consonantiam Isidorus, Hispalensis vrbs episcopus, in expositione Geneseos admiratus: Sumpta, inquit, sunt hæc ab authoribus, Origene, Victorino, Ambrosio, Hieronymo, Cassiano, Augustino, Fulgentio, ac nostris temporibus insigniter eloquente Gregorio. Sed & Beda presbyter in libro de schematibus oratores homœoteleuton facere perhibens, exemplum proposuit, dicens: Beatus Iob Deo soli sibi que cognitus, in tentatione ad nostram notitiam perducendus, tactus est vulnere, ut odorem suarum virium tanto latius spargeret, quanto more aromaticum melius ex incensione flagraret. Quo schemate ipse, qui hoc dixit, beatus Papa Gregorius sapissimè vsus fuisse cognoscitur. Et huiusmodi orationes esse reor, quas B. Hieronymus concinnas rhetorum declamationes appellat.

Li. 8. epi. 37.

78 At Gregorius humilitatis suæ cautela commonitus, non solum facundia suæ redolentiam contemnebat, verum etiam in comparatione tractatus alterius, dictatum suum, fursurem nominans, libros suos legi, quando diu viueret, vehementissimè prohibebat, Innocentio præfecto Africæ inter cætera scribens: Quod in expositione sancti Iob transmitti vobis codicem voluistis, vestro omnino studio congaudemus: quoniam illi rei eminentiam vestram studere conspiciamus, quæ nec totos foras vos exire permittat, & ad cor iterum secularibus curis dispersos recolligat. Sed si delizioso cupitis pabulo faginari, beati Augustini patriota vestri opuscula legite: & ad comparationem filiginis

Lib. 6. epi. 9.

illius, nostrum fursurem non quærat. Item Iohanni episcopo Syracusano: Præterea audio, quod aliqua de his, quæ scripsisse me memini, fraternitas vestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non videtur esse faciendum, quia hoc, quod vos pro charitate facitis, possunt quidam, quantum ad me est, vanæ gloriæ deputare. Ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum authoritate valeant, qui

qui audiunt, informari. Item Iohanni subdiacono Rauennæ post multa: Illud, inquit, Li. 10. ep. 22. quod ad me quorundam relatione perlatum est, quia reuerentissimus frater & coëpiscopus meus Marinianus legi commenta beati Iob publicè ad vigiliis facit, non gratè suscepti: quia non est illud opus popolare, & auditoribus rudibus impedimentum magis quàm prouectum generat. Sed dic ei, vt commenta Psalmorum legi ad vigiliis faciat, quæ mentes secularium ad bonos mores præcipuè informant. Neque enim volo, dum in hac carne sum, si qua dixisse me contigit, ea facillè hominibus innoscere. Scripta sua vult nesciri.

79 Quanta sanè consideratione Gregorius, qui ad culmen regiminis humiliter peruenisse, ad hoc opus perueniens, benè vixisse, benè viuendo rectè docuisse, satis vt opinor, monstratus est, infirmitatem suam cognouerit, in extremo libro Moralium manifestat, cum dicit: Expleto itaque hoc opere, ad me mihi video esse redeundum. Multùm quippe mens nostra, etiam cum rectè loqui conatur, extra semetipsam spargitur. Integritatem nanque animi, dum cogitantur verba qualiter proferantur, quia trahunt extrinsecus, minuunt. Igitur à publico locutionis redeundum est ad curiam cordis, vt quasi in quodam concilio consultationis ad meipsum discernendum conuocem cogitationes mentis: quatenus ibi videam, nè aut incautè mala, aut bona non benè dixerim. Tunc enim benè dicitur bonum, cum is, qui dicit, soli ei, à quo accepit, per id appetit placere quod dicit. Et quidem mala me aliqua etiam dixisse non inuenio, tamen quia omninò non dixerim, non defendo. Bona verò si qua diuinitus accipiens dixi, meo videlicet vitio minùs me benè dixisse profiteor. Nam ad me intrinsecus rediens, postpositis verborum folijs, postpositis sententiarum ramis, dum ipsam subtiliter radicem meæ intentionis inspicio, Deo quidem ex ea me summoperè placere voluisse cognosco: sed eidem intentioni, qua Deo placere studeo, furrim se nescio quomodò intentio humanæ laudis interfert. Quod cum iam postmodum tardeque discerno, inuenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoasse. Sic enim sæpè intentionem nostram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè subiuncta, & eam velut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis assequitur. Sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu, dum furrim gula surrepit, edendi delectatio permiscetur. Vndè plerumque contingit, vt refectionem corporis, quam salutis causa coepimus, causa voluptatis expleamus. Fatendum est igitur, quòd rectam quidem intentionem nostram, quæ soli Deo placere appetit, nonnunquam intentio minùs recta, quæ de donis Dei placere hominibus querit, insidiando comitatur. Si autem de his diuinitus districtè discutimur, Hæc vir sanctissimus ex humilitate & modestia dicit. quis inter ista remanet salutis locus, quando & mala nostra, pura mala sunt, & bona, quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt? Sed hoc mihi operæ precium credo, quòd fraternis auribus omne, quod in me latenter ipse repræhendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celauimus quod sensi, confitendo non abscondo quod patior: per expositionem patefecimus dona, per confessionem detego vulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec parui desunt, qui dictis meis debeant instrui: nec magni desunt, qui cognitæ meæ valeant infirmitati misereri: per hæc vtraque alijs fratribus, quantum possum, curam confero, ab alijs quero. Illis dixi exponendo, quod faciant: istis aperio confitendo, quod parcant. Illis verborum medicamenta non subtrahō, istis lacerationem vulnerum non abscondo. Igitur quæso, vt quisquis hoc legerit, apud districtum iudicem solatium mihi suæ orationis impendat, & omne, quod in me sordidum depræhendit, fletibus diluat. Orationis autem atque expositionis virtute collata, Lector meus in recompensatione me superat, si cum per me verba accipit, pro me lachrymas reddat.

80 Huius beatissimi Gregorij venerabile corpus, à Gregorio quarto, sedis Apostolicæ præfule, post annos circiter quinquaginta translatum ante nouellum secretarium constructis absidibus, sicuti modò cernitur, sub altari sui nominis collocatur, quo eius † videtur deesse, ducentos anniuersaria solennitas, cunctis certatim pernoctantibus, veneratione gratissima celebratur. In qua pallium eius & phylacteria, sed & balteus eius consuetudinaliter osculantur. Quæ singulatim considerata, & antiquitatem viri, & mediocritatem habitus, & speciem regularis propositi signis perspicuis repræsentant. Nam in eo, quòd pallium eius bysso candente contextum, nullis fuisse cernitur acubus perforatum, sic ipsum circa scapulas obuolutum fuisse, non autem confixum, dignoscitur, sicuti vetustissimis musuis vel picturis ostenditur. Quòd autem reliquiarum phylacteria, tenui argento fabricata, viliq̃ue pallio de collo suspensa fuisse videntur, habitus eius mediocritas demonstratur. Porro in exilitate baltei, quæ vnus pollicis mensuram nunquam excedit, speciem

speciem propositi regularis, olim à sancto Benedicto statuti, cuius ipse vitā describens in Dialogo, regulam quoque laudauerat, eum seruasse luce clarius manifestat: præsertim cum idem venerabilis doctor Gregorius Græcam linguam nescierit, & sui monasterij monachos, Benedicti utique regulis mancipatos, in Saxoniam destinari.

Saxoniam,
pro Anglia.

Lib. 9. ep. 69

81 Siquidem quod Græcam linguam nescierit, ipse testatur in epistola, Eusebio Theſſalonicensi episcopo scribens: Lator præsentium Theodorus, ecclesie vestre lector, ad sanctorum apostolorum limina veniens, dum omnes, quippe ut homo nouus, haberet incognitos, Andrea monacho, qui ad sanctum Paulum inclusus fuerat, res & chartas, quas detulit, ut reuera olim noto, innocenter deposuit, credens quod mens ipsius, sicut & nos antè putaueramus, cum habitu concordaret. Sed tanta ille prauitatis inuentus est, ut si eius stultitiæ sub inclusionis specie paulò adhuc amplius licuisset, multorum animas malitiæ suæ fallitate deciperet, & quæcunque potuisset, non leuia scandalà generaret. Nam inter alia, quæ isdem Andreas pessimè cogitauit & fecit, eam quoque, quam ad nos misistis, dum apud ipsam à præfato lectore esset deposita, in falsam epistolam: ut quicumque eam legeret, vos nec catholica, nec recta sapere euidenter argueret. Ex qua re contigit, ut dum veritatem studiosè quæreremus, eius, quæ latebat, iniquitas vulgaretur: & tanta in eo reperta sunt, quanta nec de scelerato quocunque laico crederentur. Et quia inter diuersa mala, aliquos etiam sermones scripsit, atque eos ex nostro nomine titulauit, & suspecti sumus, nè eos alicubi transmisisset, fraternitas vestra sollicitudinem gerat, & si quid tale repererit, eos excindi, & omninò faciat aboleri: ut quod imperitus literarum, & scripturæ diuinæ nescius, nostro, sicut diximus, nomine prænotauit, quorundam animos non possit inficere. Nam nos nec Græcè nouimus, nec ali-quod opus aliquandò Græcè conscripsimus.

Andreas monachi
incluſi
peruersitas.

82 Quod verò monachi, qui à Gregorio in Saxoniam missi sunt, sancti Benedicti regula fuerint mancipati, inter alia etiam illud ostendit, quod ex ipsius discipulis vix potest in illis partibus monachus aliquis inueniri, à quo non obseruetur tam in proposito quam in habitu regula Benedicti. Quapropter sicut constat Gregorianum monasterium à Latinitate in Græcitatem, necessitate potius quam voluntate conuersum: ita fideliter præstolatur, in Latinitatis cultum, fauente Domino, denuò reuerſurum.

83 In cuius venerabilis monasterij atrio, iussu Gregorij, iuxta nymphium duæ iconæ veterrimæ artificialiter depictæ usque hæcenus videntur: In quarum altera beatus apostolus Petrus sedens conspicitur, stantem Gordianum regionarium, videlicet patrem Gregorij, manu dextera per dexteram nihilominus suscepisse. Cuius Gordiani habitus, castanei coloris planeta est, sub planeta dalmatica, in pedibus caligas habens, statura longa, facies deducta, virides oculi, barba modica, capilli condens, vultus grauis. In altera verò mater Gregorij sedens depicta est Syluia, candido velamine à dextero humero taliter contra sinistrum reuoluto contecta, ut sub eo manus tanquam de planeta subducatur, & circa pectus sub gula inferior tunica pseudolacini coloris appareat, quæ magno sinuamine super pedes defluat, duabus zonis ad similitudinem dalmaticarum, sed latioribus omninò distincta: Statura plena, facies rotunda quidem & candida, sed senio iam rugosa, quam ipsa quoque senectus pulcherrimam fuisse significat: Oculis glaucis & grandibus, supercilijs modicis, labellis venustis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mithram, candentis brandei, raritate & nublata, duobus dexterae digitis signaculo crucis se munire velle prætendens: In sinistra verò patens psalterium retinens, in quo hoc scriptum est: Viuet anima mea, & laudabit te, & iudicia tua adiuuabunt me. A dextero verò cubitu usque ad sinistrum circa scapulas versus ascendens reflectitur, qui ita se habet: Gregorius Syluiæ matri fecit.

Forma Gordiani, patris S. Gregorij.

Item matris eius Syluiæ.

* vmbatam

Psalm. 8.

* super

Forma S. Gregorij.

84 Sed & in absidicula * post fratrum cellarium, Gregorius eiusdem aurificis magisterio in rota gypsea pictus ostenditur. Statura iusta & bene formata, facie de paternæ faciei longitudine & maternæ rotunditate ita mediè temperata, ut cum rotunditate quadam decentissimè videatur esse deducta, barba paterno more subfalsa & modica: ita caluaster, ut in media fronte gemellos cincinnos rarusculos habeat, & dextrorsum reflexos. Corona rotunda & spatiosa. Capillo subnigro & decenter intorto, sub auriculae medium propendente, fronte speciosa, elatis & longis, sed exilibus, supercilijs: Oculis pupillas furuis, non quidem magnis, sed patulis, subocularibus plenis, naso à radice vergentium superciliorum subtiliter directo, circummedium latiore, deinde paulò recuruo, & in extremo patulis naribus præminente: ore rubro, crassis & subdiuiduis labijs, genis compositis, mento à confinio maxillarum decibiliter prominente. Colore aquilino &

lino & viuido, nondū, sicut ei postea contigit, cardiaco. Vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, & habilibus ad scribendum. Praterea planeta super dalmaticam castanea, Euāgelium in sinistra, modus crucis in dextera, pallio mediocri, à dextro videlicet humero sub pectore super stomachum circulatim deducto, deinde fursum per sinistrū humerum post tergum deposito: cuius pars altera super eundem humerum veniens, propria rectitudine non per medium corporis, sed ex latere pendet: circa verticem vero, tabula similitudinem, quod viuentis insigne est, præferens, non coronam. Ex quo manifestissimè declaratur, quia Gregorius, dum adhuc viueret, suam similitudinē depingi salubriter voluit, in quo posset à suis monachis non pro elationis gloria, sed pro cognite districtiois cautela frequentius intueri, vbi huiusmodi distichon ipse distant:

Christe potens Domine, nostri largitor honoris,
Indultum officium solita pietate gubernas.

85 Ibi etiam tempore iam Petri archidiaconi & Iohannis œconomi, Saturninus monachus dextra lauaque beati Gregorij, effigies sanctorum apostolorum, quemadmodum modò videntur, depinxit. Quo scilicet loco nonnunquam diuinitus candela succenditur, & in eiusdem similitudinis effigie pro regimine sui monasterij sæpè beatus Gregorius præsentatur.

Nota eadem
lam diuinitus
accendi.

86 Nam vt pauca de multis contingam, Leonis quarti pontificis tempore, cum Me-
gistus Ostiensis episcopus & Apostolica sedis bibliothecarius, eidem monasterio præ-
fesset, Iohannes presbyter eiusdem præpositus, cum quadam foemina turpiter viuens,
vehementissimo podagra dolore correptus est. Qui medicorum manu cauteriatus, per
exustionis vulnus calcem coepit effundere: quam restringere nullis artibus præualens,
in tantam desperationē perductus est, vt ab omni illius foeminae visitatione desisteret,
& illa sibi alterum sub eodem facinore copularet. Sed post annum presbyter ad præsti-
nam sanitatem reuertens, quanquam propositum sibi fuisset, vt ulterius nullam
contingeret, ad eandem tamen misso nuncio, futuro die Dominico se redire profes-
sus est. Quo recepto, vbi suo desiderio votum quoque mulierculæ continere ga-
uisus est, ad balnea processit. Vnde reuertens, tantum lætitiæ potionibus & cantionibus
se dissoluit, vt subrepente somno, interesse nocturnis cum fratribus nunquam potuisset
officijs. Eadem nocte cuidam presbytero & monacho beatus Gregorius in somnis ap-
parens, ait: Surge, & dic præposito, vt pœnitentiam agens, peculium suum, quod eum
aggregare non puduit, pro peccato conscientia suæ dispergat, quia die tertia funditus
extinguetur à vita. Quod præpositus vehementer, vt audiuit, expauit, & quia mandato
Gregorij incredulus esse non poterat, pœnitentiam cepit, cunctaq; sua sanus distribu-
ens, tanto febris ardore correptus est, vt à diluculo diei tertij vsque ad horam tertiam
cum ingenti fragore præincendio linguam ab ore proijciens, vltimum flatum protra-
heret. Quæ presbyteri tam duriter laborare videntes, deputatis illic monachis, qui cum
psalmodijs eius exitum commendarent, ipsi pro eo studere omnipotenti Domino
solennes hostias immolare. Sed monachi psalmodiam deferentes, non timuerunt in-
ter se moriētī fratri detrudere. Cum ecce presbyteri à Missarum solennijs circa horam
septimam remeantes, Iohānem presbyterum, quem incredibiliter cum morte luctan-
tem reliquerant, leuius se habere mirati sunt, eumque nominatim clamare coeperunt.
Mox ille oculos subridendo concutiens, Parcat, inquit, vobis Dominus, fratres: quare
me sollicitare voluistis? qui ab ipso huius diei principio vsque nunc, coram Christo præ-
fidenti multis millibus angelorum, cum diabolo ad iudicium steti, & adiuuantibus me
sanctis Andrea & Gregorio, cunctis eius obiectionibus benè respondi. Sciatis autem,
quia monasterij sextarium, modium, libram, consuetudinem elemosynarum & lumi-
num, omnemq; mensuram curiosissimè Christo quaerenti vsque ad scabellum pedum
eius portavi: sed de vna obiectione fateor conuictus erubui. De qua me nimum, sicut
vidistis, laborando vexavi, & me adhuc liberare non potui. Cumq; fratres de ea requi-
rerent, ait: Non audeo dicere, quia quādò vos me clamastis, & à sancto Gregorio redi-
re iussus sum, vt vobis etiam de mensuris & consuetudinibus monasterij ponerem rati-
onem, diabolus conquestus est, putans quòd me pater Gregorius ad pœnitentiam re-
misisset. Quapropter beatum Gregorium vadem dedi, nè cōmotam calumniam cui-
bet reuelarem. Illis magis imminentibus, & se pro eo deprecaturus Dominū promit-
tentibus, vt causam fratribus reuelaret, defunctorum quorūdam domos & viuentium
merita proferebat, dicens: Iste dignus, iste indignus est. Rursus interrogatus, ad mona-
chos, qui pridem secū remanserant, cōuersus est, dicēs: Omnia, in quibus mihi detraxi-

S. Gregori-
us cuidam
monacho
apparet.

Non est ob-
trectandum
moriētibz.

stis, fratres, audiui, quanquā respondere nequiuierim, & impedimentum mihi nō modicum generāstis, quia tam à vobis quā à diabolo sub vno tempore accusatus, nesciebam cui calumniæ primitus responderem. Sed si quādō quemlibet migrantem videritis, compatimini sorti communi, & nolite de eo iudicare, qui ad tam districti iudicis cum criminatore suo iudicium vadit. His expletis, cunctos iubet abscedere, solum presbyterum, qui sibi mortem prænuiciauerat, secum tenens: qui solus remanere pauescens, alterum secum tenuit, hortatus vt causam, pro qua conflixerat, saltem sibi pandere non timeret. At ille vehementer ingemuit, & conuerso ad parietem capite, clamabat dicens: O Andrea Andrea, hoc anno percas, qui me prauo consilio ad periculum compulisti. Euestigio Zacharias medicus, qui anno præterito ad suos, videlicet Saracenos, apostatando reuersus est, affuit, tactis que temporibus, iurare cœpit, presbyterum ex eadem valetudine minimè moriturū. Quem languidus vt audiuit, cum ingenti animaduersione repulit, dicens: Fratres, iam omne corpus meum est mortuum, in extremis faucibus spiritum permissum retineo, continuo moriturus. Tantū psallite, vt reuideam angelos quos videbam, & innuens vobis ostendam. Quibus orantibus cœpit tremere, pallefcere, sursū desideranter adspicere. Cū subito spiritus aduentare conspiciens, reuolutis terribiliter oculis, monachis innuit, & abscessit: eosq; tanto terrore perculsos dimisit, vt multis noctibus ibi iacere timuerint.

Andreas di-
uinitus casti-
gatur.

87 Eodem die, sicut postea depræhensum est, eodemq; momento, quādō presbyter moriens Andreae periculum fuerat imprecatus, idem Andreas fundi Barbiliani, positi scilicet in via Ostiensi, conductor, in lectulum decidit, in quo per multū temporis continuo lægore correptus, ita totus emarcuit, vt omne corpus eius particulatim videretur dissolui. Cumq; defluentibus carnibus consumi posset, mori autē non posset, vxor, quæ fœtorem vulnerum viriq; cruciatus iam sustinere non poterat, intellexit tanti languoris incōmoda sine diuinę vltionis sentētia hunc nullatenus incurrisse: quem flendo curauit inquirere, vt quoniam à moriente præposito frustra vocari non poterat, quid cum ipso commiserat, vt monachis reuelaret, si fortè Dominus eius confessionē recipiens, cum à tantis cruciatibus liberaret. At ille cognoscēs malum, quod fecerat, latere non posse, monasterij monachos conuocari rogauit, eisq; confessus est, cum eodē præposito quasdam monasterij chartulas rapuisse, ac receptis precijs, extraneis tradidisse: seque certum existere, quia pro hoc flagitio mori non posset, quousq; hoc corā omnibus reuelaret. Quod videlicet verum fuisse, rei exitus euidenter ostendit. Nam mox vt tantum facinus cunctis innotuit, is, qui dudū mori volens nō poterat, inter verba suæ confessionis spiritum efflauit. Quem idcirco omnipotēs Deus diū cruciari voluit, mori autem, donèc reatum suum confiteretur, non posse permisit, vt exemplo sui cruciatūs ostenderet, quid consumptores rerum Gregorij de semetipsis vtiq; sperare debuissent.

Athanasius
monasterij
præfectus
suberabit
pauperibus.

88 Ipsi quoque pontificis tempore eiusdem patris monasterio Athanasius præfuit, vir quidem castitate conspicuus, & sui monasterij cautissimus exequutor. Qui cū sæuientis inopiæ tempus agnosceret, nè monachis necessitas fortassis incumberet, quadraginta pauperum, quos beatus Gregorius pasce semel in anno decreuerat, refectiōnem subduxit. Quod impunè se fecisse perpendens, etiam duodecim pauperū rotidè denarios, qui die depositionis beati Gregorij pro cōmemoratione duodecim, ab eo quondam inuitatorū, quorum tertiusdecimus angelum se esse professus est, consuetudinaliter pascebantur, penitus intercepit. Cū eiusdem Quadragesimæ tempore beatus Gregorius eidem presbytero, cui supra, & monacho in somnis apparuit, dicens: Vade, & dic œconomō, quia diminuit consuetudinem, quam ego constitui, Dominus quoque dies eius diminuit. Quod œconomus vt audiuit, primò quidem cōtremuit, post verò tanto minus credidit, quanto longius vitam suam cognoscebat extēdi. Er ecce sub ipsis Albis paschalibus in oratorio sancti Seuerini cum fratribz vespertinis assistens officijs, ardere parietem vidit, quem fratribz extinguere imperauit. Quibus hunc vinolētum credentibus, ipse tandem ferulam, quam tenebat, proiciens, manusque per parietem circumducens, cōnabatur foris flammam extinguere, quas constabat intima eius depascere. Denique tandem ad hospitium rediens, tantæ febris ardore succensus est, vt peruenire ad diem septimum nullatenus potuisset. Quia ergo dum consuluisse putauit se monachis, pauperibus nocuisse non timuit: ac per hoc, quo se placare posse Gregorium credidit, prorsus offendit: frustra flammam parietis extinguere voluit, qui tenacitatis suæ flammam extinguere recusauit.

Diuinitus
punitur.

89 Eodem nihilominus tempore post absidem oratorij sanctæ Mariæ semper virginis,

nis, oratorio sanctæ Barbaræ, ubi Gregorius laudes Domino celebrare solebat, coniuncti, dæmon apparuit, sibi que in antro, quod illic cernitur, hospitium faciens, nocturnis horis tanto crepitabat fragore, ut omnia fundamenta monasterij putaretur conuelleret. Nonnunquam equos de stabulis auferens, audiebatur tota nocte discurrere, quorum duos præcipitio demersisse probatus est. Cumque pauore tantî sonitûs monachos à triclinio, in quo ad auram propter feruorem caumatis iacere solebant, penitens auertisset, vnus eorum confusus in virtute Dei omnipotētis, ante foramen decumbens, oratione facta, cœpit dormire. Cui dæmon in similitudine catti apparuit, eum que vnguis est aggressus discerpere: quo monachus oratione repulso, identidem sopori se tradidit. Cùm subitò dæmon in similitudine cuiusdam Aethiopis lancea minando apparuit, dicens: Ego quidem hinc vado, sed te vulneratum dimitto. Quo dicto, lanceam vibrauit, monachus que eiulauit, tanquam si reuera percussus extiterit. Accurrentibus que monachis, licet pauidus, quod viderat indiceauit, & deinceps ibi vterius dæmonium non accessit.

Infestatio
mali dæmo-
nis.

90 Benedicti quoque pontificis tempore, Lucido Ficulino episcopo eidem monasterio præminente, cùm pestilentia faucium multitudo quotidie maxima deperiret, idem monachus præclusis faucibus venit ad mortem. Cui desperanti beatus Gregorius in somnis apparuit, dicens: Vis sanus fieri? At ille se velle respondit. Et B. Gregorius: Si mihi, inquit, promiseris ea, quæ tibi dixero, fore dicturum, scito te esse sanandum: sin verò, citius moriturum. Cumque ille se dicturum tota certitudine promitteret, audiuit: Ito denuncians Sabæ, Iohanni, Benedicto, Aiartino, Palumbo & Antonio monachis, Laurentio coco, Gemmo carpentario, Accepto pistori, Andrea, Romano & Leoni laicis, quoniam à crastino incipientes, omnes dietim se moriendo subsequantur. Post quorum decessum denūcia Lucidum episcopum, qui tenet id monasterium, die septimo moriturum. His dictis, Monachum oscitare præcipiens, duos digitos in faucē coniecit, vulnus que dirumpens, ut excrearet iniunxit. Ille tussiens, partem coagulati sanguinis in morem lapidis re vera proiecit, & ab ipsis penè mortis ianuis liberatus, eadem nocte contra spem omnium matutinalibus hymnis interfuit. Mirantibus fratribus, sanitatis suæ modum innotuit, quos quando & qualiter ex monasterij familia morituros præiuderit, indicauit. De sola interim episcopi morte dubitando, conticuit. Et euestigio in cunctorum morti deputatorum auribus volans fama discurret, & dum ex relatione monachi se morituros certo die cognoscerent, dispositis suis reculis, ita se in mortem secuti sunt, sicut fuerant in somno nominati.

B. Gregorius
apparet
egrotis, cū-
que sanat.

91 Cumque presbyter & monachus Lucido episcopo tam dirum nuncium reuelare timeret, tacere autem penitens non auderet, monasterio se tandem proripuit, & ad domum episcopi non longè à flumine Tiberi, regione videlicet iuxta basilicam sanctorum Cyri & Iohannis positam, somnium nunciaturus accessit. Quem scilicet ubi cum pontifice in palatio prandere cognouit, expectans redeuntem sacerdotalibus vestimentis indutum, colore fulgidum, valetudine quoque sanissimum salutare curauit. Cui episcopus ait: Iam nunc in tota Vrbe pro diuino haberis, quia de eis, quos morituros pronunciasti, solus vnus remansit. At ille: Vtinam sicut & ille, quem viuere putas, defunctus est, sic ipse, qui hunc sequi prædictus est, exiliret. Cumque episcopus de eo tota curiositate requireret, & monachus dicere palpiteret, tandem ubi die sexto se moriturum cognouit, expalluit atque contremuit, resumptisque viribus, contra Monachum frenduit, quem redire volentem retinuit, interiora cubiculi peruagus penetrauit, paulatim sibi fauces dolere persensit. Deinde tacto sibi pulsū, mox febris signa cognouit, monacho credidit, domum suam disposuit, ad monasterium, cui præerat, eisdem redimitus, quibus à patriarchio reuersus fuerat, venit, secunda feria, cunctis tam subitam conuersionem mirantibus, monachicum habitum suscepit: & paulatim ingrauescente molestia, sextæ feriæ diluculo subdormiuit. Ac denuò suscitatus, apparuisse sibi sanctum Andream Apostolum, seque circa horam tertiam vocandum esse, sibi que præceptum perhibuit, ut quia suæ mortis expectatione suspensi monachi, sancti Fabiani munia solita celebrare non poterant, mox corpus suum sepultura traderent, acceptisque à se cereis ac thymiamatibus, ad peragenda solennia festinarēt. Hora itaque tertia episcopus lætus defungitur, ut in ipsa vultus eius lætitia, conuersio ipsius Deo fuisse placabilis cunctis videntibus monstraretur.

Lucidus epi-
scopus rep-
tè mutatus,
sic mona-
chus & obit.

Vide anti-
quā ecclesie
morē sepe-
liendi mor-
tuos, nempe
cum cereis
&c.

92 Eodem tempore germanus cuiusdam monachi, mentis insaniam passus est, ita ut humana consortia fugiens, multo tempore peruagus per cryptas solitarias & cœ-
nosa

nos monumenta discurreret. Cuius insanie frater nimium condolens, quotidie sanctum Gregorium profusis lachrymis precabatur, ut sibi fratrem sospitem reddere dignaretur. Itaque cum nocte quadam post huiusmodi fletus quiesceret, beatus Gregorius apparuit ei, dicens: Videns lachrymas tuas, suscepi orationem tuam: Et ecce germanum tuum tibi hodie reducami sanum: & hoc tibi signum, quia statim ut dies illuxerit, iussu pontificis presbyter, qui hic inclusus est, extrahetur. Qui surgens, matutinali tempore fratribus indicavit. Fortè tunc idem presbyter Campanus de loco, qui Claustrum, non longè à Terracina, vocatur à suis pro quodam crimine accusatus, in eodem monasterio tenebatur, & temporibus multis labentibus, à suis accusatoribus iam contemptus, à cunctis quoque suis fuerat in obliuionem ductus, cum nullum propinquum, nullum in vrbe cognitum habere potuisset, qui de eo pontifici suggestisset, & monachi quidem pro eo satagerent, sed perficiendi aditum non haberent, Pontifex diuinitus recordatus eiusdem, diluculo hunc ab ergastulo iussit extrahi, liberumque dimitti. Nec multò post monachi frater ita sanus reuersus est, ut videretur hactenus in eiusdem patris monasterio tanto fidelius deferuisse, quanto se illius adminiculo meminit ad sanitatem pristinam remeasse.

Dæmon in
tauri specie
multos in-
festat etiam
inuifibiliber

93 Reuerendæ quoque memoriæ Nicolai pontificis tempore, regimen eiusdem monasterij Zacharia, ciuitatis Anagninæ præfule, sicut hodiè superest, procurate, fundum Barbilianum, cuius superius feceram mentionem, pro incolarum sceleribus dæmon aggressus est, & in similitudine tauri de pratis mugiendo ad domum recurrens, inuisibiliter suis corniculis virum sentiebatur noctu percutere, ouesque à præsepis extrahens, per contiguos campos & compita cursu velocissimo fatigare. Cumque hoc diutius faceret, crebroque rusticis noxius immineret, huiusmodi percussionibus Saxulum quendam, eiusdem prædij conductorem, affligendo disperdidit. Deinde bubulcos aggressus, tanta cæde perdomuit, ut intra trium mensium spatium neminem illic, præter vnum tantum, Vrsellium nomine, quem similiter affligebat, reliquerit. Qui Romam veniens, dum tantæ cladis periculum fratribus indicaret, interrupto sermone, monasterij portis egressus est, & obstupescens monachis, non nisi manè facto reuersus est. A quibus curiosè discussus, quoniam se pridem tam subita velocitate proriperet, confessus est, dicens: Dum vobis insaniam dæmonis reuelarem, taurellus affuit, anterioribusque pedibus me complectens, ac suis corniculis tundens, ante se coepit minare, & tora nocte me subire muros coëgit & arbores. Cumque nouissime per pontem me conaretur demergere, de complexibus ipsius exiliui, eumque toto conamine fugiens, ad portas, quas Euthymius oconomus fecerat, monasterij huius perueni. Quas clauas inueniens, ambabus manibus ambos eius annulos apprehendi, & dum ab eis melustaretur diuellere, quidam caluus pontifex obliquo latere se inter portarum rimas excutens, ferula caput taurelli percussit, eumque in fugam compellens, me ab illius persecutionibus liberauit. Ergò dum incolæ deperissent, & nullus ibidem habitator accederet, ac per hoc monachi pro desolatione loci satagerent, cuidam eorum Gregorius in somnis apparens, iubet, ut si dæmonem à monasterij fundo voluissent depellere, ab oratorio sanctæ Martinæ in eodem fundo, vsque ad oratorium sanctæ Mariæ, ibidem in Dominico constitutum, fratres cum litanij aquam spargentes exorcizatam, procederent. Quo facto, ita dæmon ab omni monasterij possessione repulsus est, ut postea per confinij limites ore, naribus atque oculis flammam eijcere, porcosque cogere à subulco notatus sit, sed intra fines monasterij nunquam intrare permittus.

Litanijs, &
aqua benedi-
cta profligatur dæmo

De Tetgaudo Treu-
iro Episcopo, diuini-
tùs punito.

94 Alio quoque tempore Tetgaudus, quondam Treuirensis episcopus, qui cum Gunthario, Agrippinæ Colonie episcopo, à reuerendæ memoriæ Nicolao fuerat sacerdotali priuatus officio, liberalitate Adriani pontificis in eodem monasterio mansionem suscepit. Cui beatus Gregorius in somnis apparens, maximum terrorem, quo de suo monasterio concitus egrederetur, inculsit. Ille perpendens visum fuisse phantasticum, oratione facta, rursus dormire coepit. Cui Gregorius pontificali habitu redimitus apparens, Nonne, inquit, dixi tibi, ut à monasterio meo, quod in rebus proprijs per inuocationem sancti Andreae Apostoli Domino dedicauis, recederes, quia diuersorium fieri nullo modo licuisset? Cumque Tetgaudus hospirandi ibi licentiam suscepisset se à pontifice respondisset, Gregorius ait: Et tu qui petisti, & ille qui dedit, utrique contra Deum fecistis, cuius vindictam citius incurres. Euigilas Tetgaudus, intremuit, & facta oratione, sopor se reddere voluit: cum repente venientium sonitum audiens, vehementer expauit, seque dormire simulauit. Appropinquans ergò Gregorius, sanctum Andream

Andream Apostolum per dexteram tenens, præcepit subdiacono, qui se præbat cum lumine, dicens: Corripe illum. Qui dum correptus in lectulo clausis oculis resedisset, Gregorius ait: Adspice in nos. Intuitus in eos Tertgaudus, magis intremuit, eumque sibi taliter comminantem audiuit: Quia secundò commonitus, verbis oris mei credere noluit, & me tua inobedientia adeò prouocasti, vt hunc Apostolum Dei huc fatigare studuerim: sciro cognoscens, quia nisi hodiè ab hoc monasterio meo recesseris, futura hebdomada cum tuis omnibus vita priuaberis. Si verò recesseris, ab hac quidem momentanea sententia liberaberis, sed neque tu, neque aliquis hinc tecum degentiū suam patriam reuidebit. Mox Tertgaudus lectulo se proripuit, & primò suis, deindè monasterij monachis, postremò quibuscunque potuit, somnium reuelauit. Et quia aliud hospitium citius à pontifice impetrare non potuit, apud Sabinos concedens, eodem anno cum suis omnibus vita priuatus est.

Vide quata
sancti pos-
sunt post
mortem.

95 Eodem quoque tempore Suppo Piceni comes ibi applicuit. Qui monachis quidem plurimam dapnositatem ostendit, & in rebus tam venerabilis monasterij vsurpationem suorum prohibuit. Huius familiaris quidam, nomine Faraldus, existens, si quando Suppo ad palatium processisset, fornicarias illuc, detestantibus monachis, non verbarur inducere, atque cum eis comesationes & saltationes illicitas celebrare. Is denique noctis principio secessum petens, à spiritibus immundis in aëre per capillos appesus est. Cumque tota nocte pendens, vocis officium non haberet, matutinalibus horis beatus Gregorius ei videndum se præbuit, dicens: Inimice Dei, non tibi sufficiunt alia mala, quæ in meo monasterio pernicaciter perpetrasti, nisi insuper scenicas meretriculas in claustro monachico, tanquam in theatro, conducas? Crede mihi, hoc anno peribis. Tunc ille magnis cœpit viribus poenitentiam supplicare, & deceterò plenam correctionem promittere. Continuo Gregorius iussit eum dimitti: qui ad terram decidens, quia corrigi noluit, eodem anno veram fuisse Gregorij sententiam moriendo probauit.

Faraldi im-
probitas.

96 Eiusdem Comitis homo sub alio tempore Indulphus vocatus est. Cui dum cocus pro comparandis lignis denarios peteret, nullo modo potuit impetrare: sed nefario iure petcepit licentiam, vt attegias & fenestras & vicini dormitorij tabulas aggressus diriperet, earumque ignibus sibi prandium prepararet. Cum sequenti nocte idem Indulphus ad secessum pergens, cur monasterij tabulas tam petulenter incendi præcepisset, à quodam sene discussus est. At ille more Gallico sanctum senem increpans follem, ab eo quidem virga leuiter percussus est: sed vir superbus tanto pondere lapsus est, vt semiuuius humi decumberet. Eodem momento sub eadè specie cuidam clerico foris dormienti, idem senex apparuit, dicens: Surge, & dic Comiti, vt ab hoc meo monasterio, in quo diuerforium fieri omnino non licet, antequam me ad iracundiam prouocet, saluus recedat. Ecce ego familiari eius mihi obnoxio, quæ videlicet percussum ante secessum dimisi, congruam medelam refundam. Quem cum, quis esset, clericus requireret, ipsum se esse perhibuit, qui ex pictura, quæ eius lectulo præminebat, facile potuisset agnosci. Statim clericus surgens, lumen arripuit, & ex picturæ similitudine sanctum Andream Apostolum sibi apparuisse cognouit. Itaque ad Indulphum iacentem perrexit, cum semiuuium iam reperit. Quem magnis ciulatibus clamare incipiens, tam Comitem, quam cunctos, qui sub eisdem domibus dormiebant, miserabili vociferatione venire coëgit. Et in faciem iacentis aquam suffundens, per inuocationem sancti Andree apostoli tandem aliquando loqui fecit, atque cuncta, quæ sibi reuelata fuerant, cum eo pariter Comiti reuelauit. Qui die factò, monachos euocauit, quid contra sanctum Andream commiserit, querelabundis cœpit vocibus inquirere. At illi deletum dormitorium cocorum manibus ostenderunt. Cumque Deo deuotus Comes eos vellet supplicio subiugare, confessi sunt, se illud ædificium Indulphi iussionibus deleuisse. Pro cuius reparatione dum Comes monachis argentum voluisset tribuere, Sergius magister militum restitit, promittens illud se pro eo continuo melius refecturum. Mox Comes humiliter à monasterij claustro secedens, ad domum Petri filij quondam Caroli cum omnibus suis secessit, neque vterius in eodem monasterio hospitium sibi dari concessit. Indulphus verò in domo eiusdem Sergij magistri militum derelictus disperijt, sibi que sanctum apostolum præualuisse suo ipsius detrimento monstrauit.

Faraldus
extinguitur

Indulphi
petulantia.

Diuinitus
percutitur.

Ex pictura
D. Andree
cognit' est.

Vide S. Andree
inuocationem,
& illius ex-
auditionem.

97 Nupèr Dominici quidam presbyter, Zacharia episcopo, de quo præfatus sum, Gregoriani monasterij curam gerente, præpositus extitit monasterij: qui carnis fragilitate corruptus, Eupraxiam quandam sanctimonialè à monasterio sancti Andree apostoli, quod appellatur Clius Scauri, diripuit vel subduxit, & in regione septem viarum loco,

Dominici
presbyteri
nefarium
facinus.

loco, qui dicitur Vipera, collocauit. Cui cum corrupta sanctimonialis, quia latrinam & furnum contiguum non habebat, crebro videretur esse molesta, infelix presbyter peccatum peccato connectens, ut meretricule placere potuisset, beatum Gregorium non recusauit offendere. Cuius mirabilis, immo saluberrimi fontis regulas diripiens, secessum & furnum prostituta foemina non erubuit fabricare. Quibus peractis, cum sequenti nocte iam securior a querelis lasciuia mulieris, in eadem domo dormiret, vidit duos quosdam terribiles cubicularios se ligatis manibus ad venerabile monasterium reducentes: quos interrogans, cuius praecepto sibi talia facerent, audiuit, hoc Romanum Pontificem praecipisse. Fortè tunc Iohannes sanctae sedis Apostolicae Pontifex, contra Saracenorum incursum litora peragrabat. Cuius absentiae ligatus presbyter recordatus, increpando subiunxit: Dominus Papa pridie contra Saracenos perrexit, & vos quomodo dicitis, quod ipse me ligari iusserit, qui eum postea non vidistis? At illi dixerunt: Si Iohannes Papa hinc abiit, sanctus Gregorius hic remansit: qui monasterij sui claustra solito more perlustrans, a te suum fontem reperit dissipatum, & nos ex eius tegminibus tua meretriculae furnum ac necessarium vidimus coopertum. Quod presbyter ut audiuit, erubescens intremuit, eorumque violentia se in chorte monasterij teneri conspiciens, quendam subdiaconum ab intimis egredientem, atque cubicularijs dicentem audiuit: Extendite eum, & cum quadraginta rubricis ventrem totidemque dorsum fornicatoris atque sacrilegi presbyteri verberate. Quarum doloribus reuera presbyter iam febricitans excitatus, ad monasterium caballo impositus, dextra laeuaque, ab alijs sustentatus recurrit, reatus sui sententiam fratribus indicauit, & inuisibilibus verberibus sub febris specie laniatus, nil aliud dicere poterat, nisi, Domine reficio, Domine reficio. Cumque interrogaretur, cur hoc tam frequenter repeteret, dicebat se sub continuo verberare gemere: sicque sexto die sub hac miserabili voce defunctus est. Siquidem plurimis documentis probatum est, in eodem venerabili monasterio fornicationis contagione pollutos, diu subsistere omnino non posse.

Nota.

Ceditur durissimè.

Moritur.

Nota quidam mirabile.

98 Quo scilicet haecenus libra omnisque mensura, quam idem beatus Gregorius instituit, cum modio reseruatur. De cuius mensura si quis ad opus monasterij panes velit efficere, triginta & quinque fiunt, singuli duntaxat trium librarum. Si quis verò ad opus alterius, ad eundem numerum nunquam pertingit. Quod cum praefatus Zacharias episcopus pro certo vellet addiscere, pro celebranda festiuitate sancti Andreae apostoli decem modiorum tritici mensuram pistoribus dedit. E quibus pro vndecim modijs multiplicatos, obstupescens eisdem pistoribus, panes recepit. Qui utique sollicitè prius dinumerantes, si superfluos aliquos inuenissent, sibi proculdubio reseruarent.

99 Sanè quàm frequenter beatus Gregorius tam illic, quàm in apostolorum basilicis, necnon & in patriarchio nunc exhortans innocios, nunc verò deterrens obnoxios, in ipsa sua cognitionis effigie appareat, quia nunc narrare non valeo, hic huius operis, adminiculante Domino, terminum facio, & reliqua eiusdem patris miracula post me doctioribus memoranda relinquo. Cuius nimirum venerabile meritum, quouique mundi huius orbis voluitur, ut cum Paulo viro disertissimo fatear, semper accipiet incrementum, quia ipsius sine dubio gloriae ascribitur, vel quod Anglorum Ecclesia noua semper sobole foecundatur, vel quod illius doctriinis per orbem vniuersum multi a peccatis elongati, ad Christi clementiam conuertuntur, vel quod boni quique ipsius suasionibus inflammati, caelestem patriam desideranter inquirunt.

Paulus diaconus in vita S. Gregorij.

100 Ecce studiose pontificum, iussionis tuae virtute coactus, dum quaedam gestorum beati Gregorij praedecessoris tui, Saxonum videlicet gentis apostoli, deflorare desidero, virum descripsi rhetoricum scriptor ignarus. Sed deprecor, ut ea curiositate, qua me dudum haec decerpere iusseras, ad omnium, sicut coepisti, facias peruenire notitiam: ut in eo, quod sacrosancto vestro iudicio placuisse me gaudeo, nulli penitus dijudicandus addicar, quin potius iudicaturus inueniar. Siquidem nuperrimè, quando hunc quartum librum, cooperante Domino, claudere gestiebam, nocte, qua Dominica resurrectionis dies venerabilis lucebat, in somnis describens, quidam sub effigie cuiusdam veteris insidiatoris palam videndum se praebuit, & candidissima tunica, simulque tenuissima, cuius nimirum raritate nigredo subterioris tunice extra lucebat, sacerdotally insignitus, mox propius adstitit, & inflatis buccis risum continere non potuit. Cui dum curulem preparare cogitarem, hunc supra modum cachinnantem conspiciens, compellere videbar, quamobrem nocturno silentio tam petulenter vir officij grauioris perstreperet. At ille: Quia, inquit, tu scribis de mortuis, quos viuentes aliquando nunquam vidisti.

vidisti. Cumque ego tanto me veracius scribere, quanto incognitum facie, non autem incognitum lectione, sine vilo lioris vel adulationis vitio retuliffem, respondit: Tu, sicut video, quod voluisti, fecisti: at ego quæ facere potero, non cessabo. Hæc dicens, lucernæ flammæ, cuius lumine fortè fruebar, prorsus extinxit. Et lychnum quidè totum extinguere non potuit, me tamen in tenebris constitutum ita perterruit, vt putarem me gladijs ab eo protinùs iugulari. Cum post paululum desperanti mihi beatus Gregorius, comitante secum dextrorsum reuerendè memoriè Papa Nicolao, sinistrorsum verò, sicut mihi videbatur, Petro suo diacono, multo lumine clarificatus apparuit, dicēs: Modicæ fidei, quare dubitasti? Cui dum ego priori pauore percussus, respondere non possèm, beneuolus mihi pater Nicolaus latèrem aduersarium post cortinam, quæ tunc meum lectulū circundabat, digito manifestans: Quia, inquit, hic inuidus lucernæ ipsius flammæ, quantum in se fuit, extinxit. Mox Gregorius manum diaconi, qua magnam facem tenere videbatur, arripiens, eiusque flammis os faciemque petulantis exurens, ad instar athiopis denigravit. Quæ exustione ab ore petulantis paruissima scintilla descendens, candentem tunicam dicto citiùs conflagrauit, sicque nigerrimus totus apparuit. Cumque diaconus diceret satis aduersarium denigratum, beatus Gregorius, Nos, ait, illum non denigrauimus, sed nigrum fuisse monstrauius. Deindè infortunium meum diuersis consolationibus exhortatus, abscessit. Et facem quidem secum detulit, sed tanto lumine locum, in quo dormiebam, re vera fulgentem dimisit, vt expergestus, pueros ante me dormiētes crebriùs inclamarem, nec antè quicquam sub graui sopore quoquomodo responderent aut surgere potuissent, quàm relicta lucis copia paulatim se subtrahens, penitè effluxisset. At de ijs Deus viderit. Ego tamè diuinæ spei fiducia roboratus, quia Gaudericus episcopus Veliternus exoptulat, ad Clementem Romanæ sedis antistitem, suffragante Domino, stylum conuertam: quatenus qui continuis infortunijs tenuatus, amicis meis, à quibus vrcunquè sustentor, meritum rependere nequeo, saltem verba, quæ valeo, minimè denegasse cognoscar.

Dæmon ex-
tinguit lu-
cernam.

Viso au-
thoris vitæ
huius.

ILLVSTRE MARTYRIVM S. PETRI, CVBICV-
LARIJ DIOCLETIANI IMPERATORIS, EX EVSEBII
Cæsarensis Historiæ Ecclesiasticæ lib. 8. cap. 6. Interprete
Iohanne Christophorono.

X omnibus, qui vnquam vel apud Græcos, vel apud Bar-
baros propter animi magnitudinem illustres & hominum
sermone celebrati sunt, nullus cū diuinis & eximijs nostri
temporis martyribus, Dorotheo & suis sodalibus, Impe-
ratorum ministris, comparari potest: qui quidè cum sum-
mum honorem apud dominos adepti fuissent, & amore
essent apud illos liberis proprijs & ingenuis non inferio-
res, probra & afflictationes, pro pietate corporibus impo-
sitas, noua & multiplicia mortis genera contra ipsos excog-
itata, splendidiore reuerà existimârunt diuitias, quàm
gloriam, quàm delicias, quibus hominum vita soleat dif-
fluere. Mortem igitur vnus ex illorum numero, qualis fuerit, commemorare placet,
eamque lectoribus spectandam relinquere, vt indè, quæ reliquis etiam eius sodalibus
contigerint, animaduerti possit. Quidam illorum in ciuitate supra commemorata co-
ram Imperatoribus, quos diximus, in medium adducitur: qui cum iussus idolis immo-
lare, omninò recusaret, mandârunt nudum in sublime tolli, ac flagellis eousque toto
corpore dilaniari, quoad supplicio euictus, etiam animo inuito, quod erat imperatum,
prestaret. Sed vbi ista perpeffus, constans & immutabilis persisteret, de reliquo ossibus
eius iam carne denudatis, acetum sale permistum, in corporis membra cruciatu atte-
nuata & propè contabefacta, infuderunt. Atque vt istos dolores protriuerat, & veluti
pedibus conculcâr, indè craticula & ignis vnà in medium trahuntur, & reliquæ eius
corporis, tanquam carnes ad comedendum paratæ, ignis incendio, non raptim, vt bre-
uè è vita decedens, omni dolore liberaretur, sed paulatim absumptæ fuerunt. Neque
qui eum imposuerant in rogum, etiam post tor tamque grauiâ cruciamenta, ei vllum
respirandi locum dare in animo habebant, nisi priùs se ipsorū imperata facturum an-
nueret. Sed ille proposito suo mordicùs adhærescens, victor in tormentis animam ef-
flauit.

12. Martij.

Nicomediâ
dicit.

Petrus ca-
ditur atro-
citer.

Affatur in
craticula.